MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti

MIKSZÁTH KÁLMÁN

36

Pálffy Albert

Egy mérnök regénye

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta

MIKSZÁTH KÁLMÁN

36. KÖTET

EGY MÉRNÖK REGÉNYE

Irta

PÁLFFY ALBERT

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1911

EGY MÉRNÖK REGÉNYE

REGÉNY

IRTA

PÁLFFY ALBERT

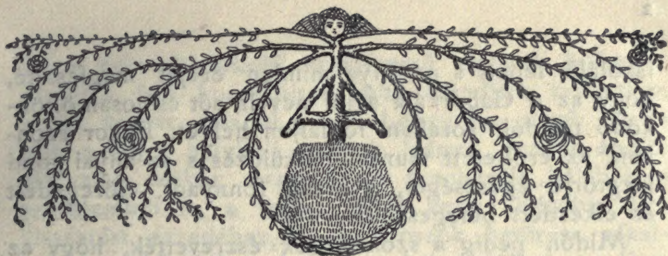
JÁVOR PÁL RAJZAIVAL

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda

1911

Franklin-Társulat nyomdája.

I.

(Semmiből is lesz néha valami.)

A magyar szabadságharcz lezajlása után, nem sokára, megtelepedett Szatmár városában egy fiatal és szép asszony, a ki magát özvegy Szabolcsy Gábornénak nevezte s a helybeli ismerősök is így szólították.

Nagyon szegény volt; a leghálátlanabb munkával: varrással és himzéssel tengette életét. Ott lakott a Szamos partra kirugó házacskák egyikében, dolgozott egész napon át, néha éjjel is s a mellett ápolta, nevelte egyetlen fiacskáját, kit atyjáról, szintén Gábornak nevezett.

Munkahiányban nem szenvedett, mert pontos, ügyes és szorgalmas varróné volt; de ha magára nem költött is, gyermekét úgy nevelte, mint úrficskát, még is a nélkül, hogy elkényeztette volna.

Az özvegy modora, csendes, nyugodalmas beszéde, hibátlan nyelve és szabatos kifejezése magasb műveltségi fokot árult el. Látszott rajta, hogy korábban szebb napokat élhetett. Nyájas, udvarias volt mindenki irányában; de meg is követelte, hogy vele is hasonlókép bánjanak. Szerényen lépett fel, de helyzete daczára, mint alázatos munkakereső, senki előtt meg nem hunyászkodott.

Igy élt egész 1858-ig, a midőn fia már a latin

iskolába lépett s az anya minden erejét megfeszíté, hogy az ő Gáborkája a jól nevelt, sőt csinosan öltözködő tanulók sorában foglaljon helyet. Ekkor azonban, az erőltetett munka, nélkülözés s az anyai gond megtörte egészségét, gyorsan fonnyadt, elöregedett és elkezdett betegeskedni.

Midőn pedig a szomszédok észrevették, hogy az özvegynő lakásán kiütött az inség és nyomor: már minden későn volt. Meghalt s még a temetkezési költségeket is a városnak kellett viselnie.

Mit csináljanak most a kis Gáborkával?

Szerencsére azon időben még élt Szatmárban a jótékonyságáról és vallásos buzgalmáról országszerte hires Hám János püspök, a ki minden jövedelmét építkezésekre és alapítványokra fordította. A többi között föntartott saját költségén egy úgynevezett «convictus»-t, a hol hatvan, vagy hetven árva fiú menedéket, nevelést és iskolai tanítást nyert. A növendékek az intézetben maradtak, míg csak a középoktatási osztályokat bevégezhették, s aztán, ha módjuk volt, mehettek az akadémiákra vagy az egyetemre.

Igaz, hogy ezen convictusnak egyik (kissé elhallgatott) czélja volt a katholikus vallás terjesztése. Ez okból legörömestebben a protestáns és vegyes házasságból származó árvákat fogadták fel. De ki vehetné ezt rossz néven egy püspöktől, a ki hite tanaihoz rendíthetlen hűséggel ragaszkodott s maga is a legszigorúbb értelemben, mindig azok szerint élt és cselekedett?

A szomszédnék tehát és egy előkelő hölgy, a ki évek során munkával látta el a gyermek anyját, mindjárt a temetés utáni napon elvezették a gyermeket a convictusba.

Az igazgató, czímzetes kanonok Skultety főtisztelendő úr, vígasztalást ígérő arczczal és jól felburnótozott orral fogadta az ajánlott növendéket s legelső kérdése is az volt: hol a gyermek keresztlevele?

Az asszonyok csak annyit tudtak, a mennyit az

épen nem közlékeny természetű anyától hallottak. Hogy a férj honvédtiszt volt. Mindjárt kezdetben sebet kapott valahol s egy Lengyelke nevű faluba jött, a hol a helybeli papnak leánya gondos ápolás alá vette. Mikor meggyógyult a sebesült, hálából és szerelemből is, a leányt nőül vette. Később újra visszatért ezredéhez, de az oroszok betörése alkalmával a felvidéken holmi csekély előörsi csatában újra halálosan megsebesült. Még élve vitték el onnan az oldalt eső Zemplén megyének bodrogközi vidékére, a hol többé (állítólag) eszméletre sem jött, hanem meghalt. Özvegye később vette a hírt, mert fia, a kis Gáborka épen ezen időben született.

A kanonok példás részvéttel hallgatá végig ezen érzékeny történetet s aztán nagyot szippantott, még nagyobbat csattintott ujjával s mondá:

— Mindez igen szép és érdekes história. A házasság Lengyelke nevű faluban történt: de hol született a gyermek? hova írjunk, hogy a felvételhez szükséges okmányokat megkaphassuk?

Ezen kérdésre a jelenlevő pártfogónők közül csak egyik tudott valami homályos feleletet adni. Hogy a kis Gáborkának okvetlenül valahol Miskolcz és Debreczen között kellett a világra jönnie.

— De hol? az a kérdés.

— Alkalmasint sehol; legalább nem valami névvel jegyzett helyen. Útközben született a visszavonuló magyar hadsereg podgyászos kocsiján. Melyik község nevezhesse tehát saját polgárának?

Az igazgató nagyon gyanus értelemben csóválá meg fejét s mondá:

— Igy nem marad más hátra, mint levelet írni a lengyelkei lelkész-hivatalnak. Ha megküldik onnan a házassági kötések anyakönyvének kivonatát: tisztába lesz hozva ezzel egyszersmind a gyermek születésének törvényessége is.

Ámde most következett a szomorú körülmények között kezdődött regénynek legfeketébb lapja.

— Az a legnagyobb baj, — folytatá a leginkább jól értesültnek mutatkozó szomszédné — hogy az egykori Lengyelke nevű falu mai napság többé nem is létezik. A honvédsereg visszavonulásakor egy zászlóalj azon faluban rekedt. Fedezni akarván hátrálását, előörsi csatába bocsátkozott. Az orosz csapatok tehát felbőszülve a nem várt ellenállás fölött, rohammal foglalták el a falut; felgyújtották a házakat s így a templom a sekrestyével s az anyakönyvekkel együtt porrá, hamuvá égett. Mondják, a lakosok a szomszéd falvakba menekültek; maig ott laknak s ha földjeiket birják is, maga Lengyelke örökre eltünt Magyarország térképéről.

Ez már nagyon is sok elhinni valót adott a jámbor lelkű igazgató úrnak. Bosszankodva nyúlt burnótszelenczéjébe, nagy adagot csipett fel ujjai közé s mivel hamarabb csattintott, mint kellett volna, a földre szórta a drága dohányport.

— Bajos ez a dolog, — mondá — mert intézetünk alapszabálya, hogy csak törvényes házasságból származó gyermeket vegyünk fel. Mindamellett, ha az ügy kétes, vagy legalább az ellenkező eset nincs bebizonyítva, megeshetik, hogy félszemünket behunyjuk. Ki tudja, mit hallhatunk később? Hát ha meghozza a jövő mindazt, a mi még ma hiányzik.

Tehát a szép kis fürge fiút felvette az intézet növendékei közé. Tán megtetszett neki a bizalmas és barátságos képű gyermek? Tán azt hitte, ha az anyja protestans nő volt, az atyja is ily vallású lehetett? A fődolog pedig előtte az volt, hogy kiszabadíthat egy lelket az eretnekség tátongó örvényéből s beviheti Istennek egyedül idvezítő szentegyházába.

A szomszédnék egyebet sem kivántak. Hálásan köszönték meg az igazgató úr nagylelkűségét és kegyes elnézését; áldást mondtak a bőkezű alapítónak nevére s aztán teljes lelki megelégedéssel eltávoztak.

Az igazgató, különben, legkevésbbé sem kétke-

dett, hogy mind mese az, a mit hallott s törvénytelen szülöttet fogadott intézetébe. De miután szabad volt kétkednie, tehát megnyugtatá lelkiismeretét.

Gáborka pedig még azon napon fölvette az intézet növendékei által viselt szürke frakkot és hasonló színű posztóból készült egyéb öltözéket s csakhamar beleszokván új helyzetébe, egyike lett a többinek.

Csakhamar bebizonyodott, hogy az intézet igen jó fogást tett az új növendékkel; mert a kis Szabolcsy Gábort szorgalom, értelem, tanulékonyság és engedelmesség tekintetében iskolatársai közül egyik sem multa felül. Különösen feltünt a tanárok előtt a gyermeknek csodálatos hajlama és könnyű felfogása a számtan legridegebb és legelvontabb tételei iránt. Oly jelenség, mely nem mindennapi tapasztalás a magyar faj törzsökös példányai között. Közülünk lesz költő, jogász, politikai szónok, sőt államférfi igen bőven: hanem az exact tudományoktól még mindig borsózik a hátunk.

Az év végén, midőn felolvasták a klasszifikácziót, Szabolcsy Gábor tündöklött a legelső helyen.

Ilyenkor a püspök, mint buzgó egyházi pásztor meg szokta látogatni az árvák intézetét is. Az igazgató jó előre kezébe csúsztatja a növendékek közül a legjelesebbek és a leghanyagabbak névjegyzékét, hogy fel lehessen őket híni, s mindenik megkapja, a mit érdemel.

Midőn Gáborkára került a sor, a püspök egy ideig igen megelégedve gyönyörködött a fiúcskának szerény, de azért nem bátortalan viseletén. Aztán kérdett tőle valamit, a mi épen eszébe jutott.

— Fiacskám, tudsz-e németül?

— Nem tudok egy szót sem.

A püspök elégedetlenséget kifejező köhintéssel hallotta ezen igen világos választ.

Hám János egyátalában nem tartozott az ötvenes évek hirhedt germanizátorai közé. Ő még akkor is

hitte, hogy Magyarországban magyar embereknek kell lakni: maga sem beszélt a magyar és latinon kívül más nyelven, de hasznossági szempontból a német nyelv megtanulását mégis erősen megkivánta úgy papjaitól, mint a tőle függő kis diákoktól.

— Tótul sem tudsz?

— Nem tudok.

— Tehát semmi nyelvet a magyaron kívül?

— De igen is, kérem alásan: beszélek francziául.

— Hogyan! francziául?

A jó lelkű püspök azt hitte, a szélhüdés kerülgeti. A német nyelv nem tudását valahogy eltűrhette, de a franczia beszédtől elszörnyűködött. Egy gyermek, a ki most végezte be a gimnázium első osztályát, és francziául beszél! Egy árva, egy szürke frakkos convictor! Mi válhatik ebből, ha átuszott valamennyi iskolán?

Mert Hám János püspök úr előtt a franczia nemzetben Bossuet vagy Fenelon csak kivétel lehetett: a többi franczia mind Voltaire vagy Robespierre. Még ezeknél is gonoszabb, tudniillik: I. Napoleon, a ki a pápát elfogatta, a ki a felséges osztrák dynastia ellen háborút folytatott, sőt annak vitéz hadseregét, a hol csak találta, még tönkreverni is vakmerősködött.

Úgy nézett rá, mintha eretnekségen kapta volna. Rémülve kérdé:

— Hol tanultál te francziául?

— A mamám mindig franczia nyelven beszélt velem, mióta a világon vagyok. Azt mondta: latinul megtanítnak az iskolában, magyarul pedig úton és útfelen.

A püspök elfordult: még arról is megfeledkezett, hogy a hanyag tanulókat jól lehordani szándékozott.

Mikor pedig elhagyni készült az intézetet, az őt, a ház kapujáig kisérő igazgatónak mondá:

— Reverendissime, elbeszélte ön ennek a gyermeknek csodálatos történetét. Útközben, kocsin született és semmi nyoma, hol lett megkeresztelve. Utoljára nem lehetetlen, hogy még ma is pogány s nincs megkeresztelve.

— Illustrissime domine: ez több mint valószínű, de ha Isten kezünkbe adta ezen tévelygő juhot, nem szabad bizonytalanságban maradnunk. Rajtunk a felelősség terhe s ha méltóságod megengedi, én e gyermeket még ma megkeresztelem.

— Ez mindenesetre mellőzhetlen kötelességünk, még pedig úgy vallásunk parancsolatából, mint világi szempontból, a gyermek jövője tekintetében. Hova megy innen? mihez kezd e világon, ha keresztlevelet nem mutathat fel? Tehát önre bízom, adja fel rá a keresztséget, úgy, mint ilyen kétes esetekben az egyház mindig szokta: sub conditione.

És valóban ezen szertartást végbe is vitték a gyermek fején, mielőtt a nap leáldozott volna.

A kik jelen voltak, a gyermekek, ifjak és öregek szent buzgalommal voltak a jelenet tanui, hálát adván az égnek, hogy e pillanatban a menyek országa új lelket nyert s a fiú megszabadult a rajta fekvő eredendő bűnnek fertőjétől!

Áldott, boldog világ, a régi hitnek utolsó napja!

Most a mi hideg filozófiánk más tanokat, egészen ellenkező elveket kezd szivünkbe csepegtetni. Ad-e megnyugvást, vígasztalást, biztosítékot a jövőre?

Egyelőre csak szomorú és elrettentő jeleit látjuk a merész cserének. Biztatnak ugyan bennünket, hogy az új tőke később dús kamatot fog hozni, tehát e reményben tűrjük az átmenet nehézségeit, kételyeit és rombolásait. Annyi bizonyos, hogy ha aránylag ily kis fővárosban, mint Budapest, mintegy négyszázezer lakossal, egy napon csak két öngyilkolási eset fordul elé, azt mondjuk: hála Istennek, ez még nem is sok; máskor több volt. Ezeket kellene tehát elfogadnunk az új tan mártirjainak?

Multak az évek.

Gábor diák iskolai bizonyítványaiban az örökös és szakadatlan «kitünő» sorozatnál mást emberi szem eddig nem látott.

A francia nyelvet sem hanyagolá el. Valaki a városból megajándékozá őt ezen nyelven írt imádságos könyvvel s így talált abban úgy lelki táplálékot, mint folytonos éltető forrást arra, hogy a mit tudott, el ne feledje.

Mikor végre a legfelső osztályba jutott, megengedte neki az intézet igazgatója, hogy kijárjon a városba s pénzért kisebb tanulóknak leczkeórákat adjon. Feltették róla, hogy jövő évre az egyetemi tanulmányok hallgatására a fővárosba megy. Tehát szerezzen legalább annyi pénzt, hogy helyét a vasúton megfizethesse s még meg is élhessen nehány hétig a maga emberségéből, míg tanítványokat találhat.

Nehezen ment a dolog eleinte, de még is ment. A hol megjelent, a hová hitták, a hová kinálkozott, külsejével, szerény modorával s főleg ragyogó bizonyítványaival mindenütt jóakárókat és pártfogókat talált. Aztán gyakorlati észszel, helyes számítással és előlátással birván, eleinte nem válogatott a tanítványok között, hanem a legelsőbben ajánlkozókat, bármely sovány jutalom mellett is elfogadta. Később ismeretesebb lévén, ő volt a legkeresettebb correpetitor, a kire a legjobban fizető szülők gyermekeik oktatását bízták.

Legnagyobb előnyére vált azon specialitása, hogy főleg a mennyiségtannak úgy elméleti, mint gyakorlati ágaiban elismert tehetségnek tartották. A hány úrfi, ősi szokás szerint a mathematikából megbukott, mind Szabolcsy Gábor keze alá menekült s aztán a helyes, értelmes és czélszerű oktatási mód következtében, a pótvizsga kelepczéjén tisztességes módon áthatolhatott.

Ezalatt saját dolgait legkevésbbé sem hanyagolta

el. Nagy szorgalommal járt a műegyetem leczkéire. Ott mindent egyszeri hallásra felfogott és megtanult: úgy, hogy a kik tudták, hogy e fiatal embert életének tizedik évében keresztelték meg, meg voltak győződve, hogy ily éles számvetési talentummal megáldott ficzkó csak zsidó szülőktől származhatott.

Ezen föltevés ellen azonban nyiltan tiltakozott az ifjúnak nyilt arcza, karcsú és szabályos termete, sima gesztenyeszín haja, törzsökös magyar hangja és kifogástalanul jól hangzó beszédmodora.

A három vagy négy évi szorgalomnak jutalma lett, hogy egy szép reggel, midőn Gábor úr éltének huszonkettedik évét betölté, gyönyörű öntudatra ébredt fel:

— Okleveles mérnök vagyok!

Ezt mondta, de rögtön utána gondolta: ha tudniillik akad is valami mérni való!

II.

(Belép a világba, hol a multnak is nyomaira talál.)

És akadt mérni valója.

A legközelebbi tavasz nyiltával megkezdték a törvény által engedélyezett «északkeleti vasút» terveit papirra rajzolni.

Szabolcsy Gábor úr, egyelőre ugyan rendes fizetés nélkül, de tisztességes napi díjjal ellátva, mint mérnöksegéd működött a szakaszmérnök vezérlete alatt, és reggeltől estig kereste a legkedvezőbb irányt az Ugocsában fekvő Királyházától fel Sátoralja-Ujhelyig s a hol megtalálta, ott levert czövekekkel ki is jelölte.

Nagy híre volt akkor e dolognak a vidéken s a helybeliek nem érthették, kinek van annyi kivetni való milliója, hogy a Bodrogközön át vasutat építsen, egyszerre három felé: éjszak irányában Kassára, kelet felé Mármaros-Szigetre, délnek Szatmárra, egész Debreczenig. Nem régiben kavicsolt országúttal is megelégedtek volna.

Még a legokosabbak is hiába való ámításnak tartották a megindított méréseket s csak midőn hallották, hogy Szatmár mellett a Szamosra vashidat építenek s a munkát tényleg is megkezdték, vették észre, hogy mégis több lesz ez tréfánál és szóbeszédnél.

A mérnöksegéd ápril elején, a midőn a fák zöldülnek s ezzel együtt a hernyók is kibújnak a tojásból,

épen Réthfalva közelében dolgozott, a hol a vonal szemlátomást emelkedik és utat keres a hegyek közé, hogy bejuthasson a Hernád völgyébe.

Ez a Réthfalva oly csekély falu, hogy ide nem hogy állomást, de még úgynevezett megálló helyet sem terveztek. A falu a lapályon nyúlik végig; csonka tornya alig emelkedik ki a nyir és egerfák koronái közől. Dél felé düllőút kigyózik ős Beregszász felé s az út árkán túl élő sövényből képződött kerítés vonul hosszára.

Itt kell felmenni a dombra, melynek lejtőjén Réthfalvy báróné igénytelen kastélyának cserépfödele piroslik ki a hárs- és vadgesztenyefák lombjai közül. A kastélyon túl ismét árnyas park következik; egy magas és tisztás pontról pedig sárga homokkőből faragott obeliszk, bizonyára valami síremlék, tünik elé és uralkodni látszik az egész láthatár fölött.

Gábor mérnök már harmadnap óta közeledik műszereivel e pont felé és előre látja, hogy ki nem kerülheti.

Épen most a déli órákban nagy szorgalommal nézeget végig látcsövén; vonalakat jegyez az asztalán kifeszített papirívre, a mint egyszer látja, hogy a kert rozzant rácsos kerítése mellett két női alak tünik el.

Ő már tudta, mert a vele dolgozó vidéki napszámosok beszélték, hogy az előtte fekvő kastélykában özvegy Réthfalvy báróné lakik, mintegy tizenkét éves leánykájával.

Mindjárt az első megpillantásra jó gondolata akadt. Munkája közben bőven tapasztalta, hogy ha nagyon örvendenek is a birtokos urak a vasútnak, mindig berzenkednek, ha bár kárpótlás mellett is, jól vagy rosszul ápolt kertjökből egy darabkát át kell engedniök.

Előre félt, hogy a báróné sem fogadja örömest az ily czélból érkezett látogatást. Tehát legjobb lesz, ha felhasználja e véletlen találkozást s rövid úton engedelmet kér a kert kerítésén áthatolni.

Oda hagyá tehát műszereit s mint világlátott ifjú bátran, de szerényen bemutatá magát a báróménak és előterjeszté kérését.

— A mi ezt illeti, — felelt a báróné igen kétes és bizalmatlan hangon — elvadult kertem egészen uraságod rendelkezése alatt állhat.

— Engedje meg méltóságos báróné, hogy e kegyét szívem mélyéből megköszönhessem. Húsz percznél tovább nem fog tartani alkalmatlankodásom. Csak átsétálok, leveretek nehány czöveket s megyek tovább.

— Húsz percz nem sok, de én attól félek, hogy önök a vasutat épen az én kertemen keresztül akarják építeni.

— Egyáltalában nincs szándékunkban, hanem amott a domb lejtőjén mindenesetre kénytelenek leszünk egy vagy kétszáz négyszög méternyi darabkát a kertből elmetszeni.

— Hogyan? ott a legmagasabb ponton?

— Ott, a hova mutatok.

— Isten őrizzen még a gondolattól is. Ön épen azon síremlék felé mutat, mely itt az én kertemben szent kegyelet tárgya.

A mérnök a sírkő felé nézett s rövid meggondolás után kérdé:

— Pusztán csak a sírkő vagy egyszersmind a hely is érdekli méltóságod családját?

— A hely tán közönyös volna; de az elhunytnak hamvai épen ezen kő alatt nyugosznak!

— Akkor semmi baj, semmi nehézség. A társaság birtokba veszi e földet; méltányos árát kifizeti; a sírkövet pedig a kegyelettel őrzött hamvakkal együtt, saját költségén áthelyezi oda, a hová méltóságod parancsolja.

— Köszönöm a megnyugtatást, de fájna lelkemnek e porok nyugalmát megháborgatni. Oly széles e világ, mindenütt föld és tágas tér kinálkozik: tehát mindegyre mehet a vasútnak, ha nehány öllel jobbra vagy balra viszik át határunkon.

Ott, a hova mutatok.

— Bocsánatot kell kérnem, de a különbség, úgy mérnöki, mint pénzügyi tekintetben óriási. Vonalunknak épen azon sírkő irányában kell áthatolni; minden más tervezés teljes lehetetlenség.

— Nagyon lekötelezne engem, ha szíveskednék megmagyarázni e lehetetlenséget.

— Örömmel és készséggel szolgálok vele, mert a kérdés igen egyszerű és könnyen megérthető. Ime: vonalunkat, itt bizonyos magasságra már felhoztuk, s ezen magasságot többé elvesztenünk nem szabad. Ha kimélni akarjuk a kertet és kívül maradunk a kerítésen, mindjárt ezen ültetvények határán túl oly meredek domb oldalába jutunk, hogy legalább 300 folyó méter hosszúra oly mély bevágást kell ásatnunk, hogy többe kerülne 300 ezer forintnál, még azon esetben is, ha mélységben mindenütt földet és nem kősziklát találunk. Ellenben ha betörhetek a kertbe, egyenesen neki mehetek a sírkőnek, azt a kis dombot könnyen átvájhatjuk, s mindig a föld felületén maradva, akadály nélkül folytathatjuk utunkat kitüzött czélunk felé.

— Köszönöm a szives magyarázatot; de mi történnék, ha mint birtokos ellenszegülnék a tervnek?

— A báróné bölcsen tudja, hogy a kisajátítási törvény föltétlenül mellettünk szól.

— Még a temetőket is fölháborgathatják?

— Mindent, a mi utunkban áll, a vállalat és az ország közlekedési rendszerének érdekében. Ebből azonban nem következik, hogy a vasúti társaság török és tatár módjára kénye-kedve szerint romboljon és pusztítson.

— Lám, ön is elismeri.

— Elismerem, de hozzá teszem: teljes kárpótlás nélkül.

— És mi történnék, ha ön mindezek daczára, a vasutat mégis a kert kerítésén kívül, arra fölebb tervezné?

— Mi történnék? A részvényes társaságot ugyan baj, vagy indokolatlan költség terhe sehogy sem ér-

hetné. Mert én csak mérek és tervezek, de utánam jő majd főnököm, a ki munkámat megbírálja és felülvizsgálja.

— Hagyja tehát az eldöntést főnökére. Ki tudja, annak az úrnak tán lágyabb szíve lesz, mint önnek és én vele megalkudhatom.

— Oh báróné, ez hiú remény: az én főnököm a megtestesült kétszerkettőnégy. Ő csak végig nézne e vonalon s az én munkámat irgalmatlanul félre vetné. Valószínű, hogy még engem is elcsapatna a szolgálatból, azon lealázó indokolással, hogy a vasútépítés mesterségének még az ábéczéjét sem értem.

— Oh, — felelé a báróné büszke mosolylyal, — ily áldozatot nem követelhetünk. Különben pedig kertem nagyobb, mint kell; a sírkövet pedig áthelyezhetem. Csak azt tudhatnám, nem fenyegeti-e birtokomat még más megcsonkítás is, mert olvastam, hogy a vasút mindenhatósága előtt kastélyoknak és templomoknak is romba kell dőlni.

— Ez igaz, de csak akkor, ha elkerülhetlenül útban állnak. Itt azonban csak e domb lejtőjén kell áthatolnunk, s minden más irány kérdésbe sem jöhet.

— Akkor megnyugtatva vehetek búcsút. Isten önnel, uram.

— Méltóságodnak alázatos szolgája.

Mikor a báróné visszafordult, a kis leányka, a ki eddig egy hangot sem bocsátott ki ajakán s csak bámulta azt a csodálatos embert, a ki vasutat tud építeni, megrántotta anyjának öltözékét és franczia nyelven mondá:

— Mamám, valamit elfeledtél.

— Valamit elfeledtem? Ugyan mit, édes leányom?

— Azt mondtad, mikor ide jöttünk, hogy ebédre kellene híni azt az urat.

A báróné elpirult s zavara annál nagyobb lehetett, mert ily emlékeztetés után, akarva sem tehetett többé meghivást.

A mérnök azonban segítségére jött a megszorult

anyának, és hasonlókép franczia nyelven szólva, nevetve mondá a kis leánynak.

— Kisasszonykám: mi mérnökök nem érünk rá, hogy ebédelgessünk. Munka előtt hatalmasan megreggelizünk úgy, hogy estig eszünkbe sem jut az evés.

Most a báróné is felbátorodott. Érzette, hogy ez a fiatal ember most segítségére jött. Aztán a hibátlanul beszélt fraczia nyelv is elárulá, hogy jól nevelt és jó házból származó ifjúval van dolga. El sem hitte volna, hogy árvaházi növendék, egykori szatmári convictor-diák áll előtte! Tehát jóvá akarván tenni nem is egészen szándéktalan mulasztását, kérdé:

— Vasárnap is dolgoznak?

— Akkor pihenünk. Nem szabad munkás embereinket Isten házától visszatartanunk.

— Ezt örömmel hallom. Holnap vasárnap s ha ön szíves volna, pontban két órakor hozzám ebédre jőni, szívesen látom.

— Mély köszönettel fogadom méltóságod kegyét.

Ezzel vége volt e találkozási jelenetnek. A báróné leánykájával a kert sűrűi közé tünt; a mérnök folytatta munkáját.

Másnap csinosan felöltözött az ifjú s a kijelölt idő előtt öt perczczel belépett a báróné kastélyába s bemutatá magát névszerint is.

A midőn a báróné e nevet hallotta, megrettenve nézett vendégére és éles szemmel vizsgálá annak arczvonásait. De már nevelésénél fogva megszokta, hogy kiváncsiságát elpalástolja: szokott udvariassággal fejezé ki örömét és széket mutatott neki.

Leültek és közönyös tárgyakról beszéltek, de már a következő pillanatban nyilott az ajtó és Lenke kisasszony nagy győzelemmel jött be a hírrel, hogy a szakácsné készen van s ha mama parancsolja, tálalhat.

A mérnök szerény helyzeténél fogva nem birt annyi bátorsággal, hogy a bárónénak karját ajánlja; bár ismerte a szabályt, hogy a kit vendégül hivnak, annak

igényei és kötelességei is vannak. Tehát csak egymás mellett mentek s az ifjú megnyitá az ebédlőbe vezető ajtót. A bárónè pedig ezalatt gondolá: akármilyen derék ember is lehet a középosztályból származó férfi, mégis meglátszik rajta, hogy nem a mi társaságunkban nevekedett.

Az ebéd, míg a levest kanalazgatták, hallgatva s azon túl is feszes társalgás között folyt, míg Lenke kisasszony, a kinek meg volt engedve a gyermekkor szabadságaival élni, a leghathatósabb pártfogása alá vette a vendéget s elkezdett tőle a legélénkebb kiváncsisággal mindenfélét kérdezgetni.

— Hol tanulta a mérnök bácsi a vasútépítés mesterségét? Mért kellett önnek a mérés alatt mindig a látcsőbe nézni? Mit jegyezgetett minduntalan arra a nagy papirosra? Hogy tudja, hova kell a czövekeket leverni? Mért tűznek fel fehér-vörös zászlócskát a póznák tetejébe? Mikor érkezik az első vonat Réthfalvára? Kit fogadtak fel a faluból konduktornak, a ki az állomás nevét kiáltja s megmondja, hány perczig időznek azon a helyen?

A báróné nevette a kis leány csevegését; az első hallásra visszatetszett neki a «mérnök bácsi» czímzés' de a fiatal ember kapva kapott az elébe rakott kérdések özönén, mert egészen saját elemébe jutván, a tudnivaló leánykának minden kérdésére kimerítő választ és fölvilágosítást adott. Ez pedig hallgatott rá s minden szavát szentírásnak vette. Soha életében ily boldog nem volt, mint midőn édes anyja kastélyában, itt épen szemközt vele, az asztal túlsó oldalán egy ember ült, a ki vasutat tud építeni.

Ebéd után a kertbe mentek s Lenke kisasszony még mindig a vasutakról álmodozván, kérte a mérnököt, mutatná meg, hol lesz a töltés, hova rakják le a síneket? Azt mondta, a hányszor hallani fogja a mozdony füttyét s a vonat dübörgését, mindig ide szalad s meglátja, ha ismerősei közül valaki Réthfalva fölött átutazik.

— Már tudniillik nyáron és nappal, — jegyzé meg az anyja — mert télen és éjjel mégis jobb lesz csendesen a meleg ágyban maradni.

Ez alatt a társaság a domb lejtőjén haladva, a kert végére ért a sírkő közelébe. Ez igen szomorú emlék volt, úgy anyag, mint művészi kivitel tekintetében. Gábor mérnök tudományához illő közönynyel pillantott a sárga-szürke s könnyen porladozó anyagból készült műre, mely bizonyosan a vidék valamelyik közönséges kőfaragójának kontárkodása lehetett.

Azt hitte, a bárónak, a kastély néhai urának nevét fogja olvasni, de csak kezdőbetűket látott:

gr. Sz. G. H. E.

1849.

A kis leány kedvtelve nézett a vendégre, azon büszke öntudattal, hogy most ő mondhat valamit a mérnöknek, a mit a híres tudós nem tud s csak tőle fogja hallani.

— Eltalálja mérnök bácsi, mit jelentenek e betűk?

— Eltalálom, ha Lenke kisasszony oly szíves lesz és megmagyarázza.

— Igen örömest: gr. Sz. G. H. E. annyi mint: gróf Szabolcsy Gábor honvédezredes.

A fiatal ember azt hitte, jéggé fagy minden vére. Mintha sejtelme súgta volna, szent az a hely, a hol most áll. Jártában, keltében ma kerül szeme elé a valóságban is egy ember, a kit Szabolcsy Gábornak neveztek és itt van eltemetve Réthfalván, az országnak oly félreeső zugában, melyet csakis egy vasútnak szeszélyes kanyargása fedezhet fel.

Azt is látta az ifjú, hogy a báróné szeme mint éles bonczkés vág az ő arczvonásai közé, mintha lázas szenvedélylyel keresné, minő hatást tesz e név az ő vendégére?

A kis leány azonban tovább is ártatlan vidámsággal csevegett:

— Ugy-e önt is Szabolcsy Gábornak hívják? Én ezt már régen tudom. Elfecsegte nekem a szobaleány,

mikor ön még a hegynek másik oldalán mércsikélt. Rokona ön annak, a kit itt eltemettek?

— Én, kisasszony? Épen nem. Hogy lehetnék rokona olyan úrnak, a ki grófi czímet viselt, én pedig egyszerű polgár vagyok.

Most már a báróné is közbeszólt:

— Ön soha sem hallotta, hogy élt egykor egy Szabolcsy Gábor honvédezredes?

— Oh igen; van tudomásom róla, a mennyiben említve van e név Horváth Mihálynak a szabadságharcz lefolyásáról írt történelmi könyvében. Ez azonban puszta névrokonság, melynek semmi értelme, semmi értéke rám nézve. Ismertem Pesten egy Károlyi György nevű hordárt, a ki dolga közben gyakran ellépdelhetett a Károlyi gróf palotája előtt a járdán, a nélkül, hogy akkor büszkébbnek érezte volna magát, mint máskor.

A kis leány csodálkozva nézett a beszélőre. Meglepte gyermeki elméjét ezen erős vonásokkal oda vetett hasonlítás. És csak mint visszhang ismétlé:

— A mérnök bácsi ily hideg marad a Szabolcsy gróf sírja mellett, mint az a hordár a Károlyi palota előtt?

Ez oly egyenes és közvetlen kérdés volt, hogy a mérnök elpirult, mondani akart valamit, de sehogy sem tudott alkalomszerű válaszra szavakat találni.

Szerencséjére a báróné megfordult és útját a kert kanyargó ösvényein a kastély felé vette. A többiek hallgatva követték s midőn a ház verendája elé érkeztek, a mérnök búcsút vett a vendégszerető bárónétól.

Elment lakására a faluba.

De ki tudja, mit gondolt útjában, míg fejét lehorgasztva, lassú léptekben haladott a zöldelő szántóföldek szélén?

Mert a legkomolyabb ember is oda engedi néha lelkét a képzelmek országába s rajzol maga elé oly csodálatos regényt, mely a valóságos életben még képtelenségnek, lehetetlenségnek, sőt eszeveszettségnek is sok.

III.

(Újabb nyomok, de melyeken megindulni nem lehet.)

Két év mult el.

Szabolcsy Gábor mérnöksegéd a rábizott munkát oly gyorsan, helyesen, pontosan végzé be, hogy főnökei semmi hibát, semmi javítani valót nem találtak abban. Elfogadták tehát tervezetét s a tényleges építés alatt is, mint a részvényes társaság közege, felügyelői minőségben őrködött munkája fölött.

Mikor pedig készen volt a vasút s a vonatok a kitűzött órában és perczben jöttek, mentek, a mi Gáborunk, a Bodrogköz felső vidékén már mint rendes fizetéssel ellátott szakaszmérnök hivataloskodott, éltekorának nem egészen huszonnegyedik évében.

Hivataloskodása közben elégszer átrobogott a vonattal a réthfalvi kastély kertje mellett. Látta, hogy a honvédezredes sírját vagy húsz lépéssel alább állították fel. Hallotta a vidékiektől, hogy a báróné az obeliszket jobb mesterekkel újra megfaragtatta, sőt, változván a viszonyok, most már az elhunytnak teljes nevét, czímét és honvéd-hadseregbeli rangját egészen kiírva, a kőre metszette.

A kert azonban csendes s hallgatag maradt, s tán még inkább elvadulva, elhanyagolva, mint azelőtt.

Hát a kedves kis Lenke kisasszony hová lett? Pedig, hogy igérkezett egykor, hogy a hányszor hallani

fogja a mozdony füttyét, mindig fölszalad a pálya töltéseig, üdvözli az átutazó ismerősöket és lebegteti zsebkendőjét, míg csak el nem veszti őket látköréből.

Soha egyszer sem látta; de nem is csodálkozhatott rajta, mert meghallotta a vidékiektől, hogy a kis leányt nevelőintézetbe vitték, valamelyik apáczakolostorba, Váradra vagy Kassára.

Egyszer, augusztus hónak naptól ragyogó délutánján, közel Réthfalvához volt dolga. Eltöltött már több napot a szomszéd állomás pályaházában s aztán felült azon szörnyű kis járműre, melyet két ember hajt, és sebesen átiramlik a pálya felszinén.

A réthfalvi kastély kertje mellett már állott a 77-ik számmal jegyzett őrház s itt megállapodott.

Leszállt a kis kocsiról, belépett a rozzant rácskerítés hézagain keresztül a kertbe s meglátogatá a sírkövet, mely iránt egykor oly közönyt mutatott, de mégis ki tudja mit érzett?

Ott állott tehát néhány perczig a sírkő előtt s levett kalappal olvasta el a teljes feliratot. Titkos sóhaj lebbent el ajkairól s aztán újra visszament munkája folytatására.

Még az utolsó perczben is visszanézett, de nem látott senkit.

Igen, nem látott senkit; egy lelket sem: de ebből nem következik, hogy őt sem látta volna valaki.

Lenke kisasszony járt a kertben, mert iskolai szünidő levén, a két legforróbb nyári hónapot itthon töltötte. A kis leány látta a rögtön jött s rögtön távozott tüneményt s aztán gyors futással rohant anyjához, a ki a kastély verandája előtt a hársfák alatt hűsölt és olvasgatott.

— Mamám! — kiáltá még távolból — képzeld: ő itt volt. Én láttam őt. Bejött a kertbe, körülnézett; elolvasta a sírkő felírását s aztán megint eltünt.

— Ő! — felele a báróné csodálkozva — kiről beszélsz? ki az az ő?

— Hát édes mamám, az a mérnök, a ki a vasutat építette s a ki egyszer itt ebédelt nálunk.

A báróné félre vetette könyvét, anyai szeretettel inté magához gyermekét és átölelé. Aztán oktató hangon mondá:

— Kis leányom, te helytelenül fejezted ki magadat. Tanuld meg, hogy így röviden «ő»-nek csak a legközelebb hozzánk tartozókat szoktuk nevezni. Az apát, az anyát és a testvért. Minden esetben pedig csak azt, a kiről más is tudja a családban, kiről van a szó? Te pedig idegenről mondtad, hogy láttad őt. Hogy találja ki mamád, kit láttál, minden kérdés és magyarázat nélkül.

A kis leány elpirult és elhallgatott. Nem tudta ugyan megmagyarázni miért? de titkos ösztöne súgta, hogy meggondolatlan beszédével valamit elárult, a mit jobb lett volna elhallgatnia.

Tán, hogy ő ezen emberről többször gondolkodott, mint a hányszor beszélt.

A báróné pedig, hogy az adott leczke után, újra megnyugtassa leányát, karjai közé szorította gyermekét, százszor megcsókolta, az alatt pedig lelki szemével benézett a bizonytalan jövő titkaiba.

— Szegény kis leányom, — gondolá, telve anyai aggodalmakkal — ki tudja, hol él, hol rejtőzik e pillanatban azon ismeretlen, a kit te egykor szívedben csak ő-nek fogsz nevezni? Valószínűleg most hallgatja a jogot valamelyik egyetemen. Vagy már elmehetett komoly nevelőjével külföldi első nagy útjára. Most nézi szép Olaszországot, boldog Francziaországot, dúsgazdag Angliát. Ki tudja, hát ha ezen titkos ő, épen most Párisban dőzsöl, könnyelműen pazarolja örökségét, eszeveszetten tékozolja ifjúságát. Ki tudja, hát ha ez a jövendőbeli ő, már nem is fiatal ember? Nős, gyermekei vannak; később özvegy lesz és szürkülö szakállal, mint karvaly jő, hogy elragadja tőlem szelíd galambkámat.

Az öreg, de dúsgazdag kérő oly megszokott

és mindennapi tünemény a mi nagyvilági társadalmunkban!

Aztán fönhangon kérdé:

— Beszéltél azzal az úrral?

— Oh, nem mamám. Mikor megláttam, elrejtőztem a bokrok mögé: mert nagyon féltem; rettenetesen megijedtem tőle.

— Megijedtél?

— Mert két év óta, hogy nem láttam, olyan nagy fekete szakálla nőtt.

— Dőre kis leány. Azt jól tetted, hogy vissza fordultál és nem beszéltél egy idegennel, a ki engedelem nélkül áttör a kert kerítésén; de máskor ne rejtőzz el, hanem menj más útra, vagy jőjj egyenesen hozzám.

— Igen, mamám.

Ezalatt az ifjú mérnök már a második állomáson is túl volt és nem sokára megérkezett útja czéljához, a hol könnyű járművéről leszállt s találkozott az itt rá váró szolgabíróval, kivel holmi kisajátítási ügyekben még mindig akadt hivatalos elintézni valója.

A munka néhány órát vett igénybe, s midőn az ellenkező irányból érkező rendes vonat a pályaház elé ért, mindketten felültek s visszautaztak a megye székvárosába.

A nap már gyorsan hanyatlott a láthatárt elzáró hegyláncz gerincze felé, a vonat elrobogott a réthfalvi kastély kertje fölött, s ketten gyönyörködve néztek le a kies völgybe, melynek lejtőjén a báróné kastélyának tetőzete a búcsuzó nap sugaraitól elöntve, vérvörös lángban égett.

— Sohasem mehetek el itt — jegyzé meg a szolgabíró — a nélkül, hogy el ne gondolnám, minő csodálatos teremtése az úristennek az a Réthfalvyné.

— Miért? Én voltam ott egyszer ebéden; egyszerűség és ősi zamat uralkodik a házban, mint örök gyászt fogadott özvegyhez illik.

— A vidék urai, ha csak tehetik, kikerülik e házat.

— Mi kifogásuk lehet ellene?

— Azt mondják, a báróné méltatlan rangjához, mert gyülöletes módra fösvény.

— Fösvény!

— Mások szerint csak józan takarékos módon él. Különben itt, ha valahol az urak örökös dáridótanyát nem találnak, azon házra hamar ráütik a fösvénység bélyegét. Ismeri ön a báróné ifjúságának regényét?

— Sohasem hallottam.

— Akkor elbeszélem, mert érdekes és rövid. Az egykor szép Réthfalvy Laura szeretett egy fiatal grófot, a ki történetesen épen az ön nevét viselte.

— Megtoldva a grófi czímmel.

— Igen megtoldva. Szabolcsy Gábor gróf azonban őseinek birtokából egy talpalatnyi földet sem nevezhetett sajátjának, mert mindent, még atyja életében, elvitt a csőd és az árverés. Egyedül csak huszárfőhadnagyi fizetéséből élt. Ez okból a leányt nem adták hozzá. Laura kisasszony otthon maradt s nagyon kezdett már elvirulni, a midőn kétségbeesésében férjhez ment unokatestvéréhez Réthfalvy Pál báróhoz, a ki a tőszomszédságban fekvő két falucskának ura volt. Igen ura, de csak névleg, mert a házasság után csakhamar kitünt, hogy férjemuram legalább is annyival adós, a mennyit birtoka megérhet. Nem sokára leányka született e házasságból, s míg a nő gyermekágyban feküdt, a gyöngéd férj, Pesten, kártya közben úgy összeszólalkozott valakivel, hogy párbaj lett a dolog vége, s a báró urat a golyó épen a homlokán találta. Ekkor az özvegy feltette magában, hogy összes erejét megfeszíti, minden nélkülözéssel megküzd, de férje adósságát kifizeti s mind a három falut megtartja.

— Dicséretre érdemes elhatározás.

— Úgy van, ha fia volna. De mire való ez az erőködés egy leány miatt, a ki ha szép lesz, épen úgy elvihet egy, mint három falut az idegen családba.

— Mi lett a grófból?

— Az, a mi szokott: a főhadnagyból kapitány. Ekkor kitört a forradalom, és Szabolcsy gróf átcsapott a honvédekhez. Kétszer kapott sebet. Az elsőből kiépüst, de nyár közepén az orosz portyázók úgy mellbe lőtték, hogy félholtan hozták vissza a tátorba. Itt sem volt maradása. Feltették egy közönséges paraszt szekérre s hurczolták éjjel-nappal, míg végre Laura kisasszony hírét vette s a beteget saját kastélyába hozatá.

— Még mint leány?

— Még mint leány. Atyja épen ezen idő előtt halt meg: tehát Laura kisasszony egészen szabadon rendelkezhetett kezével. A gróf öt napig feküdt a kastélyban. A báróné erősen állítja, hogy betege soha egy perczre sem nyeré vissza emlékezetét: mások az ellenkezőt állítják, sőt hozzá teszik, hogy Laura kisasszony a halállal küzdő grófot örökös szemrehányásokkal és hűtlenségi vádakkal kínozta. A halál véget vetett a kínos helyzetnek, s az ezredes sírt és emlékkövet kapott a kastély kertjében.

— Tehát mégis megtisztelte.

— Oh, nem ő! hanem a vidéki hazafiak adtak össze vagy hetven forintot. Azok faragtatták valami kontárral s midőn a követ ide szállították, Laura kisasszony nem mert ellenkezni. Aztán ott állott az emlék sok évig, míg a vasút miatt vagy tíz öllel alább kellett újra felrakni darabjait.

— Laura kisasszony azután ment férjhez?

— Néhány évvel később.

— Szerelemből?

— Tisztán és egyedül csak azért, hogy a formaszerinti vén leányság ízetlen helyzetéből kimeneküljön.

— — — —

Ismét néhány hónap telt el.

A szakaszmérnök buzgón s kedvtelve hivataloskodott, míg egy őszi napon az igazgatóságtól azon pa-

rancsolatot kapta, hogy haladék nélkül menjen Szatmára, a hol a Szamos hídjának feljáró töltései mindkét felől sülyedni kezdenek; a pálya döczögős, a sínek szétválnak s a közlekedő vonatokat vész fenyegeti. Tehát vizsgálja meg a dolgot, készítsen tervet és részletes költségvetést, miként lehetne a mutatkozó hibát leggyorsabban és legolcsóbban kijavítani?

Nagyon hízelgő megbizatás volt ez egy szakaszmérnök részére. Az igazgatóság hivatalosan kimondta ezzel, hogy Szabolcsy Gábor mérnök ügyességéről sokat tesz fel.

Másnap tehát becsomagolá műszereit és útnak indult.

Ily küldetésben ő volt a legnagyobb úr az egész vonaton; a mozdonyvezető, a konduktor kalapemelve fogadta parancsait. Oda ült, a hová neki tetszett, a hol legkényelmesebb helyet talált s más idegen nem háborgatta gondolataiban.

Mert az utóbbi idők óta az ifjúnak lelkét kínos kételyek marczangolták, miktől nem tudott megszabadulni.

Éles szemű fiatal ember volt, mindent látott; jó emlékező tehetséggel birt, semmit el nem feledett. Sokat hallott s mindent észszerűleg összeköttetésbe hozott s tudott azokból következtetéseket is vonni.

Anyjának egykori szavai is felmerültek emlékezetében. A mit akkor még nem értett, ma már világosabb utmutatóul szolgált. Egybevetette ezzel azt is, a mit anyjának ismerőseitől hallott. Most kezdte érteni, mért vizsgálta a báróné oly élénk kiváncsisággal az ő arczvonásait s így lassanként, fokról fokra hozzá szokott azon gondolathoz, hogy az ő ismeretlen édes atyja és a réthfalvi parkban eltemetett ezredes életpályája között sok hasonlatosság van.

Csak a grófi czím forgatta fel minden okoskodását. Ezt a körülményt ő soha sem hallotta; erről senkinek legtávolabb sejtelme sem lehetett.

De visszagondolt gyermekkorára. Tudta, hogy anyja szegény asszony volt, de azért, míg élt, fiát mindig

csinosan járatta és úgy nevelte, mint a jó és művelt családokban szokás.

Ama rettenetes és minden boldog jövőt megsemmisítő eszmét, hogy ő törvénytelen gyermek, már úgy megszokta, mint a született vak a világtalanságot. Fájt neki, de nem esett kétségbe miatta. Ha egykor főmérnök lehet: ugyan mit kivánhat többet e mostoha világtól?

Azt is hallotta édes anyjának ismerőseitől és szomszédaitól, hogy özvegy Szabolcsy Gáborné soha sem tudta jogát e névhez bebizonyítani. Azon állítását, hogy egybekelése Lengyelke nevű faluban ment végbe, de ezen helységet az oroszok a templommal és a matrikulákkal együtt porrá égették, csak oly mesének tartották, minőt a szerencsétlen eltévedt nők szoktak hibájuk elpalástolására feltalálni. Ellenben országvilág tudta, hogy az egykori Lengyelke ma már többé nem létezik; a lakosok a szomszéd falvakba költöztek s az egykori háztelkekből kövér szántóföldek keletkeztek.

De mit használt ez is? különösen oly fiúnak, a kinek keresztlevele sok évvel később kelt születésénél?

És ha ő maga meggyőződhetnék is, hogy törvényes ágyból született; vajjon ezen biztos öntudatával más véleményre téríthetné-e a világot, mely bizonyítékok nélkül semmit sem tartozik elhinni?

És mégis oly nehéz és elviselhetlen fájdalom egy gyermeknek azon hitben élni, hogy édes anyja, a ki őt úgy szerette, a ki csak érte élt, egykor többé jóvá nem tehető hibát követett el!

A grófi czím legkevésbbé sem érdeklette. Ennél többet ért volna előtte egy becsületes iparos atyától öröklött jogos név. Gróf és szakaszmérnök! Méltóságos czím és napi munkával keresett kenyér! Ez több mint hiábavalóság, valóságos gúny és nevetség.

De végre is kellett valami igaznak lenni abban, hogy az ő atyját Szabolcsy Gábornak hítták. Jártában, keltében soha nem talált ily névre. A lapokban

nem fordult elő; a czímkönyvben sehol nem találta fel. Andrássy Gyula vagy Deák Ferencz, százával találkozik: de Szabolcsy Gábor csak egy élt a világon. Ez gróf volt és honvédezredes; meghalt a báróné kastélyában, a hova sebesülten és eszméletlen állapotban hozták és eltemették a kert díszhelyén, tisztelve és nagyrabecsülve még emlékében is!

Ily tépelődések között érkezett meg az ifjú, még azon nap délutánján Szatmárra, a hol első teendője volt a rábízott ügyben tájékozást szerezni.

Egyszerre egy végig-pillantással látta, hogy a pályán mutatkozó kár csekélység, és gyakran előfordulni szokott okból származott.

Úgy látszott, hogy a vészjósló jelentést a dologhoz nem értő egyén küldte Pestre. Néha megtörténik az efféle rosszlelkűségből és csalárd számításból is: hogy új munka legyen, a vezető mérnök pedig a homok- és kavicsszállítás fejében patikáriusnak való számadást terjeszszen az igazgatóság elé.

Gábor mérnök a sok irogatás, tervezgetés helyett, rögtön saját felelősségére munkához látott s néhány nap mulva értesíté az igazgatóságot, hogy minden rendén van s a néhány száz frtnyi kiadást az állomási főnök «mulasztást nem tűrő javítások» czímén az állomási pénztárból előlegezte.

Az igazgatóság tagjai fejöket csóválták ezen hihetetlennek látszó hírre s rögtön főmérnököt küldtek Szatmárra «felülvizsgálat» végett. A jövés-menés, méregetés ismét néhány napba került, de az eredmény csak az volt, hogy a végbevitt munka helyes, a pálya jó és tökéletesen «praktikabilis».

Egyéb sem kellett a direktóriumnak, ha a czél el volt érve. Ott a tanácsban a szakértők mindjárt kezdetben 20,000 frtról beszéltek; de ez sem lett volna baj, mert a részvényes társaság állami biztosítékot élvez: tehát bú nélkül költhet. Mert ha a sok rendes és rendkívüli kiadások folytán kevés a jövedelem, arra való az ország, hogy kötelessége folytán fizesse a hiányt!

IV.

(Hátrahagyott levél az anyától.)

A munka be volt fejezve, az igazgatóságtól megérkezett a dicséret és elismerés s a legközelebb bekövetkezett vasárnapon az ifjú mérnök teljes szabadságot élvezett.

Korához képest szép állással birt; a rendes fizetés mellé, a folytonos kiküldetések alkalmával még megfelelő napidíj is járult s miután semmi hajlam nem volt benne könnyelműségre, vagy épen pazarlásra, kellemesen élt s tárczájában a pénz soha sem hiányzott.

Elhatározta, hogy szabad napját gyermekkori emlékeinek megtekintésére szenteli. Bejár minden helyet, a hol hajdanában megfordult; megnézi a kis ház udvari szobáját, a hol édes anyjával lakott; eltekint a püspöki convictusba, a hol az egykori legkisebb fiúk ma már a legidősebbek: vajjon emlékezni fog-e itt valaki rája?

A város időközben valamennyire meg is szépült; a helybeliek legalább azt tartják, ma már rá sem lehet ismerni a régi Szatmárra. Gábor mérnök tehát végig sétálgatott az utczákon és örvendett, a hol a haladás és csinosodás jeleire találhatott.

Vele is úgy történt, mint mással: hogy a mit egykor szépnek, csinosnak talált, ma szegényes és izléstelen képet öltött. Másutt a ronda fészkek helyébe

szép emeletes épületek emelkedtek. De végre minden kisebb és szerényebb volt, mint emlékezetében képzelte. A mi egykor rá nézve messze út volt, ma mindjárt ott következett a kurta kis sikátor végén.

A ház, melyben anyja lakott, még állt, hanem az udvari szobából egy kádármester raktárt csinált kész hordóinak. Az udvaron pedig a legények iszonyú kopogással verték fel az abroncsot a dongákra. Más világ, más emberek. A ház lakói bámulva néztek a fiatal emberre, a ki itt minden csekélységet, a kút gémét, a pincze gátorát oly kegyeletes figyelemmel vizsgálja: bizonyosan a házat akarja megvenni: mit keresne mást itt e szegény fészekben ily tőről szakadt dús gavallér? Mert külsejéről itélve, csakugyan nem lehetett ráfogni, hogy borkereskedő vagy épen szőllős gazda.

Innen elsétált a convictus épületébe, gondolkodván útközben a mulandóságról. Hat vagy hét év és mennyi változás! A jótékonyságáról híres püspök, az intézet alapítója már nyugalomra tért az általa épített székesegyház sírboltjába, a hol elődei után a negyedik helyet foglalja el. Az intézet egykori igazgatója is másnak engedte át tisztét. A növendékek is folyvást változtak; évenkint belépett ide tiz-tizenkét apróság, majdnem ugyanannyi elhagyá a tápláló tanyát.

Szóba állott egyikkel, másikkal az idősbek közül, de csak azt tapasztalta, hogy ezeknek legkisebb gondjuk is nagyobb volt annál: mikor élt itt valaha egy Szabolcsy Gábor nevű diák a szürke frakkban?

Egyedül az öreg főzőné (a hely szerénysége tiltakozott a szakácsné elnevezés ellen) a még mindig szorgalmatos és házsártos Salánkiné asszonyom csapta össze kezét, a midőn hallá, hogy Szabolcsy Gábor nevű úri ember jött látogatóba.

Mindjárt ott hagyta a konyhát, a mosogató teknőt s rohant az udvarra úgy, hogy még főkötője is hátrahanyatlott.

— Micsoda? Szabolcsy Gábor? a kinek én a fő-

tisztelendő úr asztaláról fánkokat dugtam a zsebébe? Az a selypes kis úrficska, a ki ha jéggé fagyva jött haza a templomból, itt keblemen melegítettem fel? Hol van, hadd lássam.

Erre megpillantotta az udvar közepén állongó fiatal embert, de nem sokat gondolt annak szép fekete szakálával, még kevesebbet finom, úrias és igen divatos öltözékével, hanem hozzá rohant, megölelte, megcsókolta, keblére vonzotta, pedig bizony nagyon rántásszagú volt a szoknyája és nagyon sok tarka zsírfolt a kötényén.

Természetesen csak úgy tegezte, mint hajdanában.

— Csakugyan te vagy, Gábor? Ejnye be kitakarodtál, ejnye de felcsenevedtél. Uram fia: hiszen magam futottam a Szamosra friss vizért, mikor a főtisztelendő úr (Isten nyugosztalja) megkeresztelte: pedig már jó nagy buksi volt. Ugyan hol volt a szemük, hogy ezt a szép magyar fiút zsidó gyereknek nézték!

Már sokat beszélt, míg végre okosabb gondolat is jutott eszébe.

— Gáborkám: voltál már Kürthy Mihályné asszonyomnál?

— Kürthy Mihályné asszonyomnál? Nem igen emlékszem nevére.

— Már hogy ne emlékeznél. Ez ápolta anyádat betegségében. Mikor pedig te három esztendős voltál, Kürthy Mihály uram (Isten nyugosztalja) valami ócska farkasbőr-bekecsből olyan szép báránybőr-ködmönt varrt neked, hogy nem volt egynek sem az iskolában. Szegény Kürthyné most özvegy, de a maga házában lakik és folytatja a szűcs mesterséget.

— Ha anyám iránt jó indulattal viseltetett, elmegyek hozzá s megköszönöm neki.

— Még mást is találsz ott. Mikor anyád haldoklott, egy lepecsételt levelet adott át neki, s azt mondta: ezt az írást csak úgy adja át szomszédasszonyom a fiamnak, ha nagykorú és derék ember is lesz.

— Egy levél hozzám? haldokló anyámtól?

— Azóta ott őrzi Kürthyné asszonyom a pecsétes írást a ház legtisztességesebb helyén, a mestergerendán, épen a biblia mellett, mert Kürthyné asszonyom (Isten bocsássa bűnét) a kálvinista hitet vallja.

— És hol lakik ez a derék asszony?

— Még azt is elfeledted? Menj innen egyenesen a Szamos-utczára, s ott majd megtalálod Pigai Károly koporsó-asztalos műhelyét. Micsoda? ezt sem tudod? hányszor hoztál onnan begyujtani való forgácsot, ha anyád tejet akart forralni. Nos, hát a hol a Pigai Károly táblája van, a két vörös koporsóval, csak oda menj be, mert az a Kürthy Mihályné asszonyom háza. De el ne illanj Szatmárról, míg nekem is el nem mondtad, mit olvastál az anyád irásában?

Nem sok fáradságába került az ifjúnak, hogy Pigai Károly czégtábláját a két vörös koporsóval s fölötte, szokás szerint, az ország czímerével, feltalálja. Ott lógott egy földszinti ház kapuja fölött, jól lemosva az esőtől és tisztességesen megkopva az idők mostohasága alatt.

Az udvaron gyékényes fedelű úgynevezett «ekhós» kocsi állott, mellette kövér, alacsony termetű, még nem is öreg asszony rakosgatott egy nagy ládába báránybőrből készült kucsmákat, hogy elküldje a nagybányai vásárra, a hol, így őszi időben, ezen árút nagyon keresik.

A mérnök az első pillanatban alig hihette, hogy e nő maga Kürthyné asszonyom volna. De jobban meggondolva, könnyen kiszámíthatá, hogy ha a szűcsné egykorú volt édes anyjával, nem lehetett több negyvenöt évesnél.

Előbbre lépett tehát és igen előkelő modorban bemutatá magát.

— Micsoda? — felelt Kürthyné asszonyom, — a nagyságos úr az én kis Gáborkám, a kit én százszor lekergettem az eperfáról, ha éretlen volt még a gyümölcse?

— Valóban én vagyok.

— Ugyan ne öljön meg.

(Eredeti szatmári szójárás, mely a csodálkozásnak legfensőbb fokát jelenti.)

— Most jövök Salánkiné nénitől — folytatá az ifjú — s azt hallám tőle, hogy levél maradt anyámtól, s itt van letéve Kürthyné asszonyomnál.

— Nálam? Már hogy mondhatott ilyet Salánkiné asszonyom? Nem vagyok én sem káptalan, sem a nemes város archivariusa, hogy nálam okleveleket tegyenek le.

— Tehát semmi sem maradt számomra?

— Azt már megint nem mondtam. Csak annyi igaz, hogy boldogult Szabolcsy Gáborné asszonyom egy bepecsételt írást adott át nekem, hogy halála után vigyem valahova, a hol jól megőrzik.

— Szabad tudnom, hol találnám meg ezt az iratot?

— A városházán. Beadtam a levéltárba. Őrizze meg, a kinek kötelessége; azt hiszem azért fizetik az ilyen ingyenélőket.

Az ifjú mérnök a vett utasítás folytán gyors léptekkel sietett a városházára.

Itt bevett hazai és municipális szokás szerint bámulva néztek rá, mint csodabogárra, a ki valamely okirat kiadatását követeli, a nélkül, hogy az okirat számát is megmondhatná.

Szerencséjére még élt ott egy elvénült és örökké éhező irnok, a ki emlékezett a dologra. És miután az itt szóban forgó iratcsomó hivatalosan soha sem volt lajstromozva, igen rövid úton át is adták a fiatal embernek, hogy hát vigye, a hova neki tetszeni fog.

A mit kezébe kapott, közönséges levél volt, mely vastagsága után itélve egy vagy két ivet foglalhatott magában. Mint szerzett kincsével, mint elidegeníthetlen tulajdonával hatolt át a város utczáin és sietett szállására, a pályaházba.

Gábor mérnöki hivatásánál fogva mindig száraz számokkal és pontos mérésekkel foglalkozott, de azért nem hiányzottak lelkének nemesebb kincsei sem.

A természet gazdag képzelő tehetséggel áldotta meg; szíve képes volt ellágyulni, sőt olvadozni is, és akkor a könnyek igaz gyöngyei soha sem hiányoztak szemében.

Már útközben többször megnézegeté a kezében tartott szent ereklyét. Örömmel és kedves megelégedéssel vette észre, hogy ezen számára őrzött levelet nagy lelkiismeretesen megőrzötték, s mint haszontalan lomot az útból félre nem dobták. A papir fehérsége és tisztasága bizonyította, hogy ezen irat annyi év lefolyta alatt napvilágot sem látott, annál kevésbbé került kiváncsi szemek elé, vagy épen idegen, hivatlan és kiméletlen kezek közé. Volt ott elég hely a levéltárban: tehát ott is maradhat, míg csak Szatmár városa el nem pusztul örökre.

Remegve érkezett szállására. Elfogultságában alig viszonozta az állomásfőnök barátságos üdvözletét. Olyan izgatott hangulatban volt, mint az ókor meséiben a hős, a ki a holtak ismeretlen országából vesz egyenes tudósítást.

— Szegény, elfeledhetetlen jó anyám, — mondá a midőn karszékébe ült, — kezdelek érteni; eltalálom utolsó gondolatodat, a midőn tudtad, hogy fiad árvaságra jut. Te nem mondhattál el valamit az éretlen gyermeknek, de még sem akartad titkaidat végkép sírodba temetni. Gondoskodtál tehát, hogy szólhass hozzám még egyszer akkor is, ha érett észszel hallhatom és elfogadhatom parancsolatodat. Ime most, a midőn még ismeretlen előttem legszentebb végrendeleted, esküszöm, hogy feltétlenül engedelmes fiad leszek, s bármit kivántál tőlem, éltem feladatának tekintem, hogy megcselekedjem!

Ekkor bezárta szobája ajtaját, lebocsátotta az ablak függönyeit s ezen derengő félhomályban, kivette mellénye zsebéből tollkését, s a levél borítékát egy vágással ketté hasította.

Mindjárt az első pillanatra idegen és soha nem ismert kéznek sorai és betűi tüntek szemei elé.

Hogyan? ennyi remény, ennyi várt vigasztalás után rögtön és egyszerre ily rémítő csalódás következhetnék?

De csakhamar eszébe jutott, hogy ő ugyan édes anyjának kéziratát nem is ismerheti. Gyermekkorában ilyesmire nem figyelt; azután elpusztult a család szegényes tűzhelye, elenyészett minden emléktárgy s a fiú mindez óráig egy betűt, egy vonást sem látott anyja hagyományaiból.

A következő pillanatban már olvashatta a levél homlokán a szeretetteljes megszólítást: Kedves gyermekem, édes kis Gáborkám!

Látta a levél keltének napját, az évszámot. Ott állott még meg nem sárgult tintával feljegyezve: szept. 2. 1858. Épen öt nappal korábbi datum, mint a bekövetkezett halál.

Fordított és nézte az aláírást. Vajjon bátran és kétkedés nélkül Szabolcsy Gábornénak nevezi magát? Nem. Csak azt írta: még a túlvilágban is örökké hű anyád.

Lehetett ebből valamit előre is következtetni. Épen semmit sem. Minden anya így írja alá magát; a polgárné, a grófné, a királyné, ha gyermekéhez szól. Anyád és semmi más; mert ezzel már a legnagyobb el van mondva. A mi ezután következik, az a külső világ ügye. A hivatalosan viselt névnek vagy czímnek az anya és a fiú között létező szentélyben semmi helye sem lehet.

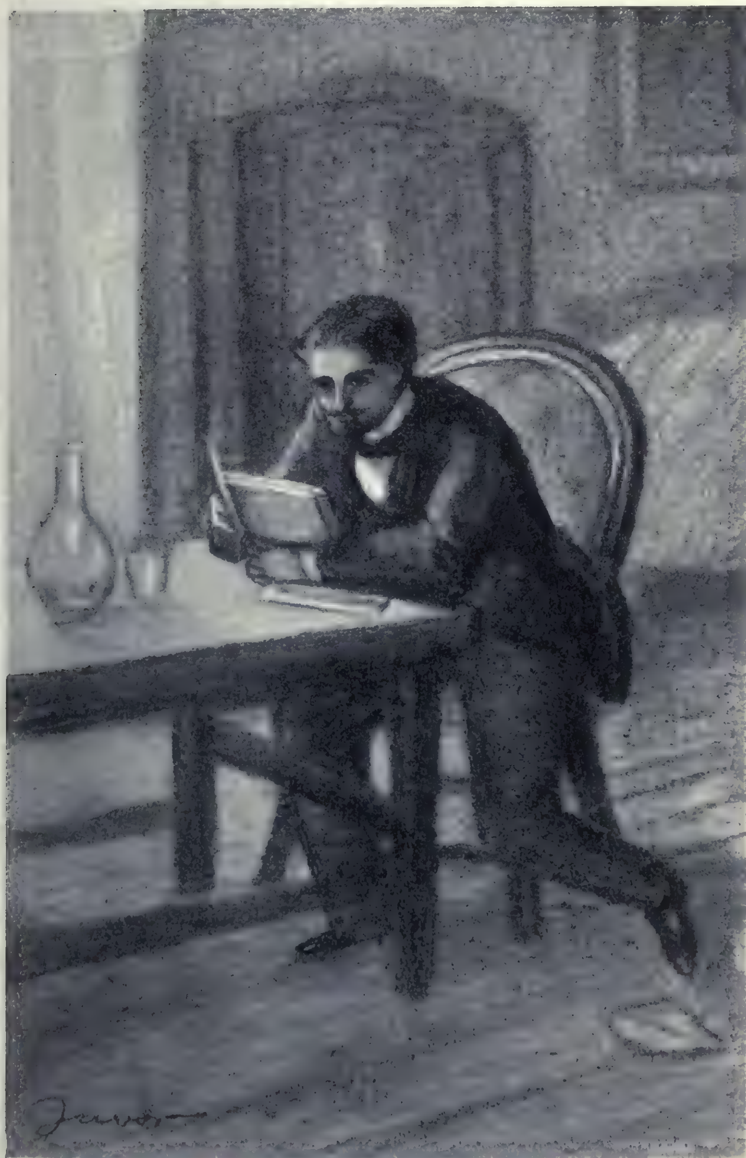
Végre erőt vett magán, megtörlé száraz homlokát és olvasni kezdett, mint következik:

«Szatmár, szept. 2. 1858.

Kedves gyermekem, édes kis Gáborkám.

Ha olvasod egykor e levelet, mindenre kérlek, figyelmesen olvasd, hogy megérthesd szavamat.

Ha a sors úgy határozta, hogy homályban maradj s kezed munkájával keressed kenyeredet, értsd meg

Végre erőt vett magán és olvasni kezdett.

a tényeket, de ne figyelj a következtetésekre, melyeknek hasznát úgy sem veheted.

Halld tehát, a mit tudnod kell a legegyenesebb forrásból, s nem úgy, mint eddig netán hallottad volna, a szomszédasszonyok mendemondáiból.

Én Lengyelke nevű faluban laktam Abauj megyében. Atyám Lengyelkey István nyugalmazott tanár volt a kassai akadémiából. Ide húzódott őseink eredeti helyére, habár egy újonan vásárlott kis háznál más birtoka nem volt. Halála után a régi kormány kegydíjat rendelt számomra s így csendesen és gond nélkül éltem. Innen értsd, hogy nevelésem nem volt elhanyagolva; atyám gondoskodott róla, hogy anyanyelvemen kívül németül és francziául beszéljek.

1848 nyarán átutazott itt egy honvédalezredes, a ki a ráczok ellen folytatott csatákban súlyos kardcsapást kapott homlokára. Kassa felé igyekezett, a hol ha nem is rokonai, de jó barátai éltek.

Midőn Lengyelkén keresztül hozták, annyira kimerült, hogy tovább nem utazhatott. Sebe újra kifakadt és veszélyes láz fogta el. Tehát nálunk maradt és én ápoltam.

Oly boldog és szerencsés voltam, hogy a midőn a sebesült felüdült, előbb tán csak puszta hálából, később szívének tiszta vonzalmából szeretett engem; kezemet kérte és mi akadály nélkül szeptember 10-ik napján 1848-ban Lengyelke faluban egybekelhettünk. A minket összeeskető plébános neve Margittay Sándor. Tanuink voltak helybeli birtokos parasztgazdák: Kardos Illés és Mosolygó Simon.»

— — — Eddig olvasá az ifjú édes anyjának hátrahagyott levelét, és az alatt folyvást reszketett egész testében.

Édes élvezettel olvasta, hogy a házasság megtörtént: de távolról sem kiáltott győzelmet, mert élte előzményeiből tudta, hogy még sincs minden tisztában.

Tovább olvasott:

«Az anyakönyvbe saját szemem láttára be lett írva,

mint férj: gróf Szabolcsy Gábor honvédalezredes, mint nő: Lengyelkey Sarolta.»

— — — Tehát itt volt minden világos betűkkel kiírva. És még is!

Az ifjú mérnök dicséretére legyen mondva, hogy őt nem az atyjának grófi czíme, hanem egyszerűen csak a valósággal megtörtént házasság ténye hozta lelkesedésbe.

De előre sejtette, hogy e tényt nehéz vagy épen lehetetlen lesz a világ előtt is bebizonyítani. Eddig is tapasztalta, hogy ledönthetlen akadályok álltak fönn; különben édes anyja, a midőn Szatmáron letelepedett, szegénysége daczára, már csak gyermeke tekintetéből is, föntartja jogait s nyiltan mint Szabolcsy Gábor gróf özvegye lép fel.

Ez nem történt. A szegény özvegy kézi munkából éldegélt, férje rangjával soha senki előtt nem dicsekedett.

Tehát minő szüksége lehetne most a szorgalmas és takarékos szakaszmérnöknek arra, hogy grófi rangot viseljen, vagyon és földbirtok nélkül? Csak mosolygott s azt mondta: eltemetett dicsőség ez, melynek a világ előtt sem értéke, sem kelete.

Ő gróf! tudniillik otthon, ha magában van és nem hallja senki: de már túl szobája küszöbén vagy épen az utczaajtón, egyszerre leolvad róla a fény, s lesz belőle polgár, mint a többi.

Ezen egy eset van a világon, a midőn az öntudat és a benső meggyőződés nem elég. A társadalomnak is kell erről valamit tudni; világos bizonyítékok hiányában pedig semmit sem tartozik elhinni.

Ismét tovább olvasott:

«Következett a borzasztó 1849-iki év. Férjem visszament a hadsereghez Görgei táborába; én itthon maradtam Lengyelkén.

Nyár folytán egy este veszem a hírt, hogy atyád, a ki ez alatt ezredesi rangot nyert, az oroszok betörésekor, mindjárt az első napokban valamely csekély

előőrsi csatározásban újra veszélyesen mégsebesült, és elvitték arra, merre még az út nyitva volt Zemplén megyébe, a Bodrogközbe.

Mikor pedig az orosz portyászok már felénk is közelegtek, elhagytam Lengyelkét s mentem Miskolczra, onnan tovább a Tiszán túlra.

Ezen utamban születtél te, közel Tokajhoz, a kocsin, a midőn a menekvők társaságában Debreczen felé szándékoztunk. Születésed napja július 3-ika 1849.

Félholtan érkeztem az Alföld nagy városába, a hol a legretteneseбb hír várt rám. Atyád ugyan élve, de már eszméletlenül érkezett Zemplénbe, de ott egy Réthfalva nevű faluban meghalt.

Szerencsétlen voltam. Azt hittem, elértem már a végső megsemmisülés határához, a midőn tapasztalnom kellett, hogy szenvedésim pohara még csak ezután lesz csordultig megtöltve.

Halld a legiszonyatosabb szerencsétlenséget, a mi a nőt, az anyát és a gyermeket érhette. Az orosz hadsereg jobb szárnya Lengyelkén áthatolván, soha sem tudtam meg, mi okból, a falut feldúlta, felgyujtotta, még a templomot is porrá, hamuvá égette.

Kétségbeestem; többé nem lehetett vígasztalás számomra: mert tudtam, mi veszett el ott örökre a lengyelkei templom sekrestyéjében.

Már akkor, a midőn legelőször mosolyogtál anyád szemébe, előttem állott a rettentő jelenet képe, ha majd fölnevelkedett fiam számot kér az anyjától és követelni fogja születése törvényességének bebizonyítását. A most közelgő halál megszabadít ugyan ez iszonyú pillanattól: de az elmaradhatlan következmények fönmaradnak, teljes súlyokkal rád nehezednek és egyedül ez lesz tőlem összes örökséged.»

— — — A boldogtalan ifjú, bár mindezt, a mit eddig olvasott, ha nem is részletesen, de nagyjából régen tudta, vagy legalább sejtette és kitalálta: most, midőn a tények teljes világosságban tárultak szeme elé: végső elcsüggedést kezdett érezni.

Elejté kezéből a levelet, s visszahanyatlott a karszékbe. Ott ült sokáig szótlanul és fiatal arcza a haldoklónak elijesztő vonásait vette fel. Aztán keze gépileg nyúlt a levél után s tovább akart olvasni, de szeme elhomályosodott, a sorok, betűk összefolytak előtte. Tán azt hitte, beesteledett, mert gyertyát gyujtott, pedig a hanyatló nap még mindig bőven lövellé sugarait az ablaknak leeresztett függönyén keresztül.

Nem a grófi czím elvesztésének rá nézve értéktelen gondolata bántotta. Ily hiúság nem ingerlé lelkét. Jelen helyzete, melyet önerejéből és saját szorgalma által nyert, teljesen kielégíté vágyait. Kellemesen élt s még munkájában is inkább gyönyört, mint fárasztó foglalkozást talált.

De a jövő!

Hogyan? már ma, pályájának oly szépen indult kezdetén, előre lemondjon minden igazi boldogságról? Ki tudja? Nem találhat-e ő is, mint más, valahol egy nyájas, bizalmas, barátságosan angyalarczú leánykát, a kit szeretni fog, a kinek szerelmét megnyeri és a szülők örömmel adják rá áldásukat? És akkor, az utolsó perczben, a midőn nincs egyéb hátra, mint a törvénytől kivánt külső formaságokat teljesíteni: akkor . . . akkor vallja be, hogy születésének törvényességét nem tudja bebizonyítani, vagy a mi ennél is visszataszítóbb, elkezdjen hosszadalmas históriákat mesélni, miket hideg megfontolással senki e világon el nem hihet.

Kezei közé rejté arczát, mintha a szégyen lángját akarná elfödni és úgy ült ott lehorgasztott fővel, míg kívül elsötétedett, belül pedig a gyertyák vörös világa elénk fehér színt öltött.

Végre tovább olvasott:

«Most hallottad történetedet és ismered sorsodat. Csak arra kérlek, ne vesd meg anyádat, a kinek nincs más hibája, mint hogy szerencsétlen volt.

Azt se véld, hogy én bűnös hanyagsággal tétlenül

tűrtem sorsomat és elvesztegettem gyermekem jövendőjét; mert eleinte míg volt egy kevés pénzem, mindent ezen eltemetett titok felderítésére fordítottam. Az ügyvédek felszedték az előleget, de mikor látták, hogy csak egy gyermek törvényesítéséről van szó, a grófi rangot megillető széles uradalmaknak pedig híre sincs; egymásután elhagytak.

Most tehát halld édes anyádnak végső szavát, melyet tetszésed és belátásod szerint kérésnek vagy parancsolatnak vehetsz.

Soha se mondj le azon reményről, hogy egy napon, mint Szabolcsy gróf, teljes joggal elfoglalhasd helyedet a társadalomban.

Ellenben... erre figyelj! azon sivár és háladatlan tévútra se engedd magadat csábíttatni, hogy e törekvést, mint életed egyedüli czélját és feladatát tekintsed!

Ne mondj le, de hasztalanul se fáradj, vagy csalóka nyomokon indulva, erőd fölött ne költekezzél.

Gondold meg, hogy az ily végzetszerű rejtélyt csak a jó szerencse, csak a véletlenségek csodái fejthetnék meg. Ne üss zajt, ne mutasd másoknak levelemet; ne kérdezősködjél úgy, hogy azzal egyszersmind titkodat a hivatlanok és részvétlenek előtt is eláruld.

Hozzád szólok, a ki anyai szívem súgja, tanult és művelt ember lettél. A tudatlan és homályban maradt gyermekem ezen soraimat meg sem értené. Beszélne, dicsekednék s mindenki kinevetné.

A papra, Margittay Sándorra se sokat építs. Úgy írták nekem Lengyelkéről, hogy ezen még ifjú erejében díszlő lelkész az orosz dúlás után véres bosszút esküdött; elhagyta állását s Bem tábornok hadseregében, mint közember szolgált. Soha többé hírét nem hallottam.

Ezt írtam neked nagykorúságod idejének elérkezésére: de érzem, hogy erőm elfogy.

Hangos szóval hí az ég magához. Itt kell, hogy

hagyjalak a küzdelem és a bizonytalanság örvényében. De nem a nélkül, hogy végső tanácsaimmal fel ne fegyverezzelek.

Haladj kitűzött utadon, de ha meg vagy elégedve sorsoddal, semmit koczkára ne tégy. Tartsd meg multad kincsét, de fel ne áldozd érte a jelent. Őrizd titkodat, idő előtt elhamarkodva ne beszélj róla. Maradj helyeden, de el ne zárd az utat attól sem, hogy a mikor ütne a kedvező óra, akadály nélkül léphess azon helyre, melyre születtél. Vigyázz, nehogy komor hallgatásod idejében embergyűlölő légy. Kerüld a különczködést s ne igyekezzél oly regényszerű egyéniségnek látszani, a ki a sors csodálatos csapásai folytán kivételes állapotba jutott. Mindig csak biztos tények után indulj és ne hallgass a hitegetők hiábavaló igérkezéseire.

Mert nem azért írtam tele ezen ívet, hogy elmondva az igazságot, grófi ivadéknak nyilvánítsalak, hanem hogy eloszlassam kételyeidet és tudjad, mit kell cselekedned, nem most, hanem egykor valamikor, ha szerencsés szelek ragadnák meg vitorláidat. Különösen pedig írtam azért, hogy ne vess követ tiszta lelkiismerettel sírjába szállott édes an[illegible] k[illegible]rsójára.

Gyermekem! én azon erős hitben hal[illegible], hogy a kik e földön szerették egymást, ott a[illegible]ldogabb létben újra találkoznak.

Ezen egyedüli, de a legszentebb vallásos meggyőződésben gyökerező utolsó vigasztalás közt halt meg, még a síron túl is örökre hű

Anyád.»

Az ifjú letevé a levelet és mozdulatlan maradt karszékében. Ábrándozott? vagy magán kívül volt? Soha életében ezen itt eltöltött éjről magának számot nem adhatott.

Mikor pedig feleszmélt, csodálkozva látta, hogy a nap újra felkelt; reggel volt s mellette az asztalon a két gyertya végig kiégett.

Felkelt és oldalzsebéből kivette tárczáját, hogy kincsét, örökségét, édes anyjának hátrahagyott levelét elrejtse. A levél előtte feküdt, de a borítékot az első pillanatban nem találta.

Azonban, a mit keresett, ott feküdt a földön az asztal alatt. Lehajlott, felvette, de ujjai mindjárt megérezték, hogy még kell abban valaminek lenni.

Tehát még folytatása van a tegnapi rettenetes izgalmaknak?

Bepillantott a boríték hasadásán s látta, hogy papir van benne. Lázas sietséggel vette ki és szeme elé tartá.

Mi volt? egy ív régi gyártmányú papir, félig írva, félig nyomtatva és rovatokra felosztva.

Alig hihetett szemének. Az ő saját keresztlevele, mely Tokajban a kath. egyház plébániáján kelt: júl, 5-ről 1849, tehát két nappal később a gyermek születésénél.

Olvasta, újra átnézte, kezében forgatta, az ablak világossága felé tartotta: de mindig csak az maradt: a teljes hitelű okmány aláírva, megpecsételve hivatkozással az anyaköny VII. kötetére, pagina 159.

Hogy került ez ide?

Első te[illegible]tetre kétséget sem szenvedett, hogy már tegnap b[illegible] volt a borítékban. Idegen, ismeretlen [illegible] ha csak tündérek nem élnek a szatmári pályaházban. És ha mégis idegen kéz csempészte ide, mire való e titkolózás, rejtélyeskedés? Aztán az ilyen jótevő lélek nem veti a borítékot az asztal alá, hogy esetleg ott maradjon s mint elhányt papirt a cseléd kisöpörje.

Más részről ha édes anyja zárta ide ezen okmányt, miként történhetett, hogy a levélnek oly terjedelmes és kimerítő szövegében ezen rendkívüli fontossággal biró melléklet egy szóval sincs megemlítve? sőt valószínű, hogy ha a haldokló anya birja ezen okmányt, sok helye levelének egészen másként hangzik.

Hogy a boríték a földön az asztal alatt hever, más

oka is lehet. Ki tudja, mily nyugtalanul töltötte ő ezen éjet? mily könnyen megeshetett, hogy ő maga verte le kezével, karjával.

Még más feltünő körülmény mutatkozott. Édes anyjának levele tiszta és fehér maradt; tehát tizenöt év óta jól el volt rejtve a város levéltárában. Ellenben a Tokajban kelt keresztlevél papírja sárgult és gyűrött volt, sőt még valami nem igen tiszta kezek nyomai is mutatkoztak rajta.

És a tartalom!

Latin nyelven írva a legteljesebb hitelű kivonat a kereszteltek anyakönyvéből. Benne van az atya neve: gróf Szabolcsy Gábor honvédezredes; utána az anya: gróf Szabolcsy Gáborné, született Lengyelkey Sarolta; a keresztelt gyermek neve: Gábor. Külön rovatban a keresztapák, kiknek neve teljesen ismeretlen és egyáltalában nem igen aristokratikus hangzatú: Hólyag Márton és Makra Tamás. Legalul a tokaji plébános mint keresztelő és a keresztlevél kiadója.

Az ifjú elkábulva nézett az égből aláhullott ajándékra, de csakhamar visszanyeré higgadt meggondolási tehetségét és keserűen mosolygott.

Most már egy helyett két keresztlevele is volt; csak attól félt, hogy egyikét úgy nem lesz kedve használni, mint a másikát.

Igaza volt, mert az egyik kimondhatlanul rosszul hangzott, a másik pedig sokkal jobb volt, mint egyelőre maga is óhajtotta.

A Szatmáron kelt keresztlevélnek más kellemetlen tulajdonai között azon nevetséges baja is volt, hogy tíz évvel későbbi kelettel birt, mint a gyermek születése.

A tartalom minden kritikán alul rossz. Csak az anya neve volt benne, az is igen boszantó alakban: Lengyelkei (alias Szabolcsi) Sarolta. Az apa rovata üres; sőt vastag tollal keresztül vonva, nehogy valaki később nevet írjon belé és meghamisíthassa. Szóval: a legtökéletesebb dokumentum a törvénytelen

születés bebizonyítására. Oly dolog, melyet senki sem mutogat örömest.

De minő értéke lehet a másiknak? Forma tekintetében kifogás alá nem eshetett. Más kérdés volt, vajjon a keresztlevél a házassági anyakönyv megsemmisülése után elég bizonyíték lesz arra, hogy az atyjáról rámaradt jogokat is igénybe vehesse?

A fiatal mérnök nem volt jártas az ily dolgok megitélésében. Azonban mindig módjában volt a törvénytudóktól, sőt a legilletékesebb tekintélyektől tanácsot kérni, felvilágosítást szerezni.

Hite szerint a legnagyobb nehézség abban állott, hogy ha törvényes házasságból származó fiatal emberként akar a társadalomban szerepelni: akkor a grófi czímet is követelnie kell. E két kérdés elválhatatlanul egybe volt forrasztva; egyikét a másik nélkül tisztába hozni nem lehetett. Az első követelésről le nem mondhatott; a másikat útjából félre nem vethette.

Az egyszerű polgári ifjúnak törvényesítése könnyen végbemehetett volna: de az ő esetében nemesség, grófi rang és szavazati jog a főrendek házában is szőnyegre került. Valószínűnek látta tehát, hogy az ily fensőbb fajú jogok megnyerésére a szülők házasságáról szóló bizonyítékot is elő kellene mutatnia. Ez pedig elégett, elpusztult, megsemmisült.

Más részről kedvező körülménynek mutatkozott, hogy édes atyja, Szabolcsy Gábor gróf, teljesen vagyontalan volt. Tehát senkinek nem állhatott érdekében a fiú egyéb jogait ellenezni. Ő nyerhetett, de senkit meg nem sértett, senkit meg nem károsított. Az pedig igen jó lábon álló pör, melyen ellenfél nem jelentkezik.

A fiatal ember élettörténetének legérthetlenebb rejtélye, hogy édes anyja, mint látszott, azt sem tudta, hogy gyermekét hol keresztelték meg? Valószínűleg betegen s tán eszméletén kívül hurczolták falurólfalura, Debreczenig. A fuvarosok, ha tetszett nekik, bevihették az újonszülöttet valamelyik templomba, ha

tetszett, ott hagyták a kocsi szalmáján. Hólyag Márton és Makra Tamás! valóságos parasztfuvarosnak való név. Ki tudja, hova valók lehettek?

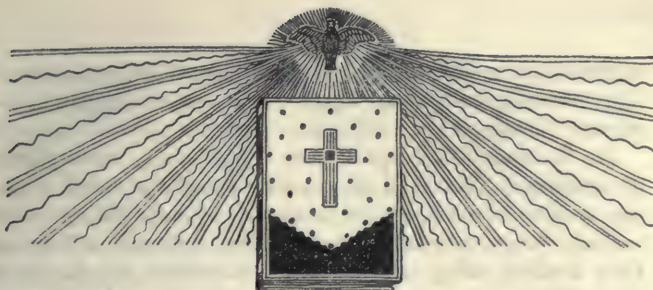
Mert ha édes anyja csak annyit tud, hogy a keresztelés Tokajban ment végbe, akkor azon időben, a midőn az ügyvédekkel értekezett, legelőször is a nevezett város plébániájához utasítja őket.

Annál meglepőbb tény, hogy a tokaji lelkész ezen keresztlevelet ily minden kétséget kizáró alakban adta ki. Az nem történhetik, hogy két fuvaros egy gyermeket keresztvíz alá tartván, azon egyszerű állításra, hogy az apa Szabolcsy gróf, az anya pedig a grófné, a pap minden bizonyítvány nélkül egyszerűen csak beírja azt, a mit diktálnak neki.

Inkább azt kellett itt hinni, hogy az ezredesné Tokajban a leghathatósabb támogatókra talált. Vagy kétségen felüli tanúk bizonyították a gyermek törvényességét s a szülők nevét és rangját, vagy volt ott a templomban valaki, a ki a szülők házassági bizonyítványát teljes hitelességű alakban előmutathatta.

De ezen esetben miként magyarázható meg az a körülmény, hogy ezen ismeretlen pártfogó sem akkor, sem később az anyát a történtekről soha nem értesíté?

Meghalt? vagy különös czélt akart elérni hallgatásával?

V.

(A bekövetkezett tél eseményei.)

Gábor mérnök elhagyta szobáját, észre sem vette, hogy ajtaját nyitva találta, holott tegnap bezárta. Arra sem figyelt, hogy az ajtó kulcsa a földön hevert, a hova ő bizonyosan nem vetette, hanem lejövén az első emeletről, kilépett a pályaház folyosójára.

Az óra nyolczat mutatott; tehát elég ideje volt itt le s fel sétálgatni, míg megérkezik Debreczenből a vonat, melyen állandó lakására Sátoralja-Újhelybe visszautazni szándékozott.

Még mindig mint álmodozó, mint magába zárkozott töprenkedő lépdelt végig a tornácz hosszán és ki sem bontakozott ámolygásiból, míglen egy tíz éves kis leányka, az állomásfőnök legidősebb gyermeke, útját nem állja s mondja neki:

— Mérnök bácsi, itt a kávé, tessék reggelizni.

A fiatal ember visszahökkent és nem igen szellemes ábrázatot mutatott a felhivásra; de csakhamar átlátta, hogy a nap ezen órájában más halandó teremtés is reggelizni szokott, tehát asztalhoz ült, megízlelte kávéját s tördelt be valamit az elébe rakott süteményből.

Ezalatt az állomásfőnök is előkerült valahonnan. Neki is kávét hoztak s aztán udvarias meghajlás után

ugyanezen asztal mellett foglalt helyet s így minden föltétel meg volt arra, hogy e két úr elkezdjen egymással társalogni.

Az állomásfőnök épen nem olyan volt, mint többi hivataltársai. Mert az új vasutak rendesen fiatal hivatalnokokat kapnak, míg a szatmári állomásfőnök, névszerint Nagy István úr, igen közel lehetett a hatvan éves korhoz. Haja ugyan még feketéllett, de bajusza és mellét verdeső szakálla igen díszes módon őszbe vegyült.

Ily helyzetben a társalgás jóformán csak a szolgálati viszonyok megbeszélésére szokott szorítkozni s Gábor mérnök azt a kérdést tette, hol szolgált ezelőtt Szatmár állomásnak érdemes főnöke.

— Oh uram, — felelt Nagy István úr, — nekem is, mint másnak az én koromban, megvan a mi életünk szomorú regénye. 1849. honvéd voltam, aztán büntetésből besoroztak osztrák közembernek. Tíz évig viseltem a fehér kabátot, míg az 1859-iki háborúban hadnagygyá neveztek ki. A villafrankai béke után sok tiszt volt az ezredben, tehát végleges kielégítés, azaz két évi fizetés felvétele mellett, búcsút vehettünk. Különösen pedig a magyar embertől kivántak minden áron megszabadulni. Én a felvett pénzzel Pestre jöttem, elvégeztem a vasuti szolgálatokra előírt tanulmányokat s aztán hivataloskodtam az osztrák államvasút irodáiban. Mikor pedig megnyilt a magyar északkeleti vonal, én is folyamodtam; megtettek Szatmárra állomásfőnöknek s azóta itt vagyok.

— Nagyon örülök. Remélem, meg van helyzetével elégedve?

— Tökéletesen. A szolgálat nem terhes, a fizetés tisztességes. Van kedves hű feleségem, a ki tíz év alatt két élő magzattal jutalmazta szerelmemet, s igy mit kivánhat egyebet a szegény ember a mai szűk világban?

— Gyönyörűségemre szolgál, ha annyi sok önmagával meghasonlott lélek között végre egy elégedett emberre találok.

Ez alatt a mérnök valamivel jobb étvágygyal költé el reggelijét, s látta, hogy az állomásfőnök igen mélyen átható szemmel vizsgálja vendégének arczvonásait.

— Mérnök úr tudja-e, hogy jártamban, keltemben már találkoztam egy igen jeles úri emberrel, a kit, mint önt, Szabolcsy Gábornak neveztek.

— Én is hallottam hírét; de az gróf volt.

— Igen gróf, még pedig az ország legrégibb családjából. Nem szeretném, ha magva szakadt volna. Eltalálná, mért jut ez most eszembe?

— Eltalálom, ha megmondja.

— Ne legyek Nagy István, ne legyek szatmári állomásfőnök, ha a mérnök úr arczvonásaiban mind egyenkint fel nem találom a családi hasonlatosságot.

— Képzelgés, uram.

— Nem az. Szavamra mondom, nem az. Ez a magas derült homlok, a hamis mosoly, a szem pajkos villámlása, az ajk finom gúnyja, maga a termet, a járás, sőt még a hang és a szavak sajátszerű kimondása is!

— Nagyon hízelgő rám nézve. És hol találkozott ön Szabolcsy gróffal?

— Hol? az már más kérdés uram s nem is tartozik e papirosra. Mondjuk csak, hogy a táborban, ha jó napunk volt és előnkbe tették a paprikás juhhústól párolgó teli bográcsot. Mindjárt kezdetben sebet kapott s aztán felgyógyulván, feleségül vette a kassai legtudósabb professzor leányát.

— Ön ismerte e nőt?

— Úgy távolról. Én soha sem szolgáltam egy csapatnál a gróffal; de hallottam barátimtól, hogy midőn a gróf visszaérkezett ezredéhez, és épen akkor valami új kópéság forgott napirenden, a gróf kijelentette, hogy nem fog benne részt venni, mert megházasodott. Természetesen csak nevették társai, mert nem hittek neki.

— A grófnak, az ezredesnek?

— Akkor még csak alezredes volt.

— És mért nem hittek neki?

— Mert hát, köztünk legyen mondva, Szabolcsy gróf, a mi a fehér népség állapotát illeti, nem sok lelkiismeretet csinált az ily mellékes dolgokból.

— Olyan ember volt?

— Épen olyan, mint a többi. Ez esetben azonban, ha kivételesen is, de nem tréfált. Mikor a tisztek gúnyosan poharat emeltek az új grófné egészségére, az alezredes redőbe szedé homlokát, kivett oldalzsebéből egy violaszínű bársonytárczát, abból egy hivatalos okmányt s letette az asztalra a tisztek szeme elé.

— S mi volt ez a hivatalos okmány?

— Anyakönyvi hiteles kivonat a végbe ment házasság tényéről. Ekkor a tisztek elhallgattak, mindjárt más húrokat pengettek. Semmi kétség, hogy a gróf ezen tárczát mindig magánál hordta, otthon, szállásán, a táborban és a csatákban, míg újra veszélyesen megsebesülvén, félholtan hurczolták faluról-falura, s rövid idő mulva nemes lelke örökre elszállt.

— Ez alatt a becses okmány könnyen el is veszhetett?

— Az bizony meglehet. De ha mégis nem veszett volna el, akkor megtalálták nála azok, a kik őt Réthfalvy báróné angol kertjében eltemették.

E pillanatban éles, sivító hangon megszólalt az állomás csengetyűje s a Debreczenből indult vonat megérkezett.

Az állomásfőnök felugrott helyéből, hogy a kellő perczben hivatalos szobájának ajtaja előtt álljon s ha szükség van rá, rögtön intézkedhessék. Az ifjú mérnök pedig felkapkodta könnyű podgyászát, egy szolga felrakta műszereit és öt percznyi zaj, kiabalás, futkosás és egy pár ilyenkor elmaradhatatlan káromkodás után a vonat elrobogott, semmit sem hagyva hátra, mint nehány kiszállott utast, s aztán a csendet és kihaltságot.

A részvényes társaság igazgatóságának nagyon megtetszett Szabolcsy Gábor szakaszmérnök működése a szatmári híd feljáró töltésének kijavítása alatt s ezért a bekövetkezett téli hónapokban, a hol csak komolyabb baj adta elő magát, mindenüvé őt küldték ki. Ezen ügyesség és használhatóság meg is termé gyümölcsét, mert mindjárt a következő év első hónapjában az ifjú Szabolcsy Gábor már mint főmérnök működött s keze alá vette a pályát Sátoralja-Újhelytől egész le a Tiszáig s ott a hídon túl a királyházi pályaudvarig.

Most már valóságos úr volt a maga körében. Saját erejéből vívta ki helyét. Itt nem kérdezte senki, hol született? ki volt az apja? micsoda vallást tart? Adott Isten neki észt és képességet, hivatala kötelességeinek eleget tenni. Egyéb nem jött kérdés alá.

A példátlanul gyors előléptetés nagy hírbe hozta a fiatal embert. Mindenki udvarolt, sőt hízelgett neki s az volt szerencsés, a ki pártfogását megérdemlette. Az állomásfőnökök, pénztárnokok, pályafelügyelők s korábbi kollegái, a szakaszmérnökök, megsüvegelték.

Ha dolga volt valamely állomáson, az ottani hivatalnokok majd agyon ölték vendégszeretetükkel. O nagyságának az állomásfőnök nejének kedves kis szöszke nővére oda volt a boldogságtól, ha a főmérnök úr jó ízűt falatozott oly süteményből, melyet a kisasszony saját kezével, különös gonddal és épen ezen alkalomra készített.

Ilyenkor eszébe jutottak édes anyja levelének intései, hogy a bizonyos jelent el ne hagyja a kétes jövőért; de nem feledkezett meg a tanács másik részéről sem, hogy le ne mondjon jogairól s a hol sikert igérő nyomot talál, annak kikutatását el ne hanyagolja.

Ez alatt boldog volt s napjai munka között is kellemesen teltek. Folyvást utazott; úgyszólván a waggonban lakott; itt vetették meg ágyát, itt irogatta jegy-

zeteit. Innen vette észre a hibákat; itten rótta meg a legcsekélyebb rendetlenséget is.

Alárendeltjei azonban szerették, köszönettel fogadták tanácsait, bűnbánó hallgatással dorgálásait. Szigorú rendet tartott, nem tűrt semmi hanyagságot; de a kartársak között illő barátságot nem sértette meg. Az áskálódás, bosszantás, egyeseknek üldözése, az úgynevezett szekatura épen nem volt kenyere.

— — — —

Nézzünk el egy pillanatra a réthfalvi kastélyba.

Márczius vége felé járt az idő s ez évben korán esvén a husvét, Lenke kisasszony otthon volt és készült az ünnepekre.

Már nem volt kis leány, de távolról sem oly nagy, minőnek magát képzelte. Többé nem beszélt az első éves leánykák esetlenségeiről. Nem mesélte, hogy az énektanár hat hétig náthás és rekedt volt. Azt sem csodálta többé, hogy a kolostor tarka macskája tíz napig bujdosott s aztán megint előkerült épen a kapusné neve napján.

Most már legérdekesebb esemény volt előtte a fényes bál a zárda éttermében, melyből téli virágkertet csináltak. Elmondta, hogy voltak a leányok öltözve; de neki rossz kedve levén, egy lépést sem tánczolt.

— És mért nem tánczoltál?

— Oh mamám, meg nem engedtem volna a félvilágért, hogy azok a haszontalan gimnazista diákok a derekamat átkarolják!

Egyszer a reggeli órákban a mama és leánya, ketten együtt ültek a kastély üvegezett verendája alatt és szívták a nyíló virágok balzsamát, a midőn távolból fütyölt a mozdony és vonat közeledett.

Oly mindennapi dolog, melyre itt, a házban vagy a faluban, régóta senki sem figyel. Lenke kisasszony azonban letette kezéből himzését, kiegyenesedett karszékében és hallgatózott.

— Mamám, ez a vonat itt meg akar állni.

— Itt? a hol állomás sincs?

— Halld csak, mindig lassabban zakatol, a kerekek renyhén forognak, a zörej, csapkodás elgyengül, megszünik.

A báróné nevette leánya képzelődéseit, de csakhamar maga is észrevette, hogy elcsendesedik a vonat s valóban megáll épen ott fön a kert kerítése mellett.

— Mamám, valami veszedelem van. Isten őrizz a vasuti szerencsétlenségtől. A fejedelemnő ezt már beiratta a mi litaniánkba.

— Már hogy volna nagy baj. Akkor kiáltanának, segítségül hívnák az embereket, most pedig minden csendes.

— Menjünk oda és nézzük meg.

— Ha kiváncsi vagy, mehetünk.

Ezzel mindketten nagykendőt vetettek vállokra s a kert felé indultak. A kis leány gyorsan akart iramodni, nem is az úton, hanem a gyepen keresztül, de anyja megragadá karját és visszatartóztatta az úri hölgyekhez nem illő buzgóságtól.

— Jóságos egek, — mondá oktatólag, — egészen új nemzedék jő a világra. Hogy érdekli ezt a tizenöt éves gyermeket a vasút? Már képzelni sem tud oly időt, a mikor az emberek vasút nélkül is élhettek. Kis leányom, valamit kérdek tőled: mikor a zsidók Egyiptomból kiköltöztek és negyven évig a pusztákon tévelyegtek, azt hiszed tán, ennyi idő alatt mindig a gyorsvonaton nyargaltak, míg elértek Jeruzsálembe?

Ez alatt eljutottak a kert felső végére, de ugyanekkor hallották, hogy a vonat újra elindult s halad tovább a domb lejtőjén.

Tehát nincs semmi veszedelem s nyugodt lélekkel tértek visszafelé, a midőn hátuk mögött közeledő léptek zörejét hallák. Visszatekintettek, s a pályaőrt látták maguk előtt, a kit jól ismertek, mert itt lakott csinos kis házacskájában.

Mit akart itt? A pályaőr katonás modorban köszönt és kezében egy gyönyörű szép virágokból kötött

koszorút tartott, melyet széles fehér selyem szalag ékesített.

— Méltóságos báróné, — szólt az őr, — egy úr a vonatról rám bízta e koszorút s parancsolta, hogy engedelmet kérjek méltóságodtól: szabad lesz-e feltennem e koszorút a honvédezredes sírkövére.

A báróné nem kérdezte, ki volt azon úr? hanem fejének igenlő meghajtásával megadta az engedélyt s aztán leányával együtt visszatért a kastélyba.

— Mamám, — szólt a kis leány, a midőn ismét elővette himzését, — ki küldhette ide ezt a szép koszorút?

— Ki? valószínűleg az ezredesnek egyik régi tiszttársa. Egyébiránt, a ki nem nevezi meg magát, az olyan emberről úri hölgyek nem szoktak kérdezősködni.

— És mért épen ma kellett a koszorú?

— Kis leányom, az ilyen kegyeletes megemlékezésre az egyik nap épen oly jó, mint a másik.

— Nem azért mamám. Lásd, ma márczius 24-ke, Gábor napja van.

A báróné csodálkozva nézett gyermekére és mosolyogva felelé:

— Te kis mindentudó fecsegő: Utoljára még azt is kitalálnád, ki küldte a száz közül?

— Bizonyos vagyok benne. Ezt csak egy ember tehette.

— És ki, ha szabad kérdenem?

— Oh mamám, az a fiatal úr, a kit én egyszer a kertben láttam, a midőn a sír előtt imádkozott, s mielőtt eltávozott, megcsókolta a hideg követ. Nem emlékezel rá? Tudod, a ki miatt egyszer oly nagyon lepirongattál, mert a neve helyett csak azt mondtam: ő itt volt; én láttam őt!

A báróné összeszorította ajkát. Most már jól tudta, kiről van szó? Tán attól is félt, ha újra beszédbe ered ezen emberről, csak szaporítani fogja leánya fejében az emlékezetes napok számát s azért csak annyit felelt:

— Legjobb lesz, ha az ily hiábavaló semmiségeket végkép kivered emlékezetedből.

— — — —

Ezen napon Szabolcsy Gábor főmérnök kanyargó utat tett. Elhagyta a saját vonalát, átment az államvaspálya síneire s mielőtt alkonyodott volna, megérkezett Tokajba s felkeresé a kath. plébánia épületét. Mindjárt a kapu alatt egy ott ácsorgó cselédtől kérdé:

— Lehetnék oly szerencsés a főtisztelendő plébános úrral beszélni?

— Ő nagysága az apát nincs a városban és nem is jön ma haza.

(Értsd: az apát úr künn van a hegyen, mert megkezdődött a szőlőmunka, a nyitás, bujtás és metszés.)

— És a káplán urak?

— Az egyik oda van temetni, valami csiszmadiát; a másikát épen most vitték a templomba, hogy kereszteljen meg egy nyafogó porontyot.

— Köszönöm.

Tehát a legjobbkor jött. A káplán ott van a templomban, vagy a sekrestyében, a hova úgy is mennie kellett volna.

Gábor mérnök a templomba sietett. Ott példás ájtatossággal várt, míg ős Tokaj legifjabb polgára nevet, jogot és keresztvizet nyert s aztán megszólítá a káplánt.

— Uram, én idegen vagyok e városban s azért jöttem Tokajba, hogy betekintsek az anyakönyvbe, a hol egy tétel engem különösen érdekel. Kérdem: nem kérek-e meg nem engedett dolgot?

— Épen nem, uram. Az anyakönyv nyilvános közkincs, mely senki előtt elzárva nincs. A jelen évi lapokat kivánja átnézni?

— Én a VIII. kötetet s abban a 159-ik lapot keresem.

— Mindjárt szolgálok vele.

Ezzel kinyitott egy vasszekrényt. Intett az egy-

házfinak, hogy segítsen s ketten a kötetek halmazából kivettek egy már erősen elkopott, elkallódott és elavult borítékú nagy könyvet.

A káplán a könyvet az asztalra tette s mint gyakorlott kezű ember, egy pár fordítás után odanyitott a 159-ik lapra.

A fiatal ember oly pillanatot vetett a sárgult lapra, mint mikor az élet vagy a halál kérdése merül fel legfenyegetőbb alakjában. De csakhamar felragyog arcza, ezer mázsás kő esik le szívéről. Szabad lég áramlik körötte s oly megelégedést érez lelkében, mint máskor soha.

Saját szemével látta, a mit keresett. Birtokában levő keresztlevele teljes igazságot mondott. Ott feküdt előtte az eredeti forrás, meg nem változtatható betűkkel kiírva. Csillogott a grófi czím, díszszel szerénykedett az anya köznemesi neve. Nem hiányzottak a keresztapák is, kik valósággal csak parasztok lehettek: de bizonyításuk egyenértékű volt, bármely herczeg aláírásával.

— Uram, szólt az ifjú, — láttam, a mit akartam; meggyőződtem, hogy minden a legteljesebb rendben van. Megtaláltam azon alapot, melyen annak idejében tovább építhetek. Még csak egy kérdést?

— Tessék uram.

— Mit kell tenni, ha valaki ezen anyakönyvből hiteles másolatot vagy mint nevezik, kivonatot akar kérni? Nagy és nehéz munka ez?

— Épen nem. Azaz: hogy az esettől függ. Az itt helyben lakók, kiket mindenki ismer, akadály és minden nehézség nélkül megkapják keresztlevelüket. Hanem ha ismeretlenek jőnek, a kik csak történetesen születtek Tokajban, akkor a parochialis hivatal kötelessége a személy ugyanazonosságának bebizonyítását követelni.

— Értem uram. De ha egyszer az anyakönyvi kivonat ki van adva s az illetőnek évek óta kezében is van?

— Akkor fel van téve, mint kétségbevonhatlan tény, hogy a tokaji plébános ismerte kötelességét, bölcsen tudta, mit cselekszik? s a keresztlevelet csak annak adta ki, a ki ezen nagybecsű okmány birtokára jogosítva volt.

— Köszönöm uram. Egész terjedelmében megértettem szíves felvilágosítását. Nagy örömömre szolgálna, ha azon fáradságért, hogy e könyvet kegyeskedett előttem kinyitni, bármely kötelezett díjat fizetnem kellene.

— Semmit uram. A betekintés díjmentes.

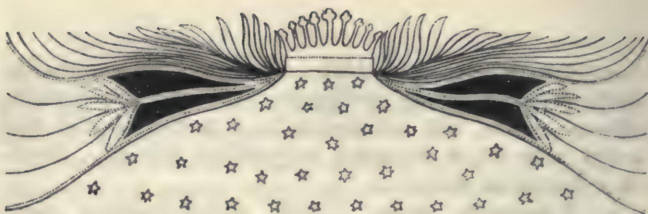
Természetesen díjmentes. Azonban a sekrestyés még is oly kenetteljes fohászszal hajtá meg magát, mint a ki értésül adja, hogy saját csekély személyét illetőleg a tisztelt közönség nagylelkűségét nem lehet szándékában korlátok közé szorítani.

Gábor mérnök meg is értette a hangos szó nélkül adott figyelmeztetést. S miután a káplán úrtól illedelmes búcsút vett, oly ügyesen szorított kezet a sekrestyéssel, hogy egy tíz forintos bankjegy épen ott ragadt meg, a hova szánva volt.

Még az éjjeli vonattal visszautazott rendes lakására Sátoralja-Ujhelybe. Mikor pedig hajnalhasadás közeledtével leheveredett pamlagára, utolsó gondolata volt:

— Semmi kétségem többé. Anyám az én keresztlevelemet soha sem látta. Csak azt írta, közel Tokaj városához születtem. Azt sem tudta, hogy engem ott kereszteltek meg.

De ha így van: ki azon titkos barát, azon rejtélyes tündér, a ki éjjel szobájába lopódzkodva, ezen okmányt anyja levelének borítékába becsempészte?

VI

(Ő nagysága az osztálytanácsos, a kit kezdenek már méltóságodnak nevezni.)

Okos ember, ha utazik, vagy késón este a vendéglőben vacsorál, nem szokta mutogatni, mily csinosan van kigömbölyödve pénztárczája. Valaki tudomásul veheti s rá les, ha elhagyta a ház küszöbét.

Ezt a régi jó szabályt kellett volna a magyar északkeleti vasút direktorainak szem előtt tartani. Mert ha az isteni gondviselés vagy a véletlen szerencse adott nekik egy jeles, szorgalmatos és lángeszű főmérnököt, jobban teszik, ha hallgatnak vele, kizsákmányolják tudományát, felhasználják éles eszét, fizetik pompásan, de megtarthatják maguknak.

Ők azonban széltiben dicsekedtek fényes aquisitiójokkal, otthon, az irodában, a gyűlésben, a banquetteken, sőt a hírlapokban vagy az útfélen is.

Úgy hogy két év lefolyta után az egész ország, boldog boldogtalan (azaz: ujságíró és előfizető) ismerte Szabolcsy Gábor főmérnök nevét s büszke volt rá, hogy ily kitünő talentum termett a hazában. Keservesen megadta árát a vasúti társaság ezen kérkedésnek és hiresztelésnek.

Épen ezen időben 1875-ben, a midőn a jól megérdemlett hírbe hozott mérnök élete korának huszonhatodik évébe lépett, egy igen szemes és jó szaglással biró egyént neveztek ki közlekedésügyi miniszternek, a ki oly szándékkal foglalta el tárczáját, hogy

a hozzá kötött várakozásoknak igazán meg is feleljen.

Ő excellentiája sokat hallott Gábor mérnök képességeiről. Lehet, hogy személyesen is ismerte, még azon időben, mikor maga is közönséges halandó teremtmény volt; legfölebb mint képviselő adhatta jelét, mi lakik benne?

S miután a miniszter különben is lámpával kereste a szakértő embert, a kinek elméleti és tapasztalati ismeretei mellett, még mennydörgő módra magyar neve is van: módját ejté, hogy e jeles egyént állami szolgálattal megkinálja.

Igy történt, hogy egy novemberi ködös nap reggelén a hivatalos lapnak első hasábján a következő sorok jelentek meg:

«Ő cs. és kir. felsége a magyar kir. közlekedésügyi miniszter előterjesztésére Szabolcsy Gábor okleveles mérnököt a közlekedési miniszteriumban osztálytanácsossá kinevezni méltóztatott.»

Volt erre helyeslés a legilletékesebb körökben, de annál nagyobb bosszankodás a budai alagút mellé épült kevély palotában, a hol a direktor urak legelső meglepetésük rohamában még ezen méltánytalan és igazságtalan szót is: «fekete hálátlanság» ajkukra vették.

A mérnök szép levélben és hálás köszönettel vett búcsút a társulattól s aztán egy pár hetet kért miniszterétől, hogy a folyó ügyekkel megismerkedjék s általában a hivatali gyakorlatot, szokásokat és formaságokat tanulmányozza.

Azután pedig beült az irodába, dolgozott serényen, titkárát, fogalmazóját ellátta munkával s míg az azon napra elővett iratcsomókból egy darabot látott asztalán, nem ment ebédelni.

Karácson táján már alig merült fel a gyakorlati téren fontos kérdés, melyben véleményét ne kérték volna. Sokan még vissza is éltek munkaszeretetével, mert ha bonyolódott ügyet kellett tisztába hozni, azt mondták, erre csak az új osztálytanácsos képes.

Az év végső napjaiban a buzgó hivatalnok vígan perczegteté irótollát, a midőn kívülről igen elbizakodott módon rácsattantanak a kilincsre, kitárják az ajtó szárnyát s helyet engednek valakinek.

Ő excellentiája volt, a miniszter, a ki mérgesen tekintett vissza azon szerencsétlenre, a ki ily kíméletlen modorban nyitott előtte utat.

Engedelmet kért; maga tette be az ajtót, saját országos kezével. Aztán udvariasan meghajtá magát, szivarra gyujtott s helyet foglalt szemközt hivatalnokával.

— Kedves Szabolcsy, — mondá, — bocsásson meg, ha háborgatom. Csak úgy privatim akarok valamit mondani.

— Méltóztassék parancsolni.

— Mondtam, nem tartozik a hivatalhoz. Hanem nagy részvéttel viseltetem sorsa iránt, mint olyan ember, a ki önnek multját jól ismeri. Adjon kezet és ne piruljon álszeméremből, mert a saját erejéből kivívott állásnál nincs nagyobb dicsőség az alkotmányos országban. Tehát tekintsen legjobb barátjának s feleljen szabadon és egyenesen kérdésemre.

Mi lesz ebből? mit akar kérdeni: mert az elmondott előbeszéd nagyon is hosszúra nyúlt egy miniszter szájában.

Ezzel azonban vége is lett az ünnepélyes szójárásoknak. A miniszter felkelt székéről; kényelmesebb helyre, a pamlagra veté magát; a komoly ő excellentiájából régi táblabiró, majdnem közönséges urambátyám lett s a tiszteletből még mindig vonakodó hivatalnokot maga mellé ülteté. Ekkor hatalmas füstgomolyt bocsátott ki ajkai közül és mondá:

— Igaz-e, a mit beszélnek, hogy ön gróf?

— Hogy én gróf vagyok? — felelt az ifjú, elhalaványodva, de erőtetett közönynyel. — És ezt széltiben beszéli a világ?

— Azt nem mondtam. De vannak, a kik tudják, vagy legalább állítják. A mult őszszel Tokajban jár-

tam szüretelni. Ott hallottam az apát úrtól, hogy ön ezelőtt két évvel megjelent a plébánián s beletekintett az anyakönyvbe.

— Ez igaz, kegyelmes uram. De én ott egy szóval sem mondtam, mit keresek abban a könyvben? Csak a kötet és a lap számát jelöltem ki. Akkor megmutatták; láttam, a mit kerestem, megköszöntem a szívességet és szó nélkül távoztam.

— Én sem mondok egyebet. De ha az egész vidék tudta, hogy önt Szabolcsy Gábornak hívják; azon bizonyos lapon pedig néhány tokaji szőllős gazdának fián és leányán kívül más érdekes születési tény feljegyezve nem volt: nem sok combináló tehetség kellett arra, hogy az ön kutatásainak czélját eltalálják.

A fiatal ember elismerte ezen érv igazságát s aztán mint tetten kapott bűnös hallgatott.

A miniszter nevetett.

— A fődolog, hogy ön rossz néven ne vegye, ha magán viszonyainak fejtegetésébe bocsátkozom. Az igazi barátságnak és jóakaratnak sok szabad. És én nem érthetem, miért nem akarja ön igénybe venni születésének jogát?

— Azért, mert nem tehetem. Erre nem elég csak az én hitem és meggyőződésem, ha a világ elé csalhatatlan bizonyítékokat nem hozhatok. Különben pedig tökéletesen meg vagyok elégedve helyzetemmel. Ha jó osztálytanácsos lehetek: nem lehet kedvem kétséges grófot játszani.

— A keresztlevél hiteles és minden kétséget kizár

— Lehet; de az atyám és anyám között végbement házasság tényének még nyoma sincs.

— Hallottam; a muszkák felperzselték a lengyelkei templomot. A matrikulák helyett azonban más valami maradt fön.

— Semmit sem tudok róla.

— Ismeri az öreg Réthfalvy Miklós bárót?

— Tudom, hogy vannak ily nevű urak Zemplénben.

— Tehát hallja. Én tegnap beszéltem a báróval. Igen derék magyar ember, de lesz már vagy hetvenöt éves. Ő is hallotta a tokaji expeditió hírét s azt mondta nekem: két levelet bir meghalt unokaöcscsétől az ezredestől. Az elsőben rokoni indulattal jelenti, hogy Lengyelkey István professzor hátrahagyott árvájával, Saroltával, házasságra lépett. A másik levél félévvel később kelt s azon örömhírt hozza, hogy neje áldott állapotban van.

— Mindezt ma hallom először. De a két magán levél csak fél bizonyíték. Én nem tudom, hogy az ily ügyeket törvényszéki vagy közigazgatási úton szokták-e tisztába hozni. Csak arra vagyok elhatározva, hogy nevetséges szerepet soha, semmi áron elvállalni nem fogok.

— És mért volna e szerep nevetséges?

— Nevetséges volna úgy multam, mint jelenem miatt. Engem mint elhagyatott árvát a püspök jótékonyságából a szegények convictusában neveltek. Jelenben, ifjú korom daczára, szép hivatalban vagyok. Mire való volna nekem a grófság? Azért, hogy ha a hivatali szolga lehúzza rólam a téli kabátot, nagyságos úr helyett méltóságodnak tituláljon? Isten őrizzen meg engem attól, hogy valaha regényhőst csináljanak belőlem!

— Szép elhatározás. De meg kellene gondolnia, hogy Magyarországon a mágnás egyszersmind született törvényhozó is. Miután pedig napjainkban annyi mindenféle vasúti és technikai tárgyú törvényjavaslatok kerülnek napirendre: a kormánynak is jól esnék, ha a felsőházban valódi szakértők kelnének védelmére.

— Igen megtisztelve érzem magamat, kegyelmes uram: hanem a második követelés még erősebb az elsőnél. A grófi czímet, Isten neki, valahogy elviselhetné az ember; de hogy belőlem még valaha parlamenti szónok is válhatnék: ily képzelődés távol marad tőlem.

— Hogyan? képzelődés? Ön tán azt hiszi, valami ördögi mesterség lehet az a szónoklat? Higyje el; semmi sincs ennél könnyebb a világon. Csak egyszer kell megkisérleni s mindjárt megy. Mert ha tud az ember valamit, a mit mások nem tudnak, egyebet sem kell tennie, mint könnyedén elmondani, a mit akar, hadd tanuljanak a tudatlanok. Én sem vagyok szónok s mégis tudok beszélni a képviselőházban, épen oly biztossággal, mint e szobában. Ön csak azt képzelje, hogy a sok kardinál, püspök, főispán, gróf, báró, nem egyéb, mint egy sor káposztafő, melyet a teremőr rakott a padokra pusztán diszítés szempontjából. Mondja el, a mit tud, a mit nem tud, azt hagyja ki és kész a szónok. Régen meg van írva: orator fit.

— És mégis olyan sokan belesülnek a dictióba.

— Az ilyenek kezdetben sem tudták, mit akarnak mondani. Neki mentek a dolognak készületlenül s azt hitték, majd súg a szentlélek. Nos, öcsém uram, lesz belőlünk gróf és a kormánynak eszes védelmezője a felsőházban?

— Kegyelmes uram, induljunk csak lassan e pályán. Ne vigyünk vásárra medvebőrt, mielőtt a maczkót lelőttük. Mert még nem vagyok gróf. Még amolyan fél gróf sem, a ki sem tűz, sem víz, sem hús, sem hal. Nem hagyhatom el díszes pogári állásomat azért, hogy a legjobb siker esetében is azok közé tolakodjam, kik engem nem ismernek, kik legfölebb csak eltűrhetnek.

— Kezdetben; de majd hozzá szoknak, mint én, hogy úton útfélen excellencziás uramnak czímeznek. Ádám vagy Noe apánknak egyik fia sem volt gróf, s mégis lett és lesz ma is ily portéka az unokákból.

— Igaz, de a kik napjainkban grófi vagy bárói czímet nyernek, már azelőtt született urak voltak. Én pedig mindjárt első fellépésemre a tönkre jutott mágnások kategóriájába sorakoznám. Inkább visszamegyek

az én vasutamhoz s leszek újra mérnök, vagy pályaőr mindenesetre.

A miniszter úgy nevetett ez ötletre, mint valamely szellemes élczre s aztán felkelvén helyéből, mondá:

— Azt hiszem, ma szombat van. Nagy társaság lesz együtt a pénzügyminiszter palotájában s megeshetik, hogy a fiatalság zongora mellett tánczra kerekedik.

— Meg vagyok híva, kegyelmes uram.

— Akkor találkozunk. Sok miniszter lesz ott in petto. Még több millionaire in theoria. Szándékom önt nehány embernek bemutatni. Nem mondom fűnekfának, de mégis oly egyéneknek, kikkel az ismeretség díszes és előnyös. Isten áldja.

— — — — — — — — — — —

Este tíz óra után a pénzügyminiszter termeiben csakugyan szép társaság volt együtt. Az urak folytatták a képviselőházi ülés vitáit és többnyire bölcsebbek voltak, mint a gyűlés alatt. Az asszonyok émelygős arczot mutattak s legyezőikkel folyvást tova üldözék a jelenlevő sok közönséges emberből kipárolgó polgári bűzt. De a gondatlan ifjúság a nagy teremben sereglett össze s vidám lélekkel, ruganyos lábbal, élvezte a táncz gyönyöreit.

Szabolcsy Gábor, rang szerint osztálytanácsos, külsejére nézve igen választékosan öltözött fiatal ember, ott állongott a terem közepén a férfi csoport között.

Nem mutatta, de valósággal unatkozott, a midőn egyszer a terem szögletébe pillant s lát ott egy hölgyet, a kiről hitte, hogy találkozott már vele valahol az életben.

E hölgy erősen kezdett már végső búcsút venni az érdekes évektől. Tán már maga is lemondott hódító hatalmáról: de bizonyos, hogy mások még régebben észrevették a bekövetkezett díszes haladást.

Ki lehet ez? Nem kétkedett, hogy ismerte. Csakhogy azóta a lefolyt nehány év barbár hatalommal

pusztított az egykor kellemes arczvonások között. A mi szép, vonzó volt rajta, mind elveszett. Sőt helyébe az önzés, irigység, gyűlölet, a visszataszító dölyf és kevélység szörnyű kifejezése fejlődött ki.

És valóban ő volt. Réthfalvy báróné, a ki öt év előtt a mérnök-segédet ebédre hívta, a ki a sebeiben meghalt ezredesnek, mint mondá, emléket emelt, a ki egykor rossz néven vette, hogy a kegyelettel őrzött sírkövet a vasút érdekében helyéből tova mozdítania kényszerült.

Sokáig nézett a mai osztálytanácsos a báróné felé; kötelességének tartván, ha pillantásaik összetalálkoznának, fejét mélyen meghajtani.

A báróné azonban nem nézett a terem közepén állongó urak csoportjára. Épen mint a páholyban ülő hölgy soha sem emeli szemcsövét a második emelet felé; a karzatnak létezéséről pedig még tudomása sincs.

Maradt tehát helyében az ifjú és gondolkodék.

— Bolondság, ostobaság, — elmélkedék. — Mit tennék mást, ha a szerencse kedvezéséből már ma gróf volnék is? Tulajdonkép akkor is csak itt állnék s lesném a jó alkalmat, hogy haza lopózkodjam.

Később eszébe jutott: ha nem tudja, miként mulasson itt, mint gróf, hát tanulja meg másoktól. Csak úgy hemzsegett előtte a sok minta. Jobb alkalmat sem találhat okulni, miként lépnek fel ily teremben azon kiváltságosak, kik már bölcsőikben Magyarország mágnásai voltak.

Megmaradt tehát kényelmes observatóriumában és nézte, mint tűnnek fel keletről az elsőrendű csillagok, s mint hanyatlanak alá a nyugati láthatár irányában? Értsd: a hölgyek szobájából ki a buffetbe.

A többi között épen most libegett végig a terem fényezett koczkáin Vékonyi Hermann báró ő méltósága: mosolyogván, mint győzelmes Apolló és elfogadván üdvözleteit mindazoknak, a kik elébe járultak s meghozák tartozó hódolatukat.

Gyönyörű szál legény volt a báró, épen oly magas és száraz, mint a távirda póznája. Még legszebb fiatal éveit élte, mert huszonöt éve sincs, hogy kibújt az iskola padja alól. Valaha ugyan gyanusan alacsony homloka volt, de most, az igen előkelő modorban kifejlődött kopaszság, egész a búbja tetejéig vitte fel az agy székhelyének határát.

Magas véleményét saját személyének fontosságáról, édes megelégedéssel fejezte ki tagjainak minden mozdulata. Épen nem törődött azzal, ha főuri nevetgélései alatt ajkai úgy szétterjednek, hogy roncsolt, ingadozó és elsárgult fogai közszemle alá kerülnek. Ki követelheti tőle jogosan, hogy egészséges agyara legyen, mint a juhász bojtárnak, a ki egész éven át túrót és aludttejet eszik? Ez a föltétel nincs kikötve a bárói diplomában.

Igy lejtett el előtte az estély hőse, a férfikar királya, a leányos mamák eszményképe. Szemüvegét, divatosabban mondva, orrcsiptetőjét oly ügyesen igazgatta, hogy egyetlenegy oly egyént sem kellett megismernie, kikkel amott, kívül a kaszinón, vagy valamely választmányi gyűlésen, kötött kompanistaságot.

Ment és homlokán világosan olvasható betűkkel írva, ezen czímtáblát hordá: ide nézzen, a ki telivér bárót még nem látott! Igy kell az embernek otthon lenni, még mások szalonjában is. A ki e tudományt meg nem tanulta, vagy megtanulván, nem meri gyakorlatba venni, bujjék a föld alá.

Voltak, kik megkisérlék ezen remek példányt utánozni: de csakhamar visszariadtak a fenyegető következményektől. Érzették, hogy nem élhetnek oly biztosságban és oly önimádási gőzkörben, mint a báró, a ki mint páva lépdelgett, folyvást szuszogott, sőt orrából félreismerhetlenül hápogott is. Oly kizárólagos elegantia, mely csak bárónak illik: a közönséges ember pedig ha utána csinálná, csak azt nyerné vele, hogy többé ugyan ily helyre meg nem hívják.

Nem sokára ezen lélekemelő, szívet felvidámító látvány után az osztálytanácsos ismét azon szöglet felé tekintett, a hol Réthfalvy báróné trónolt, körülragyogva udvarának vakító fényétől.

Mindjárt látszott, hogy közvetlenül a báróné tőszomszédságában, sőt épen az ő kegye és védelme alatt még más valaki is ül, de úgy el volt rejtve, mint teljes fogyatkozáskor a fénylő nap, ha a hold láthatatlan tányéra elébe kerül.

A napot tehát a terem közepéből senki sem láthatá; annál feltünőbb volt három fekete frakknak a háta, igen tisztelgő és meggörnyedt állapotban.

A három fekete frakk közül legérdekesebb lehetett a középső, mert ennek lebegénye folyvást a legfestőibb hullámzásban balancirozott. A ki pedig benne volt, kurta kis egyéniség lehetett. Amolyan kövér képű vézna egyéniség, a kinek testéhez szabott öltözéke alól anatomice meglátszott, hol vannak vállpereczei, csontos könyökei s hány oldalbordával jött e gyarló világra?

És a három frakk folyvást hajladozott. Mindhárman mindenre feltétlenül igent mondtak, de nem mutatkozott, mintha csak egyszer is helybenhagyó választ nyertek volna.

Húsz percz mulva fel is adhatták támadó poziczióјokat és hosszú orral tovább kotródtak. Valószínűleg csak tánczra hívták fel azon elrejtett szépséget, mely nem méltánylá a kínálkozó szerencsét, hanem eltántoríthatlanul helyén maradt.

Új, legfrissebb s legmeglepőbb tapasztalás volt ez osztálytanácsos uram ő nagysága számára. Ma hallotta életében először, hogy gróf is lehet az ember s mégis a tánczra felhívásban kosarat kaphat!

Mert a fönnebb tisztelettel leírt frakk valóságos négy nyüstös mágnás volt. Névszerint felsőnagygáti Nagygáthy Gedeon gróf, a kinek még a harmadik, negyedik nagy gáton is messzebbre terjedtek gazdag uradalmai. Hány kosarat kötnek ily uraság fűzfáiból

a helybeli lakosok és egyet ezen hazai gyártmányból épen ő méltóságának kellett haza czipelnie! Bizonyára romlik a világ és sokáig nem tarthat mai állapotában!

A dísztelen visszavonulásnak azonban haszna is akadt. Szabolcsy Gábor tanácsos szabadon nézhetett a kitisztult tájkép felé s látott ott egy szelíden és ártatlanul mosolygó gyönyörű leánykát.

Ha séta közben az utczán pillantja meg, soha rá nem ismer; azt sem tudja, látta-e már valahol? De miután e tünemény Réthfalvy báróné mellett ült és egészen odatartozni is látszott: valahogy eltalálá, hogy e fejlődő virágszál nem lehet más, mint a báróné kis leánya, Lenke kisasszony.

Ezzel egyszersmind régen elmult napoknak emlékei torlódtak lelkébe. Az a kis leány ült ott, a ki egykor gyermekies őszinteséggel figyelmeztette anyját, hogy a mérnököt ebédre hívni szándékozott; a ki egykor oly érdekkel viseltetett az ifjú mérnök munkálódásai iránt; a ki a tervezett vasút építése tárgyában, annyi részletes kérdést intézett hozzá, hogy alig győzött kielégítő feleleteket adni.

Most már tizenhét éves lehetett. Még nem kinyilt virág, de felfakadni induló bimbó, behintve a hajnal hímporával.

Még többen is léptek eléje. Sokáig kérték, sőt unszolták is. Némelyek a mama hathatós pártfogásához folyamodtak; minden siker nélkül. Senki még egy fordulót a keringőre sem nyerhetett tőle. A báróné természetesen, ily ügyben, nem parancsolhatott: de rossz kedvét és elégedetlenségét nem palástolhatta.

Ki hallott ilyet? Fiatal leány, a ki nem akar tánczolni! Első megjelenés a nagyvilági társadalomban és e gyermek önkéntesen vállalja el a petrezselemárulás szerepét. Kassán is így cselekvék, de ott csak apró gimnazista diákok gavallérkodának. Mért öltözött fel ilyen gonddal? Mért nem mondta meg mamájának, hogy inkább otthon kivánna maradni?

Vagy itt a teremben történt valami, a mi kedvét szegé és senkivel tánczolni nem akart?

Az osztálytanácsos kénytelen volt elismerni, hogy ily indokolatlan önmegtagadást eddig sehol sem látott azon körökben, melyekben ez ideig megfordult.

Egyszerre pedig, a mint féiszemével folyvást kisérné az előtte lefolyó jelenetet, történék vala, hogy a kis leány bátrabban nézett végig a terem hosszában, s mindjárt a következő perczben ezen ibolyaszínű szempár összetalálkozik a nem távol álló ifjúnak sötét tüzű pillantásával.

Az osztálytanácsos ekkor felbátorodik s a legmélyebb tisztelettel és hódolattal meghajtja fejét előtte épen úgy, mint a ki csekélységének öntudatában csak tartozó kötelességét teljesíti.

El volt készülve rá, hogy köszöntése észrevétlenül marad. A kis leány meg sem látja, vagy azt hiszi, hogy valakinek másnak lehetett szánva az ismeretlen embernek ezen udvariassága.

De ki tudná a fiatal ember meglepetését leírni, a midőn látnia kellett, hogy Lenke kisasszony, habár betanult szertartással is, az iránta mutatott figyelmet oly módon viszonozta, hogy abból a nyájasság és barátság néma jelei sem hiányzottak.

Igen kedves egyszerűséggel hajtá meg fejét. Először, mint a bevett szokás szabálya rendeli; aztán mindjárt még egyszer könnyedén és mosolyogva. Mint mikor a nő értésül adja: megismertem önt és igen szívesen fogadtam, hogy még nem feledkezett el rólam.

A báróné ezalatt a mellette ülő hölgyekkel volt elfoglalva és mégis egyszerre, mint sértett anya, büszkén hátra veté fejét. Nem lehetett ugyan róla feltenni, hogy a fületöve mellett még harmadik szeme is van, hanem ott a túlsó falon óriási tükör függött, mely nem őrzi meg a titkot s mindent elárul, a mi előtte végbe megy.

Mindjárt erre leánya felé fordult a báróné. Oly

arczkifejezéssel szólott hozzá, mintha leggyöngédebb anyai gondosságának akarná jelét adni. De súgva mondott szavai egészen más értelemmel birtak. A meleg részvétet hirdető hang örve alatt a szigorú számonkérés fenyegetése lappangott.

Mert Réthfalvy báróné most már nem volt többé az a rokonszenves nő, mint régebben ezelőtt. Czélját elérte; férje adósságait kifizette, a három falu tisztán állott birtokában s ezzel feltámadt lelkében a nagyravágyásnak kipusztíthatlan férge, mely ha éles fogaival bensejét harapdálni kezdé: megtagadá multját, mint nő, elmérgesíté jelenét, mint anya és egyébre nem gondolt, mint építgetni föllegvárait a szédítő magasban.

Oda súgta tehát gyermekének:

— Lenke! halld, a mit parancsolok. Mihelyt megint jő egy férfi, a ki a mi társaságunkhoz tartozik, tánczolni fogsz vele... vagy...

Egy perczre elhallgatott: mintha meggondolná, folytassa-e tovább? De midőn látta, hogy leánya szemében egy könnycsepp gyémántja gyülekezik, minden óvatosságról megfeledkezve, utána veté:

— Vagy azt kell hinnem, hogy azért nem tánczolsz, mert ő sem tánczol.

— Ő! ki lehet ez az ő?

E pillanatban Szabolcsy Gábor osztálytanácsos már a szomszéd teremben beszélgetett ismerőseivel. Midőn a szép kisasszony elfogadá és viszonzá udvarias köszönetét, azt hitte, ennyi szerencse elég lesz egy estére s tovább ment.

Mi pedig, nyájas olvasó, egy nagy felfedezés pillanatára érkeztünk.

Az nem volt csoda, ha a kis leány még emlékezett az ifjúra, a ki előtte a vasútépítés mesterségét megmagyarázta; később bejött a réthfalvi kertbe és megcsókolta az ezredes sírkövét; végre pedig Gábor napján pompás sírkoszorút küldött.

De ezen kívül a leány és anya között más emlé-

kezetes jelenet is folyt le. Akkor, a midőn a báróné teljes joggal pirongatá le gyermekét, hogy egy idegen férfiról beszélve, csak e rövid jelzéssel «ő» szólott felőle.

E pillanatban tehát az anya csak visszafizette az egykori kölcsönt. Beszélt valakiről, a kit nem nevezett meg. Leányára bízta, találja ki, melyikre czélozott? Hogyan? Mióta beszél ez az anya és leánya egymás között férfiról, a kinek pusztán csak «ő» a neve? Vagy föl kell tennünk, hogy ezen kíméletlen szemrehányás nem ma fordul elő köztük legelőször? Az anya kimondá akaratát szülői hatalommal; a kis leány pedig engedelmeskedett. De a hatalom nem parancsolhatott a szívnek, a szív pedig nem bírt erővel a lemondásra.

Kellett történni a réthfalvi kastély bensejében valaminek, a miről a külső világ semmit sem tud. És mi történhetett? Legfölebb, hogy az ártatlan, őszinte és titkot elrejteni nem tudó leányka egyik vigyázatlan perczében kiszalaszthatta ajkáról, hogy azon ifjút, a kit nehányszor látott, nagyra becsüli.

Ezen nyilatkozat letorkolására pedig az anya egy helyett ezer ellenkező feleletet is találhatott. A sok között elég volt az is, a mit az egész világ helyeselni fog. Tudniillik: soha senki sem hallotta és ellenkezik is a világ tisztes rendjével, hogy egy leány ábrándozni kezdjen oly fiatal emberről, a ki hasonló vonzódással előtte még nem nyilatkozott; sőt tekintve a különböző kört, melyben élnek, még alkalma sem lehet ily nyilatkozattal előlépni.

Szerencséjére Lenke kisasszonynak, az est folyamában többé senki tánczra nem hívta. Híre szokott annak futamodni az urak között, ha tetszik valamelyik leánynak különczködni és szeszélyeskedni. Az egyik visszautasított azt mondá: bizonyára nem jött el valaki, a kit a kicsike várt. A másik vélé: alkalmasint az új czipő nagyon szorítja a lábát.

A báróné pedig mentül rosszabb kedvű és elége-

detlenebb volt, annál bályosabban mosolygott mindenfelé. Elvezeté leányát a főrangú hölgyek külön coteriájába s mihelyt feltünés nélkül tehette, elhagyta a pénzügyminiszter termeit. Ha aztán otthon nagy leczke következett ebből: arról a külső világ soha semmit meg nem tudhatott.

Éjfél után egy órakor az osztálytanácsos is megeléglé az unatkozást. Eddig is csak azért maradt itt, mert várt miniszterére, a ki őt egy pár embernek bemutatni fogná.

De miután a fiatal ember már megtanulta, hogy a jó nevelésű ember a miniszterek igéretét nem szokta betűértelemben venni: maga is haza tért éji nyugalomra.

— — — — — — — — — — —

Megint eltelt nehány hét.

Egy februári reggel, a mint az osztálytanácsos irodájába lép s a hivatalszolga segít neki téli kabátját levetni, látja, hogy ez az ember szokatlanul mélyen hajtja meg magát előtte. És kérdi:

— Parancsol valamit méltóságod?

Szabolcsy Gábor rendesen nem szokta észrevenni, miként czímezik őt alárendeltjei, tehát tovább ment és elfoglalá helyét író-asztala mellett.

Nem sokára előkerült a szomszéd szobából titkára is, a ki kezét szárazon mosva, igen szertartásosan hajt fejet és mondja:

— Engedje meg, gróf úr, hogy fényes rangjának visszanyerése alkalmával tiszteletemet és szerencsekivánatomat én is kifejezzem.

Ezt az ünnepélyes allocutiót már nem lehetett nem hallania. Azonban nem csinált hozzá csodálkozó képet, hanem egykedvüleg felelé:

— Titkár úr, én Szabolcsy Gábor vagyok, de hivatali rangomon kívül más egyéb czímet nem viselek.

Ezzel dolgot adott alárendeltjének s visszaküldte rendes irodájába.

Mikor leült asztala mellé, ő is, mint kollegái, leg-

először is szivarra gyújtott s aztán kezébe vette az asztalán levő hírlapot s végig futtatá szemét a hasábokon.

Mint ilyen helyhez illett, az előtte fekvő lap a kormány félhivatalos közlönye volt. A szerkesztő mára is feltálalta a mindennapi eledelt s a mennyiben újat írni nem tudott, felmelegíté a tegnapi dolgokat más modorban s más mártással jól feleresztve.

Egyszerre szeme megakadt saját nevén.

Ott állott előtte nyomtatva a szokottnál nagyobb betűkkel, a napi hírek között, mindjárt az első helyen.

«Tokajból írják:

Kellemes hírt küldünk szét a hazának. Eddig mindenki azt hitte, hogy az ős régi Szabolcsy grófok családjának magva szakadt s nem él többé ily ivadék az országban.

Az utolsónak hitt Szabolcsy gróf, mint általánosan tudva van, honvédezredes volt s az orosz hadsereg elleni csatában elesett.

Most azonban kétségtelen adatokból kiderült, hogy néhai Szabolcsy Gábor gróf 1848-ban szept. 10-én Lengyelkén, Lengyelkey István kassai nyugalmazott tanárnak Sarolta nevű hátrahagyott árvájával házasságra lépett és a grófné 1849 júl. 3-án fiúgyermeket hozott a világra. A tokaji róm. kath. egyház anyakönyvében a VIII-ik kötet 159. lapján teljes hitelességgel be van jegyezve a keresztelés ténye.

Ily kétségtelen okmány alapján szolgabíránk jelentést tett az alispáni hivatalhoz, oly czélból, hogy Szabolcsy Gábor, a kit vidékünkön mindenki ismer, mint megyénkből származó mágnás a belügyminiszterium útján kir. meghivó levelet nyervén, veleszületett jogát, az ülést és szavazatot, a főrendek házában gyakorolhassa.

Szeretve tisztelt alispánunk az anyakönyv hitelességét kétségbe nem vonhatta; de miután a megejtett vizsgálatokból kitűnt, hogy a meghalt ezredes özvegye (bizonyára vagyon hiányában) a grófi czímet nem

viselte s fiát is egyszerű polgári módon neveltette; a meghalt gróf és grófné között végbement házasság bizonyítéka pedig fel nem fedezhető, mert 1849 nyarán az orosz csapatok Lengyelkét és a templomot porrá-hamuvá égették: alispánunk minden elhamarkodástól óvakodván, határozatát az ügy elintézése tekintetéből egyelőre még függőben hagyta.

Ez volt a helyzet, a midőn egy napon meglepő változás jött közbe. A vizsgálatok még javában folytak, a midőn egy reggel az alispáni hivatal a szatmári postáról levelet kapott, melynek birtokában semmi más nem feküdt, mint a Lengyelkén végbement házasság bizonyítéka, az anyakönyvi kivonat hiteles alakjában!

Az alispán az új irányban a legerélyesebben folytatá a vizsgálatot s az eredmény: hogy a beküldött házassági bizonyítvány minden tekintetben teljes hitelességű okmányt képez. A papír, a nyomtatott formulare ugyanaz, mely azon időben használatban volt. A plébánia pecséte tökéletes, mert több még létező hasonló kiadványok pecsétével ugyanazonos. Az akkori lelkész, Margittay Sándor, aláírása kétségtelen. Sőt az egyik tanu, Mosolygó Simon, maig is él és igen jól emlékezik a gróf és a kassai professor leányának házasságára.

Ily dönthetlen s minden kétséget kizáró okmányok alapján alispánunk többé nem kétkedhetett s azért Szabolcsy Gábor gróf nevét a királyi meghivó levelet igénylő megyebeli mágnások sorába iktatván, hivatalos jelentését a belügyminiszteriumhoz felküldötte.

Vidékünk, az ős magyarságnak ezen elismert fészke egészen fel van lelkesülve e rendkívüli felfedezés örvendetes ténye által. És mindenki szíve mélyéből szerencsét kiván az újra felvirágzó Szabolcsy grófok ezen feltalált igazi ivadékának!»

— — — — — — — — — — — — —

Ennyiből állt a hírlapi czikk.

Most már mit tegyen az ifjú? Ha mindez igaz, a

mit olvasott, akkor hiába védekezik, mert életpályája visszatarthatatlanul más-más irány felé csavarodik. Ő maga legkevésbbé sem kétkedett a levelezőnek hitelessége felől, mert ez az ember igen jól volt értesülve s közleményét a legegyenesebb forrásokból meríthette.

— Hogyan? — gondolá, — mától fogva az egész ország ismerni fogja féltékenyen őrzött titkomat? Mi lesz belőlem, ha kérdik: igaz-e, a mit a hírlapok írnak? A közlemény igaz voltát el nem tagadhatom; a rangot és czímet mégis vissza kell utasítanom!

De a mi őt leginkább meglepte és egész valóját megfoghatlan csodák és bűbájak országába ragadta, az a tény, hogy a legújabban napfényre került legbecsesebb okmány ismét Szatmárról vagy legalább az ottani postáról jutott a nyilvánosság elé!

Ki ez a titkos jó barát? e rejtélyben lappangó tündér, a ki az ő születési jogának bebizonyítására szolgáló okleveleknek teljes archivumát birja és időközönként, a midőn épen az égető szükség esete áll elé, egy-egy darabot ki is adogat belőle?

Hogy édes anyja ezen papirokat birta, s valamely ismeretlennek kezébe letette volna: e föltevés első tekintetre is lehetetlenségnek mutatkozott. Az anya sorai a fiúhoz a legvégsőbb kétségbeesés jellegét hordták magukban Inkább csak azért írta levelét, hogy gyermeke előtt saját becsületét megóvja.

S mégis a Lengyelkén végbe ment házasság bizonyítéka azon városból bocsáttatik világgá, a hol keresztlevelét is oly megfoghatlan módon kezébe játszották!

Oly rejtély, melyet lehetetlenség volt megfejtenie.

VII.

(Újabb bonyodalom, mely szükségessé teszi, hogy az osztálytanácsos ellátogasson az ország felső vidékeire.)

Leírhatlan nyugtalanság tépdelé az osztálytanácsos bensejét. Életében most tapasztalá először, hogy vele is megtörténhetik valami, a mi még munkájában is hátráltathatja. Akármihez kezdett, lehetetlen volt eszméit rendben tartani. Felbontotta, végig olvasta az asztalára rakott iratcsomókat, de semmi sem maradt meg emlékezetében. Tollhoz nyult, írni akart: egyetlenegy használható gondolatra sem talált.

Feltekintett a falon függő órára, mely a déli tizenkét órát mutatá. Ekkor erős határozat keletkezik lelkében, hogy itt hagyja irodáját, felkeresi a belügyminisztert s megkéri, hagyna békét ezen ügynek.

Felvette tehát téli kabátját és megindult.

De midőn a lépcső közép fokaira ér, épen szemközt jő vele a közlekedésügyi miniszter, a ki útját állja a menekvőnek.

— Hah! — mondá igen komikus komolysággal. — Tetten kapom a hanyag hivatalnokot! Ön kerüli az irodát, mint a rossz diák az iskolát. Vagy a mi ennél is gyanusabb: kinézett ön az ablakon; valami tarka szoknyát látott és most futkosni akar utána.

— Kegyelmes uram! Valóban mára meg kell csal-

nom az államot. Ingyen lesz a fizetésem, de hiszem, hogy holnap, ha éjjeli munkával is, kipótolom mulasztásomat.

— És hova indult?

— Szándékom van, ha lehet, ő excellentiájával, a belügyminiszterrel beszélni. Megkérem őt, lenne oly kegyes s vetné félre az én magán ügyemet, hadd heverjen ott a levéltár legporosabb aktái között most és mindörökre.

— Ha csak ez a kivánsága, akkor minden rendén van. Épen a belügyminisztertől jövök, a ki megigérte nekem, hogy épen nem fog sietni ön számára a királyi meghivó levél kiadását szorgalmazni.

— Akkor ezer köszönet érte.

— Vigyázzon! ne vesztegesse hiába hálás érzelmeit; mert a mi határozatunk egészen más indokokból keletkezett. Részemről még mindig biztosan számítik rá, hogy ön előbb-utóbb gyönyörű ékesszólással fogja védelmezni az én törvényjavaslataimat a főrendek házában. Addig is értesítem, hogy olvastam a lapban a tokaji levelet s a zempléni alispán is felküldte már az iratokat.

— Felküldte? és meg is érkeztek?

— Különös észrevétel épen egy vasúti szakértő férfitól! Este feltették a postára, reggelre megérkeztek.

— Tehát remélhetem, hogy a belügyminiszter úr nem szorgalmazza e rám nézve kellemetlen ügyet?

— Nem szorgalmazza. Legalább egyelőre semmi esetre sem.

— Akkor meg vagyok mentve. Egyszerre oly boldog és nyugodt vagyok. Engedje meg, kegyelmes uram, hogy visszatérjek irodámba: oly gyorsan dolgozhatom, hogy csak égni fog kezem alatt a munka.

— Sok szerencsét hozzá. De ön nem is kérdi: mért tartottuk helyesnek az ön ügyének elintézését későbbre halasztani?

— Bocsánat kegyelmes uram. Az indok rám nézve

közönyös. Egyik ok épen oly jó, mint a másik. Elég ha tudom, hogy zavaraim kútforrása bedugult s nyugodt lélekkel folytathatom munkámat.

— Igen helyesen. Én azonban tartozom önt felvilágosítani, mert a felküldött oklevelek épen elegendők a királyi meghivó levél megszerzésére. Mit akar ön? Teljes hitelű keresztlevél, melyet a tokaji papok készséggel adtak ki. Aztán a házassági bizonyítvány, melyhez legcsekélyebb kétség sem férhet. Szerencsétlenségünkre más a baj.

— Mentül több, annál jobb. Legalább ha megszűnik egyik akadály, megmarad a másik.

— Én csak azt mondhatom: ha most ön rögtönözve mint Szabolcsy gróf jelennék meg a világ előtt, a legbonyolódottabb és a legbosszantóbb pört kapná nyakára.

— Pört? Van-e e hazában valaki, a kit rangom újra felvétele által bármely jogaiban megsérthetnék?

— Úgy látszik, hogy van. Legalább mutatkozik már egy ember, a ki a legerélyesebben tiltakozni készül.

— Nem érthetem, kinek állhatnék útjában? Szabolcsy Gábor gróf, ezredes, utolsó volt, a ki főúri czímét viselte és semmi legcsekélyebb vagyont sem hagyott hátra. Mi fölött pörlekedhetnék tehát velem akárki is e világon?

— Igaz; Szabolcsy gróf vagyontalan ember volt. De ha élne, csinos örökség nézne rá.

— Erről soha semmit sem hallottam.

— Mindjárt megmagyarázom, föltéve, hogy a vasúti jeles mérnök a genealógia szövevényeihez is ért valamit. Beszéltem már önnel az öreg Réthfalvy Miklós báróról. Ennek Szabolcsy Margit grófnő, az ön nagyatyjának nőtestvére, volt a felesége. A báró csekély vagyonnal birt, de neje 13.000 holdas pusztát hozott a háztartáshoz. Miklós báró ma is e birtokból uraskodik. A báróné 1847-ben elhalálozván, miután gyermek nem volt, oly értelmű végrendeletet hagyott

hátra, hogy férje élte hosszáig élvezze a birtok haszonvételi jogát. Halála után pedig első sorban idősebb testvérét, Klárát, Szabolcsy Pál gróf nejét és örökösét, jelölte ki vagyoni utódául. Ha pedig ennek örököse nem maradna, ifjabb leánytestvére Teréz, Nagygáthy László grófné, vagy örököse következzék. Értette uram?

— Egy kicsit.

— Akkor a többire nézve tisztában leszünk. Ha ön, Szabolcsy Pál gróf unokája, nincs e világon, vagy születési jogát kellőleg be nem bizonyíthatja: a 13,000 holdas birtok a jelenben fiatal korát élő Nagygáthy Gedeon grófra száll. Ez az ember különben is dúsgazdag mágnás, de épen az ilyenek szoktak telhetetlenek lenni. Mentül többre vágynak és soha semmi sem elég kapzsiságuk kielégítésére. Ez a Nagygáthy Gedeon szándékozik önnek törvényes születési jogát megtámadni. Miután pedig az ilyen pör ritka már napjainkban, sokáig tart és tömérdek költségbe kerül: én és a belügyminiszter épen az ön érdekében a legbölcsebb eljárásnak itéltük, ha nem ütünk zajt, óvakodunk minden elhamarkodástól, míg teljesen felfegyverezve nem állhatunk az ellenség elé. Legkivánatosabb volna, ha Nagygáthy gróffal az illő föltételek mellett kiegyezkedést hozhatnánk létre.

— A mi ezt illeti, velem ugyan nem sok baja lesz Gedeon grófnak. Én csak születésem törvényességének elismerését követelem, mert e nélkül pária vagyok a társadalomban; a 13,000 holdas pusztát pedig birhatja, a ki kezét ráteheti.

— Szépen és nagylelkűen van ez mondva. Szerencsétlenségünkre még mindig fönnáll a meghalt Réthfalvy Miklós báróné végrendeletének ereje. Vagy Szabolcsy gróf ön s ezzel a 13,000 hold birtokosa, vagy marad az én derék osztálytanácsosom s a mi még ezután válhatik önből.

— Ha főleg e birtok képezi a kiegyezkedés akadályát, akkor pöröm előre meg van nyerve. Jól van:

ám legyek a báróné örököse, de akkor kötelezem magamat, hogy e birtokot Nagygáthy grófnak eladom, ha mindjárt vételár fejében csak nyolcz krajczárt fizet is holdankint. Mert hogy éljen-e egy Szabolcsy gróf az országban vagy nem? azzal Nagygáthy gróf úr ő méltósága nem sokat törődhetik.

A miniszter nem nagy megelégedést mutatott ezen kiegyezési föltétel hallatára.

— Annyi bizonyos, — mondá — hogy az ily pör kimenetelének kételyeitől meg kell menekednünk. Én azonban politikus és miniszter is vagyok; tehát önző és számító lélek a legrútabb értelemben. A többi között sokkal kedvesebb lehet előttem, ha az én vasúti törvényjavaslataimat gazdag és független mágnás védelmezi a felsőházban, mintha csak egyszerű gróf, a ki hivatalnokom és fizetéséből él. Hanem mást mondok.

— Méltóztassék parancsolni.

— Én önnek ezen álló helyünkben, a lépcsők márványán, három vagy négy napi szabad időt engedek. Menjen ön Abaujba, Lengyelkére, vagy ha csakugyan nem létezik többé ily nevű falu, a legközelebbi helységbe. Azt hiszem, nem ártana ott kissé szétnézni a helyszinén.

— Lehet ennek haszna?

— Ki tudja? Huszonnégy év nem fölötte sok. Bizonyára talál ön ott a vidéken embereket, kiktől hallhat valamit. Él még ott pap, jegyző, ispán, paraszt vagy pálinkás zsidó, a ki egy vagy más tekintetben útbaigazító jelt adhat és felvilágosítással szolgálhat. Ha sikerülne önnek újabb adatokat is szerezni, annál biztosabban állhatunk majd szóba az ellenséggel.

— És mikor lesz szabad elutaznom?

— A mikor tetszik, de mentül előbb. Részemről, ha valamibe kezdtem, mindig késedelem nélkül vágtam közbe. A ki jól kezdi, már a felét el is végezte. Az én időmben ezt a régi igazságot szép latin mondattal szokták elpattogtatni. Utazzék ma éjjel a pest-

kassai gyorsvonattal. Még ma rendelkezem, hogy szabadjegyet kapjon.

— De már ezt az egyet nem kérem exczellencziádtól. Kiégne a szemem a konduktor és az utitársak előtt, ha saját ügyemben ingyen járnék a vasúton.

— A mint tetszik; pedig mondhatom, bármely vonatra üljön, túlbőven találhat nemfizető kollegákra. Elég ajánlás erre, ha valaki együtt szokott valamelyik állomásfőnökkel quaterkázni. Mindenesetre felhatalmazást kell önnek adnom, hogy útja végén a gyorsvonatot egyszer megállíthassa: mert Lengyelke romjai mellett közönséges állomásunk sem lehet.

— Ez nagy kedvezmény, kegyelmes uram.

— Szüksége lesz rá; most pedig isten önnel, a viszontlátásig.

— — — — — — — — — — —

Késő este csakugyan elutazott az osztálytanácsos. Beült szerényen, a hova jegye szólott, a második osztályú kocsiba; de azért mindjárt tapasztalta, hogy épen ő a legnagyobb úr a sok mindenféle utazó között. A vonatvezető elolvasván a rendeletet, hogy ezen utazónak kivánságára egyszer, akárhol megálljon, csak kalapot emelve beszélt e nagy hatalommal. A konduktor nagyon kínálta ő méltóságát, tetszenék átülni a szalonkocsiba, mert az úgyis üres; de a fiatal ember minden ily kedvezést elhárított magától.

Reggel hat órakor, tehát most télen, még sötét éjjel ért az állomásra, mely a térkép szerint legközelebb esett az egykori Lengyelkéhez.

Az állomásfőnök rémülve ugrott ki ágyából, hallván, hogy a gyorsvonat megáll. Azt hitte, veszedelem fenyegetőzik s csak mikor az osztálytanácsos az említett rendeletet előmutatta, nyugodott meg.

Természetesen, hogy a hatalmas utazót mindjárt grófnak, méltóságodnak czímezte. Mert a lapokból már tudta, kivel van dolga? Mikor pedig az ifjú a pazarul szórt czímet visszautasította, elkezdte őt báró

úrnak nevezgetni. És ezen alól meg sem lehetett vele alkudni.

Az állomásfőnök mindjárt jól fűtött szobába vezette vendégét. Itt Kassa felé még erősen fagyott. Gondoskodott reggeliről s mikor teljesen felvirradt, szerzett számára parasztkocsit, mely a fiatal embert a lengyelkei szántóföldeken keresztül áthurczolta Pönögére, mely az elpusztult faluhoz legközelebb esett. Itt vendéglőről szó sem levén, a helybeli tisztelendő urat kérte azon szivességre, hogy házában fél napot eltölthessen.

A pap eleinte igen középszerű vendégszeretettel fogadta az ismeretlent: de mikor megtudta, kit fogadott hajlékába, helyét sem találta a nagy örömben. Mert falun az olyan embert, a kinek nevét egyszerre minden hírlap felkapja, tejbe-vajba szokták füröszteni.

E miatt más baj sem érte utazónkat, mint hogy másodszor is meg kellett reggeliznie. Repetita placent, ez volt a plébános elhatározó érve s a fiatal gyomor eltűrte a második megtámadást is.

Ezután kezdődtek a kérdezősködések.

— Régen lakik főtisztelendő úr a vidéken?

— Bizony már harmincz esztendeje mult, hogy itt evődöm, maródom Pönögén s régen lemondtam a reményről, hogy valahára bevisznek Kassára kanonoknak.

— A mi múlik, még el nem marad. De ha ily régen lakik itt, bizonyára ismerte egykor a lengyelkei lelkészt, Margittay Sándort?

— Hogy ne ismertem volna? Már a szemináriumban együtt voltunk s a rektor sokszor mondá kettőnkre: nobile par fratrum. Pedig nem volt igaza.

— Szabad kérdenem, miféle ember volt ez a Margittay Sándor, egykor lengyelkei lelkész?

— Hát bizony, — felelt egy kis habozás után a pap, — de mortuis, nil, nisi bene. Derék ember volt egyetlen hibáján kívül.

A parasztkocsi a fiatal embert átburczolta Pönögére.

— A halandó teremtmény nem lehet tökéletes.

— Ezt tartom én is. Hanem az én tisztelt kollegám nagyon világias szellemű gyerek volt. Non habuit vocationem ecclesiasticam. És hogy mindent elmondjak, mert castis omnia casta, nagyon szerelmes természetű volt: amavit sexum sequiorem.

— Ne mondja.

— Mondanom kell, mert nem titok előttem. Mért kérdi ezeket tőlem a méltóságos gróf úr?

— Bocsánat uram, mert e czím nem illet engem.

— Nem? akkor visszaadom előbbi vígasztalását: a mi múlik, el nem marad; quod differtur, non auffertur. Valóságos szerencséje volt Margittay uramnak, hogy kitört a forradalom, mert közel volt hozzá, hogy bevigyék Kassára a deficientiába.

— Bajba keveredett?

— Úgy nyilvánosan nem; de az egész falu tudta, hogy az őrülésig szerelmes volt a kassai professor leányába.

— Hogyan? szerelmes volt az én édes anyámba?

— Nincs ebben semmi sértés, mert a kisasszony rá sem nézett az olyan udvarlóra, a kinek csak úgy lehetett reménye, ha előbb elhagyja hitét, felcsap kálvinistának és megszegi esküjét. Persze hogy ezzel baj is járt, mert akkor vége a plebániának, e nélkül pedig nincs kenyér a feleség számára. Sine Cerere et Bacho, friget Venus.

— És aztán?

— Akkor jött a sebesült ezredes, a szép gróf, a dicső hős és hazafi s vége volt a pap regényének.

— De mégis ő adta őket össze?

— Kötelessége volt; nem tehetett egyebet. Hanem mikor más évben a gróf halálos sebet kapott, az én szerencsétlen barátom újra remélni kezdett. Ő is hős és katona akart lenni. Elment Erdélybe Bem táborába.

Bizonyosan meghalt, mert huszonöt év óta senki többé hírét sem hallotta. Itt hagyta a templomot, a

falut, híveit, pedig közel volt a muszka s már előre fenyegetőztek, hogy porrá égetik Lengyelkét.

— És mért épen e falut? Kassán vagy Miskolczon nagyobb tüzet láthattak volna.

— Nem történt ez ok nélkül. Volt itt egy Kardos Illés nevű igen jó puskás ember.

— Egyike szülőim házassága tanujának.

— Úgy van. Ez az ember kijárt a mezőre s minden nap lepuffantott egy orosz előörsöt. Egyszer kézrekerült és felakasztották.

— A muszkák? Soha sem hallottam, hogy ezek haditörvényszéket tartottak volna a mi embereink fölött.

— Azt nem tették; hanem úgy, a parancsnok szavára, brevi manu, akárhányat felkötöttek a legelsőbben talált útszéli fára.

— Úgy hallom, hogy a másik tanu, Mosolygó Simon, még él.

— Élni él, de korhely és részeges. Erre ne támaszkodjék, gróf úr. Mert Mosolygó uram haszontalan fráter; hat itcze borért megesküszik, hogy szemeláttára vette feleségül az egri nagyprépost a kassai apáczák fejedelemasszonyát.

— És így a lengyelkei matrikulák örökre elvesztek?

— Így beszélték, de ennek csak a fele igaz. A templom ugyan kívül-belül elégett; de a boltozatos sekrestye épen maradt. Meg is találtuk ott később az anyakönyveket, kivévén azt, melybe a házasságok voltak bejegyezve.

— Egészen új dolgot hallok. És hova lett éppen ez a könyv?

— Azt csak az ég tudja. Én mindig azt mondtam, elvitte magával Margittay uram.

— A táborba? a csatába? Csak nem hordhatott ily nagy könyvet, mint bakancsos, a borjujában?

— Elvitte vagy elrejtette.

— De mi okból?

— Ezt nem tudom, de aligha el nem találom. Az

eszeveszett szerelmes csak így uralkodhatott az özvegy fölött. Tán szándéka volt egyszer előtte megjelenni s akkor azt mondta volna: asszonyom, legyen az enyém s akkor gyermeke törvényes szülött, igazi grófi ivadék. Egyedül csak én bizonyíthatom be a megtörtént házasság tényét. Különben tessék pénz, pártfogás és bizonyíték nélkül gyermeke törvényességét pörrel kivívni.

— Ez borzasztó lelkiismeretlenség.

— Úgy van s csak őrült szerelmestől telhetik ki. Különben pedig később hallottam, hogy Margittay uram nem viselte magát rosszul az özvegy irányában. Legalább addig, míg remélt. Ő maga utitársaival vitte be az újonan szülöttet Tokajba a keresztvízre. Ő maga mutatta elő az általa írt és kiadott házassági bizonyítványt, különben a tokaji plébános nem írja be az anyakönyvbe a gyermeket, mint Szabolcsy gróf és nejének törvényes magzatát.

— De hiszen mindez egész revelatió rám nézve. Sokkal tisztábban látok és indokolva lett, a mit eddig nem érthettem.

— A mult hetekben a zempléni alispán megkeresése folytán járt is itt valami vizsgáló bizottság, de csak egy pár órát időzött a faluban és olyan embereket hallgatott ki, a kik a dologról semmit sem tudtak, vagy régen mindent elfeledtek. A küldöttség re quasi bene gesta, három napot számított fel; ebből kettőt Miskolczon töltött, iszogatván az alacskai pompás szamorodnit.

— A vége a történetnek, hogy az elvitt anyakönyv örökre elveszett.

— Szőrén, szálán. Margittay meghalt; erről nem kétkedem. És ha a könyvet a föld színén hagyta volna, azóta megkerül s bárhonnan az országból visszaküldik ide. A pap halálával a könyv hollétének titkát is sírba vitte.

— Még egyet kérdek. Kit kellene még e faluban kikérdeznem?

— Megnevezhetnék néhányat; de tessék elhinni, annál, mit én mondtam, más sem tudhat többet.

— Van még élő ember, a ki jelen volt atyám esküvőjén.

— Az a szerencsétlen tanu, Mosolygó Simon; mást nem tudok. Valószínű, hogy az esküvés egész csendben ment végbe s a falu csak az eredményt látta, hogy a férj és nő példás egyszerűséggel, boldogan együtt él.

— Miféle obscurus emberek az én mélyen tisztelt keresztapáim: Hólyag Márton és Makra Tamás?

— Ezek idegenek; legalább ilyen nevű lakosok nincsenek e vidéken. Azt hiszem, ezek fuvarosok voltak, kiket a menekvők felfogadtak. Különben pedig e körülmény nem bir fontossággal. A keresztlevél hitelessége úgy sem forog kérdésben.

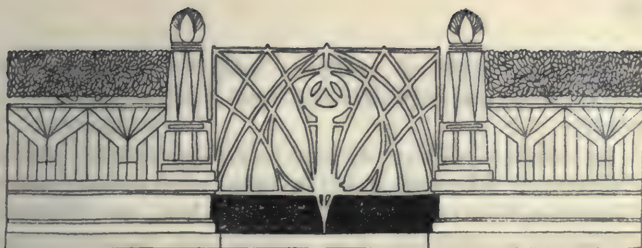
— Félek: nagyon elfárasztottam önt ennyi kérdésemmel.

— Csak papi szent kötelességemet teljesítettem, ha felvilágosítást adhattam. Azonban úgy látom, terítve van az asztal s különös szerencsémnek tartanám, ha méltóságod nem vetné meg az én szerény falusi ebédemet.

— Ön igen lekötelez engem.

A szerény falusi ebéd igen bőven és ízletesen ütött ki. Valaki a konyhából is észrevette, hogy olyan vendég van jelen, a kiért érdemes lesz a szakácsnénak «kitenni magáért.»

Fekete kávé után pedig az ifjú meleg szívből származó hálával köszönte meg a pönögei plébános vendégszeretetét s aztán búcsút vett.

VIII.

(Érdekes és hasznos ismeretség.)

A három, négy napra terjedő szabad időből még huszonnégy óra sem telt le s az osztálytanácsos elhatározá, hogy jókora kerüléssel tér vissza a fővárosba.

Ezen estén Kassán tölté az éjet. Másnap Sátoralja-Újhelyen keresztül Szatmárra érkezett.

Mit keresett itt? Vagy ha csak útjában feküdt ezen állomás, mért kellett itt kiszállnia? Valóban ön maga előtt sem merte volna bevallani, minő hiábavaló képzelődések vonzották e helyre.

Épen nem volt szándékában, hogy kikutassa, ki lehet az a rejtélyes egyéniség, a ki egykor a tokaji keresztlevelet kezébe játszotta? később ismét névtelenül, levélkiséret nélkül, a Lengyelkén végbement házasság bizonyítványát is a zempléni alispán hivatalába beküldte. Eléggé tapasztalta, hogy e varázshatalom, mint égi gondviselés, sűrű homály leple alatt működik és épen nem szándékozik magát bemutani, mint csontból és húsból alkotott halandó teremtés.

És mégis az éjet e városban töltötte. Csak nem várhatta, hogy újabb csoda hull alá a fellegekből? Nincs is a világon oly gazdag bőségszaruja, mely végre ki ne merüljön.

Egyébiránt érdekes volt ránézve az átutazás és

tartózkodás ezen a vasúton, melyet részben maga mért ki s melynek munkálatait építés közben is vezette.

Itt minden régi rendjében folyt, egyetlenegy dolog kivételével. Máskor, a hol a vonat több perczig megállott s a főmérnök néhány szót váltott az állomásfőnökkel, a pályaház első emeletének ablakai sorra kinyíltak. A sok fiatal hivatalnok felesége mellett még szép nőtestvérek és rokonok is néztek le az átutazókra. A legérdekesebb szőke fejek nagyon megvárták, hogy a főmérnök észre vegye őket s nyájasan fel is köszöntsön hozzájok. A jutalom sem maradt el ilyenkor, többé-kevésbbé kaczér visszapillantgatások alakjában.

Most már ezen hajdani diákos boldogságnak vége szakadt. Az ok világos. A szerény szakasz-, később főmérnök nagyon érdekes egyéniség volt a versenyképes szépségek előtt: míg most a fővárosban lakó osztálytanácsos, sőt mint hírlik, valóságos gróf, oly elérhetetlen portékává változott, a kiért egy vasúti állomáson virító bazsarózsa hiába lelkesült.

Ez világos veszteség volt az ifjúra nézve, de más helyeken ennél értékesebb kárpótlást kaphatott.

Igaz, hogy eddig rövid szereplése alatt daczára minisztere hathatós pártfogásának, a magyar arisztokraczia köreiben még tudomást sem vettek ily embernek létezéséről; de hiszen ő e társadalomba bejutni még kisérletet sem tett; sőt ha módjába is esett ott a magasban megjelenni, egy vagy más ürügy alatt mindig visszavonult.

Ellenben a pénzarisztokraczia, a kereskedelmi és bankár-osztály nyilt házai vetélkedve tanusítottak iránta figyelmet és előzékenységet. A huszonhatéves korban viselt osztálytanácsosi hivatal roppant jövőt igért. Igen világos volt, hogy csak rendkívüli ügyesség és képzettség mellett kezdheti pályáját valaki, egyszerre, ily kitünő fokról. Általában hitték, hogy Szabolcsy Gábor jobb keze miniszterének s minden

fontos ügy legelőször is az ő íróasztalára kerül. Ki ne keresné az ily ragyogó jövendőnek ismeretségét és barátságát?

Ezen körben tehát Szabolcsy Gábor első rangú arszlán volt. Itt ragadt rá letörölhetetlen nyomokkal a grófi czím is, melyet ha százszor visszautasított, ezerszer kapta vissza. Akarta vagy nem, sorsát tűrnie kellett.

Szatmáron leszállván a vonatról, találkozott Nagy István állomásfőnökkel, a ki az ő atyját ismerte, tehát kedves egyéniség volt előtte. Ezen ember most is a régi szívességgel fogadta, ha bár az első pillanatra úgy látszott, hogy nem ismert rá. De ki követelhet annyi emlékező tehetséget oly hivatalnoktól, a ki egész éven át mindennap legalább hatszor új arczokat lát?

Bement a városba s beszállt a vendéglőbe, a hol megvacsorált. Ez alatt épen elég ideje volna egy hordárnak, hogy felkeresse őt és átadjon neki valami jó vaskos csomagot, melyet felbontván, a lengyelkei elveszett matrikulát találná benne!

Ily ártatlan vagy inkább esetlen tréfával mulattatá magát, míg asztal mellett ülve, elkeseredett harczot vívott azon kérges csizmatalp ellen, melyet Szatmáron egész tisztelettel beafsteaknek czímeztek.

Másnap délben a debreczeni pályaházban ebédelt. Jó étvágyú gyerek levén, itt is lenyelte, a mit elébe tettek és épen az elsőt csengették az indulóra, a midőn fizetett s látja, hogy egy igen tisztességes, de különben kurucz és marczona képű ősz öreg telepedett le szemközt vele s ez mindjárt megszólítá:

— Pestre szándékozik?

— Igen, uram.

— Akkor örülök, mert nagyon szeretem a fővárosi arczokat. Van már jegye?

— Épen most szándékozom a pénztár elé menni.

— Akkor velem nagy szívességet tehet. Az ily vén göthös és podagrás múmia, mint én vagyok, több

szabadságot vehet magának, mint más. Kérem önt, váltson egyúttal nekem is jegyet.

— Igen szívesen.

— Itt van három ötös bankó. Gondolom tizenhárom forint lesz a menetdíj. Remélem együtt utazunk?

— Szerencsémnek fogom tartani.

Ezzel az osztálytanácsos a pénztár elé állott s miután megigérte, hogy együtt fog az öreg úrral utazni ő is, ezúttal kivételkép első osztályú jegyet váltott.

Második csengetésre mindketten a vonat kocsisora előtt álltak s a konduktor nagy előzékenységgel nyitott ajtót a waggonba.

Mikor beléptek, látta az osztálytanácsos, hogy őket egy harmadik utazó is követte, a kit eddig észre sem vett: nagyon rövidre szabott termetű gavallér volt ez; csak testének felsőbb része látszott aránylag hoszszabbnak, mert igen mereven tartotta nyakát s nagyon határozott és férfias arczot mutatott hozzá.

— Urak, — szólt az öreg úr, — természetesen mindenki oda ül, a hová tetszik, hanem ezt a középső ülést magamnak tartom. Legjobb lesz, ha szépen mellém ültök, egyik jobbról, másik balról.

Sajátságos kezdet volt ez: az első szóban urak, végül a legkényelmesebb tegezés.

Mikor a vonat megindult, az öreg úr megnyitá szivartárczáját s mindkét szomszédját megkinálá, a mit ezek udvarias köszönettel fogadtak.

A kis gavallér ezalatt tüzet gyujtott, az égő viaszgyufát oda adá az öreg úrnak s aztán készakarva úgy ügyetlenkedett, hogy a láng kialudt. Nagyon könnyű volt e szép manoevre czélját megérteni. Nem tehette, hogy előbb a maga szivarját gyujtsa meg: annál kevésbbé lehetett szándékában előbb az idegen ifjúnak szolgálatára lenni.

Az öreg úr nem gondolt ezzel, hanem odanyújtá égő szivarát az ifjúnak s akkor hozzá fordulva mondá:

— Ugy-e te Szabolcsy Gábor vagy?

— Igen uram.

— Miniszteri tanácsos vagy épen államtitkár?

— Ettől nagyon messze vagyok. Egyszerű osztálytanácsos, az is a kinevezési idő tekintetében legutolsó a rang-lisztában.

— Ördög vigye ezt a mai bureaukracziát. Az én időmben elég volt tudni: viczispán, szolgabiró, esküdt. Tehát csakugyan Szabolcsy Gábor vagy? Hogy eltaláltam, pedig soha sem láttalak! Annál jobban ismertem szépséges mákvirág apádat, a kinek szakasztott képmása vagy. Mit mondasz Gida öcsém e hasonlatosságra?

— Én? semmit. Nagyon kis fiú voltam, mikor Gábor bátyám még élt.

— Azt én jól tudom. De ott van olajba festett arczképe teljes életnagyságban az én ebédlő termemben.

A véleményadásra felszólított uracs helybenhagyólag intett; de félig mormogva utána veté:

— Úgy kell lenni. Nagyon könnyen meglehet, hogy ez az úr csakugyan Gábor bátyám fia.

(Azaz: mért ne lehetne fia? ha katona embernek annyi mindenféle fajta fia teremhet.)

— Azonban, — folytatá az öreg úr — ha mi már ismerjük utitársunkat, illő, hogy magunkat is bemutassuk. Én az a rossz hírű vén izgága Réthfalvy Miklós vagyok, a ki senkinek békét nem hagy a világon. Ez pedig Nagygáthy Gedeon öcsém, a kinek hosszabb lábának kell lenni, ha uradalmait egy ugrással át akarná lépni.

Kölcsönös hideg hajlás. Egyik részről illendő tisztelettel, másik oldalról olyformán, mintha gondolná magában: nem az én hibám, ha e találkozást ki nem kerülhetem.

Egy kissé veszedelmes modorban indult meg a társalgás.

Az öreg úr ezt hamar észrevette. Afféle megrögzött gonosz csont levén, érdekes jelenetkéket várhatott: de másrészről semmit sem gyűlölt inkább, mint

a bosszantó czélzásokból keletkező párbajt. Oly veszedelem, mely perczről perczre fenyegetőbb közelségben mutatkozott.

A helyzet is ellentétes volt; de még inkább növelé az ingerültséget a grófnak igen furcsán kihivó egyénisége.

Mert Nagygáthy Gedeon gróf oly kis termetű emberke volt, hogy csak egy vagy két czentiméter mentette meg a világosan kifejezett törpeségtől. Nem volt épen kövér, kivévén kigömbölyödött holdvilág arczát és hatalmas homlokát, mely kidomborodott, mint a jól sült magyar kenyérnek a dúcza. Arczbőre finom, fehér és egészséges színű; hanem a szája szokatlanul kicsi; nem érthette a világ, hogy ő méltósága ily szűk beszélő organummal sem selypít.

E mellett végtelenül meg volt elégedve saját külsejével. Gyakran lefesteté magát, kitűnő művészek által az utókor számára. Ha tükre jobb színt mutatott, vagy nyakravalójának csokra szépen sikerült, rögtön futott a fényirodába s aztán élethű fotografiáját pazarul ajándékozá mindenfelé.

E tömérdek sok arczkép szemléletére a bolondulásig beleszeretett önmagába. Az arczkép nem is volt rossz: mert ha ült, igen komoly és férfias kifejezést tudott adni tekintetének s a művész ecsete, valamint a nap sugara mindent híven visszaadott. De ha élő alakban személyesen kellett a világ elé állnia, baj volt, hogy a lábát otthon nem hagyhatta.

A helyzet nevetséges voltát a két ellenfél roppant különbözősége egész a magas komikum színvonalára emelte.

Mert ha a gróf büszkén és dölyfösen «lenézni» akarta a magas és szoborszerű osztálytanácsost, kénytelen volt nagyon is föltekinteni. Csak úgy csavarta a nyakát és az állát, mint a pulyka, ha a felhők között kerengő héját lesi. Ellenben Gábor úr, ha kereste, hol szólott valaki mellette? igen lefelé, amúgy könyöke irányában találhatta fel.

Az öreg úr tehát mint villámhárító lépett közbe s tréfára vezetve vissza a vita titkos tárgyát, mondá:

— Figyelmeztetlek benneteket, hogy még igen jókor lesz a medve bőre fölött összeveszni. Még élek és sokáig akarok élni. Hogy már hetvenöt éves ficzkó vagyok, nem változtat a dolgok állapotán, mert apám és nagyapám, mindketten negyven éves koruk előtt haltak el. Tehát a hány évet még joguk lett volna élni, azt igazság szerint csak rám, a méltatlan fiúra és unokára hagyhatták örökségül. Ne feledjétek, sok víznek kell addig lefolyni Pesten a Dunán, Biharban a Berettyón, míg forma szerint napirendre kerülhet a kérdés: kié lesz az én boldogult feleségem 13,000 holdja: Szabolcsy vagy Nagygáthyé?

— Oh bátyám, — felelt Gedeon gróf, — ez soha sem lehet kérdés. A végrendelet meghatározta a sorrendet s az elsőség kétségtelenül a Szabolcsy ágat illeti. Ez okból, mihelyt az én halandó szemem csak oly darabka Szabolcsy grófot lát, mint a kis ujjam: rögtön illő komplimenttel és tartozó reverencziával félre állok az útból.

— Rossz logika. Az én időmben a filozófia tanára így nevezte volna: petitio principii. Mert előzetes kérdés forog szőnyegen: van-e Szabolcsy gróf az országban? Én azt hiszem, van; a belügyminiszter a hozzá érkezett okmányok alapján hasonlókép itél. Ne legyek Réthfalvy Miklós, ha mielőtt két hét eltelnék, azt a bizonyos, eddig még ismeretlen Szabolcsy Gábor grófot be nem ültetjük a főrendek házába.

— És aztán? — kérdé a gróf.

— És aztán? Ha egyszer ő felsége nyilt levelében valakit grófnak nevez, s mint ilyet a főrendek házába meghívja: gróf lesz az még a pokolban is.

— Bátor vagyok tagadni.

— Hogyan! tagadni! Te felségsértő, a ki az uralkodó prærogativái ellen nyiltan felzendülsz.

— Ezt már nem teszem, mert ő felsége az ily meghívó leveleket mindig csak azon föltétel alatt írja alá,

hogy minden rendben van, s a személy joga iránt semmi kétség.

— Micsoda? ő felsége nem nevezhet ki grófnak, a kit akar?

— Azt megteheti, meg is teszi gyakran; ha akarja, akár kiből lesz báró, gróf, még herczeg is. Hanem azt még sem teheti, hogy egy megholt gróf örökösének megtegyen olyan embert, a kinek joga e név viselésére nincs bebizonyítva.

— Ah, ah; utoljára még kész volnál pört kezdeni.

— Ime Miklós bátyám maga elismeri, hogy az ily kérdések eldöntése az ország rendes törvényszékeinek illetősége alá esik.

— Csakugyan pörölni akarsz?

— Kicsoda? Én? Isten mentsen; büszkébb vagyok, mintsem ilyesmikbe avatkozzam. Azért fizetem a jurium directort, hogy ügyeljen jogaimra s tegye kötelességét.

— Értem. Szép szójáték. Nem te pörölsz, hanem a fiskálisod. Hanem a pör czíméhez a nevedet, a költségre nézve az erszényedet még is oda kölcsönzöd.

— Tudomásom sem lesz róla. Én tiszta jövedelmemből élek. A kezelési költség, az adó, s más egyéb kiadás jószágigazgatóm gondja.

— Nagyon jól van mondva. És ha ellenfeled a pört pénzzel nem győzné?

— Mások dolgába nem avatkozom.

— Igazad van. Ez az egyéni izléstől és felfogástól függ. Szerencsétlenségedre nekem épen ellenkező kedvtöltéseim vannak. Bennem egy igazi értelemben vett «pauperum advocatus» veszett el. Indíts pört; én ellenfeled pénzügyi aggodalmait magamra vállalom. Épen most annyi pénzem van, hogy nem tudom, mit csináljak vele. Ország-világ tudja, hogy ötvenöt éves koromig többet költöttem, mint jövedelmem volt. Azután tíz esztendeig fizettem adósságaimat. De mikor szent Ágoston bölcs mondása szerint, a vétkek hagyak el engemet és nem én a vétkeket, csupa kényte-

lenségből olyan fösvény lettem, mint szeretett rokonom Réthfalvy báróné, a ki ha leányát nevelő intézetbe küldte, maga bablevest evett otthon ebédre.

— Bátyám teheti, a mi tetszik.

— Úgy van és én sokat tehetek. Tíz évi gyászos koplalásom után szemtelenül kidomborodott a pugyillárisom.

— Ez tudva van. Mindamellett a pénz csak pénz, de az igazság igazság marad.

Az öreg úr látván, hogy konok gyerkőczczel gyűlt meg baja, felkelt székéből s a szemközti középülésen foglalt helyet. Azután nagybátyai jó lélekkel mondá:

— Nem ér ez a meddő szóharcz semmit. Üljetek egymás mellé és beszéljetek ügyetekről közvetlenül. Mondja meg mindenik, mi a baja, hol szorítja lábát a csizmája. Sokszor megtörtént, hogy egy okos és őszinte szó, a szív mélyéből származó kifakadás száz viszálynak elejét vette. Lássuk, nem lehetne pörötöket barátságos úton kiegyenlíteni?

Az osztálytanácsos, a ki eddig is minden szót hallott, de úgy mutatá, mintha nem is ő róla beszélnének s egyebet sem tett, mint fújta szivarja füstjét a levegőbe: ezen felszólításra egy székkel közelebb ült a grófhoz.

Ellenben Nagygáthy Gedeon úr ő méltósága valódi született főúr módjára fogadta a kinálkozó alkalmat s feltette, hogy a magasba törekedő proletárt földig lealázza.

— Monsieur, — így kezdé, — igaz, hogy önt valami szegény elhagyott árvák intézetében nevelték?

— Úgy van, gróf úr. Ott neveltek s nagyon vigyáztak arra, nehogy ingyen egyem a kenyeret.

— Mondják, amolyan kurta farkú szürke frakkban parádéskodott tizennyolcz éves koráig.

— Mindnyájan egyenlő ruhát viseltünk. A posztó durva, de jó gyártmány volt; nyáron eltűrtük, télen nem fáztunk alatta.

— Aztán járta az örökös krumpli.

— Bocsánat; ezt nem kell betűértelemben venni. Csak kétszer volt egy héten burgonya. A többi napon árpakása, bab, lencse felváltva. Vasárnap pedig hegyen-völgyön lakodalmat tartottunk, mert Salánkiné asszonyom remek túróscsuszájából torkig jóllakhattunk.

— Gyomor kellett hozzá ily iszonyatosságokat megemészteni.

— Bizony kellett; hanem istennek hála, volt is.

— Regélik, hogy ön Pesten instruktorkodott.

— Megtörtént velem. Azonban, puszta hiú divatból, ezt a foglalkozást leczke-órák adásának neveztük.

— Még mérnök is volt.

— Történetesen. Tanáraim jámborszívű emberek voltak. Fél szemüket behunyták fogyatkozásaimra s kiadták a diplomát.

— Hát vasutat nem csinált?

— Egyszerre mindjárt nem. Előbb kimértem a pálya hosszát, lejtését és emelkedéseit; azután felhánytuk a töltéseket, kiástuk a földet a bemélyedéses helyeken. Mikor pedig felraktuk az aczél sineket, én is épen úgy jártam rajta, mint az Eszterházy herczeg az első-, az árvamegyei tót napszámos a negyedik osztályú kocsiban.

— Érdekes életpálya. Most még csak huszonöt éves legény s már Sektions Rath.

— Huszonöt és fél. Bizonyára nagyon gyenge szakértők lehettek konkurrenseim, hogy épen engem kellett a nagy szorultságban kinevezni.

— Igen kalandos kis vitæ curriculam ez. Valóban nem csodálom, ha a sorsnak annyi hányatása után még az is eszébe jutott önnek: jó volna amolyan igazi ősi vérből származó grófocskának is felcsapni.

— Ezt az egyet tudtom és akaratomon kívül hírlelik rólam.

— Minden lap tele van vele.

— Visszaélés a sajtószabadsággal.

Most már Réthfalvy báró sem tűrhette tovább a hallgatást. Felkelt. Előbb kezének mozdulatával he-

lyet kért s aztán ismét visszaült korábban elfoglalt karszékébe.

— Nem így akartalak én titeket összehozni és kibékéltetni. Most már én beszélek. Hozzád, Gida öcsém nincs több szavam. Kimondtad ultimatumodat. Elismerheti Gábor öcsém születési jogát a király is: de ő contradikál; quand même. Azért hozzád fordulok Szabolcsy-ivadék: akarsz öcsém és gróf lenni, vagy nem?

Az osztálytanácsos egykedvűleg vont vállat e határozott interpellatióra s aztán felelé:

— Báró úr, őszintén válaszolok. Kezdetben csak az volt czélom, hogy én is mint más, törvényes szülött legyek a társadalomban. Mikor ez sikerült, kiviláglott, hogy ezzel egyszersmind grófnak is kell lennem. Még el sem határoztam magam e teher felvállalására, a midőn új bonyodalom támad s azt mondják: a grófság mellé még 13,000 hold föld is jár; oly birtok, melyre mások már gyermekkoruk óta méltán számot tarthattak. Itéljen felettem báró úr: nem szörnyű megpróbáltatás ez rajtam: vagy mint korcs kidobva lenni a tisztességes családok köréből, vagy kedvem és hajlamaim ellen czímet és rangot felvenni, elkerülhetlen kényszerűségből. Mert a mi a vagyont illeti, mely ehhez járulna, azt ugyan semmi áron el nem fogadhatom.

Gedeon grófnak szikrát vetett a szeme; piczi kis szája úgy összeszorult, hogy nem volt nagyobb egy mathematikai pontnál. Közel volt hozzá, hogy ezt a fiatal embert még derék ficzkónak tartsa.

Ámde Réthfalvy báró felemelé ujját, tagadólag intett vele és tiltakozó hangon mondá:

— Lassabban uram, mert nem addig van az. Én is élek még s velem is meg kell tenni a számadást. Hogyan? Hol van az én kötelességem? Hol marad az én szeplőtelen becsületem? Mert tudnotok kell, hogy nőm gyógyíthatlan mellbetegségben szenvedvén, minden vagyonát rám akarta hagyni. Én ezt,

mint igazságtalan rendelkezést visszautasítottam. Így keletkezett végrendelete, melynek minden betűjét az én diktálásom után írta papirra. Tehát kötelességet vállaltam és becsületemet zálogba vetettem. A végrendeletnek állni kell s nincs attól menekvés semmi irányban.

A gróf úr megint savanyú képet mutatott; de uri szokás szerint minden dolgot könnyedén vevén, ezen igen diákos megjegyzésre fakadt:

— Átkozott dilemma. Aut Caesar aut Tóth Pál.

— Körülbelül, — erősíté az öreg báró. — Épen csak azért jártam otthon, hogy ezen okmányt elhozzam s mikor kell, érvényre emeljem. Tegnap jöttem, ma már megyek vissza. Gida öcsém volt oly szíves, hogy elkísért: nehogy utközben velem valami non putarem történvén, azt se tudják, hova küldjék holttestemet? Egyébiránt beszéljünk másról. Könnyelműen és elhamarkodva mondtam ki e szót, megüthet a guta. Oly dolog, melylyel öreg ember tréfát ne űzzön, mert ott fönn valaki szaván foghatja.

Mindjárt erre Gedeon gróf veleszületett észszel és elmésséggel elkezdte dicsérni a mai szép napot, a jó időt s hogy mily kellemes az, ha az ember se nem izzad, se nem fázik.

De a báró megint visszatért a félbehagyott tárgyra.

— Öcsém, mérnök.

— Ah, mérnök? köszönöm uram, ez az a czím, mely legkedvesebben hangzik fülemben.

— Öcsém osztálytanácsos. Elhiszem, hogy nem tréfa egy elveszett grófi koronát újra visszaszerezni; de meglásd, vár rád még ennél nehezebb munka is.

— Remélem, nem lesz rá szükségem.

— Tegyük fel, hogy lesz. Kérdem: tudnál-e magyar mágnás nyelven beszélni?

— Létezik ily nyelv?

— Nagyban. Hallottál már telivér grófot magyarul beszélni?

— Néha.

— Tehát tudnád őket utánozni? mert a magyar grófok nem a diplomáról, hanem e specifikus beszédmódról ismernek egymásra.

— Lehet ezt megtanulni a közönséges halandónak is?

— Lehet; megfeszitett szorgalommal. Különben pedig az egész dialektus két szabályból áll. Először az r betűt mindig ehr-nek kell mondani, mint a zsidó, ha husvétkor a barkeszt rágja.

— Erre rászokhatom. És a második szabály?

— Ez már több gyakorlatot kiván. Tudsz németül?

— Úgy mint más ember az én helyzetemben.

— Akkor birod már a mágnás nyelv megtanulásának titkos kulcsát. Beszélj német hanghordozással, de magyar szavakkal s akkor készen vagy feladatoddal. Most pedig megtanítlak a leggyakorlatibb methodusra. Végy kezedbe valami társalgási vígjátékot. Írj le belőle nehány lapot német betűkkel, de gyorsan firkálva, összevissza kuszálva, hogy magad is nehezen olvashassad. Ekkor képzeld, mintha csakugyan németül deklamálnál s meglátod, a harmadik kisérlet után oly tökéletesen beszélsz mágnás-magyar nyelven, mintha mamád tejével szívtad volna be. Ebből áll e roppant tudomány, melyet a hatezer holdas nemes úrfi bámul, irigyel és kétségbe van esve, hogy soha tőlünk el nem sajátíthatja!

Ily társalgás között érkeztek meg a fővárosba.

IX.

(A ki gyémántkövet talál.)

Másnap reggel az osztálytanácsos ismét megjelent irodájában.

Betekintve az asztalán heverő friss hirlapba, megütközéssel látta, hogy az ő hosszú párbeszéde a pönögei plébánossal szóról-szóra ki van nyomtatva.

Nem volt ebben semmi boszorkányság. A pap jó kedvvel, jó lélekkel elbeszélte ismerőseinek, mily érdekes vendége volt. Fülébe ment a dolog a faluhoz legközelebb lakó vidéki levelezőnek (mert ez a nemes növény minden földben megterem, mint a szerb tövis). Ez rohant a paphoz; az országos közvélemény felvilágosításának érdekében egyenes értesítést kért, tán követelt és kapott is. Akkor megírta levelét, a szerkesztő gyönyör-élvezettel kiadta, estére a Pester Lloyd németre fordította, másnap a többi magyar lap utánnyomatta.

Ez épen elég volt arra, hogy három napig az egész ország egy embernek magán ügyével foglalkozzék. Természetesen fajtörténelmi és nemzeti kérdést csináltak belőle. Mint a hazát közvetlenül érdeklő örömhírt kürtölték, hogy a kihaltnak vélt Szabolcsy grófok ősi törzsökének új csemetéje fedeztetett fel. A teljes hitelességű bizonyítékoknak egész lánczolata a nagy közönség kezébe lett letéve.

Ez annál kellemesebb meglepetés volt rá nézve, mert így nem kényszerült minisztere előtt a megtörtént dolgokat kezdettől végig újra elbeszélni.

Azonban kötelességének tartotta a déli harang megkondulásakor megjelenni az elnöki szobákban.

Szokás szerint a miniszternek sürgős dolgai voltak s így röviden szerencsét kivánván hivatalnokának az elért eredmény fölött, saját teendőihez látott.

Több nap esemény nélkül folyt le.

Ez alatt azonban többé hiába szabadkozott az új gróf. Most már boldog boldogtalan méltóságodnak czímezte. Keresztlevele, szülőinek házassági bizonyítványa közzé volt téve, a közvélemény pártolta, a nemzeti érzület felkarolta. Ily mindent leverő hatalom ellenében egyes ember többé nem küzdhetett.

A következő hét végén ismét nagy újság van a lapokban. Mindjárt a napi hírek rovatának kezdetén ki van írva, hogy Szabolcsy Gábor gróf számára a kir. meghivó levél a főrendek házába, a belügyminiszteriumhoz megérkezett.

Kezdett a kétely megszünni: a dolog kézzelfogható valósággá változott.

Az osztálytanácsos pedig látta, hogy tudtán és akaratán kívül is, mások működnek háta mögött és ugyancsak tolják az ő szekerének rúdját előre.

Ismét bátorkodott tehát miniszterétől kihallgatást kérni: mert nem érthette, hogy az igéret szerint félretett ügy újra napirendre került, sőt a leggyorsabb elintézésre is jutott.

A miniszter csak vállát vonogatá, mint a ki nem érti: hogy lehet ilyesmit tőle kérdeni?

— Mit akar ön kedves tanácsosom, — mondá megszokott kegyes hangján, — kollegám a belügyminiszter csakugyan félre tette az ön ügyét; de csakhamar feljött ide önnek rokona, a gazdag Réthfalvy Miklós báró, a ki szavát adta, hogy Nagygáthy Gedeon gróf nagyon hajlandó egyezkedésre lépni. A pör kimenetelétől ugyan okos ember nem félhetett; de igen is

a zajtól, a bosszantástól és költségtől, mely ily pörrel elválhatlanul együtt jár. S miután a báró kijelentette, hogy rokoni kötelességből és szivének tiszta vonzalmából mindent elkövet, semmi áldozattól vissza nem riad, a belügyminiszter tartozott kötelességét teljesíteni. Zemplén felírt, hogy Szabolcsy Gábor gróf számára kir. meghivó levél küldessék; az igényt teljes hitelű okmányokkal támogatta és ön most épen oly elismert tagja a felsőháznak, mint akár maga Eszterházy herczeg. Részemről pedig nincs egyéb hátra, mint hogy méltóságodnak soha el nem enyészett, egyedül csak bebizonyítani kellett törvényes rangjának és czimének élvezetéhez szerencsét kivánjak.

Ezzel ő excellencziája az asztalon előtte heverő irományokból egy darabot kezében vett, a mi minden elnöki szobában azt jelenti: készen vagyunk, vége az audiencziának.

Gábor gróf csakhamar kezébe is kapta a kir. meghivó levelet, de rögtön el is határozta, hogy e becses kincsnek csak félig veszi hasznát. Benyújtotta a felsőház elnöki irodájába; az elnök bejelentette a háznak; a ház kiadta az igazoló bizottságnak, a bizottság végre mindent rendén találván, semmi sem volt egyéb hátra, mint hogy Szabolcsy gróf az őt megillető széket elfoglalja és szavazati jogát gyakorolja.

Ezen eredménynyel az ifjú gróf teljesen meg volt elégedve. Tovább ezúttal menni nem akart, sőt még feléje sem nézett azon városrésznek, melyben a múzeum palotája emelkedik.

Nagyon jól tudta ő, hogy még mindig sok hiányzik nála arra, hogy csak olyan gróf is lehessen, mint egyik a gyengébb dongájú kollegák közül. A politikai jog már megvolt. Ezt meg lehetett nyerni egy beírt és pecséttel megerősített papiros által. De még mindig hátra maradt a másik, sokkal nehezebb küzdés a magas társadalom terén, a hol őt bizonyára csak idegennek (esetleg betolakodónak) fognák tekinteni.

Ezen eredményt ő az időre bizta. Tulajdonkép

azzal sem törődött, ha soha be sem következik. Élt, szép állással birt; rangját nyiltan vagy zsebében hordva, biztos sajátjának tekinthette. Már hogy ne lett volna boldog és elégedett mostani sorsával az egykori szürke frakkos konviktor, a házról-házra járó instruktor, a segéd-, szakasz- és főmérnök, végre a nagyságos czímmel felruházott osztálytanácsos, életének még be nem töltött huszonhatodik évében!

Semmit sem változtatott életmódján. Buzgón járt hivatalába. Ott lakott a bálvány-utcza egyik nagy bérházának harmadik emeletén. Egyszerű garçon-szállást tartott két szobával, mely közül csak egyiknek ablaka szolgált az utczára. Ebédet a házmésterné hozott a legközelebbi vendéglőből. Vacsoráját társai között költé el. Inast sem tartott. Valaki a háznál vetette fel ágyát, kisöpörte szobáját, kitisztította ruháit. Eszébe sem jutott, hogy a nemzeti kaszinó tagja is lehetne; de még a főváros számtalan klubjaiba sem iratá magát.

Pedig állapotához képest holmi megtakarított pénzecskéje is volt még a régi főmérnökségből. Ott sokkal jobb fizetése volt; de itt több a dísz és remény a jövőre.

Husvét felé fordult az idő, a midőn egy este belől fűtő kemenczéjének tűzvilága mellett édesdeden szívta csibukja füstjét s hallja, hogy kívülről valaki ajtaja előtt megáll, illedelmesen kopogtat s aztán udvarias «szabad?» kérés mellett belép.

Ah, kellemes vendég; mily örvendetes meglepetés!

Ő volt: Réthfalvy Miklós báró, a ki barátságosan fogott vele kezet, de mielőtt okosabbat szólott volna, a pokol örök kárhozatára küldte azt az akasztani valót, a ki a végtelenbe nyúló lépcsőket és a három emeletes házakat feltalálta.

— Nos öcsém, — mondá aztán, — volna-e kedved valami nagy korhelységre? Ha rám bizod magad, öltözz feketébe, mert viszlek.

— Ezer örömmel állok szolgálatára; hanem teljes

kilencz és fél perczre van szükségem, hogy tetőtől talpig új bőrbe bújjam.

— Átkozott pontosan számítod idődet. Ez a rossz szokás még vasúti mérnök korodban ragadt rád.

A meghatározott időben még a másodperczeket is megtartva, készen, felöltözve volt a fiatal ember és kérdé:

— Megengedi báró úr, hogy bérkocsit hozassak?

— Nem kell. Magam kocsiján jöttem, azt is visszaküldtem, mert nem messze megyünk.

Ezzel megindultak. Az ifjú bezárta szállása ajtaját és a kulcsot zsebébe rejté. A báró érdekelve nézte és csodálkozott.

— Bibliába való boldog egyszerűség. Épen így távozott Izsák patriarka, ha kiment szétnézni a báránylegelőre. Hát csakugyan van Pesten ember, a ki ha sétára indul, senkit sem hagy otthon?

Aztán az ifjú karjára támaszkodva, lement vele a lépcsőkön, de nem a földszintig, hanem csak az első emeletig, a hol a feljáráshoz legközelebb eső ajtónál megállott s megnyomá azt a fehér csontból készült gombot, mely villanyos összeköttetésben áll a szállás csengetyűjével.

— Nem félsz, hogy rossz helyre viszlek?

— Azt hiszem, itt a házbirtokos lakik: kereskedő, tőkepénzes vagy bankár.

— Utálatos város! az ember azt sem tudja, ki lakik vele ugyanazon házban? Annál jobb. Kellemes helyre akartalak hozni; most még meglepetésre is számíthatsz.

Gyorsan váltották egymás közt e szavakat, mert már megnyilt előttük az ajtó. Nem bérruhás inas, hanem szobaleány vette át tőlük felső kabátjokat s felaggatta a fogasra.

Belebb hatoltak s az utczára szolgáló két ablakos szobába jutottak, melyet lefüggő csillár világított. Hat szép gázlámpa ragyoghatott volna, de csak a fele volt meggyujtva. Feltünt, hogy e szoba hideg volt, tán egész télen sem fűtötték.

— Sejted már, hova megyünk?

A bútorzat első tekintetre csinos, hanem a karszékek kelméi kopottak. Semmi pompa, semmi drágaság. Valami antik szekrénynek hiányzott a negyedik lába.

Innen jobbra más ajtó nyílott a szomszéd szobába, a hol közel a kandalló mellett pamlagon és karszékeken női társaság foglalt helyet. Nem volt ez estély, hanem csak a jó ismerősök fesztelen és barátságos összejövetele.

Mind csupa ismeretlen arczok; többnyire dicséretesen túl a negyven éves koron. Nem valami pöczköt elnyelt dámák, kik úgy néznek másra, mint a viaszbábok a fodrász kirakatában. Ezek itt kényelmesen lógázták karjaikat és igen festőileg hanyatlottak a karszék támlájának párnázatára.

Ez alatt egyik jelenlevő észreveszi, hogy férfi látogatók érkeztek. Mindjárt arra fordítja fejét s fanyar képe elmosolyodik. Úgy látszott, kifogástalan szívességgel fogadja az öreg bárót, de majdnem visszahökken, a midőn megpillantja kisérőjét.

Csak most eszmélt fel az ifjú, hol jár? Réthfalvy báróné fogadta őket legjobb barátnéinak társaságában.

— Kedves húgom, — szólt az öreg úr, — engedd meg, hogy jóságodat igénybe vegyem s bemutassam neked öcsémet, Szabolcsy Gábort.

— Nagyon örülök.

Ez volt a felelet s aztán leültek az urak oda, hol épen helyet találtak.

Az öreg báró a házi asszonyt halmozzá el régi zamatú bókokkal. Gábor pedig egy kövér hölgy mellé jutott, a ki erős illatszert özönlött ki magából s nagyon szépen ki volt festve.

— Öcsém, — szólt a báró, — figyelmeztetlek, hogy kedvező sorsod épen legkegyesebb pártfogónéd oltalma alá vezetett. Cseklész grófné zászlója alatt győzni fogsz. A kit ő tart keresztvízen, száraz lábbal átgázolhat a mi társaságunk vörös tengerén.

A fiatal ember mondani akart valamit, de a grófné megelőzé őt és csodálkozva összecsapá kezét.

— Hogyan? Szabolcsy Gábor? Ah, hogy végre megkönyörül valaki rajtunk és ide hozza a legújabb regény titokzatos hősét! Épen jókor; még ma akartam fogadni Buxbaum táborszernagygyal, hogy nem létezik ily nevű ember. Ah, üljön közelebb, hadd nézzek szemébe: élő teremtés, vagy fantom? Uram, hallja parancsolatomat: legfölebb három nap alatt meg kell engem látogatnia. Jogom van önhöz, mint Amerikában, a ki legelőször felfedez és elfoglal valamit. Semmi áron meg nem engedhetem, hogy más ragadja ki kezemből igaz jogon szerzett prédámat. Ide nézzen; hajtsa le fejét; adja meg magát, mint a tetten kapott gonosztevő a rendőr előtt. Fiatal ember! a törvény nevében ön foglyom.

— Grófné, háladatos szívvel fogadom kegyét.

— Ah, ő háladatos szívvel fogadja kegyemet! De akkor mért néz rám ugy, mintha állatszelidítő volnék? Tanácslom, ne hallgasson Miklós bátyámra, mert ő engem úton-útfélen rágalmaz. El fog borzadni, ha meghallja, minő rút adomát hozott rólam forgalomba!

— Csak a szent igazságot beszéltem, — védekezék az öreg úr.

— Mindjárt megitélheti. A mult évben felhoztak ide Túróczból vagy Árvából egy kis bárócskát. Mikor megláttam, azt hittem, valami drótos tót fiú. Mikor a papájától megkapta az első frakkot, visszafelé húzta fel, úgy hogy hátul gombolta be, elől pedig a térdét verte a fecskefark.

— Nem volt ez igaz?

— Eddig minden szóról-szóra így történt. De aztán rám fogta, hogy hat hét alatt úgy kineveltem ezt a figurát, hogy a legkapósabb arszlán lett belőle az egész társaságban.

— Ez dicséret volt, nem rágalmazás. Nem hízelgés az, kihíresztelni, hogy a szellemdús mesternő, Cseklész Czeczilia, fából vaskarikát csinált?

A fiatal ember (az első pillanatban) oly zavarba jött, hogy nem tudta, mit gondoljon? Eddig ő a grófnékat oly ætheri lényeknek képzelte, minők a társalgási finom vígjátékokban fordulnak elő, a kik az urak bókján és hódolatán kívül egyebet sem esznek vacsorára.

Ámde csakhamar megtetszett neki az ily legbensőbb körökben uralkodó fényes sajtószabadság. Megtanulta, hogy más lény a grófné otthon, más nyilvános helyen. Először a pénzügyminiszter estélyén látta őket, de ott nagyon «vegyes társaság» gyűlt össze. Ott betanult szerepet játszottak; itt pongyolára vetkeztek.

Tehát elhatározta, hogy a milyen mosdót készítettek elébe, épen ily törülközővel fog viszonszolgálni.

— Grófné, — mondá nekibátorodva. — Én az a kisértet vagyok, a ki fehér lepelbe burkolva, éjjel ijeszgetni járok a sötét utczák sarkára. Ebben fekszik bűverőm. Kérem legyen irgalommal irántam s ne rántsa le fejemről érdekes maskarámat. Életem tarka regénye még mulattathat valakit, de ha a grófné kijáratja velem a hátralevő iskolákat, épen olyan közönséges halandó teremtés leszek, mint a többi.

— És aztán baj ez?

— Nagy baj, de a legérzékenyebb kárt épen úrnőm és tanító mesterem fogná vallani. Mert ha a grófnénak esetleg szándékában volna engem szalonjában pénzért mutogatni: meglássa, a legrosszabb üzletbe bocsátkozott.

Nagyon megbravózták ezt a feleletet. Maga Cseklész grófné is helybenhagyólag intett, mintha mondaná: nézd csak, ebből az emberből még lehet valami!

Aztán folytatá:

— Majd meglátjuk, mire használhatjuk. De legfensőbb protektorátusomnak mégis árát szabom. Ne is várja az én portálásomat a nélkül, hogy nálam valami specialitást képviseljen.

— Erre már bátran ajánlkozom. Diplomatikus mérnök vagyok: tehát alkalmasint unikum a kegyes grófné alázatos védenczeinek seregében.

— Ah, mérnök? Nagyon helyes. Kár, hogy már a mult hónapban nem találkoztunk, mert akkor bátor szívvel ajánlottam volna önt Sólyom bárónénak, a ki azon időben roppant mathematikai feladat megfejtésében törte fejét. El kell beszélnem önnek, a szakférfinak, ezt a kis históriát. Az én kedves barátnémnak nagyon megtetszett egy szép selyemkelme, de nem volt elég egy öltözékre. Mit csinált? Írt Lyonba a Pretre et Frumance czégnek, hogy küldjenek, vagy ha elfogyott volna, gyártsanak számára ebből a kelméből harmincz métert. Ez eddig korrekt történet; de egy szép reggel táviratot kap a báróné s kérdik tőle: Est ce tout de bon? madame, hogy önnek a küldött mustra szerint harmincz kilométer kelmét gyártsunk? A szellemes báróné méter helyet kilométert írt. Mérnök úr, rögtön számítsa ki, mennyibe került volna a bárónénak ez a sajtóhiba? Húsz frank volt a kelme méterje.

— Ez rövid számítás. Harmincz kilométer annyi mint ide Vácz, épen 30,000 méter. Ez per húsz frank: 600,000 frank aranyban.

— Ha így tud fejből számítani, akkor tán hasznát vehetjük. Hadseregem minden katonájának a tudomány valamely ágában jártasnak kell lenni. A túróczi vagy árvai kis báróm például elismert tekintély volt a geológiában. Ha megbotlott az utczán egy kőbe, mindjárt felvette és megmondta, miféle lith vagy thit volt ez fél millió év előtt s mi lett volna belőle ugyanennyi idő alatt, ha ott hagyják a hegy oldalában s nem hozzák Pestre a bérkocsik kerekének rombolása alá.

E közben a fiatal ember azt hitte, valami árnyék fut végig háta mögött. Az is lehet, egy selyem ruha zöreje csapta meg fülét. Ki tudja? hát ha delejes erők vonzó hatalma ragadta bűvös körbe? Elég az

A fiatal ember beszédbe eredhetett a család kincsével.

hozzá, hogy semmi különöst sem sejtvén, ösztönszerűleg hátra tekintett.

Igéző és férfi-szívet kimondhatlan bájjal magához csábító, szép, szelíd és boldog leányka arczát pillantá meg. Mikor röpült ide? vagy a grófné csattogós karicsolása között lépett e helyre, a terem szőnyegének minden neszt elfojtó puhaságában?

Az ifjú fölkelt és meghajtá magát a tünemény előtt. Székét félre taszította, hogy azon esetre, ha a leányka itt valahol akarna helyet foglalni, kényelme és tetszése szerint választhasson széket.

Azonban a leányka nem mozdult. Ott maradt, mint a ki otthon volt és állhatott, a hol neki tetszett; mig az ifjú elbűvölve e nem földi jelenség hatalma által, oly állást vőn, hogy beszélhetett is a ház kisasszonyával, de a társaság más tagjait sem hagyá figyelme körén kívül.

Amazok azonban nem sokat törődtek azzal, ki hol keresi és találja legkellemesebb időtöltését. Ha tetszett valakinek másfelé elandalogni: ezt egészen rá bizták. A folyamatban levő csevegés tehát Cseklész grófné első violinja mellett haborítlanul csapkodott egyik tárgyról a másikra, a nélkül, hogy a korábban vitatott eszmét felületes megjegyzéseikkel megoldották, vagy épen kimerítették volna.

Így történt, hogy e körben, a hol az egyéni szabadságnak oly széles tér volt engedve, a fiatal ember beszédbe eredhetett a család kincsével, az anya szemefényével.

— Lenke kisasszony engedje meg, hogy mint régi ismerős fejezhessem ki örömömet, hogy annyi idő lefolyta után ismét üdvözölhetem.

— Uram, — felelt a leányka, — én még mindig adósának tartom magamat, mert el nem feledhettem, mily türelemmel és elnézéssel felelt ön egykor az éretlen gyermek oly kérdéseire, melyek felfogási tehetségét messze túlhaladták.

— Ön ezt nem feledte el? Én pedig minden

szavára híven emlékezem. De azt is tudom, hogy felvilágosító magyarázataimat jól megértette és én boldog voltam, ha a tudni vágyó gyermeknek természetes kiváncsiságát kielégíthettem. A multkor, a midőn végre újra láthattam önt, le nem írható meleg érzés fogott el azon gondolatra, hogy a szépség országának királynéja még rá ismer az egykori prózai mérnök arczvonásaira.

— Oh, én önt láttam azóta egy más alkalommal is.

— Engem kisasszony? a nélkül, hogy viszont üdvözölhettem volna?

— Ön egyszer bejött a mi kertünkbe; imádkozott és megcsókolá az eltemetett ezredes sírkövét.

— Ezt látta Lenke kisasszony? Pedig akkoron semmi jogom sem lehetett azon gondolatra, hogy tán épen édes atyámnak hamvai nyugodhatnak a kő alatt. Csak az égből származó titkos erő ragadhatott oda, még a higgadt józan észt is megsemmisítő hatalommal.

— Még máskor is megjelent ön. Én kitaláltam, hogy azon ismeretlen, a ki egyszer Gábor napján a szép koszorút küldte, egész világon csak ön lehetett.

— Ezt kitalálta, Lenke kisasszony? Nézzen rám, mily örömkönny lopózik szemembe. Önnek legyen szentelve, a ki rólam ily nemesen gondolkodott. Sokáig maradt a kövön az én koszorúm?

— Egész nyáron. De mikor a tél viharai kíméletlenül kezdték szétszakítani, levettem maradványait; becsomagoltam egy papir-dobozba és eltettem oda, a hol gyermekkori emlékeimet őrzöm.

Az a könny, mely az ifjú szemében képződik, e pillanatban oly sűrű cseppé növekedett, hogy saját nehézségétől aláhullani készült.

De ugyanekkor a kis leány kezei is megmozdult: valószínűleg csak öltözékének egyik csokrán talált igazítani valót.

És történt, hogy az ifjúnak szeméből áradt sós

nedv, ezen igazi, romolhatlan és meghamisíthatlan folyó gyémánt, a kis leány kezére hullott.

Megérzette a meleg nedvet, meg is látta annak felcsillámlását. Szokásból és önkéntelen mozdulatából le is akarta onnan törleni: a midőn egyszerre óriási és ellenállhatlan erő keletkezik lelkében és nem gondolt többé vele, akár érti, akár félremagyarázza valaki tettét: nyájas mosolygással mondá:

— Ön nekem adta e könnyet. Maradjon ott: száradjon fel kezem melegségétől.

Ezt mondva tovább ment és leült édes anyja mellé, a ki gyönyörködve nézett szép gyermekére és megsimogatta.

De azért, a kinek a jelenlevők közül jó szeme volt, észrevette, hogy a báróné szelid homlokán sötét ború fut végig s a simogató puha kéznek rejtett körme is lehet.

Eltelvén egy óra, az öreg úr felkelt helyéből, intett kisérőjének s két szóból álló búcsú után mindketten eltávoztak.

Kün az utczán a kapu előtt ott állott már a báró díszes fogata, de mielőtt felül kocsijába, karon kapja a fiatal embert és nehány lépésre sétára viszi.

— Nem mégy sehova?

— Legjobb lesz haza mennem.

— És a vacsora?

— Hozatok valamit. Oh, az én gyomrom még mindig éhes főmérnöknek tart engemet.

— Apropos. Hogy tetszik a telivér grófnék társalgása?

— El vagyok ragadtatva, Vígan lobogott fölöttünk a szabadság és fesztelenség zászlója. Mindig ilyenek?

— Igen ilyenek; néha még ilyenebbek is.

— Képzelem; de akkor bizonyos igen tisztes báró adja a hangot.

— Patvarba, már rágalmazni is tudsz? Mondhatom, dicséretes haladás mindjárt az első látogatás után. El

ne feledd, hogy szombaton Cseklész grófnéhoz megyünk. Este háromnegyed kilenczre felöltözve légy. Csak inasomat küldöm fel, mert nagy tisztelője vagyok a te harmadik emeleti lakásodnak. Még egyet.

— Parancsoljon.

— Nincs-e a te szobádból le a báróné boudoirjába amolyan titkos cső levezetve, melyen át mindent hallhatnál, a mit ott beszélnek? Az öreg Dumas regényeiben olvastam, hogy lehet ily készüléket a házakban berendezni.

— Lehet a saját házában, a hol az ember fúrhat és faraghat.

— Csak azt akartam mondani, hogy kár, nagy kár, ha nem hallhatod, mit beszélnek, épen most ezen pillanatban oda fönn rólunk! Sokat, nagyon sokat tanulhatnál, a mit most még nem tudsz. Tehát szombaton találkozunk; addig pedig szervusz, élj boldogul.

X.

(A mikor a grófnék még ilyenebbek.)

Mihelyt kicsoszogott a két úrnak lába a báróné szobájából, az egész grófnéság oly előkelő hahotára fakadt, hogy a közönséges «nagysám» körök sem merték volna a neveletlenség vádja nélkül utánozni.

A báróné látván, mily gyorsan kezd az úri hang hévmérője alásülyedni, legelőször is elküldé innen leányát.

— Lenkém, zongorázzál egy órát, imádkozzál és térj nyugalomra.

Ezzel az utolsó gát is el volt hárítva, mely ő méltóságok nemes nyelvét féken tartá. Innen túl mindnyáján megeresztett kantárszárral rohantak a szabad rágalmazás országába, tüskön bokron keresztül, minden tartózkodás, minden irgalom nélkül.

Legelőször Réthfalvy báróné mint sértett anya és megkínzott házinő kezdte meg a rohamot azon szemrehányással, hogy leghívebb barátnéja, Cseklész grófné, oly gyorsan és meggondolatlanul saját fényes termeiben elfogadni igérkezett a hivatlan tolakodót.

— Ah, Cecilie! Nem rettegsz, hogy balul üthet ki kisérleted? Ha nálad megjelent, majd mások is eltűrik. Könnyű a kalandort bevinni házunkba, de aztán póznával is nehéz lesz kiverni.

— Ne légy igaztalan, édes Laurám. Mit tehetek én, ha nagy pipájú bátyád, a vén hóbortos báró hozza

nyakamra? Én sem kergethetem ki, miként te sem tagadhattad el, hogy itthon vagy.

— Apropos! — vágott közbe egy ötven éves elismert szépség, báró Würtzheim tábornok gyászos özvegye. — Mit mondtok arra a keckheitra, hogy ez a világos Hochstapler még a mi kis Lenkénkkel is suttogott? Eltalálnátok, miről csevegtek? Oh nekem jó fülem van s mellé kitünő hanggyűjtő készülékkel vagyok felfegyverkezve. Egyszerre mindketten, mint régi ismerősök találkoztak s mindjárt holmi gyermekkori emlékeiket kezdték előidézni. Istenem! mi aszszonyok tudjuk legjobban, hogy minket is ily regényes haszontalanságokkal bódítottak el a lelkiismeretlen férfiak. Laura! ha máskor el nem űzheted e kiállhatatlan bűzt terjesztő idegent, igen bölcsen teszed, ha leányodat elküldöd zongorázni.

— Én is veled tartok Lottykám, — szólt most Sólyom Ulrika báróné az örök ifjúság üde hangján. — Nekem sem rosszabb a fülem, mint más gyarló teremtésnek: azért mondhatom, hogy ez a ci-devant mérnök valami igen jól jövedelmező új vállalat vonalait traszirozza. Már szopja rajzónát és számítgat. Először a 13,000 hold a végkép dupirozott vén báró örökségéből. Másodszor a csinos kis Réthfalva a két szomszéd falucskával. Körülbelül nem soványabb falat az előbbinél. És a mi fő: mindkét birtok, legalább most már tisztán áll, egy vörös garas adósság sincs rajtok! Nagyon kövér és ingerlő préda ez s megérdemli, hogy egy soi disant gróf va banqueot játszik fölötte.

— Nos, — felelé teljes biztonsággal a ház úrnője, — a mi Réthfalvát illeti, azt hiszem, nekem is lehet egy pár szavam a dologhoz, alkalmatos időben.

Cseklész Cecilie grófné azonban megnyugtatni akará barátnőit.

— Ti mindnyájan kisértetet láttok. Mi van abban, ha hozzám eljárogathat? Nem fogadtunk el már mind-

nyáján olyan álarczos csavargókat, kik most mint ékszer-tolvajok vagy váltóhamisítók a börtön fenekén ülnek? Nem vagyunk csalhatlanok, úgy veszszük az embereket, miként a bemutatók elénkbe állítják. Én, részemről, ennek az új embernek is jó képet fogok mutatni. Ez nekem semmibe sem kerül: a jövő eshetőségeire nézve pedig le nem kötelez. Ha bárány-bőrbe bújtatott farkas lopózott házamba: a felelősség terhe kizárólag a vén báró vállára nehezedik. Ő hozza hozzám, ő ismeri el grófnak, sőt a mi ennél ezerszer fontosabb, kedves öcscsének és vérszerinti rokonának hirdeti széles e világon. Engedjetek meg, mert ez kivételes eset. Száz évben egyszer történik meg, hogy valami kóczos utczagyerek, a kit árvaházban örökös kásán neveltek, később valamelyik vasútnál ingenieur vagy konduktor lesz, egyszerre lábunk elé vetődjék s azt mondja, én is olyan gróf vagyok, mint a többi, én is helyet követelek azon sorban, a hol születésük jogánál fogva mások is állnak. De végre mindig kérdés marad: igazán gróf vagy sem?

— Ezt egy lélek sem hiszi a mi társaságunkban. Kivéve a számításba nem jövő excentrikus Miklós bárót, néhány minisztert s más efféle selejtes portékát.

— Ne feledjétek, — szólt ismét Cecilie grófné — hogy Miklós báró üdvösségére esküszik, hogy védencze szakasztott képmása az ezredesnek!

— Erre nem adok semmit, — felelt büszke junói tekintettel Sólyom Ulrika báróné. — Mert ha mi az arczvonások tanulmányaiba merülünk, van nekünk illetékesebb biránk is. Itt van Laura barátném, a ki csak úgy, mint más közülünk, átélte, átszenvedte leánykorának regényét. Tőle, egyenesen tőle kérdjük, a ki egykor Szabolcsy Gábor grófot, azon időben még huszárfőhadnagyot, kegyeivel megajándékozta: van-e e két férfi között oly hasonlatosság, minőt az el nem korcsosodott családok utódaiban mindig feltalálunk?

A báróné csak vállat vont ezen ünnépélyes interpellatióra és egykedvűleg válaszolá:

— De hiszen én soha egy szóval sem állítottam, hogy ez az ember egyáltalában nem lehet a honvédezredes fia.

Nagy nevetés, lelkesült helybenhagyó kiáltás követé ezen legértesültebb helyről jött félhivatalos nyilatkozatot. Mindenki szíves örömest hozzájárult a föltevéshez, hogy ily értelemben csakugyan lehet valami igaz a dologban.

Erre ismét Cseklész Cecilia grófné vette fel a védőügyvéd szerepét és vitatá:

— Nem lehet e kérdést pusztán csak a rokon-, vagy ellenszenv sugalma szerint elütni. Félre nem vethető okmányok harczolnak az ellenkező nézet mellett. Először is mindjárt itt van a legteljesebb alakban kelt keresztlevél.

— Ah, keresztlevél, — felelt undorodást kifejező arczczal az özvegy tábornokné — egy darab silány firka, melyet valami részeges káplán állított ki. És mikor? a forradalom napjaiban, a midőn a hígvelejű nép azt hitte, vége a világ tisztes rendjének: nincs és nem lesz többé sem nemesség, sem magas arisztokraczia. Eszeveszettség! A tokaji parochián beírták azt, a mit a bába, vagy a fuvarosok közül nyakon fogott keresztapák bediktáltak. Épen így bejött volna az anyakönyvbe, ha egy csizmadiánénak eszébe jut azt állítani, hogy szurtos porontya valamelyik fönséges főherczegnek törvényes örököse! Ki beszél komolyan oly okmányról, mely 1849-ben kelt? Pfuj! in diesem Schandjahre!

— De a házassági bizonyítványt is előmutatták.

— Haszontalanság. Kriminalis törvényszék elé való csalás. És ugyan mit mutattak elő? Ezt az úgynevezett hiteles kivonatot. Jóságos egek! nincs ennél könnyebb mesterség; ha még a gyönyörű szép és művészi metszetű ezer forintos bankjegyet is utána csinálják, mennyivel könnyebb egy falusi papnak

macskakaparását utána pingálni! És a pecsét! a koborló czigány ötven krajczárért rézre metszi. Különben az egész világ tudja, hogy ha egy vakmerő aventurier soha nem létezett családi jogot követel, mindig olyan anyakönyvre hivatkozik, melyet a felföldön a muszkák, ott alant a ráczok felperzseltek.

Ebben aztán mindnyájan megnyugodtak. Most már oda van szegény Gábor, mert a telivér grófnék areopagja pálczát tört fölötte.

— Végre — fejezé be lelkes szónoklatát a tábornokné — találtunk egy kérdést, melynek eldöntésében mindnyájan egyetértünk. Mert szent igazság marad, hogy e pörben sok ugyan a bepiszkolt papir, de a fő dolog még mindig csak hiánya és távolléte által tündöklik!

— És ki ezen ismeretlen távollevő? — kérdik mindnyájan.

— Kicsoda? Senki más, mint a ki a törvényes születéshez legszükségesebb . . . a grófné.

— Igaz, helyes: mindent látunk, csak egy grófnét nem.

— Ezt mutassák meg nekem s akkor én is megadom magamat. Mert volt már eset, hogy gróf nélkül lett igazi grófi örökös: de grófné nélkül még soha, mióta a világ áll!

Ezt a XV. Lajos idejebeli élczet a jelenjevő méltóságos asszonyok már leánykorukban is ismerték és sokat nevettek rajta: de azért így felmelegítve is tapssal fogadták, mert bölcs nézetük szerint, igen a maga helyén lett alkalmazva.

Ezalatt a szobaleány elhozta a grófnék felöltőjét. Valaki (nem lehetett megtudni, minő szolgálatot viselő egyéniség) már lement a lépcsőn az utczára és sorba előkiáltozá az úrnőkre váró pompás fogatokat.

De még az elválás perczében is a megátalkodott Cseklész Cecilie grófné új ellenvetést tudott előhozni.

— Kedvesim; mind szép és igaz volt, a mit mond-

tatok. De mit használ bölcseségtek azon egy döntő tény ellen, hogy Szabolcsy Gábor gróf királyi meghivó levelet kapott a főrendek házába!

A tábornokné szánakozó mosolylyal fogadá az értéktelen észrevételt.

— Meghivást kapott a főrendek házába? Uram Istenem, kit nem hínak meg már oda! Az elnök maga is csak közönséges nemes. Az érsekek és püspökök között van, a kinek apja kaptafával kereste kenyerét. Hát az a sok főispán! Minő gyülevész had! Ismerek egyet közülök, a ki hat év előtt még Cecilie barátném egyik uradalmának árendása volt. Mi lesz még ezután e hajdan dicső testületből! Maholnap behozzák oda a lutheránus és kálvinista superintendenst; be még a zsidó rabbit, s ha így sülyedünk a demokráczia posványában, még vagy egy tuczat saktert is. — Ezt akartam mondani: most pedig: mesdames, bon soir.

— Au revoir, madame la baronne.

Így végződött e csendes kis conventiculum, melyben az asszonyi logikának furfangjai a legragyogóbban uralkodhattak. A nemes grófnék úgy önthették ki szívük legközvetlenebb gondolatit, miként a lelkük műhelyében keletkezett eszmék, a megfontolásnak közbeeső állomásait kikerülve, egyenesen a nyelvre érkeztek és onnan szabadon a szél mentében a levegőbe röpültek.

Nem az van itt mondva, hogy a főrangú hölgyek, a hányszor intim körben együtt vannak, mindig ily vaskos stylusban csevegnek. De épen a legrátartósabbak, a kik egy alkalmat sem mulasztanak el souverain megvetésüket a közönséges és polgári modor ellen kifejezni: ha valakire nagyon megharagszanak (nem ritkán történik ez), így, sőt igyebben is szokták felebarátukat megszapulni.

A báróné, mihelyt becsukódott az ajtó a legutoljára távozó után, parancsolá szobaleányának, hogy a három még égő gázlámpát kioltsa.

Gondosan végignézte ezen operatiót, mialatt kissé megfázott a fűtetlen külső szobában, úgy hogy nagyon szívesen megölelgeté a társalgó teremben meleget adó kandallónak porczellánját.

Ekkor még egy óráig olvasott; ugyanennyi ideig párnátlan térdeplőjére leereszkedve, buzgón hálálkodott Istennek az ártatlanságban eltöltött napért. Végre azon szándékkal, hogy leányát másnap a reggeli után jól megleczkézteti, egész csendben levetkezett és ágyába feküdt.

XI.

(Az első szereplés a nagy világban dicsőségesen kezdődik, de egy szörnyű katasztrófa által sötét fellegek vonulnak a láthatárra.)

A három nap elmult. A szombat estének válságos órája megérkezett. Hogy fog elmulni?

Ezalatt Gábor gróf kezdé már beélni magát új helyzetébe. És ha visszanyert rangja eleinte közönyös volt is előtte: egyszerre és rögtön elkerülhetlen életszükségévé változott, mióta tudta, hogy ama fensőbb körök legszebb gyermeke oly meleg részvétet, oly reményt igérő vonzalmat mutatott iránta!

Három nap alatt ő is olyan lett, mint többi sorsosai, kik azt mondják: vagy gróf legyen az ember, vagy haljon meg. A multkori látogatás előtt képtelenségnek tartotta volna az ily szélsőséget.

Hogyan? ha valaki nem tartozhatik a nehány száz egyénből álló főurak közé: már helyet se találhasson az ország tizenöt milliónyi lakossága között? Mintha e roppant többségnek mind boldogtalan számüzötteknek kellene lennie.

Őrültség, eszeveszettség ilyet gondolni. S valóban a fejlődő szerelem bimbója nélkül Gábor gróf megtartja gyermekkorától beszívott demokratikus hajlamait és tovább is büszkeségének tartja, hogy saját szorgalmából mérnök, később osztálytanácsos lett. De rettenetes megpróbáltatás volt az rajta, szeretni egy földi angyalt, a kit csak mint gróf nyerhet el!

És mért nem másként is? Ily erélylyel és szerencsével kezdve meg pályáját, tovább is küzdhet és felemelkedhetik. Mért ne érdemelhetné meg ő is, hogy karjai közé zárhassa a legédesebb jutalmat?

Csakhogy az ily rendkívüli esemény a regények képzelt világán kívül ismeretlen. A ki nem gróf, nem báró, még közelébe sem juthat e leánykának.

Ellenben a folytonos távollét, az elszigeteltség, az áthidalhatlan űr, a kezdő szerelmesek közt előbb kétségbeesést, később gyógyulást, végre tán feledést is idéz elő. Ilyenkor lép fel az anya is a természettől vett hatalmával. Hozzá jő a rábeszélés, néha a kényszerítés is, s akkor a lesben álló vetélytárs, mint kész zsákmányt, mint vadászatban elejtett prédát, győzelmi röhögéssel viszi áldozatát kastélyába.

Épen kész lett öltözékével a fiatal ember, a mint a báró inasa belépett hozzá és jelenti, hogy ő méltósága a kapu előtt a kocsiban várakozik.

Késedelem nélkül felölté felső kabátját, oly diákos sietséggel, hogy az inasnak ideje sem volt segítségére előteremni. Ez az ember, mióta szolgál, még nem látott grófot, a ki inas, vagy komornyik nélkül fel tud húzni egy kabátot!

Leérve az utczára, látta, hogy a báró kocsijának ajtaja nyitva áll s akkor az öreg úr öcscsét maga mellé ülteté.

A kocsisnak pedig parancsolá, hogy hajtson végig a sugáruton egész a városligetig, onnan vissza Cseklész grófné palotája elé.

— Öcsém, — mikor sebes ügetve végig zörögtek a kövezeten, — semmi okunk sietni. Mentül több embert találunk a grófné termeiben, annál biztosabban választhatjuk ki a legkedvezőbb stratégiai poziczíót. Úgy gondold meg, hogy mi most egy jól őrzött erős vár ostromára indulunk. Lehet, hogy rohammal, csellel, vagy hirtelen meglepetés által győzünk; de megtörténhetik, hogy véres fővel kell visszavonulót fuvatnunk. Mindez a pillanat véletlenétől függ. Egy

jó ötlet tőlünk és trónt foglalunk; de elég lesz megveretésünkre, ha valamelyik hangadó hölgy épen rossz kedvében lesz, ügyetlenségből vagy szeszélyből elejt ellenünk egy maliczjózus észrevételt, s akkor az egész tábor ellenünk zúdul. Tehát halld tanácsomat.

— Parancsolatnak veszem minden szavát.

— Azt terveztem. Mai napon, mint a katonák mondják, csak kényszerített hadiszemlére indulunk. Lássuk, mily számos az ellenség? hova, melyik terembe állította fel gyalogait, lovasait és ágyú-ütegeit? Ha kiderül, hogy gyenge és hiányosan szervezett tábor áll ellenünk, rögtön komoly és elhatározó csatába avatkozunk; ellenkező esetben megtartjuk védelmi állásunkat. Értesz engem?

— Tökéletesen.

— Ez a programm mára.

— És holnap?

— Megkezdjük hadállásunkat erősíteni. S miután szegény gróf vagy, hivatalodat megtartod?

— Ezt minden áron.

— Helyesen. De ebből nem következik, hogy úri módon ne élj. Nem akarlak azzal megsérteni, hogy jól megbélelt tárczát csúsztassak kabátod zsebébe, hanem annyi bizonyos, hogy mostani bagolynak való zúgodban nem maradhatsz. Patvarba! ha barátid lesznek, ott a harmadik emeleten, nem hogy vacsorát vagy champagneadot adhatnál, de még tisztességes ülő helyet sem.

— Én pedig azt hittem, oly kényelemben élek, mint a bokharai szultán.

— Boldog és megelégedett lehet valaki a szalmás kunyhóban is; de a grófsághoz egyéb kell. Ha visszanyerted helyedet, melyre születtél, el kell fogadnod a vele járó föltételeket is. A mi társaságunkban a legelső és legsarkalatosabb törvény, hogy noblesse oblige. Ezen szabály hatalma alól sem élve, sem halva ki nem bújhatunk. Halld hát, mit terveztem.

— Ön eláraszt jóságával.

— Öcsém vagy és nőm vagyonának örököse. Én pedig életemben soha semmit sem tettem félig. Vagy egészen, vagy sehogy: a fél-barátság, a fél-rokonság ismeretlen viszony előttem. Tehát mindjárt holnap felmondod mostani lakásodat, ha másként nem lehet, fizess még egy évnegyedet előre. Aztán pedig összecsomagolod holmidat és végkép átköltözöl hozzám.

— Oh, uram . . .

— Semmi mentegetőzés. Én az üllői úton saját házamban egyedül lakom. Rendelkeztem, hogy néhány szoba kész legyen elfogadásodra. Addig míg ki nem vész belőled a volt mérnök legutolsó maradványa, nem követelem, hogy külön cselédség álljon szolgálatodra. Egyelőre az enyéim is teljesíthetik kötelességüket. Ezután mindennap együtt ebédelünk, a vacsora szabad időnek tekintetik. Akarom, hogy holnap a régi jó világbeli szent Mihályt, a költözés napját tartsd, mielőtt engem is elvisz a szent Mihály lova.

— Mily sötét képzelődés.

— Senki sem ismeri a maga óráját. Azután van otthon két kocsim; az egyik tied: mert nincs illetlenebb, mint a város egyik végétől a másikig gyalogolni. Bérkocsi csak szükséges rossz. Lóvonatú vasút vagy épen omnibusz alábbvaló a hibánál, mert világos rossz izlés.

— Hogy szokhatom én ily uraságra?

— Meg kell tanulni s aztán eltűrni. Most pedig Cseklész Czeczilia grófnéról néhány szót. Tudd meg, a grófné háza amolyan neutralis tér. Szép ott megjelenni, de nem ad jogot mindenütt otthon lenni. Különben igen alkalmas ház ismeretségeket kötni: ha okos az ember és nem erőszakolja a barátságok szerzését. Tanácslom, várj, tűrj és engedj időt másoknak, hogy közeledhessenek hozzád. Ha te indulsz felfedezésekre, a leghasznosabbakat riasztod el magadtól. Ezen út hosszabb, de biztosabb, mig a koczkáztatott előnyomulás csak csalódásokra és megaláztatásokra vezet.

— Köszönöm; ezt nagyon jó lesz tudnom.

— A mi Cseklész grófnét illeti, úgy nagyjából derék asszony, sőt kivétes esetekben még szíve is van. Mondhatom, nem örömest követ el igazságtalanságot. Dicséretet érdemel, hogy tisztességes házasságban él férjével. A nő az első, a férj a második emeleten lakik s volt már eset az utóbbi időkben is, hogy együtt ebédeltek. A gróf soha sem mulasztja el nejének estélyeit meglátogatni, ha csak valahol kellemesebb mulatság nem várja. Hogy a grófné festi magát, arra joga van, mert közelebb áll az ötvenhez, mint a negyvenhez. Nem is azért teszi, hogy elcsábítson valakit rózsa és liliom vegyítékével, hanem hogy édes megelégedést érezzen, ha a tükre előtt ül, komornája fodrozza haját és el van ragadtatva úrnője bájai fölött.

Nehány percz mulva megérkeztek.

Cseklész grófné palotája a belváros egyik nem igen népes utczájában épült. Két emeletes régi ház (Pesten régi épület, a mit az 1838-iki árvíz el nem rombolt). Nem sokat különbözik szomszédjától, csakhogy nem látunk a homlokzaton czégtáblákat. A kapu alatt azonban bozontos szakállú portás fenyegetőzik, értésül adván a járókelőknek, hogy tilalmas a bejárás.

A jól fűtött és élő virágokkal ékesített lépcsőn felhaladva, csak két bérruhás ajánlkozik az érkezők szolgálatára. Itt fel van téve, hogy a látogatók felöltőjüket saját kocsijokban hagyják.

Az előteremben nincs más bútor, mint körül a falak mögött egy-egy sor szék tölgyfából, magas támlával, párnázat nélkül.

Innen van az egyenes bejárás a szentek szentélyébe.

Gábor gróf valami szemvakító pompát, gazdagságot, pazarlást és eszményi izlést várt. Nyoma sem volt ennek. A hova tért, pamlag állott a falak mögött, előtte selyem szőnyeggel terített asztal, rajta virágcsokor porczellán-vázában s körötte roppant

sokasága a karszékeknek. Tükrök sem hiányzottak az ablakok közötti falakon, szemközt pedig hollandi festészek tájképei. Egyéb fényűzés nem volt itt, mint az égő gyertyáknak megszámlálhatlan sokasága.

A legelső szokatlan benyomást a különböző és választékosan divatos illatszerek áradása idézte elő. Hanem mikor ez a sok válogatott æther valami csodálatos egészszé képződött: oly sajátszerű dolog lett belőle, melyet az idegen barbár még szagnak is nevezhetett volna.

Végig nézve az egymás ellenében nyíló ajtók során, úgy látszott, hogy öt vagy hat szoba van itt a látogatók rendelkezése alá bocsátva. Szokás szerint, előre ki nem számított rendezés nélkül, mindenütt egy trón alakult meg s benne a királyné, a ki udvart tartott és osztogatta kegyeit.

A grófné, a ház korlátlan hatalmú úrnője a középső terem mélyében ragyogott teljes dicsőségében, épen szemközt a három nagy ablakkal. Itt minden érkezőnek mulhatlanul át kellett hatolni. Épen mint midőn egy ország határához érünk, a vámjövedéket kezelő financzok nyájas üdvözletét ki nem kerülhetjük.

A kit a grófné szívesen fogadott: az aztán bátran mehetett tovább. Kezében tartható jó rendben levő és láttamozott útlevelét, otthon volt minden pamlag, minden kandalló előtt.

Itt ezen szigorú besorozó bizottmány előtt jelent meg az öreg Réthfalvy báró és kisérője Szabolcsy gróf.

Hah! győzelem.

A grófné leírhatlanul kegyes. Egész az önmegtagadás határáig kitünteti a fiatal embert. Nemcsak végig hallgatja a hozzá intézett bókot és hódolati nyilatkozatot: hanem e fölött még kétkedés nélkül mindjárt ráismer, sőt egyenesen, mint régi jó barátját nevén szólítja! Istenem, mit kivánhat még egyebet halandó teremtmény e világon?

Még ez sem volt elég. Roppant esemény ment

végbe. Mikor mindenki hitte, hogy a pártfogolás bőségszarujából minden kifogyott, a grófné úgy bocsátotta tovább az ifjat, hogy egyszerűen csak kedves Szabolcsym-nak nevezte. Ez már nyilt demonstratió volt. Mert ha grófnak sem czímezte, világosan kijelentette, hogy köztük az idegenségnek legutolsó maradványa is elenyészett: az új gróf forma szerint be van véve a társaságba; ezután épen úgy itthon lesz a palotában, mint saját édes anyjánál.

Réthfalvy báró háladatos arczkifejezéssel köszönte meg a grófné kegyét s midőn meghajlott, régi divat szerint bokáját is összeüté. Valósággal a vén ember egyszerre húsz évvel fiatalabb lett.

A szobák között nincs távirdai összeköttetés, mégis minden grófné ugyanazon napon egy húrt szokott pengetni. Csodálatos és érthetetlen közös ösztön vezetheti őket.

Mikor az ifjú egy szobával tovább ment, még szét sem nézett eléggé s már hallja, hogy egy nőnek ezüst hangú csengetyűje néven szólítja őt.

— Ah, — szólt Würzheim báró és tábornok özvegye, — itt jő a mi lovagias ellenségünk. Jőjjön csak közelebb, kedves Szabolcsy, és kössünk békét.

— Békét, báróné? tehát mi már háborút is viseltünk egymás ellen?

— Pardon, nem mi, hanem őseink és elődeink. Az ön atyja honvédezredes volt, az én férjem pedig vitézül vezette dandárát a magyar hadsereg ellen a temesvári csatában. Meg is kapta jutalmát. Ezen egy napi dicsősége egyszerre két keresztet szerzett számára.

— Kettőt?

— Kettőt. Az egyik Mária Terézia katonai rendjének keresztje. Ezt mellén hordta haláláig.

— Ez még csak egy.

— A másik kereszt az oldala mellé került; tudniillik csekély magam.

Roppant lelkesedéssel fogadták a bárónénak ezen élczeit. A körülállók egészen odavoltak: nagyszerű! szellemdús! ez volt a kritikában a legcsekélyebb frázis. Rohantak is teremről teremre, s boldog volt, a ki Würzheim báróné utolérhetlen elmésségét, mint legfrissebb eseményt tovább hordhatta.

Ezalatt az öreg úr és kisérője végig hatoltak a termeken. Úgy látszott, hogy Gábor gróf nagyon keres valakit, de nem találja.

— Uram, — mondá pártfogójához, — feltünik, hogy Réthfalvy báróné nincs jelen.

— Oh annak oka van. Laura húgom sehova sem jár leánya nélkül, ez pedig most keservesen bűnhődik elkövetett vétkeiért. Anyja kegyetlenül elitélte kemény bőjtre és vaslánczokban eltöltendő fogságra a bálvány-utczai ólomkamarákban.

— És mennyi időre?

— Két hétre, de egyet a mi könyörgésünkre kegyelemből el fog engedni. Öcsém! tudd meg, hogy komolyan beszélek. Mert nem tréfa az, az én szeretetre méltó húgom asztalánál bőjtölni, mikor még az ottani lakomáknak is nagyon furcsa hirök járja. Most aztán szenved a leányka, míg szívtelen bűntársa valahol vígan bálozik a nagy világban.

— Még bűntársa is van? Érdekes volna meg tudni, hogy ez a mennyből leszállott angyal a büntető törvénykönyvnek melyik főbenjáró paragrafusát törte meg?

— Azt mondják, annyira megfeledkezett magáról, hogy egy roppant értékű gyémántot fogadott el ajándékban valamelyik fiatal udvarlójától.

— És megtudták?

— Egy sasszem meglátta, a mikor a borsó nagyságú brillantkő felragyogott a kis leány kezén. Egy másik vakondok fülű dáma pedig hallotta, mit beszéltek együtt a bűnösök a merénylet végbevitele alatt. Itt nálunk, ennyi épen elég arra, hogy a történetkét az egész nagy társaság előtt dobra üssék, természetesen titokban.

Ezzel az öreg úr visszaküldé öcscsét a hölgyek körébe: maga pedig egy épen ott állongó és unatkozó belső titkos tanácsost kapott elő, a kivel szakértő vitába bocsátkozott a juhkeringés ellen legújabban feltalált gyógymód gyakorlati értéke fölött.

Gábor gróf elhalaványodva lépett tovább. Elrémült a gondolatra, hogy szívének legmélyebben őrzött titka a hiú és üres nagy világ vásári czikkévé lehetett. Mint tetten kapott bűnös sokkal melancholikusabb arczot mutatott, mint sem ily bensővel merészkedett volna a nők társaságának csupa szószikrát szóró csevegései közé vegyülni.

— Kissé nagyon is gyorsan haladok előre. Soha sem volt jó, a szerencse keréknek legfelső pontjába fogózkodni, a honnan a mozgás csak lefelé veheti folytatását.

Szétnézett s talált ott egy búslakodó s magában tünődő államtitkárt, a kivel elbeszélgethetett a mai politikai helyzet aggasztó jelenségeiről. Ő méltósága nagyon édesdeden élvezte a hatezer forint fizetést; semmi kedve sem lehetett valami változás folytán arról lemondani.

Mint igen komoly tárgy, legalább egy jó félórába került, míg tisztába jöhettek vele.

Egyszerre úgy látszott, mintha a legközelebbi teremben zaj keletkeznék. Oda léptek az ajtó elé és úgy tapasztalták, mintha a távolabbi termekben még sűrűbb tolongás, futkosás, ijedtség és összebonyolódás venné kezdetét.

Szerencsére jöttek onnan többen, kik az ok nélkül aggodalmaskodókat lecsendesíteni igyekeztek.

— Semmi baj, — mondák — a fényes világítás, a sok ember, a nagy forróság . . .

Aztán mindenfelé beszélték, hogy valaki az urak közül rosszul lett. Meglocsolták halántékait friss vízzel s azóta bizonyosan jobban kell lennie.

Gábor gróf az államtitkár társaságában végig hatolt a termeken és eljutott a bejárathoz legközelebb eső

szobáig, a hol most is többnyire csak férfiak állongtak.

— Mi történt? — kérdé.

— Semmi különösen aggodalmas, — felelé egy igen közlékeny természetű uracska. — Az öreg Réthfalvy Miklós báró beszélgetett, mint más, az ifjú Nagygáthy Gedeon gróffal. Úgy látszott, nem voltak egy véleményen, mert a gróf valamit nagy hévvel erősített, a báró pedig annál tüzesebben ellenmondott. Egyszerre az öreg úr fejéhez kapott és eltántorodott; tán a földre is zuhan, ha mi nem vagyunk itt és rá nem ültetjük épen ezen székre, mely most is itt áll.

— És aztán?

— Mindjárt locsolni kezdtük az öreg úr halántékait és arra szemlátomást jobban is lett, csak nagy gyöngeségről panaszkodott. Ez alatt a cselédség a kapu alá állítá a báró kocsiját és mi négyen vagy öten székestől együtt levittük ő méltóságát a lépcsőn és beültettük kocsijába Mások orvosi segély után küldtek s bizonyosak lehetünk benne, hogy mire a báró úr haza ér, a doktor úr sem lesze messze tőle.

Rögtön szájról-szájra ment e valóban megnyugtató tudósítás és minden teremben ismétlék.

— Semmi baj. A sok gyertya, a sok vendég, a teremben uralkodó roppant forróság.

És a lágy és érzékeny szívű hölgyek egészen megkönnyebbülve foglalták el előbbi helyüket. Mert ki követelhetné tőlük józan észszel, hogy valamely jelentéktelen és gyakran előforduló eset miatt a kellemes estének hátralevő óráit elveszítsék? Nem azért öltöztek fel ily kitünő gonddal, hogy még az éjfél órája előtt szétoszoljanak.

Semmi baj; a sok gyertya, a sok ember, meg a nagy forróság!

Térjünk napirendre.

— — — — — — — — — — — —

Gábor gróf nem nyugodhatott meg. Lelkéből és

szívének legmélyebb gyökeréből szeretnie kellett ezen öreg embert, a ki minden kétkedés, utógondolat és tartózkodás nélkül oly melegen fogadta őt, és a legelső találkozáskor mindjárt öcscsének és vérszerinti rokonának ismerte el.

Nem a félelem és az önzés szava emelkedék fel lelkéből. Nem arra gondolt, hogy nemes pártfogójának elvesztésével kétes és sikamlós pályáján a legbiztosabb barátját, vezetőjét és tanácsadóját veszítheti el: hanem elrettent a gondolattól, hogy veszedelem fenyegeti azon embert, a ki őt szerette és a kit ő szeretett.

Ott hagyá tehát a fényben ragyogó «hiúság vásárát» s felöltvén téli kabátját, lejött az utczára.

Innen gyalog sietett a rózsatérre, a hol legközelebb találhatott bérkocsit. Most jutott először eszébe, hogy jótevőjének vendégszeretettel kinálkozó házát nem ismeri; még számát sem tudja.

A bérkocsisnak azonban elég volt annyi utasítás, hogy Réthfalvy Miklós báró háza elé hajtson: rögtön felpokróczozá lovait s hajtott oly gyorsan, mint városunkban csak akkor van megengedve, ha az urak egyik grófnak estélyéből a másikba átmenni szándékoznak.

Az üllői-úti szigorú építészetű homlokzatával visszariasztólag meredezett az utczára. Az első emeleten két ablak volt megvilágítva, a kaput tárva-nyitva feledték.

Lélekzetét is visszatartva, rohant fel az ifjú a tágas és díszes lépcsőn s midőn belépett az előszobába, már ott találta a ház urának vele együtt megvénült komornyikját.

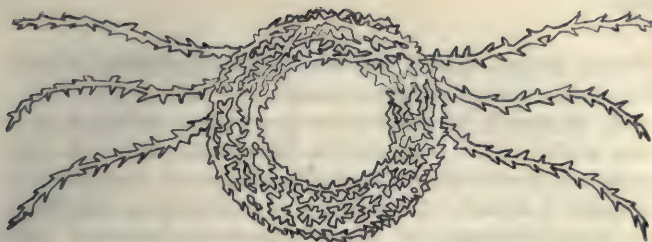
— Én a báró úrral kivánnék egy szót váltani.

A komornyik mélyen meghajtá fejét s akkor oly ünnepélyességgel, mintha a temetkezési vállalatnak egyik feketébe bújtatott gyászvitéze volna, elrettentő szertartásos hangon felelé:

— Ő méltósága ma este senkit sem fogad el, mert épen most *megbalt!*

Ő méltósága épen most meghalt.

XII.

(Az első leverettséget még indokoltabb kétségbeesés követi: honnan jöhetne vigasztalás?)

Az álmatlanul töltött végtelen hosszú éj után felöltözködék az ifjú és elment irodájába. Vasárnap volt, de sürgős teendők várták. Oly kérlelhetlen kötelesség, mely alól egy elvesztett jó barátnak, pártfogónak vagy közel rokonnak halála sem menthet fel.

Szívét szétmarczangoló fájdalmában egyedül a munka adhatott enyhet és szórakozást. De már ma, a gyász első rohama alatt elhatározá, hogy megkezdett útjáról visszatér; búcsút mond a nagy világnak s lesz szegény gróf, a ki azonban saját emberségéből tisztességesen megél.

Mi lesz lángra lobbant szerelméből? Mi lesz a zálogba adott tiszta könnyből, melyet az a kis leány oly végtelenül nagyra becsült? Erről is lemondjon, pusztán hideg megfontolásból? Ez lehetetlennek látszott; de mégis jól tudta, hogy a teljes reménytelenség és lemondás csak különböző szó: eredményében pedig ugyanazon értelmet fejezi ki.

Belépvén irodájába, azt cselekedte, a mit máskor; csak elfeledett szivarra gyujtani.

Szokása szerint legelőször is az asztalán heverő reggeli lapot vette kezébe. Mindjárt az első hasáb

kitünő helyén fekete keretbe zárva Réthfalvy Miklós báró elhunytának hirét olvasá.

A közönyös és érzéketlen journalista, a kinek rendes szakmájához tartozott a halálozási eseteket ékes tollal megírni: most is egybe halmozá összes megszokott frázisait. Ott volt a tántoríthatlan hazafiság, az áldozatkészség, a nemeslelkesültség minden szép és hasznos iránt, végre az ország összes lakosságának osztatlan szeretete és nagyrabecsülése.

Ez mind igaz is volt, ha bár hasonló dicséretet néha olyan is kapott, a ki meg nem érdemlette. Gábor gróf mindezt igaz hivő lélekkel olvasta végig és vigasztalására szolgált, hogy a férfi, a kit ő oly őszintén szeretett, másoknak elismerésével is találkozott.

Egyszerre szeme alább tekint a lap hasábjain és egy kisebb betűkkel nyomatott czikkben saját nevét pillantja meg.

— Mi lehet ez?

És olvasá, mint következik.

«Nehány nap óta kellemetlen benyomást okozó hirek szárnyalnak, bizonyos magasabb körökben.

Mint mindenütt az országban, úgy a budapesti aranyozott fiatalság összejöveteleiben is, gyakran beszélnek azon fölöttébb ritkán előforduló eseményről, hogy egy régen kihaltnak vélt grófi családnak egyszerre örököse támad.

Némelyek, társalgás közben, feltünő körülménynek találják, hogy Szabolcsy gróf a midőn születési jogainak elismerését követelte, a szükséges okmányokat nem egyszerre, hanem egyenként és darabonként hozta nyilvánosságra.

De a legfeltünőbb eljárási módot, a házassági bizonyítványnak csodálatos rejtélyességgel történt napfényre kerülése képezi.

Egy szép reggel ezen eddig soha senkitől nem látott, senkitől nem ismert okmány eléterem; de nem Szabolcsy Gábor mutatja be, hanem valami ki nem

puhatolható egyéniség, a ki e becses okiratot borítékba takarja és bedobja a szatmári postának levélgyűjtő szekrényébe s így érkezik meg Zemplén megyének alispáni hivatalába!

Mire való ezen megfoghatlan titkolózás? Vajjon nem minden gondolkodó ember azt kezdi gyanítani, hogy a rejtélyes ember csak óvakodásból marad a sötétben? Hát ha küldeménye nem állná ki a vizsga szemek tűzpróbáját? Úgy látszik, hogy a beküldő ezen lehetőséget is feltette s azért gondoskodott arról, hogy ha keresik, fel ne találják.«

— Istenem! istenem! — kiáltott fel az ifjú — mi lesz ebből?

Mert érzette, hogy ha e czikkben csak ellenségei, vagy irigyei szólalnak is fel, az okoskodásban az indokolás és a helyes logika nem hiányzik.

Olvasta tovább.

«Ily helyzetben az érintett körök kisérletet tettek a kérdésbe vett okmánynak újabb átvizsgálását szorgalmazni. S miután az ez ügyre vonatkozó irományok a belügyminiszterium kiadó hivatalában hevertek, a kivánt betekintés nehézséggel nem járt.

Hárman jöttek a belügyi irodába. N . . . . thy Gedeon gróf, V . . . . báró és egy vegyész, a ki a magyar tudományos világban, mint elsőrangú tekintély, mint a közbámulat tárgya, országszerte el van ismerve.

A tudós vegytanár kezébe vette a lengyelkei házasságról szóló anyakönyvi kivonatot, sokáig nézte, szakértőleg jobbra-balra forgatta, végre a legújabb és legerősebb górcsövek használatával átkutatta.»

— Istenem! istenem! — kiáltott rettentő izgatottsággal az ifjú — mit fogok hallani? Mindent vegyenek el tőlem; legelőször is életemet; csak szeplőtelen becsületem maradjon épen.

Tovább olvasott.

«A jeles vegyésznek irásban kiadott nyilatkozata így hangzik: Ezen okmány, mely 1848 szeptember

2-áról kelt igen erős kézvonásokkal és vastagon metszett lúdtollal van írva. A betűk ma is olyan koromfeketék, mintha nem régiben lettek volna papirra vetve: de a légmentesen elzárva tartott irományok a betűk szinének frissességét sokáig megtarthatják. Ámde a górcsővel eszközlött vizsgálat kétségtelenül bizonyítja, hogy ezen okmány az úgynevezett «levéltári tentá»-val van írva. Az ily gyártmány csak egy újabb czég által jött a kereskedésbe. A górcső csalhatatlan kimutatja, hogy a tenta, melylyel ezen okmány írva van, épen azon alkatrészeket foglalja magában, melyek az említett újabb korú gyártmányban előfordulnak.»

Most már telve volt a kétségbeesés pohara. A fiatal ember, mindeddig még valahogy megtartott higgadtságát és megfontolási tehetségét félre vetve, a végső kétségbeesés martaléka lett.

— Meg vagyok semmisítve! Oda életem, oda becsületem. Az épület, melyet ifjú koromban munkámmal, szorgalmammal és kitartásommal emeltem, földszinéig le van rombolva. Istenem! istenem! őrizz meg az őrülettől! Oh én esztelen, a ki azt hittem, jóakaró barátaim működnek érdekemben! most pedig hályog esik le szememről s látom, hogy ellenségeim álnok lélekkel vesztemre törtek és én a csalók kelepczéjébe kerültem.

De még tovább tartott a hirlapi czikk s a vegyészi nagy tekintélynek dönthetlen érvekkel körülsánczolt nyilatkozata így végződött:

«Miután azonban a tenta, köztudomás szerint századok lefolyta óta, minden korban használatban volt: önként folyik, hogy ezen keveréket ezer és ezer reczept utasítása szerint úgy magánhasználatra, mint tömeges fogyasztásra, egyesek, fűszeresek, gyógyszerészek, megyék, városok, sőt országos dikaszteriumok mindig és számtalan módon készítették. Igen könnyen megtörténhetett, hogy az ezen okmány írásában használt tentának készítési módja már 1848-ban, sőt az-

előtt is, ismeretes lehetett. Következőleg az ezen okmányban használt tentának alkatrészeiből egyáltalában be nem lehet azt bizonyítani, hogy a kérdésben forgó házassági bizonyítvány csak újabb keletű lehet, s így föltétlenül, csak a meghamisított iratok sorozatába tartozhatnék.»

Ez volt a külön e czélra meghivott vegyésznek hivatalos nyilatkozata. Nagyon fenyegetőleg kezdődött, de végül, mint a szikláról lezuhanó áradat a puszták forró fövényében, nyomtalanul elenyészett.

Igen, elenyészett; de azért a mit a könnyű ár útközben, mint parti virágot elsodort, épen elég volt arra, hogy egy embernek jelenét és jövőjét kíméletlenűl elmossa és elpusztítsa!

Mikor az ifjú készen volt az olvasással, keserűen mosolygott. Látta, hogy itt egy tehetetlen ellenség csonka fegyverével lett megtámadva. A jól megtöltött pisztoly ugyan golyó nélkül sült el, de kénkő szagú füstjével a tiszta levegőt megfertőztette.

— Értem! — mondá. — Értem. Nem tudták igaz jogaimat lerombolni, de elég czéljok elérésére, ha engem a gyanú dögleletes gőzköre alá merítettek. Nagyon jól tudták, hogy a kivívott czímet és rangot csak minden kétséget kizáró bizonyossággal lehet viselni; és ha jogom nem ragyoghat oly fényesen, mint a felkelő nap sugara: annyi a közvélemény itélőszéke előtt, mintha bepörölt csaló volnék, a kit csak a bizonyítékok elégtelenségének czímén mentettek fel a vád alól!

Aztán elsötétülve, homlokát kezére támasztá s mereven nézdelt határozatlan pontok felé. Majd kitört belőle a lefojtott indulat s felkelve székéről gondolá:

— Most már mindegy. A méreg megtette hatását. Nem oltotta ki életemet, de megbénított minden időre. Elismerem, hogy agyon vagyok verve; mert kérdésbe sem jöhet többé: igazam van, vagy rágal-

mak áldozata lettem? Maga a puszta gyanú elég végső megsemmisülésemre. Dícsérem eszöket, mert jól számítottak. Tudták, hogy a rám kent foltot el nem viselhetem, s kénytelen leszek oly szépen kezdődött életpályámról lemondani!

És valóban, úgy élére volt ügye állítva, hogy becsülete azon hanyagon odavetett kérdés eldöntésétől függött: vajjon 1848-ban a lengyelkei papnak volt-e oly jó fekete tentája, s történetesen e tentát oly alkatrészekből készítette-e, mint napjainkban bizonyos czég, mely a régi találmányt újra fölfedezi, s abból pompás üzletet csinál?

E közben az ifjúnak lelkében erős és visszavonhatlan határozatok keletkeztek.

De az öngyilkosság eszméjére, még az első roham perczében sem gondolt. Majdnem csoda ez napjainkban, a midőn a legcsekélyebb indok fegyvert ád a boldogtalanok kezébe. Ma már megöli az életunt embert az is, ha kedvencz pipaszára nem akar többé jól szelelni.

Nagyon jól tudta, hogy ha főbe lövi magát, csak alattomos ellenségeinek tenne kellemes szolgálatot. Aztán az öngyilkosság soha sem lehet czáfolat a felmerült vád ellen. Ellenkezőleg világos vallomás és a rossz öntudatnak megpecsételése.

A rang, czím, a szerep a nagy világban oda volt. Utána mint ráadás a hivatalnak is el kellett veszni.

Rögtön tehát tollat ragadott s miniszteréhez czímzett iratában, minden bővebb indokolás nélkül, hivataláról lemondott.

Mikor készen volt írásával, borítékba tette, czímezte és lepecsételte. Becsengette a hivatali szolgát s parancsolá, hogy ezen levelet rögtön vigye át az elnöki osztályba, hogy ő excellencziája a miniszter, mentől előbb kezébe kaphassa.

Mit tegyen most? Elbucsuzzék hivatali társaitól és alárendeltjeitől? Mentegesse magát azok előtt,

kik a mai lapban megjelent czikket olvasták s most fejöket összedugva a szomszéd szobában, sápitoznak?

Mit mondjon nekik? Amolyan elcsépelt közhelylyel védje magát, hogy ellenségei rágalmazzák? Istenem! hiszen a világos és tetten kapott gonosztevő és okmányhamisító is csak azt cselekedné!

Szép csendesen tehát rendbe szedte és csomagokba rakta irományait s aztán eltávozott.

Egyenesen haza tért.

Felment a lépcsőn. Az első emeleten ott fehérlett szeme előtt a kettős szárnyú ajtó, mely Réthfalvy báróné szobáiba vezetett. Csak egy futó pillantást vetett azon küszöbre, melyet ez életben többé átlépnie, soha meg nem lesz engedve.

Végre otthon volt saját szállásán, mely egyedüli menhelye lehetett, addig míg a házbért fizetheti, vagy fel nem mondanak neki.

De lelki ereje nem tört meg. Olyan volt mint a jeles hadvezér, a kit egy elhatározó ütközetben, mégis tönkre vertek. Ezt nem tagadhatta: az eredmény ellene szólott; a legjobb mentség is csak elkésett és hiábavaló szószaporítás.

Lássuk, mit határozott.

Még volt körülbelül 3000 forintja, melyet még mint vasuti főmérnök, dús fizetéséből és gyakori kiküldetésének díjaiból megtakarított.

Elhatározta, hogy szállását rögtön felmondja s aztán május első napjáig szobájába zárkozik. Itt fog ebédelni és a szolgálatot végző házmesterén kívül senkit be nem bocsát.

Volt elég teendője. Elhatározta, hogy mihelyt fellázadt vére kissé lecsillapodik, kezébe veszi az angol nyelvtant, és tanulni fog. Szüksége volt rá, hogy magát e világnyelvben tökéletesítse, mert virányos tavasz nyiltán át fog hajózni az új világba, Amerikába!

Nem kell oda több, mint bátorság, vas akarat, egy

kis kitartás, s hogy a kezdő ne válogasson a legelébb kinálkozó munka megkezdésében. A többi önként jő s a jó mérnök a jég hátán is, annál inkább az Ohio partján, megkeresheti kenyerét.

És ha valamit elhatározott, annak foganatba vételét soha nem halogatta. Egy óra mulva már el volt mélyedve az angol nyelv szabályainak tömkelegében. Egyik lapot a másik után írta tele gyakorlatokkal. Mindjárt megérzette a régi jó tanács igazságát, hogy a munka, vigasztalás, a foglalkozás maga a szabanság.

Így töltötte idejét. A szokott órában felhozott ebédjét ugyan meg sem izlelte, de estére annál nagyobb étvágygyal vacsorált meg belőle.

És csak most, evés közben talált egy kis időt, hogy a lefolyt rettenetes nap eseményeiből világos képet alkothasson.

Mint valami régen hallott történetre, tán csak mint homályos álomlátásra emlékezett vissza azon pillanatra, hogy a midőn egyedüli igaz barátját a grófné estélyéről hazavitték, valaki a jelenlevők közől azt beszélte, hogy Nagygáthy gróf valamit igen nagy hévvel állított az öreg úr előtt, de ez a legerélyesebben ellentmondott.

Édes vigasz volt ez, jelen helyzetében, hogy egy derék ember nem tudott, nem akart róla aljasságot feltenni!

— — — — — — — — — — — —

E nap alkonyán Réthfalvy bárónénál igen szívesen fogadott látogató jelentkezett.

Ő méltósága Nagygáthy Gedeon gróf, a ki el nem rejthető kárörömmel köszöntött be s mindjárt az első szó után szerencsét kivánt előbb magának, másod rendben az egész főúri társaságnak, hogy egy hivatlan tolakodónak jelenlététől egy csapásra megszabadulhatott.

— Úgy van — mondá. — Bevágtuk az útját. Más ügyesebb az egész saison alatt dulakodhatott volna

Mit hallok! — felelt a gróf, felugorva székéből.

köztünk. Ezt azonban csak megpillantottuk s rögtön lerántottuk álarczát. Remélem, hogy ezzel mások elrettentő példájára, jól meggondolni való példát adhattunk.

A báróné maga is oda volt a gyönyörtől és boldogságtól s hogy leánykája mindent a legegyenesebb forrásból újra hallhasson (mert bizonyos lapot már reggel meghozatott a trafikból), kérte a grófot, beszélné el ezen érdekes történetkét elejétől végig.

Nagygáthy gróf, mint vízbe visszadobott apró halacska, újra elemében volt. Betelepedett a legkényelmesebb karszékbe és le nem írható élvezettel (a hol kellett merész toldásokkal is) eldicsekedett vele, mily furfangos észszel törte nyakát a befurakodó kalandornak.

Lenke kisasszony mindent figyelmesen végighallgatott s aztán hidegen felelé:

— Úgy látom, hogy az önök híres vegyésze, daczára a szép tiszteletdíjnak, melyet kapott, az utolsó sorokban maga rombolta le állításainak összes eredményét. Legalább elismerte, hogy semmit sem tud bebizonyítani.

— Hogyan? — felelt a gróf — az én szép hugocskám csak nem akarná védeni a társaság közös ellenségét?

— Én? Erre nincs szükségem. Megvédte őt megtámadóinak tehetetlensége. A tudós vegyész addig forgatta kezében a górcsövet, míg valami tenta-keverékbe került. Nagyon természetes, hogy ily mártásból ujjait tisztán ki nem húzhatta.

— Mit hallok! — felelt a gróf felugorva székéből. Ne legyek Nagygáthy ivadék, ha az én kedves kis Lenkém nem a legszellemdúsabb szójátékot vágta szemembe! Csak hogy bizonyos dologról soha sem szabad elfeledkeznünk. Mi született urak élve-halva engedelmeskedni tartozunk a régi szabálynak: Fortiter in re, suaviter in modo: magyarul . . . .

— Oh kérem: nagyon jól tudom mit tesz az: erélyesen a dologban, gyöngéden a szavakban.

— Megöl a csodálkozás. Az apáczazárdákban nevelt kisasszonyok úgy tudnak latinul, mint maga Marcus Tullius Cicero!

— Nem, uram; én nem értem e nyelvet: de ezen mondat gyakran előfordul a könyvekben. És az írók, nekünk tudatlan asszonyoknak, zárjel között meg is magyarázzák.

— Nagyon helyesen. Annál könnyebb lesz megérteni, hogy úri ember így szokta ügyeit elintézni. Keveset mondunk, sokat értünk alatta. Ez a valódi előkelő világ megszokott politikája. A tudományos világ arisztokratái csak minket utánoznak, ha gyöngéden és kimélettel nyilatkoznak: de a következtetést egyszerűen az olvasókra, vagy a hallgatókra bizzák. A mi tanárunk csakugyan tiszta fehér keztyűvel símogatta meg emberét; de mégis értésül adta a világnak, hogy nemzetes Szabolcsy Gábor mérnök uram kénytelen lesz még ez éjjel pisztolylövéssel véget vetni életének.

— Pisztolylövéssel?

— Ez csak olyan forgó pénz értelmében vett kifejezés. Mert épen ily valószínűséggel mérget is vehet be, vagy felakasztja magát az ajtófélfára.

— Ily hidegvérrel beszél ön embertársának sorsáról?

— Mit akar ön, Lenke kisasszony? Ez a vakmerő ficzkó nagyban játszott; életét tette fel egy kártyára. Tehát ha vesztett, meg kell tartozását fizetnie. Más menedéke nem is lehet, mert ezentúl helyet nem talál a világon. Mi kizárjuk, oda pedig, kiket elhagyott, vissza nem térhet. Hova fusson tehát, ha nem egyenesen a föld alá?

— Ez szörnyű szívtelenség.

— Mondja inkább, rendes igazságszolgáltatás, vagy megérdemlett bűnhődés. Különben pedig csak azért szóltam, hogy ha ma éjjel az én imádott hugocskám, onnan felülről, a harmadik emeletről egy puska eldurranását hallaná, ne engedje boldog álmát e miatt

megzavartatni. Forduljon csak nyugodtan szép patyolatfehér vánkosán a másik oldalára; nyugodjék tovább édesem, s ne törődjék azzal, hogy egy vagy több arczátlannal kevesebb van a világon.

A kis leány nem felelt. Csendesen felkelt helyéből és édes anyjához fordulva mondá:

— Mamám, megengeded, hogy szobámba vonuljak.

A báróné igenlőleg felelt.

— Mindenesetre, gyermekem. Tudod régen, hogy az én nevelési rendszeremnek, mindig a te akaratod szabadságának elismerése képezte alapelvét. Csak azt kell még tudtodra adnom, hogy Gedeon öcsém már több ízben megkérte tőlem kezedet és én csak alkalmas perczre vártam, hogy itt, az ő jelenlétében értesülj, mily megtiszteles érte házunkat.

A kis leány semmi meglepetést sem árult el. Udvariasan meghajlott a gróf előtt, de aztán anyja felé fordulva, mondá:

— Édes mamám, hogy nevezheted te épen a mai napot alkalmas pillanatnak, a midőn Miklós bátyánk halva fekszik?

— Ah — felelé Gedeon gróf — ez igen távoli rokonság. A Réthfalvy család már a mult század végén mellékágakra oszlott. Igaz, hogy minden Réthfalvy egy törzset, egy nevet és nemességet képez; de az elszármazás folytán a vér annyira különböző, hogy a mai közbejött eset, az egymást szerető sziveknek boldogságát legfölebb néhány hónappal késleltetheti.

— Gedeon öcsémnek igaza van — erősíté a báróné. — Az öreg úr, velem legalább, mindig csak félrokonságot tartott. Ebből nem következik, hogy rögtön a temetés után ünnepélyes eljegyzést tartsunk; egyelőre legyen elég tudnod azt, ki szeret téged, hiven és legnemesebb érzelemből.

— Köszönöm mamám, hozzám való anyai indulatodat. Gedeon bátyám már ezelőtt is sokszor nyilat-

kozott előttem ily értelemben. Engedd meg tehát, hogy ezen engem megtisztelő ajánlatra, majd csak egy év multán válaszoljak, ha mai nap felvett gyászunkat letehettük.

Ezzel élve a nyert engedélylyel a szobát elhagyta.

A gróf és a bárónė vállvonogatva néztek egymásra. Egyik sem tagadhatta, hogy a kis leány felelete felért azzal, a mit polgári nyelven világos kosárnak neveznek.

— Nénikém — szólt a gróf, megpödörve gyér bajuszát — őszinte ember vagyok s azért el kell ismernem, hogy ez a kis leány megleczkéztetett engem.

— És miért?

— Mert... hogy is mondjam? az a vén hóbortos Miklós bácsi, valóban még élhetett volna nehány hetet.

— A mint gondolod, — felelé a báróné jól megértve a megjegyzés rejtett fulánkját; — hanem ismerd el egyszersmind azt is, hogy egy anya is tudja, mit cselekszik? és azt is, mikor kell valamit cselekednie. Értettél?

— Tökéletesen. Meg is adom magamat föltétlenül. Íme kezet csókolok, hálás szívvel köszönetet mondok és egy más kedvezőbb órára számítva, van szerencsém kedves nénikémnek nyugalmas éjet kivánni.

— Isten áldjon.

A gróf elment. Nem olyan fából faragott legény volt, hogy egy éretlen gyermeknek legelső kitérő szavára sokat adott volna. Egészen megnyugtatva távozott a háztól, a hol a bárónét bátran leghívebb szövetségesének tekinthette.

De mégis, a midőn alá lejtett a lépcsőn, megcsóválá fejét.

— Ki hitte volna? — gondolá — ez az ártatlan fehér galamb még csípni is tud! No de se baj; más-

ként lesz ezután. Majd vissza csiplek én, szép virágszálam, ha három kis falucskáddal együtt tíz körmöm közé kaparítlak. Fogadom, három nap alatt más mórest fogsz tőlem tanulni.

A bárónė pedig dühös volt. Érzette, hogy az illem, sőt a jó ízlés ellen követte el azon hibát, hogy a bár távoli rokona ravatala fölött szólt először leányának eljegyzéséről. Igaz, hogy e nyilatkozat nem a nagy világ tudomására volt szánva: de a főrangú hölgyek a társadalmat illető kérdésekben igen érzékeny lelkiismerettel birnak. Négy fal között sem tesznek örömest oly lépést, mely kedvezőtlen magyarázatokra szolgáltathatna alkalmat.

De leginkább bosszantotta, hogy ez a piczi termetű Nagygáthy gróf épen nem értette el: miért nevezte a báróné e napot a legkedvezőbb perczneк?

Pedig a gróf eltalálhatta volna, ha élesebb szeme van, s ha a veleszületett büszkeség és önteltség el nem homályosítja látását. Kérdjük: mikor lehetett volna ezt az elfogult kis leányt biztosabban valamely elhamarkodott határozásra birni, mint most, a midőn ama másik ember tönkre volt téve s a pisztolylövésnél más menedék nem maradt fenn számára?

És ezt Nagygáthy gróf még sem értette meg. A leányka pedig az összetoruló habok alá temetett üldözöttet védelme alá vette. Oh szörnyű elvakultsága a szerelemnek, hogy gyermeksége eszményképétől még most sem akart elszakadni!

Mi kellett tehát egy főrangú hölgy kétségbeejtésére még több? Azért fösvénykedett? azért fizetgette éveken át férje adósságait, hogy egyetlenegy leánya visszautasítson egy oly kérőt, a kinek legalább hétszer annyi birtoka van, mint egykor nejének lesz?

— — — — — — — — — — — —

Elverte már a torony harangja az esti tíz órát, midőn a (külszin szerint) gyászt öltött báróné házában, mindenki éji nyugalomra készült.

A keserűséggel telt úrnő ma is megtartotta szo-

kott napirendjét. Egy óra hosszáig olvasgatott, azután leereszkedett térdeplőjére és sűrű fohászok között emelé szavát a madonnaképhez, hogy: tekintene alá, lágyítaná meg szívét az ő leánykájának, és világosítaná fel elméjét, mily nagy előny az, férjhez menni egy grófhoz, a ki törpe legény ugyan, de jól megmérve 70,000 hold földbirtokot magáénak mondhat. A báróné, kétkedés nélkül, teljes bizalommal veté magát a szent szűz pártfogásába. Meg volt győződve, hogy ily hathatós érv ott a magasban is kellő méltánylásra találhat. Íme itt a földön (mely siralom völgyének neveztetik) a szent életű püspök maga is kellő respectussal viseltetik a nagy uradalmak iránt: tehát igen kompetál, hogy a szivének tisztaságából imádkozó főrangú anya megkapja, a mit óhajt!

(Ha e könyv a véletlen játéka folytán valamely ájtatos kávénéni mocsoktalan kezébe kerülne: mély alázattal kérem a jeles hölgyet annak meggondolására, hogy a fönnebbi sorokban nem az imádság haszna, hanem a báróné gyarló theologiája van kérdésbe téve.)

A kis leány a szobájába vonult és szakadatlanul sirt. Mit tehet egyebet a magára hagyott gyermek? Sir és mindig csak sir; pedig élete rövid tartama alatt is eléggé tapasztalhatta, hogy a szoba magányában kiöntött könnyek özöne a dolgok állásában még soha semmit meg nem változtatott.

Azonban belépett hozzá Jetty, a szobaleány, hogy rendbe hozza a hálószobát. És míg szakértő ügyességgel puffogtatná a párnákat, oly érdekesen mosolygott, hogy a ki látta, ellenállhatlan kiváncsisággal megkérdeni kényszerült, mi lehet e vidámságnak, úgyszólván, szilaj jó kedvnek az oka?

— Te nevetsz, Jetty?

— Oh, Lenke kisasszony, hogy ne nevetnék, mikor egyedül én tudok valami igen mulatságos históriát ebben a szomorú házban.

— Micsoda históriát?

— Nagyon vígat. Ezelőtt két órával itt volt Nagygáthy gróf és erőnek erejével megjövendölt valamit, a mi semmi esetre sem fog beteljesedni.

— Honnan tudod ezt?

— Oh, kisasszony, én nem szoktam hallgatózni, hanem a gróf úgy kiabált, hogy a ki nem süket, a harmadik szobában is meghallhatta.

— Tehát mi nem fog beteljesedni.

— A mit a gróf mondott: hogy az a másik fiatal gróf, a ki a harmadik emeleten lakik, ma éjjel okvetlenül agyonlövi magát.

— Ugy-e nem lövi?

— Esze ágában sincs. Csak a más világra készül.

— A más világra! És te ily iszonyú szerencsétlenség fölött nevetgélni tudsz?

— Ha azt mondtam a más világba, azt értettem alatta, az új világba, Amerikába.

— Ki mondta?

— Ezt igen könnyű kitalálni, ha az ember déltől estig az angol nyelvtant forgatja kezében. A házmester, a ki felvitte az ebédet, látta a könyv czímét a borítékon. Aztán meg mr. John Brown, az angol nyelvmester, délután hat órától nyolczig időzött nála s ketten együtt ugyancsak deklamáltak nehány jelenetet valami angol vígjátékból. Lássa kisasszony, ha a fiatal Szabolcsy gróf abba a másik világba menni szándékoznék, a hova Nagygáthy úr küldi: ott ugyan semmi szüksége sem lehet arra, hogy egy nyelvvel többet vagy kevesebbet beszéljen.

A kis leány arcza felvidult. Ha szíve vonzalmát követheti, nyakába borul a szobaleánynak. Nagyon tiltva volt ugyan anyjától a bizalmaskodás minden idegennel, de a mit hallott, úgy megörvendezteté lelkét, hogy legalább ez esetben kivételt tehetett.

— Amerikába akar kivándorolni? Mi baj van ebben? Két hét alatt oda mehet az ember; és ha visszatér, akkor sincs több időre szüksége.

— — — — — — — — — — — —

Éjfél után két óra.

Elvégre, elég volt már a szorgalom és az ifjú, kimerülve a munkában, nyugalomra tért. Egy ideig még forgolódott ágyában; lázas kételyei ide is követék, míg végre elszenderedett.

Egyszerre valami élesen sivító hang ijeszti fel álmából. Mint kitört veszedelem jelére kiugrik ágyából és gyertyát gyújt.

Nem tudta, mi történt, de rögtön, néhány másodpercz mulva, megint megrántá valaki kívülről a lakás csengetyűjét.

— Ki az?

— Én vagyok — felelt egy ismerős hang — a házmester; meg egy hordár, a ki méltóságod számára távirati sürgönyt hoz.

— Mindjárt.

Ezzel, hirtelenében magára hányta éjjeli pongyoláját; kinyitotta az ajtót s a jelentkezőket bebocsátotta.

A hordár, mint küldöncz, hosszú lélegzetet vett; úgy mutatta, mintha végkép ki volna merülve a fáradságtól és mondá:

— Valahára feltalálhattam a méltóságos gróf szállását. Három miniszter palotáját vertem fel, míg a negyedikben a kapus ide utasíthatott. Kérem, tessék az elismervényt aláírni.

Az ily bevezető beszéd csak annyi: hogy ha a sürgöny elküldéseért díj nem jár is, a nagylelkű uraságoknak nem lehet megtiltani, hogy a buzgó szolgálatot a fáradsághoz mért borravalóval jutalmazzák meg.

A fiatal ember kitöltötte az átvételről szóló rovatot. A borravalóról sem feledkezett meg, ha bár meg volt győződve, hogy e rettenetes napon csak újabb gonosz hírt hallhat.

Mikor egyedül volt, feltörte a pecsétet és olvasá a tartalmat, mint következik:

«Szatmár, vasárnap este 11 órakor.

Ide este tíz órakor érkezik a pesti posta a levelekkel és hírlapokkal. Olvastam a czikket és megborzadtam.

Gróf úr! azt izenem: bátorság és semmi elhamarkodás. Holnap a reggel hat órai vonattal indulok és este nyolczkor Pesten vagyok. Még egyszer: semmi elhamarkodott határozat, mert hozom eredetiben azt az okmányt, melynél teljesebb és tökéletesebb, sehol, senki számára, nem létezhetik e világon! N. I.»

Az ifjú semmi jót sem várt s mégis, mintha csalatkozást érezne lelkében. Különösen pedig az úgynevezett teljes hitelű okmányok kimondhatlan undort és émelygést terjesztettek bensejében. Elégedetlenségét a beküldőnek névtelensége még inkább nevelte.

Boszúsan veté félre a haszontalan firkát s aztán újra lefeküdt.

Mindamellett, innen túl szép csendesen aludt egész világos viradtig.

XIII.

(Előre megállapított napirend, mely sok változást szenved.)

A fiatal ember felöltözött és megkészíté napirendjét reggeltől estig.

Először a mindennapi kávé s egy pár meghozatott lapnak futólagos átolvasása. Azután jő valaki, a ki felveti ágyát, kisöpri, kiszellőzteti szobáját és letörli a port a bútorokról. Erre következik az elméleti tanulmány az angol grammatikából. Délután két órakor ebéd, utána nyugalom egész esti öt óráig, a midőn jön az angol nyelvmester s folyni fog a felolvasás, magyarázat, társalgás, mint gyakorlati leczke. Este kilencz órakor vacsora; szivar és csibuk, végre tizenegy után lefekvés. Ha csakugyan eljőne, a ki távirati úton megérkezését jelenté, rá nézve fontossággal nem birt. Ha jő, itt lesz, beszélhet a mit akar; ha otthon marad, még bölcsebben teszi. Szóval: a ki Amerikába készül, annak tökéletesen mindegy, mi történik vele a még itthon töltendő négy vagy öt hét alatt?

Ez határozott programm volt, de már reggeli tizenegy óra felé fel volt háborítva.

Valaki erősen és kiméletlenül megrángatá a szállás csengetyűjét s a midőn az ifjú boszús arczczal kinyitá ajtaját, hogy elkergethesse az alkalmatlankodót, meglepetve hökkent vissza, mert ő exczellencziája, a közlekedésügyi miniszter állott a küszöb előtt.

Könnyedén és mindennapi megszokottsággal kivánt

jó reggelt s aztán belépvén a szobába, leült a legközelebb talált karszékre és mellőzve más bevezetést mondá:

— Itt pompás török-dohány illat van. Világos jel, hogy e házban tökéletes pipa-szabadság uralkodik és én dohányzók számára berendezett coupéba jutottam.

Derék táblabiró volt ő exczellencziája; mint miniszter pedig minden áron megakará tartani a szakértő hivatalnokot. Rágyújtott egy szivarra.

— Kedves tanácsosom! Tegnap oly későn került kezembe lemondó levele, hogy csak ma jöhetek ide egy okos szóra. Hallgassa meg a tapasztalt öreg embert.

— Méltóztassék parancsolni.

— Jelentem, hogy lemondó levelét felvagdaltam fidibusznak. Ön diplomatikus mérnök; mestersége a mérés és számítás. Kérdem: hogy lehet exact tudományt mívelő ember oly érzékeny, mint valami vidéki költő, a ki megfaragta balladáját s aztán a «szerkesztői posta» útján olvassa, hogy verseményét a papirkosárba dobták.

— Becsületem van megtámadva, kegyelmes uram.

— Becsülete? Ugyan, hogy és mikép? Tán a nyomdai festékkel bekent betűk által? Istenem! ha mi politikusok és miniszterek ilyesmikre még hederítenénk, három napig nem tarthatnánk meg tárczánkat. Ismertem egy minisztert. Ez is poéta volt kezdetben és igen érzékeny kebel. Oda volt minden otromba megtámadásra. Végre úgy megedzette lelkét, hogy a mit élő szóval mondtak neki, magán körben, vagy a képviselőházban, arra lelkiismeretesen felelt, de ha ugyanezt nyomtatásban vágták szemébe, minden vádat egyszerűen csak bepiszkolt papirnak tekintett.

— Személyét nem bántotta senki.

— Beszéljünk magunkról; ha tetszik rólam. Ötven lap ismétli az országban mindennap, hogy a kormány elárulja a hazát, megnyomorítja a jelen nemzedéket,

megsemmisíti a jövőt. Fel sem veszszük. Ki tudja? igazuk lehet, mert nem tartjuk magunkat csalhatatlanoknak. Mikor én a közlekedési ügyek vezetését átvettem s az első háromszáz kilométernyi vasútat indítványoztam, egy lap, nem is nagyon virág-nyelven azt írta: bizonyosan az építési költségek felét el akarom lopni. A mennyi omnibusz-kocsis és kalarábéáruló kofa van Pesten, csak azt várta, mikor akasztanak fel? Én bizony még sem jöttem dühbe, mert tudtam, hogy a szerkesztőnek nincs más czélja, mint azon napon vagy kétszáz pélnánynyal többet eladni a piaczon.

— Engem komoly lap vádolt, hamis okmánycsinálással.

— Ezt már nem cselekedte. Különben pedig mit nevez ön komoly lapnak? Egyik sem oly komoly, hogy néha valami pikánt mártást fel ne tálaljon olvasóinak. Ez a bizonyos lap is felvett hasábjai közé egy czikket, melylyel a beküldőnek nagy örömet csinált, önnek pedig semmit sem ártott, mert a közlemény önmagát czáfolta meg. A híres vegyész zsebre rakta a kövér honorariumot, ön pedig ma is az, a ki tegnap volt: osztálytanácsos, Szabolcsy gróf, s a felsőház tagja. Mit akar ön? ha minden kétértelmű czikkecskével agyon lehetne egy becsületes embert verni, ezóta a miniszterelnöktől kezdve az utolsó kanczellistáig, minden hivatalnoknak ki kellett volna pusztulni az országból. Okos ember, a kinek tiszta lelkiismerete van, megveti a varjak károgását. Ha mellé még meg is harapják, fáj a seb egy napig, aztán vagy elfeledi, vagy hozzászokik.

— Uram! önnek igaza van. De az én helyzetemben, vagy minden kifogáson felül kell állnom, vagy visszamegyek oda, a hol oly boldog voltam.

— Ez szép elmélet, de a gyakorlatban értelemmel nem bir. Beszéljünk világosan. Az a kurta lábú Nagygáthy gróf ön miatt elveszt 13,000 holdnyi örökséget. Hogy követelheti ön gyarló embertől, hogy ily

sajgó érvágást, mint valami szúnyogcsípést, egy mukkanás nélkül eltűrjön? Kérem önt, engedjen neki annyi örömet, hogy legalább felberzenkedjék. Ön azonban az első rohamra feladja a csatatért s mint rossz katona elveti fegyverét! Az ellenség győzni sem remélt és ön védtelenül odaveti a hadi zsákmányt. Ez szép jellemvonás lehet valami érzékeny német drámában, de a gyakorlott politikai észjárás más magatartást követel. Mondok valamit.

— Tessék, uram.

— Szép az a sajtószabadság, de hasznát és értékét saját magunkon kell megpróbálni. Könnyű mást nevetni, ha felebarátunkat a lapban jól megczibálják; de akkor legyünk türelmesek, ha a rúd egyenesen ránk jár.

— Én csak igazságot követelek.

— Igazságot! Mi az igazság? Pontius Pilatus is azt kérdezte; de az üdvözítő hallgatott és semmi definitióba nem bocsátkozott. Most pedig mást mondok.

— Hallom, uram.

— Fiatal koromban ismertem egy szabadelvű fiút, a ki nagyon megharagudott valakire s azt mondá: Huszonöt botot annak a gazembernek, s aztán töröljék el örökre a botbüntetést! De jaj, kedves tanácsosom, ha a botbüntetés eltörlése előtt, még mindenkit meg kell huszonötözni, a kire valaki nagyon megharagudott, akkor ez a nyájas kis operatió még maig foly. Megfogyatkozik a hazában a mogyorófapálcza, úgy, hogy mint import-artikulust, külföldről kell behozni.

Lehetetlen volt az őszinte lelkű öreg úrnak szavain nem nevetni.

— Egyébiránt — végzé be mondókáját ő excellencziája — önnek nem indokolt lemondását el nem fogadom; elbocsáttatási kérelmét kereken visszautasítom. Ebből azonban nem következik, hogy most mindjárt saját kezemmel visszavigyem az irodájába; hanem

adok önnek szabadságidőt bizonytalan határnapra. Addig gondolja meg a dolgot, de arról se feledkezzék meg, a mit én mondtam. Isten áldja.

Ezzel kezet nyújtott és elment.

A fiatal ember azonban makacs gyerkőcz volt; nem hallgatott a hideg megfontolásból merített jó tanácsra; bedugta fülét, behunyta szemét, hogy semmit se lásson, semmit se halljon.

És nem volt senki jelen, a ki ráütne vállára és mondaná:

— Te hóbortos gyerek, a ki szürke frakkos konviktor, segéd-szakasz-főmérnök voltál: hogy lehettél egyszerre oly szörnyű vak gróf mint a többi? Tehát, ha nem lehetsz gróf, vagy nem lehetsz olyan gróf, minőnek képzelted magad: nincs számodra hely sehol széles Magyarországban? Csak e kettő között kell választanod: olyan gróf légy, hogy még a kis Nagygáthy, meg a nagy vegyésztanár se merészkedjék jogaidban kételkedni? vagy felszeded sátorfádat s mégysz Amerikába, hogy mint napszámos toljad a targonczát?

A miniszter látogatása volt a legelső belövött rés a megállapított napirend bástyája ellen. Vigasztalni, felbátorítani jött, de csak a tanulmányaiba mélyedt remetét háborgatá.

Később a házmester jelentkezett az ebéddel s minthogy életpályájához tartozott a ház legfrissebb újságait széthordani, mondá:

— Nem hallotta méltóságod, hogy szobája ajtaja előtt a vászonnép czipője egész éjjel csoszogott?

— Csoszogott? és miért?

— Hallgatóztak.

— Ajtóm előtt? Mit lehet itt hallani, ha éjfél utánig olvasok, azután lefekszem és alszom?

— Oh kérem alássan, tegnap este itt volt Nagygáthy gróf a bárónénál, és azt jövendölte, hogy méltóságod ezen éjjel okvetlenül agyonlövi magát. De én lecsitítottam a házat, mert a gróf úrnak revolverje

sincs. Ezt a feleségem is tudja, a ki ide jár takarítani, én pedig felhordom az ebédet és vacsorát. Ott alant az első emeleten a báróné gyönyörű szép leánya, Lenke kisasszony, sírt és kétségbeesett, míg Jetty, a szobaleány el nem mesélte, hogy méltóságodhoz angol nyelvmester jár. Akkor a kisasszony újra feléledt és megnyugodott.

Mikor ebédelt az ifjú, visszagondolt életének legközelebb mult korszakára s különösnek találta, mint foglalkoznak az ő ügyeivel mások még inkább, mint önmaga. De hogy Lenke kisasszony a szobaleánynak jól indokolt vigasztalására megnyugodott, leírhatlanul jól esett szívének.

Ebéd után angol pontossággal került elé mr. John Brown s legalább ezen egy látogatás nem zavará meg e nap programmját.

Vacsora után a fiatal ember friss levegőt akart színi, a nélkül, hogy elhagyja szobáját. Megnyitá tehát ablakát és szivarfüst mellett kinézegetett az éjbe, vagy legalább a gázzal világított utczára.

Ott alant megszokott köznapisággal hullámzott a járókelők sokasága. Senki fel nem nézett a harmadik emeletbe s nem törődött vele, ha tetszik valakinek a kora tavaszi hűvös estén kinézni az ablakon.

Közeledett már a tíz óra is, midőn a ház előtt egyfogatú bérkocsi állott meg. Egy férfi lépett ki belőle és eltűnt a kapu alá. Oly dolog, melyet Pesten a bálvány-utczában, ha kinéz valaki az ablakon, a nap minden órájában számtalanszor láthat.

De csakhamar megint kopogtatott valaki a harmadik emeleti lakónak ajtaján.

Megint a házmester volt, a ki lámpát tartott kezében s a kinek háta mögött egy őszbecsavarodott férfi állott, jól felbundázvd, kezében fekete fényes bőrből készült úti táskával.

— Ez az úr méltóságodat keresi.

— Engem? akkor tessék belépni.

Mikor benn voltak a szobában, a fiatal ember az

asztalon álló két gyertyát meggyújtá és bámulva ismert az idegenre.

Ő volt, a kire legtávolabbról sem gondolt, Nagy István, az állomásfőnök Szatmáron.

— Isten hozta, uram.

— Eljöttem gróf úr, és örvendek, hogy kevés utánjárás után feltaláltam szállását. Remélem, vette tegnap éjjel távirati sürgönyömet.

— Hogyan? ön táviratozott nekem? És én gondatlan, el nem találhattam, ki lehet az a N. I..!

— Én vagyok, megérkeztem s megtartom igéretemet. De ezen ajtó a folyosóra nyílik: tán egy ajtóval belebb mehetnénk.

— Annyival épen szolgálhatok. Itt van hálószobám; ez a legvégső rejtek szállásomon.

— Engedelmével lépjünk oda: mert az én titkomat idegen fülnek hallani nem szabad. Jól értsen meg: saját titkomról beszéltem; mert a mi méltóságod ügyét illeti, az nem hogy titok volna, sőt inkább a legelterjedtebb nyilvánosság elé tartozik.

Bementek a hálószobába, a hol felvetett ágy állott a szögletben, de szemközt a túlsó fal mellett pamlag kínálkozott kettőjük kényelmére.

— Gróf úr, e táskában hozom, a mit igértem.

Ezzel kivett onnan egy viaszos vászonba takart széles, hosszú, de lapos csomagot, mely zsineggel volt lekötve s három magán és egy igen nagy alakú hivatalos pecséttel lezárva.

— Hogy mindjárt ajtóstul rohanjak be, — szólt folytatólag Nagy István uram, — itt e kötegben rejtőzik a Lengyelkén kötött házasságokról vezetett anyakönyv eredeti valóságában, 1831 febr. 4-től egész 1849 jun. 27-ig. Miután pedig Szabolcsy Gábor gróf honvédezredes, akkor még alezredes, 1848 szept. 10-én kelt egybe Lengyelkey Sarolthával, igen világos, hogy ezen létrejött házasságnak ezen eredeti matrikulában bejegyezve kell lennie. És ha benne van, nincs oly földi hatalom, mely e könyvnek erejét megtörhetné.

Tehát a külső boríték pecsétét Isten nevében felbontom.

— Bocsánat, még egy kérdést akarok tenni.

— Tessék parancsolni.

— Hol feküdt elrejtve ezen anyakönyv annyi év lefolyta alatt? és miként jöhet ma az ön kezébe?

— Erre a kérdésre maga a csomag külseje a legkielégítőbb feleletet adja. A három magán pecsét Margittay Sándor egykori lengyelkei pap családi czímerét mutatja. A hivatalos pecsétet a szatmári káptalan tette rá, a midőn 1849 jul. 14-én «családi okiratok» czímén e csomagot megőrzésül átvette s arról kellő alakban térítvényt adott ki.

— És ezen térítvény!

— Ezen térítvény nem veszett el. A kinek birtokában volt, megőrzötte; nem régiben ezelőtt előmutatta s a csomagot akadály nélkül átvette.

— Tán épen ön?

— Megeshetik.

— Igen, de azt mondták, hogy ezen anyakönyv a lengyelkei templom elpusztításakor elégett.

— Kósza hír volt. Gróf úr beszélt a pönögei pappal és a kettőjök között lefolyt értekezést minden lap közlötte. Akkor már hallhatta gróf úr, hogy a templom boltozatos sekrestyéje nem égett be; csak a házasságokról szóló anyakönyv hiányzott.

— És mért épen ez?

— Mert Margittay Sándor elvitte s két hét mulva ezen borítékba zárva családi okiratok czímén a szatmári káptalan hűségére bízta.

— És mért tette ezt?

— Gróf úr, ennek indokát a pönögei plébános igen világosan elmondta. Kérem méltóságodat, ennyi év multával ne bolygassuk meg ezen kényes természetű kérdést: főkép ha az idők és viszonyok is gyökeresen megváltoztak azóta.

— Azt mondták nekem, hogy Margittay Sándor ezen anyakönyv birtokában uralkodni akart anyám fölött.

— Úgy látszik.

— Az özvegy be nem bizonyíthatta gyermekének törvényes születését.

— Ez volt a pap czélja. Ha az özvegyet megnyerheti, protestáns vallásra tér, megházasodik s mindent napfényre hoz. Isten másként határozott!

— Igen, az Isten. Nagyon kényelmes mentség ez, mindent isten határozatára hárítani. Azonban ön még mindig nem felelt kérdésem második részére. Hogy került a káptalan térítvénye épen az ön kezébe?

A látogató aggodalmas tekintettel nézett szét a szobában, mintha félne, hogy a rejtekből meghallhatja szavát valaki. Azután közelébb húzódott a pamlagon és alig érthető hangon mondá.

— Gróf úr, én önnek oly titkot mondok, melyet élő ember nem tud; még derék és hű feleségem sem fogja valaha meghallani. Széles e világon csak önnek van joga mindent tisztán látni. Én Margittay Sándor, az egykori lengyelkei pap vagyok.

— Ön? Nagy István? a szatmári állomásfőnök?

— Kérem, méltóztassék csendesebben beszélni. Lehet, hogy vétettem ön ellen; de jól tudja, hogy mikor szüksége volt rám, mint hű barát állottam háta mögött. Én voltam, a ki Tokajban, az ön ketesztelése alkalmával, szülőinek házassági bizonyítványát előmutattam. Én voltam, a ki önnek hiteles keresztlevelét, az állomás épületében, a hol ön vendégem volt, kezébe játszottam. Én voltam, a ki a házassági anyakönyvből a hiteles kivonatot a zempléni alispán hivatalába megküldöttem s végre én hozom ma ide az eredeti anyakönyvet, a midőn tegnap éjjel olvastam a hirlapból, hogy ellenségei a felmutatott anyakönyvi kivonat hitelességét a tenta alkatrészeinek szempontjából kétségbe akarták vonni.

— Ezt most megczáfolhatjuk?

— Tökéletesen. Ezen könyv épen azon tentával van írva, mint a nyilvánosságra jött kivonat. Én a tentát egész üveggel, elődöm hátrahagyott értéktelen

apróságai között találtam s mert jónak találtam, tovább is használtam.

— Még egy kérdést. Mért nem lépett fel ön ezen okmányokkal még anyám életében?

— Akkor én besorozott bakancsos voltam; később mint hadnagy Milanó kövezetén csörgettem kardomat. Mikor haza kerültem és a vasúti szakvizsgát letettem, a grófné halva volt. Tehát mégis isten határozott sorsom és szandékom fölött!

— Látta anyám sírját?

— Láttam; akkor még megmutathatták. Én e sírt több ízben feltöltettem és maig zöld hant födi az elfeledhetlennek hamvait.

— Ha ezt tette ön, vegye köszönetemet. Ön e sírt meg fogja nekem mutatni és én emlékkövet emeltetek föléje.

Ezt mondva, melegen szorítá meg látogatójának kezét.

— Most még kérdem: legalább anyám halála után védelmébe vehette volna az ártatlanul szenvedő gyermeket!

— Ez volt megmásíthatlan szándékom. Több ízben fel akartam lépni, de csak titokban, mert az akkori kormány alatt nagyon féltem fölfedeztetésem következményeitől. Azonban ön nevelésben volt, jól és szorgalmatosan tanult s láttam, hogy önerejéből is pályát fog kivívni. Ha én önt már szürke frakkos konviktor korában gróffá nyilvánítom: önből soha sem lesz derék, bátor, önálló férfi.

— Gondolja?

— Bizonyosan tudom. Mert a koldus grófocskánál nincs az emberiségnek haszontalanabb és gyűlöletesebb fajzata. Nem tanul, henye s mégis dölyfös, mindenkit megvet; egyedül czímének és rangjának él és követeli, hogy a legkövérebb sült veréb mindig egyenesen az ő szájába repüljön.

— Ki tudja? de tán igaza is lehet.

— E szerint, gróf úr, elvégeztem, a mi még hátra volt. Teljes megelégedéssel bocsátom e csomagot ren-

delkezésére. Ha tetszik, rögtön felbonthatjuk; de ha jobbnak látja, maradjon lezárva, hogy illető helyeken láthassák, mi volt a káptalan pecséte alatt gondosan megőrizve? Részemről nem tudnám meghatározni, melyik volna a czélszerűbb eljárás?

— Valóban ezt én sem tudom: de igyekezni fogok, hogy a legilletékesebb helyről vegyek jó tanácsot.

— Ez lesz legjobb. Most azonban teljesítvén rajtam nehezedő kötelességeimet, szivességet kérek méltóságodtól.

— Mindenben szolgálatára állok, a mi csak tehetségemben áll.

— Gróf úr, idejöttem. Az út maga, szabadjegyem lévén, pénzembe nem került. Engedje meg, hogy megkiméljem a vendéglői költséget és itt töltsem az éjet.

— Ez magától értetik.

— Nekem a régi katonának ez a pamlag herczegi kényelem. Van köpenyem, a mivel takarózhatom; de holnap korán reggel múlhatlanul vissza kell utaznom.

— Oly hamar? Azt hiszem, valami ágyneműt összekomponálhatunk; már a minő rideg, nőtlen gazdaságomtól telhetik. Sőt, a mint veszem észre, egy kis vacsora-maradványnyal is szolgálhatok.

— Ez jó ötlet, gróf úr: mert, a mióta lelkem terhétől megszabadulhattam, érzem, hogy éhes vagyok.

— Ezt örömmel hallom, mert a ki éhes, nem válogatós.

Mig elkölté isten áldását a vendég, beszélgettek ketten a multról és jövőről s csak éjfél után tértek nyugalomra. A fiatal ember telve legédesebb reményekkel, boldogan álmadozott; az állomásfőnök aludt, mint a bunda és még nem is hortyogott: a mi megbecsülhetlen udvariasság, egy éjre szállást kérő utazótól.

Midőn a gróf a reggeli szürkületben szemét kinyitá, vendége már útra készen állott s mint a mai vasutas időben történik, három rövid szóval búcsút vett és eltávozott.

XIV.

(A fővárosban töltött utolsó napok története.)

Magára maradván az ifjú, legelőször is a lepecsételt csomagot, mint becses kincset szekrénye mélyébe rejté.

Terveit a jövőre már az éjjel álmodozásai között elkészíté. Most már tudta, hogy czíme és rangja minden kifogáson felül áll. Egyúttal elmés bosszút állhat a jól megboronált (más közönséges halandóról azt mondhatná) megvesztegetett tudós vegyész fölött: a ki most maga marad benn az általa feltalált tentahistória fertőjében.

Elhatározta, hogy mihelyt ezen legújabban nyert döntő okmány alapján születési jogainak bebizonyítását tökéletességre vitte, új életmódot kezd: visszamegy miniszteréhez, visszavonja ha lehet lemondását s azontúl egész erejét hivatalos kötelességének teljesítésére szenteli. Ellenben végkép lemond a gondolatról, hogy a főúri körök társaságában szerepet viseljen.

Mint mérnök nem volt jártas a közigazgatási ügyek menetének ismeretében; de mégis sejtette, vagy legalább szerencsésen eltalálta, hogy ily természetű kérdések tisztába hozatalát nem ügyvédre, hanem közjegyzőre kell bizni.

Nem ismert egyet sem ezen urak közül; de bete-

kintett a naptárba s onnan olvasta, hogy a Lipótvárosban lakó két közjegyző közül az egyiket dr. Szeghő Bertalannak híják. Ki volt jegyezve lakása is.

Még más szent kötelesség is állott előtte. Jelen kelle lennie feledhetlen pártfogójának temetési gyászünnepélyén. Nem mint rokon és a családhoz tartozó, hanem szerényen és félrevonulva mint hálára kötelezett egyén, de mégis feketébe öltözve.

Azonban e tervétől is elkésett. A reggel érkezett lapokból olvasta, hogy Réthfalvy Miklós holtteste fölött már tegnap este a legnagyobb csendben végbement a temetési szertartás s a földi maradványokat érczkoporsóba zárva az éjjel elszállították Zemplénbe, a báró birtokára, Gelencze nevű faluba.

Ha itt lesz a nagy temetés, a háladatos rokon sem fog hiányozni!

Ezután tollat vett kezébe s levelet írt dr. Szeghő Bertalan úrnak: kérvén őt, hogy jelölne ki napot és órát, melyben bizonyos fontos jogi kérdésben tanácsát kérhetné.

Csak Szabolcsy Gábornak írta magát, mert tudta, hogy ha czímet ragaszt nevéhez, ez annyit jelent, hogy a tisztelt közjegyző úrnak tetszenék ő méltóságához fáradni.

A nehány sorból álló levélke megírva, borítékba zárva, lepecsételve és postabélyeggel ellátva volt, a midőn oly perczben, melyben háborítástól épen nem félhetett, valaki kívülről a szállás csengetyűjét meghúzta.

A házmester volt.

— Gróf úr, a kapu előtt kocsi áll és egy úr tudakolja, mikor lehetne szerencséje méltóságodnak tiszteletére feljönni?

— Ki ezen úr?

— Itt van látogató jegye.

A fiatal ember bosszús arczczal vette át a jegyet: de mintha a kisértetek világába volna sodortatva, bámulattal olvasá:

«Dr. Szeghő Bertalan közjegyző.»

Ez már sok volt. Az az ember jő hozzá, kinek eddig hírét sem hallá, a kinek nevét életében először a naptár tiszti névtárából olvasá! Regény ez? vagy épen tündérmese az ezeregy éjből?

De csakhamar visszaesett a prózai világ valóságába s mondá:

— Menjen le s ha annak az úrnak a jelen percz alkalmasabb volna, mint később más idő: igen szivesen fogadom látogatását.

Azt nem lehet tudni, hogy a bálvány-utczai házmester, a ki tiz év előtt még bécsi sült német volt, minő alakban vitte le ezen üzenetet; tény azonban, hogy dr. Szeghő Bertalan úr nehány percz mulva a szobába lépett s a szállás gazdájától kimutatott karszéket elfoglalta.

Derék, vidám és nyilt arczú öreg ember volt, abból a régi tabularis prókátor fajból, mely ma már végkép kiveszni indult. Éles eszét, gyors felfogási tehetségét, sőt ügyvédi furfangjait is egyedül csak az igazság és méltányosság felderítésére használta fel.

— Gróf úr, hivatalos kötelességeim folytán kértem e találkozást. Méltóztatik tudni, hogy Réthfalvy Miklós báró mindnyájunk szomorúságára elhalálozott. Csekélységem oly szerencsés volt, hogy a báró úrnak nagybecsű bizalmával megtisztelve lehetett. Én vagyok, a kinél a család fontos irományai letéve vannak. Ezek közül az egyik az 1847-ben elhunyt bárónénak, született Szabolcsy Klára úrrőnek végrendelete, melynek erejénél fogva összes vagyonának haszonélvezetét férjére hagyta. Egy másik végrendelet magától Réthfalvy Miklós bárótól származik és kelt nehány héttel halála előtt. Méltóztatik rám figyelni?

— Hallom, uram.

— A báróné összes javainak haszonélvezője meghalt. Tehát a báróné 1847-iki végrendeletének határozatai lépnek életbe. A 13,000 hold terjedelmű és Gelencze nevű falu határához tartozó uradalom mai napon a báróné Klára nevű testvérére vagy annak

örököseire szállott. Ez a Klára Szabolcsy Pál gróf neje volt. Tehát önnek nagyatyjáról és nagyanyjáról van szó. Szabolcsy Pál gróf igen fényűző, könnyelmű és tékozló férfivolt, úgy hogy önnek atyját, idősb Szabolcsy Gábor grófot egészen vagyon nélkül hagyta és katonai szolgálatra kényszerítette. Egyedül csak Réthfalvy Miklós bárónak hosszan tartott életkora okozta, hogy ezen örökösödési kérdés csak ma jön megoldás alá. Szóval az 1847-iki végrendelet erejénél fogva ön lett a Gelenczén fekvő birtoknak kétségtelen tulajdonosa.

— Való ez uram?

— Hogyan? való? Itt a végrendelet: tessék végig olvasni.

A fiatal ember átfutotta a sorokat, de oly felületesen, hogy ha élő szóval épen most ezen irat tartalmáról nem értesül, az olvasás után ugyan semmit sem fog fel belőle.

— Ez az egyik végrendelet.

— Még más is van?

— Ezt a másodikat Réthfalvy Miklós báró saját külön vagyonáról írta alá. A bárónak mindössze is csak nehány száz holdnyi birtoka volt. De maradt utána az üllői-úti ház és kert. Miután pedig a báró életének végső tiz évében igen takarékos háztartást folytatott: iönmaradt tőle egy kis tőke is, mely részint készpénzben, részint papirokban mintegy 230,000 frt összeget képvisel. Mindezt legújabb keletű végrendeletében önre hagyta.

— Rám? ez lehetetlen.

— Hogy volna lehetetlen, ha én, a közjegyző mondom? Itt az eredeti okmány nálam saját irodámban lett fogalmazva, aláirva és tanuk jelenlétével megerősítve.

— De hiszen ez álom!

— Tiszta, megfogható valóság. Én pedig egyedül csak azért vagyok itt, hogy mint a végrendelet végrehajtója, méltóságodnak parancsát vegyem, mikor szándékozik igaz örökségét tényleg kezébe venni.

— Ön van mint végrehajtó megnevezve?

— A báró egyenesen engem nevezett ki; de a bárónė megbizottja régen meghalt. Én csak mint esetleges utód vagyok kijelölve. De hiszen ön végig olvasta e végrendeletet? Ott áll nevem a VII. pont harmadik záradékában.

— Igen, végig olvastam, — felelt elpirulva az ifjú.

— Akkor nincs egyéb hátra, mint kitűzni a határnapot, melyben a birtokot és az ingóságokat tényleg is átadhatom.

A fiatal ember ezalatt romboló lázat érzett egész testében. Eddig soha életében eszébe sem jutott az a lehetőség, hogy egykor még gazdag ember legyen. Természeténél fogva kevéssel megelégedve, a birtokvágy szenvedélyét nem ismerte. De mikor a kincs és vagyon özöne, mint érett gyümölcs egyszerre lába elé hullott: nem csoda, ha szokatlan kábulás fogta körül.

Ámde szólania kellett.

— Uram, önnek tudnia kell, hogy van az országban valaki, a ki születési jogomat kétségbe teszi.

— Legyen megnyugodva gróf úr, mert ilyen egyén nem létezik. Azt nem mondom, hogy például Nagygáthy Gedeon gróf szíves örömest el nem ütné az ön kezéről a gyönyörűen felszerelt Gelenczét, mely mind csupa első osztályú fekete föld. De nem teheti; ez a baja.

— Ön olvasta a lapokban, hogy szülőim házassági bizonyítékát gyanus hitelességű okmánynak hiresztelték.

— Ez a kisérlet csak gyermekes észjáráshoz méltó ízetlen bohózat volt. A gyáva tehetetlenségnek kiömlött epéje; egyéb semmi. Elhiheti gróf úr, hogyha komolyan léphetnének fel, bizonyára más úton kezdik meg a támadást.

— Még mindig pört kaphatok nyakamba.

— Pört kezdeni mindenkinek szabadságában áll, csakhogy átkozott költséges mulatság ez, ha a vesztes

bizonyos. Tisztességes ügyvéd fel sem vállalja; Nagygáthy grófnak pedig okosabb tanácsadói vannak, mintsem odaengednék őt a lelkiismeretlen prókátorok piócza fajának kezébe.

— Azt mondják, nagy előny volna rám nézve, ha a lengyelkei anyakönyvek újra napfényre kerülnének.

— Ha megvan a keresztlevél és a hiteles kivonat a házasságok matrikulájából, ez teljesen elég: ha be van bizonyítva, hogy a lengyelkei anyakönyvek elégtek.

— És ha a könyv mégis előkerülne?

— Egy meglehetősen fölösleges érvvel többet nyernénk. Azonban régi törvényszabály, superflua cautela non nocet.

— Akkor nem kétkedem többé, hanem az elveszettnek hitt anyakönyvet előmutatom.

A fiatal ember megnyitá szekrényét, kivette onnan a tegnap estén átvett csomagot s letette az asztalra.

— Ime uram, még felbontatlan. Rajta van a káptalan pecséte. Rajta, hogy 1849-ben jött a levéltárba «családi okmányok» czimén.

A közjegyző csodálkozva nézett majd a csomagra, majd a gróf szeme közé. Épen nem mutatott örömet, vagy lelkesedettséget a rendkívüli felfedezés hallatára.

— Hogyan? — mondá nagy megütközéssel. E csomagban a lengyelkei matrikula van elrejtve?

— Legalább azt állította, a ki hozzám hozta.

Dr. Szeghő nagyon gyanus pillantásokat vetett a csomagra. Világosan elárulá, hogy egyátalában nem tetszik neki ez a história.

— Gróf úr, — mondá — félnem kell, hogy ez a felfedezés kellemetlenségeket fog okozni és a méltóságod ügyét, a helyett, hogy tisztábbá tenné, inkább újabb bonyodalmakba sodorja.

— Ezt nem értem.

— Oh, kérem, mihelyt mi e könyvvel nyilvánosság elé lépünk, egészen új kérdések támadnak. Ebből törvényszéki vizsgálat, sőt valaki ellen bűnvádi kere-

sét is keletkezhetik. Mert világosságra kell hozni, ki merészelte a matrikulát, mely közvagyont képez s mely sok más ember jogainak bizonyító forrását foglalja magában, annyi év óta rejtekben tartani? A káptalan is meg van csalva, ha családi okmányok czímén egy kath. egyház nyilvános okirattárát megőrzése alá vette. Mindjárt kérdésbe jő: ki tette le ezen csomagot 1849-ben és ki vette ki onnan a térítvény előmutatása mellett most a közelebb mult napokban?

A fiatal ember meg volt zavarodva. Érzette, hogy elhamarkodta e dolgot s aztán mentséget keresve felelé:

— Hogy ki tette le e csomagot 1849-ben? az a káptalan jegyzékeiben be lesz írva. De valószínű, hogy ezen ember régen meghalt. Csak a térítvény maradt fönn s azzal más valaki kivette.

— Bocsánat gróf úr, ezzel nincs a dolog elütve. Mert ha kivette valaki e csomagot és egyenesen méltóságod kezébe adta át: akkor igen világos, hogy ezen valaki nagyon jól tudta, mi rejlik a boríték alatt? s hogy a csomag titkos tartalmával épen csak méltóságodnak tehet legkedvesebb szolgálatot. És miután gróf úr senkit sem nevezett meg: sejteni kezdem, hogy kimélni akarja ezt az embert.

— Ha ily veszély fenyegeti; bizonyára nem lehetek oly nemtelen és háladatlan, hogy buzgó jóakarómat kellemetlenségekbe keverjem. Különben én nem is tudom, mit rejt e csomag magában? Bontsuk fel!

— Tehetjük, ha jogunk van hozzá.

— Mért ne volna? A ki a térítvény előmutatásával kivette a káptalantól, jogosan cselekedett. Teljes szabadságában állott tulajdonát rám ruházni.

Szeghő Bertalan úr kissé igen grófos elméletnek tartá ezen jogi fejtegetést (pedig csak egyszerűen mérnöki logika volt), de azért beleegyezett a csomag borítékának felszakításába.

A fiatal ember papirvágó kést hozott s nehány másodpercz mulva előttük feküdt a kopott külsejü

könyv, mely csakugyan nem volt más, mint a lengyelkei házasságok matrikulája.

Nagy érdekeltséggel forgatták a könyvet, míg megtalálták a lapot, melyen Szabolcsy Gábor gróf és Lengyelkey Sarolta kisasszony között kötött házasság ténye bejegyezve volt.

— Hah! — kiáltott fel teljes lelkesedettséggel az ifjú — ha mást nem nyertünk, legalább egy megvásárolt lelkű vegyész-tudornak tekintélyét végkép megsemmisítettük!

Szeghő Bertalan úr, mint közjegyzőhöz és tisztes öreg úrhoz illett, sokáig gondolatokba volt merülve, míg megérett lelkében az elhatározás és akkor mondá:

— Gróf úr, ezt a könyvet bízza az én hűségemre.

— Igen szivesen. A ki Réthfalvy Miklós báró bizalmát megérdemlette, tőlem föltétlen hódolatot követelhet.

— Természetesen térítvény mellett.

Ezt mondva, elővett tárczájából egy kőnyomatú lapot, mely a közjegyző úr irodájának bélyegével volt ellátva. Csak kitölteni és aláírni kellett a papirdarabkát s a térítvény készen volt.

— A többit bízza rám. A ki olvasta a lapokból a pönögei pap felvilágosításait, birja azzal a kellő útbaigazítást is. Kérdem gróf úr: önnek nincs szándékában azon emberre hivatkozni, a ki az 1849-iki térítvény erejével e könyvet a káptalan levéltárából kivette?

— Ezt semmi áron sem tehetem. Becsületügy ez előttem és inkább ma tűzbe vetem a matrikulát, még ha születési jogom bebizonyítása egyedül e lapok létezésétől függne is.

— Helyesen. Nagyon értem az ily gyöngéd érzelmek indokait. Igen örülök, hogy személyes ismeretségem után az ifjú Szabolcsy Gábor grófban azon nyilt keblű és nemes lelkű ifjat találom fel, a kit elhunyt barátom Réthfalvy Miklós báró melegen ajánlott előttem.

— Melegen ajánlott engem?

— Mintha saját gyermeke volna. Az öreg úr előmutatta nekem a hazáért dicsően elvérzett ezredesnek levelét, melyben rokonának jelenti, hogy szíve hajlamát követve, Lengyelkey Saroltával egybekelt. Elhiheti gróf úr, hogy Réthfalvy báró ezen magán levélnek több hitelt adott, mint bármely azóta napfényre került hivatalos okmánynak. Ez okból, mihelyt feltalálta önt, rögtön meg is köté a vérszerinti rokonságot.

— És ilyen jó barátot oly rögtön és váratlanul el kellett vesztenünk!

— Rögtön igen, de nem váratlanul. Mert a hetvenöt éves kor maga az állandó és gyógyíthatlan halálos betegség. Én mondom ezt, a kinek már csak öt éve hiányzik a szép kerekszámhoz. Most pedig sziveskedjék a tapasztalt vén embernek tanácsait figyemébe venni.

— Hallom, uram.

— Én ezt a könyvet elviszem és legelőször is felmutatom a belügyminiszteriumban. Ha vannak ott aggodalmas lelkek, a kik megijedtek, hogy önt netán elhamarkodva hívták meg a főrendek házába, majd csak megnyugodhatnak. A belügyminisztertől e könyv a kassai püspöki szentszék elé kerül. Ott sem lehet kifogás ellene. Végre visszaküldik Pönögére, a hol az elpusztult Lengyelke lakói megtelepedtek. Gróf úr! a kételynek legutolsó árnyéka is szétoszlott. Ön Szabolcsy gróf tényleg és jogilag. Istené legyen a dicsőség, ha a haza önben egy ősrégi család igaz sarjadékát üdvözölheti.

— Ön egészen új lelket önt belém. De még nincs eldöntve a kérdés: mi történik azon emberrel, a ki e könyvet a megőrzött térítvény alapján kivette?

— Ez az én dolgom. Ha ön, gróf úr, saját személyében lép fel e könyvvel, sarkában ezer kérdés követi. Ha én hozom napfényre, az egészen más.

— Egészen más?

— Ég és föld a különbség. Egy közjegyző levéltárában ezer csomag és százezer irkafirka hever. Mért ne lehetne ily tömegben egy 1849-ben kelt térítményt épen a legalkalmatosabb perczben felfedezni?

Hóna alá vette a könyvet, leczipelte a kapu alá, kocsiba ült és elhajtatott.

XV.

(A ki saját birtokain verhet állandó tanyát.)

Teltek a napok, megjött a virányos kikelet és a nagy változás a fiatal ember életében.

Az osztálytanácsosi hivatalnak vége szakadt; maga a miniszter kegyeskedett elismerni, hogy a ki Zemplénben a gelenczei kastély kényelmes termeiben otthon lehet, nem válik be többé irodai munkásnak.

Dr. Szeghő Bertalan erélyesen látott teendőihez. Legelőször a pesti házat iratta át Szabolcsy Gábor gróf nevére, aztán ketten együtt elutaztak Zemplén megyébe.

A gelenczei urilak nagyon szomorú építészeti alakot mutatott, de csak kívül, mert belől legalább tizszer annyi szobát foglalt magában, mint a mennyire ifjú lakójának szüksége lehetett. A kert alkotói is inkább haszonra és gazdaságra tekintettek. A kertész nagyobb gondot fordított a finom fajú nyári és őszi baraczkfákra, mint az árnyat adó vad ültetvényekre; de a kiesség és kellemesség még sem hiányzott abban.

Nehány hétbe telt, míg Szeghő Bertalan a birtok átadásához kötött törvényes formaságokat bevégezhette. Akkor aztán a fiatal ember beült örökségébe s a közjegyző a megérdemlett tiszteletdíjjal együtt visszautazott a fővárosba.

Az ifjú birtokos pedig legelőször is a kegyelet által sugalt kötelességének akart eleget tenni. Egy friss és két régi sír követelt tőle hódolatot.

Áldott emlékezetü Réthfalvy Miklós báró már ott feküdt a gelenczei templom kriptájában, korán elhúnyt neje mellett. Végrendeletileg hagyta meg, hogy előre kijelölt fülkéjébe zárják, befalazzák és csak egy darabka márványtábla hagyja fel emlékét, feliratával, az utókornak.

Következett a kötelesség a hazáért elvérzett apa iránt.

A legelső alkalmas napon befogatott a gróf és három órai hajtás után megérkezett Réthfalvára. Mint mondani szokták, tisztelegni jött. Azonban már a külső csarnokban a szobaleány útját állotta, azon izenettel, hogy méltóságos úrnője gyöngélkedik és nincs azon helyzetben, hogy látogatót elfogadjon.

Ez nagyon érthető visszautasítás volt. Tehát másnap, levélben kéré meg ő méltóságát, engedné meg, hogy a kert lugosai közt szunnyadó honvéd ezredes hamvait Gelenczére átvitethesse. A báróné helyett a tiszttartó felelt (világos jel, hogy a két szomszéd hatalom között diplomatiai összeköttetés nem létezik), igen sajnálkozván, hogy a kert tulajdonosnéja e kivánságot nem teljesítheti. A sírkő úgy is, idők folyama alatt, elkorhadván, ma már nem áll helyén. El kellett hordani s most pázsit zöldel helyén. Különben pedig, Szabolcsy gróf ezredes itt halt meg, itt talált nyughelyet az üldözések korszakában, tehát itt is kell maradnia.

Ezen legfelsőbb ukáz ellen nem lehetett föleb-bezni.

De volt a levélben nagy ujság is.

— Hogyan! — kiáltott fel az ifjú. Elhordták, összetörték a sírkövet, mely ezelőtt három nappal még fönállott és friss koszorúval volt átövezve?

Most már a szatmári temetőt keresé fel. Nagy István állomásfőnök megmutatta a zöld hanttal födött

jeltelen sírhalmot. A gazdag ifjú rögtön intézkedett, hogy a legszebb fekete márványból faragott emlékkő jelölje e szent helyet.

Elhagyatott kesergő özvegy! Eljöhetsz-e, hogy lásd minő elégtételt nyertél? megolvashatod-e egy holdvilágos éjjel az aranyozott betűkkel kimetszett felirá:t?

«Itt nyugszik gróf Szabolcsy Gáborné, született Lengyelkey Sarolta. Meghalt: 1858-ban. Emelte e követ háladatos fia».

Oh nyájas gondolata a háladatosságnak, a gazdag fiútól, a ki anyjától egy siralmakkal telt levelen kívül mást nem örökölt.

De mégis valamit. Igazi sok jó tanácsot, melyet a fiú híven fogadott, lelkiismeretesen követett és gyümölcsöt is szerzett belőle. Nem több ez, mint az arany?

Ezalatt a nagy világ hireiből csak annyit tudott, a mennyit a naponként érkező hirlapokból olvasott.

Nagygáthy gróf (nem tudni mi okból) igen sértve érzi magát, tehát grófi módra a hazán vesz boszút és külföldre ment jövedelmeit elkölteni. Pedig nem igen valószínű, hogy épen a szegény haza feledkezék meg magáról és vakmerő gondatlansággal ily előkelő fián sérelmet ejt.

Réthfalvy báróné otthon van leányával és özvegy Würzheim tábornoknét látja szivesen vendégszerető hajlékában. E kifejezés csak megszokott hirlapi stylus lehetett, mert itt a vidéken egészen más fogalmak uralkodtak a báróné vendégszeretetéről. Ha mégis kivétel történt, nagy oka lehet annak.

Cseklész grófné még a fővárosban tartja udvarát, minthogy «imádott férje» nem fogyott ki a téli mulatságokból. De ha a nap perzselő sugarakat küld a Dunapart aszfaltjára, Bodrogköz vidékének hűs ligetei és szunyog lepte mocsárai majd csak enyhet adnak a menekvőknek.

Minden arra mutatott, hogy a nyáron, közvet-

lenül a fürdő-saison után, élénk társaság lesz együtt Zemplénnek a Tiszához közelebb fekvő termékeny rónáin.

Most már lássuk, mint kezdett új életet a mérnökből lett gróf?

Legelső észrevétel, hogy soha egy órára sem unatkozott. Vendég ritkán jött a födél alá. A kerületi szolgabiró, vagy a vasúttól egyik régi kollegája, a ki szivesebben ebédelt itt, mint a pályaház éttermében.

A tiszttartó minden vasárnap jelentést tett a vetések állásáról, a lábas jószág egészségi állapotáról. Különösnek tetszett előtte, hogy míg Pesten a jó vagy rossz időről csak azok beszélnek, a kik más érdekesebb társalgási tárgyat nem találnak: itt a vidéken épen az időjárás szeszélye képezi az életkérdés legelső föltételeit. Kellene még eső, vagy nagy a szárazság? Merről fú a szél? mit hoz az újuló hold? Mit jósol a százesztendős kalendáriom?

Olykor ebéd után, fekete kávé és török dohány füstje mellett elgondolkodott a jövőről és egyik tervét a másik után vetette félre. Épen most, a midőn minden földi jónak fölöslegében úszott, ama legédesebb boldogság, a szerelem, mely «mindent pótol», csak oly távoli bizonytalanságban tünedezett előtte, mint korábban. Oly messze utazott s a láthatárt záró hegyláncz most is csak a távolság átlátszó kékjében űz vele játékot.

Az a könny, mely a válságos napok egyik estéjén a kis leány kezén száradt meg, örökre legszebb emléke volt a multból. Mit hozhat a jövő? Most, a midőn szerelme kincsének elnyeréséhez minden eszközzel, minden föltétellel pazarul meg van áldva: a szerető szívek közé a hideg és kérlelhetlen anyának nagyravágyása támaszt akadályt. Ki hitte volna, hogy ily változás után, az ifjú szívének álomképét áthághatlan falakkal zárják el előle! Egykor, míg kétes gróf volt, több szerencsével járt: most Gelencze

örökös ura előtt a réthfalvi kastély kapuja be van zárva!

Mit tegyen?

Rangtársai, különösen a férfiak, határozottan azt itélék felőle, hogy ezen ifjúnak nevelése siralmas módon el van hanyagolva. Úgy beszél, mint a prókátor, vagy a vezérczikkező ujságíró: a mi a legrosszabb ízlésre mutat a magas körökben. Sokat tud, a mire semmi szüksége; semmit azon tudományból, mely nélkül hiába akar valaki grófi szerepet játszani.

Ezt az irigység hiresztelte róla: az asszonyok pedig ellenmondtak. De mégis némely fogyatkozását maga is kényszerült elismerni.

Először mindjárt: soha sem látta a külföld csodáit. Még Bécsben sem volt: a mi valóságos felségsértési bűn a született grófok előtt.

Róma műkincseit, az egykori erőszakoskodó nagyság fekete düledékeit, csak a könyvekből ismerte. Fogalma sincs Páris pezsgő életéről, a ködbe borult London arany hegyeiről. Mi lesz belőle, ha társaságba vegyül s a többi gróf oly megszokottsággal beszél a római spanyol térről, a párisi St.-Germain külvárosról, a londoni Westendről, mint ő a pesti korzóról, vagy a sugárútról?

És még sem ment külföldi körútra! Azt gondolta: ilyesmit nem lehet egyedül élvezni! Azt a mesés nagy világot majd csak «ő vele» akarja megnézni, megcsodálni, — vagy végkép lemond róla. Mit ér érezni, hogy valami szép, fönséges, magasztos és elragadó, ha nincs kivel gondolatait kicserélje, ha nincs mellette a boldog és rokonszenves lény, a kinek lelkében hasonló észrevételek keletkeznek!

Gróf volt és nem tudott lovagolni! Ez már tagadhatlanul hiba; de nem tanulhatja meg az ember e mesterséget, ha huszonhat éves korában kezdi is? Eddig csak mérnök korában kapaszkodott lóra, ha járatlan völgyekben kereste vasútjának irányát. Most

is látja magát, mint bukdácsolt alatta a szürke gebe s mint lógott le a nyeregkápából jobbra és balra egy-egy tarisznya. Az egyikben műszerei, a másikban ebédjének maradványai himbálóztak.

Meg kellett tanulnia pisztolyból is lőni, mert e hiányt a társaságban hamar fölfedezik; a többi «művész» nagyon félvállról tekint alá azon hátramaradottra, a ki néha még a czéltáblát sem találja, míg a többiek golyói csak a fekete körben versenyeznek egymással.

Általában véve önmagának sem felelhetett azon kérdésre: minő fajta gróf lesz ő a hazában? Csak az volt bizonyos, hogy a szalonok felpiperézett bábjai és barázda-billegetői közé nem fog tartozni. Szíves készséggel utánozni szándékozott rangtársait a jóban és dicséretesben, de a különczködők szerepe ellenkezett természetével.

Vagy amolyan social-irányú regényhős legyen, a ki minden zugba iskolát épít s ha beteg a tanító, maga jár fel leczkét adni a paraszt gyerkőczöknek? Szerencséjére Gelenczén jó iskola volt. Megépítette azt Réthfalvy Miklós báró régen, sőt alapítványt is tett fentartására.

Egyszer bement Sátoralja-Ujhelybe, a megye gyűlésére. Olyan zsivajos «éljen»-t kapott, mintha épen tegnapelőtt mentette volna meg a hazát.

A kerület kortesei az ő egészségére ittak a korcsmában, de még nem az ő költségére. Mert nálunk, bármely ágban kitünt egyéniséget képviselőséggel szoktak megjutalmazni. Ha az ügyvéd felfedez egy váltóhamisítót, ha hurokra kerít egy defraudans pénztárnokot: rögtön felkarolja a csalhatatlan közvélemény és kész számára a túlnyomó többség.

Már hogyne választanák meg azon világcsodát, a ki árvaházban nevelődött, mérnök lett, vasutat épített, egy szép reggel pedig betoppant, mint gróf, Gelencze kövér földére, s beül a pompás kis királyságba!

Szorgalmatosan bejárta birtokait, elébb kocsin, később lóháton. Egy emelkedettebb helyről megmutatá a tiszttartó a határdombokat. Azontúl Nagygáthy grófnak azon birtokrésze feküdt, melyet nagyanyjától, született Szabolcsy grófnétól, örökölt. Néhai Szabolcsy Pálnak, Gábor gróf nagyatyjának, hasonló nagyságú pusztáján harmincz év óta zsidó uraságok gazdálkodnak. Keletre jó két mértföldnyi távolban sötét hársfák koronái fölött Cseklész grófné kastélyának kúpos teteje zárja a láthatárt, míg dél felől kéklő hegysor védelmezi a kies Réthfalvát a tél zordonságaitól.

Néha egyedül s gyalog kalandozá be a vidéket. Ilyenkor gondolatokba merülve, kineveté a világ bolondságait. Mi az a saját föld? Egy darabka az országból.

Most, állítólag az övé; amint régebben másé volt s egykor megint másé lesz. Az egyik elkártyázza, a másik eladja s az árán kaczér hölgynek vásárol selyem ruhát, brillantokat, államkötvényt és vasúti prioritásokat. Hajdanában a változás még rövidebb processusba került. Galléron fogták a birtokost és odébb lódították egy határral. Megköszönte, ha egyúttal fel nem nyársolták is. A föld ugyan soha vissza nem követelte jogszerű urát: híven megtermé gyümölcsét a bitorlónak is.

A korhadt tölgy ledől s ha urát galyai alatt találja, agyonveri. A bokorból kizavart kigyó úgy sziszeg, mintha birtokháborítás ellen protestálna. Az undok hernyó minden tartozó tiszteletről megfeledkezve őméltósága nyakára mászik. A szúnyogsereg pedig semmi különbséget sem talál a paraszt és a gróf vére között.

A kastélyban minden megmaradt régi szokott rendjében. Az épület maga, rideg fal; földszinten a kapu, tizenhat ablakkal; az első emeleten egygyel több. Az építészeti díszítménynek semmi nyoma; csak az ünnepélyes csend és a kifogástalan tisztaság jelenti, hogy itt úr lakik.

A cselédség között, rang tekintetében első az öreg Károly, a meghalt bárónak komornyikja. Most mély gyászt visel s az ifjú örököst szolgálja. Közvetlen hatósága alá két bérruhás inas tartozik. A két szobaleány teljes függetlenséget élvez. A földszinten a szakácsné elnökösködik. Oly díszes és rátartó matrona, hogy a két konyhaszolgáló ténsasszonynak nevezi és kezet csókol neki. Az udvaron az uraság kocsisa az elismert hatalom; de mióta az ifjú gróf leczkét vesz a lovaglásból, a lovász tekintélye emelkedni kezd. A kertész nem tagja az udvari népségnek. Külön házban lakik, felesége főz neki, s pénzért ebédet, vacsorát ád három segédének.

Így vert tanyát az ifjú gróf öröklött uradalmában.

Mi fog most következni?

Életének első, kétes és nehezebb feladata végre volt hajtva. Bizhat-e szerencséjében, hogy a másik, mely könnyebbnek látszott, sikerülni fog? Vagy be van már írva a sors könyvében, hogy ama könny, mely egykor a szép kis leány kezére hullott, maradandó nyom nélkül fog elenyészni?

XVI.

(Egy áruló hihetetlen híreket hoz az elátkozott kastélyból.)

A szép május elsejének üde levegője csábítgatni kezdé az ifjú grófot. Egyszerre csak kedvet kapott régi mesterségéhez, előszedte műszereit, kiment a mezőkre, műkedvelő mérnök lett belőle s reggeltől estig méregetett.

Tudva van, hogy a gelenczei birtok, kerek számban beszélve, 18,000 holdból áll. Egy pár százzal több is lehetett. Különösen pedig hozzájárult azon 700 holdnyi pusztácska is, mely az elhúnyt bárónak saját öröklött tulajdonát képezte.

Nejének birtoka gyönyörű szép és majdnem szabályos négyszögű darabból állott. Egy kis része azonban szeszélyes merészséggel kirugott a tömegből és alkalmatlanul benyúlt a szomszédok rétjei közé. Az ilyen extravagans csúcsokat az urak rendesen eladni, vagy bérbe kiadni szokták.

Gábor gróf itt méregetett nehány napig; jól meggyültek már a zászlós póznák s a két határ kijelölésére czöveket veretett le.

Nem sokára építőmester érkezett a kastélyba. Az uradalomnak rég elhagyatott téglavetőjében új élet kezdődött; amott távolabb oltották a meszet és kiásták az alap lerakására szükséges gödröket; minden arra mutatott, hogy a gróf építkezni szándékozik.

A tiszttartó egyszer bepillanthatott az építésztől rajzolt tervbe, s látta, hogy ez csinos földszinti lakóház lesz, hét ablakkal a homlokzat hosszában.

De hogy minő czélja lehet az új épületnek, arról a gróf sohasem beszélt. Végre a tiszttartó azt gondolta, hogy az ura is csak olyan gróf, mint a többi, tehát joga van arra, hogy néha bolond ötletei is legyenek.

Gábor gróf nagy érdeklődéssel figyelt a munkálatok folyamára. Úgy látszik siet, mert soha sem volt megelégedve a kőművesek és anyaghordó napi munkások számával. Egész idejét erre szentelte, mint az építész helyettese, mindenre felvigyázott és így történt, hogy a ház julius elsején már födél alatt állott.

Ezalatt tömegesen érkeztek a legközelebbi vasúti állomásra a kész ajtók, ablakok, s a hozzá való lakatos-gyártmányok. Most már udvart és kertet is mért a házhoz, sőt egy pár kisebb fajú gazdasági épületről sem feledkezett meg. Augusztus közepén készen, kivakolva és kimeszelve állott a ház, s csak a szobafestők és kályharakók dolgoztak még lázas sietséggel. Most már a tiszttartó is eltalálhatni vélte, mit tervez az ő tapasztalatlan földesura. Bizonyára, az angol bérrendszer behozatalán töri eszét s ha tele rakja a pusztát ilyen épületekkel, húsz esztendő múlva be is fejezheti munkáját. Akkor ő már régen nyugdíját fogja élvezni, a legközelebbi városkában.

Épen szent István király napja volt, a midőn a szatmári állomásfőnök, Nagy István uram, az érkezett vegyes vonatot tovább indítá s midőn visszatérni készül lakásába, a postai kihordó levelet ad kezébe.

Hivatalos levelet, nagy tömegben, naponként szokott ő kapni. Rendesen ott találja irodájában az asztalon, rakásra halmozva. De ez magán levél volt s mielőtt felbontotta, a vevényt alá kellett írnia.

— Kinek mi baja lehet velem?

Kedvetlenül mormogott. Az írást nem ismerte; a postabélyegre nyomott helynév, szokás szerint olvashatlan hieroglif.

Felhasította tollkésével a levél borítékát és olvasni kezdett:

«Gelencze, aug. 19.

Kedves István bátyám!

Bizonyára hallotta, hogy én ez év tavaszán Gelenczén megtelepedtem. Azóta nem sok dolgom volt, tehát annál inkább ráértem, hogy birtokomnak egy messze kiszögellő parczelláját saját mérnöki tudományommal a többitől elválaszszam és külön kihasítsam. Erre a 600 holdra terjedő darabkára ezóta meglzhetős kis házat építtettem. Van benne már némi csekély butorzat is. A többi közt egy Pesten készült vas pénzszekrény is. Állítólag üres; de én úgy tudom, hogy 12,000 forint hallgat benne. Épen elég arra, hogy szerény és csekélységgel is megelégedő ember ennyivel gazdálkodni kezdjen, mikép ha az idei buzatermés már a kazalban fekszik.

Miután pedig meghagytam ügyvédemnek, hogy a városba utazván, ezen új házat, a körötte fekvő hatszáz holddal együtt, telekkönyvileg Nagy István nevére átirassa, s az ezért járó kincstári illetéket ki is fizesse, nem marad egyéb hátra, mind hogy kedves István bátyám ezen kétségtelen tulajdonát haladék és kétkedés nélkül elfoglalja.

Hogy aztán, mit csinál vele? az egészen tetszésétől függ. Kiadhatja bérbe, vagy ha megunta már azt az örökös vonatérkezést és továbbítást, az éjjelezést, álmatlanságot és nyugtalanságot, akkor mondjon le hivataláról, nyugdíj vagy a nélkül, és jőjjön saját fészkébe; kezdjen gazdálkodni s legyen az én mindig szeretett hű szomszédom.

Kedves bátyámnak boldog István napját kivánván, átalam tisztelt nejét üdvözölve, maradok örökre háladatos öcscse

Szabolcsy Gábor».

Ez volt az erőltetett sietséggel készült háznak előre kitűzött czélja és rendeltetése. A szent hála érzete és kötelessége azon férfi iránt, a ki (kezdetben ugyan más czélból), de tényleg mindig őrködött az árva jogai fölött s mikor szükség és veszedelem pillanatai fenyegető alakban elétörtek, készen állott leghathatósabb segitségével.

Meg kell engedni, hogy a fönnebb közlött levél modorában a valódi és meg nem hamisított grófi stylusnak még nyoma sem mutatkozik. De Gábor grófnak méltóságos rangtársai ne feledjék, hogy ez a fiatal ember még ujoncz a nagy uraságban és még jókora porczió megmaradt belőle a cidevant mérnökből.

— — — — — — — — — — —

Ha Gábor gróf figyelmes fiatal ember és névnapi gratuláczziókat irogat ismerőseihez: ő is megérdemli, hogy róla se feledkezzenek meg.

Csakugyan épen ezen nemzeti ünnep reggelén ő is levelet kapott. Egyenes postai közlekedés nem levén, lovas legény érkezett a kastély elé és bebocsátást kért ő méltóságához.

— Mi ujság?

— Levelet hoztam.

— Kitől?

— A grófnétól.

A fiatal ember úgy lógázta fejét, mintha értené, melyik grófné az, a száz közül, a kivel ő ily szakadatlan correspondentiát folytat. A levelet átvette, hozóját pedig kiküldte az inasok szobájába, egy kis reggelire meg egy nagy palaczk hegyaljai borra.

Egyedül maradva, kiváncsian bontotta fel a levelet. Legelőször is az aláírást nézi és megelégedetten mosolyog. Lássuk a tartalmát:

«Kedves Gábor!

Mi már tegnapelőtt óta itt vagyunk Cseklészen számkivetésben, és a legiszonyatosabb nyomorúságba jutottunk. Imádott uram és férjem hat teljes óra hoszáig

férfiasan küzdött a falusi élet bajai ellen s aztán, hogy zaklatott szivének szórakozást szerezzen, elutazott Kassára. Ott is vannak, a kik epedve várják.

De én? Töredelmesen megvallom, hogy egyes-egyedül vagyok, mint a párjahagyott búgó gerlicze. Mindössze számítva nincs több 10, mondd: tiz vendégemnél! Oly csendes a ház, hogy a család ősi kisértetei háborítlanul sétálgathatnak a boltozat alatt, épen úgy mint télen a fűtetlen szobákban.

Minthogy pedig nálam semmi zaj, vígság, tánez, zene s más efféle hiú világi időtöltés napirenden nincs: bizonyossá teszem önt, hogy ily rideg kolostori magányban ön is helyet találhat, öt hónap óta tartó mély gyászában.

Jőjjön tehát mára hozzám, kivételkép, este hat órára ebédre; és maradjon nálam, ha nem is mindjárt három egész napig, de legalább (a legrosszabb esetet feltéve) körülbelől hat hétig. Gondolja meg . . .

Hah! mi volt ez? mintha láttam, mintha hallottam volna valamit? Csakugyan, a midőn épen irom jelen diplomatiai jegyzékemet, kocsi-kerék zördül meg ablakom alatt s Würzheim báróné hajtat kapum alá! Szokás szerint búsan és egyedül, csak vigasztalhatlan özvegyi bánata és sovány, fogatlan komornája kiséri!

Uram! ön szíves lesz elismerni, hogy e véletlenül közbejött eset változtat a dolgok állapotján. Eddig udvariasan kértem önt, jőjjön Csekleszre: most már fejvesztés terhe alatt parancsolom.

Ah, minő váratlan ajándéka az égnek! Würzheim báróné Cseklészen! Mert tudnia kell, hogy a tábornokné negyvenkilencz esztendő óta az összes női bájak és kecsek tárházát kizárólagos haszonbérben tartja. Alig ad belőle alamizsnát nekem, a ki ugyanannyi év óta folytonos versenyben és vetélkedésben állok vele!

Minő öröm vár rám! Legalább három vendégemnek megreped a szíve a kiváncsiságtól. Mert csak a báróné mézes ajkairól hallhatjuk meg: mi a legfris-

sebb újság Réthfalván, az én bálványozva szeretett Laura barátnémnak elátkozott kastélyában. Jaj az ön fejének, ha ezen kegyes ukázom vételével rögtön hat lovat be nem fogatott és másfél óra alatt itt nem termett.

Cecilie de Cseklész».

Így hangzott az ünnepélyes meghívás a cseklészi kastélyba. Jól vagy rosszul ütött ki, az mindegy. Csak az bizonyos, hogy nem a «Közhasznú levelező könyv» valamelyik ékes mintájából iratott ki.

A fiatal ember órájára nézett, mely még mindig mérnöki pontossággal járt. Aztán felöltözött egy kicsit, kocsira ült és áthajtatott a vendégszerető házhoz, mely mint említve volt, két mértföldnyi távolra feküdt. Megérkezvén számos cselédség fogta körül s be kellett mennie az urak toilette-szobájába, a hol három bérruhás szolga kefélte le róla az út porát. Oly operatio, mely alól meg nem menekszik az olyan látogató, a ki podgyász nélkül jött, újra nem öltözhetett; tehát még azon napon hazatérni szándékozik.

A grófné a nagy fogadóteremben ült, mert ez volt a vendégek gyűlhelye. Most azonban egyedül ült a pamlagon. Előtte az asztalon női munka hevert; valami igen díszes himzés, mely még a múlt saison alatt került oda, s azóta sem nyúlt hozzá senki.

— Ah, ön az, Gábor.

A fiatal ember felelni akart, de mindjárt látta, hogy a sok bevezető beszéd e helyütt nincs szokásban. A grófné a legelső szóval a dolog velejébe kapott. In medias res, mint imádott férje mondta volna.

— Üljön le s mondjon valami kellemesen meglepő újságot. De ön csak szétnéz a szobában. Látom, vállam fölött pillantgat minden szöglet felé. Mind hiába. Würzheim báróné nincs itt. Elhalaszthatlan dolgai tartják szobájában.

— Oh, ki fogná háborítani.

— Senki, a kinek emberi érző szív dobog kebelé-

ben. Felteszem önről, hogy eltalálja, minő fontos végezni valója lehet a hős tábornok özvegyének?

— Valószinűleg ájtatosan imádkozik elhúnyt férjének lelki üdveért, bocsássa meg isten azon vétkét, hogy a temesvári ütközetet megnyerni segítette.

— Ah, verkappter Kossuthianer! A báronénak más dolga van; eszik.

— Eszik? Bocsánat grófné, én mérnök koromban azt hittem, a bárónék soha sem esznek.

— Lássa. És minő prózai foglalatosságban kapja őket tetten. Nem tudja, hogy a szegény báróné tavasz óta Réthfalván lakik? tehát csak az önfentartás ösztönének engedelmeskedik, ha kárpótlást keres a nagy bőjt után.

Álljunk meg itt egy szóra.

Sok olvasó kétkedve csóválja tán a fejét s nem hiszi, hogy a finom és magas műveltségű grófnék így beszélhetnek. Ez igen izléstelen megszólítási modor volna még egy harmadfél mázsára felhízott mészárosnénak a szájában is.

Igaza van az olvasónak. Így soha sem beszélnek a grófnék. Akkor, tudniillik: ha olyan ember van jelen, a ki e modort nem érti és minden szót betű-értelemben fog fel

Hanem ha maguk közt vannak és bizonyosak arról, hogy minden jelenlevő jól tudja, mi van komolyan, mi csak pajkos tréfából mondva? akkor bizony szép szabadjára eresztik nyelvüket. Nem félnek a félreértéstől, nem válogatják nagyon a szavakat, hanem a társaságra bizzák, hogy mindenki halászsza ki csevegésükből a valót, a felczifrázást pedig bocsássa szélnek.

Most sem mondott a grófné egyebet, mint a mit a vidék tudott: hogy a báróné rettenetesen fösvény. Eleinte míg férje adósságait fizette, fájt neki az összegyüjtött bankjegycsomókat idegeneknek átadni. Azalatt úgy hozzászokott a takarékossághoz, hogy a pénz látása lett legfőbb élvezete. E hibáját csak

azon gondolata menthette, hogy egyetlen leányát díszes és előnyös házasságra segíthesse.

A rossz nyelvek hozták forgalomba azt az adomát, hogy a báróné ebédjén az ételek mennyiségét nem a vendégek étvágyához mérik. Egyszer öten ültek ott vacsorára. Kapott mindenki külön egy-egy lágy tojást, és összesen mind, egy sült galambot. De nem elég ez? Ha az ember hat órakor ebédelt, este kilencz órára nem ehetik meg egy másfél rőf hosszú füstölt kolbászt.

Ezután a grófné azt mondá látogatójának, hogy jó lesz már másról is beszélni.

— Grófom — szólt — ön telivér jakobinus: önnel nem lehet oly távolról beszélgetni. Üljön egy székkel közelebb hozzám. Úgy nézzen szemem közé, hogy az egész társaságban engem tartanak a regényes szerelmesek leghiresebb pártfogónéjának.

— Oly dicséret, mely csak a legnemesebb lelkeket érheti.

— Tudja ön, miért kell a jó Würzheim bárónénak tavasz óta Réthfalván lakni?

— Úgy tudom, benső barátságban él a bárónéval.

— Igaz; de miért tartja legbensőbb barátnéját állandóan a kastélyában? Üljön egy székkel még közelebb, mert még most is kiabálnom kell. Kiderült, hogy Réthfalván legalább két szemes leányőrzőnek kell lakni.

— Két leányőrzőnek?

— Az anyja Nagygáthy grófnét akar leányából csinálni; de Lenke kisasszony lázadással és forradalommal fenyegetőzik.

— Oly szerencse Nagygáthy grófnénak lenni?

— Hogyan? Oly szerencse? Tudja ön, ki az a Nagygáthy? Az összes házasulandók osztályának koronás királya! Először 13,000 hold Gelencze tőszomszédságában. Másodszor 54,000 hold Heves Kanaán földjén. Ehhez járult volna Miklós bácsi feleségének hagyatéka 13,000 hold, melyet most ön elörökölt előle,

pedig mindig számot tartott rá. Ez összesen 80,000 hold lett volna. Úgy-e bámulni lehet, hogy ehetik meg Gedeon gróf ily roppant termést, azzal a piczi kis szájacskájával, évenként?

— Valóban sok egynek.

— Miután pedig a szegény, megkárosodott Nagygáthy elesett Gelenczétől, kénytelen volt méltányos kárpótlás után nézni. Tehát oly szerény, hogy megelégszik a veszett fejsze nyelével, és nőül veszi Réthfalvát s a hozzá tartozó két falucskát, összesen 9000 holdjával.

— És Lenke kisasszony?

— Az mindenesetre tűrhető ráadás lesz az üzletben. Csak az a baj, hogy Lenke kisasszony szíve nem szabad. Elajándékozta régen valami ismeretlennek.

— Ah, ah?

— Valami titkos regényhős a boldog. A rokonszenv már a kisasszony gyermekkorában fogamzott meg. Bizonyos fiatal ember eszével és tudományával tette meg első hódítását. Az igen kiváncsi és tudnivágyó gyermeknek megmagyarázta, mire való az asztrolabium, és hogy kell vasutat építeni?

— Grófné, ez elijesztőleg prózai tudomány; ily hideg forrásból meleg érzelmek nem keletkezhetnek.

— Oh, a tárgy maga nem határoz. A mester tekintélye, az értelmi fensőbbség: ez ragadja a hivő lélekkel megáldott tanítványt bámulatra és nagyrabecsülésre. Nálunk, asszonyoknál, ez nyilt út a szerelem felgerjedésére.

— Nagyon hasznos és kellemes ezt, épen a legilletékesebb birói székből, mint itéletet hallani.

— Az első kalandot a többi követte. A tudomány hatalma után jött a férfi kegyelete. A kis leány egyszer megleste, hogy azon ifjú imádkozott a réthfalvi kertben felállított sírkő előtt. Máskor kitalálta, ki küldött oda friss koszorút? Végre bekövetkezett a kis leány félreismerhetlen hálája.

— Hálája? .

— Hosszabb idő után Lenke kisasszony találkozott az ifjúval, valamelyik miniszter estélyén. S miután a regény hőse nem tánczolt, a leányka is kosarat adott minden udvarlójának. Mert nem akart «ő előtte» más férfi karján lejteni! Mit mond ön e túlvilági gyöngéd figyelemre?

— Hódolattal hajlok meg. Csak azt nem értem, honnan tudja a nagy világ ily részletesen mindazt, a mi egy szívnek legmélyebb rejtekében történik?

— Minő kérdés! Azért vagyunk asszonyok, hogy minden más nőnek külsejét, bensőjét folyvást ellenőrség alatt tartsuk. Minket a lélektan elvont tételeire nagyon felületesen tanítanak; de előttünk egy hang, egy elejtett szó, vagy visszatarthatlanul ellebbent sóhaj a titkok kulcsára vezet. Végre jött a regény forduló pontja. Egyszer egy igazi gyöngy, egy elejtett könny csillámlott meg a társaság szeme láttára. Asszonyi gyarló kritika szerint ezen csepp sósvíz többet fejezett ki, mint húsz lapra terjedő szerelmi nyilatkozat. Ön nem olvasta e szép költeményt, négy vagy öt rövid románcban?

— Azt hiszem, grófné — felelt az ifjú, reszketve — olvastam; de bizonyára csak képzelgésem űzött velem hiú játékot.

— Az meglehet. De mit mond az árulónak tanúságára?

— Áruló is van?

— Hogyne volna! Mindig van, a hol a titok csak három asszony kezébe is kerül. Elhiheti, uram, hogy hiteles és szemmel látó tanú jelenléte nélkül, nem lázítanám fel önt üres mesékkel. Réthfalvy báróné börtönőrt hozott leánya mellé. A tábornokné el is vállalta a zord hivatalt. De végre ő is csak asszony; megesett a szíve. Eljött hozzám, meggyónta bűnét, javulást igért és segítséget kért tőlem.

A fiatal ember mondani akart valamit; de azért volt Cseklész grófnő finoman iskolázott úrnő, hogy

tudja, mikor kell egy netán elhamarkodott szónak elébe vágni. Ha gyűlöli a fiatal embert, bizonyára engedi őt szabadon beszélni, hadd jőjjön zavarba és ellenmondásba.

A grófné tehát felkelt helyéből, mosolygott, mintha elébb csak időtöltésből csevegett volna s aztán bal kezét felemelve mondá:

— Vezessen, uram.

A fiatal ember karját nyújtá, de voltakép a grófné volt a vezető. Végig mentek néhány hűs és jól szellőzött szobán, a hol nem a butorzat drágasága, hanem a porczellán-edényekbe átültetett élő virágok ritka faja és sokasága fejezte ki az izlést, pazarlást és elegantiát. Aztán egy zöld posztóval bevont és fényes szegekkel kivert ajtó elé értek.

A grófné bement, utána az ifjú.

— Ime, uram, ez írószobám, legfelsőbb titkos kabinetem. Innen kormányzom birodalmamat. Van itt asztal, szék, papir, toll, tinta, levélboríték, gyufa, gyertya, spanyolviasz; ha kell, még pecsétnyomó is. Én most lemegyek a kertbe, mert ott van az egész társaság, ön pedig szép csendesen itt marad.

— Grófné — szólt az ifjú s midőn a szemközti falon függő nagy tükörbe pillantott, elijedt az előtte megjelent hálvány kisértettől.

A grófné egykedvűleg folytatá:

— Fél óra múlva bekopogtatok. Ennyi idő elég, hogy egy kiszolgált és pensionatus osztálytanácsos a néhány sort, háromszor, négyszer újra fogalmazza s aztán tisztára is leírja. Czím tekintetében elég lesz egy keresztnév. Postabélyeg nem kell. Magam leszek az ambulance hivatalnoka és a levélhordó. Kezeskedem, hogy megtalálom a czímzettet; kezébe adom a küldeményt, rábeszélem, hogy törje fel a pecsétet s végre mindezt . . . franco.

Ezt mondva eltűnt a szobából, az ajtót erősen becsapta, kívülről a zárra még a kulcsot is rá fordította.

— — — — — — — — — — — —

A fél óra erősen elmúlt és a más tekintetben gyakorlott kezű levélíró (engedjünk meg ennyi hiúságot a megszorult férfinak) megijedve tapasztalá, hogy egyik fogalmazványát a másik után kellett széttépnie. Valószinűleg mindegyik megérdemlette az örök megsemmisülést. Erőtette elméjét s mikor legmagasztosabb akart lenni, épen legközelebb ért a nevetségesség határához.

Ablaka a kertre szolgált s a leeresztett csipkefüggönyön át látta, mint tünnek fel és enyésznek el a világos színű öltönyök a kanyargó utak behajlásai között. Egy pár férfialak is adott sötét árnyalatot a kép vegyülékéhez. Néha csak a szivar füstjének fellege árulta el a czéltalan tévelygés irányát.

Egyszerre látja, hogy a grófné otthagyta a társaságot s csendesen lépdelve közelít a kastély verandája felé. Rettenetes szégyen! itt az utolsó itélet napja.

Ekkor a végső kétségbeesés perczében megszállja lelkét a gondolat, hogy félre vet minden szópompát, minden képzelt eredetiséget, egyszerűen leírja azt, a mi szívének indulatából közvetlenül írótollának végére kerül.

És tiszta lapot ragadván elé, egy végtiben, minden javítás nélkül írá:

«Lenke kisasszony!

Áttörhetlen akadályokkal küzdve, nem tehetek mást, mint e papiron küldeni meg határtalan hódolatomat.

Legelső ifjúságom óta ismerek egy vidáman és szeliden mosolygó gyermekarczot, mely ma mint feslő bimbó a föld paradicsomkertjének legékesebb virága.

Nem tudom, mit határozott a sors könyve fölöttem, csak azt érzem, rendíthetlen bizonyossággal, hogy csak egy boldogság lett számomra a világon teremtve. Romolhatlan gyémántot találtam, ez lesz örömöm, gyönyörűségem és dicsőségem.

Szeretem önt lelkemnek lángoló hevével. Remél-

hetek, vagy le kell mondanom: nem változtathat érzelmeimen. Fogadja tőlem egy egész életnek feláldozását.

Szabolcsy Gábor.»

— — — — — — — — — — —

A grófné felnyitotta a szobát és a foglyot szabadon bocsátotta. Nem kérdezte: kész a levél? mert ezt föltette. Inkább azt hitte, legalább egy egész ívre terjedt ki a szerelmesnek legelső ömlengése.

Lementek a kertbe, a hol valósággal nem volt tíznél több vendég. Csodálatos, hogy az örökös superlativusban író és beszélő grófné ezuttal sem túlzó, sem kicsinyítő számot nem mondott! A társaság vidám nevetkezés között szítta a friss levegőt; erőt és étvágyat szerzett össze, a közelgő ebédnek illendő méltánylására.

A grófné bemutatta az ifjat, s aztán, szokás szerint, rábizta, kikkel kössön közelebbi barátságot, s kikkel maradjon fél idegenségben.

Két ismerős arczot már látott. Ott pompázott fehér-fekete koczkás félgyászban Würzheim tábornokné, a ki nem tudja hova legyen a nagy csodálkozásban, hogy régi ismerősét itt találja! Biztos jel ez arra nézve, hogy minden perczben várta megjelenését. Amott állongál a távolban, mint a falu tornya, és kevélyen tekint le az alacsony földre, ő méltósága Vékonyi báró! Öt percz mulva, mint pajtás, mint hű czimbora fogott kezet Gelencze urával. Rögtön tegezte, kicsiben múlt, hogy gyermekkori barátjának és iskolatársának nem nevezte. Más szóval: szivéből óhajtotta, bár feküdnék mérnök uram keresztül a vasútján, akkor, midőn három másodpercz múlva keresztül csörtet az épitéskővel rakott tehervonat.

Különben pedig a báró, itt a társaságban, nem szuszogott, nem hápogott, mint a miniszter estélyén. Tudott szerényen is beszélni s ha magyarul mondott valamit, hangjának ékezetét tekintve, beillett az bármely árvaleányhajas tiszaháti gavallérnak.

Gábor grófot a társaság rögtön tűz közé szorította. Tíz percz mulva, minden jelenlevőnek nevét és rangját megtanulta. Most már nem nézték kétes, vagy kalandor grófnak. A kir. meghívó levélre, a főrendek házába, itt ugyan nem sokat adtak, de a tizenháromezer hold Gelenczén, döntőleg esett a mérleg serpenyőjébe.

A társaság majd összegyűlt, majd szétfoszlott. Épen úgy kerengtek csoportosan, mint kisasszony napján a fecskék, ha messze útjokra készülnek.

Bölcs mester volt, a ki az angol parkot kitalálta. E nélkül meg volna bénítva a társaság szabadsága. Így pedig kitérhetünk, a kit látni nem akarunk; egyenesen belé botlunk abba, a kit keresünk, kergetünk és üldözünk.

Így történt, hogy egy bokorcsoportozat fordulója mellett Würzheim báróné, gyönyörű véletlenségből, útját állhatta Gábor grófnak. Aztán karját kérte, elvitte sétálni s végre ketten valami árnyékos helyen letelepedtek. A báróné a padra, a fiatalember szemközt vele egy székre.

Senki sem háborgatta őket, az illem sem lehetett megsértve két ily erősen különböző párocskának eltűnése miatt s a tábornokné szabadon beszélhetett réthfalvi élményeiről.

Würzheimné egészen más fajú példánya volt az úri társaságnak. Cseklész grófné tréfája abban állott, hogy kis dolognak nagy nevet adott és a képtelenségek határáig ereszté meg fantáziáját. A tábornokné, mindig rettegni, borzadni látszott valami ismeretlen veszedelemtől s ha önérdeke nem gátolta, saját nevén nevezé a tárgyakat. A grófnét saját környezete mindig jól értette: a báróné úgy mutatta, mintha sokkal többet tudna, mint elmondani jónak vél.

— Ártatlan lélekkel, vendégül mentem Réthfalvára és lassanként gyűlöletes börtönőr lett belőlem. Mikor észrevettem helyzetemet, egyrészről a szánalom érzete küzdött bennem. Hogy végre itt vagyok, jobb

szellemem győzelmét jelenti. Holnap visz a grófné Réthfalvára, onnan a legközelebbi vasúti állomásra s búcsút veszek az elátkozott kastélytól.

— Az elátkozott kastélytól?

— Így nevezik az egész vidéken. Zárt kapu, zárt szobák, leeresztett függönyök és síri csend.

— Es miért e visszavonultság?

— Mert Lenke kisasszony nem akar Nagygáthy grófné lenni. Az anyja pedig erőszakolja az őrülésig vitt szenvedélylyel. Különben pedig a leányka, ezen egyen kívül szelid, engedelmes gyermek, szereti anyját, ápolja betegségében. Mert a bárónét néha elönti epéje. Sötét sárga szín futja el arczát, testét s iszonyatos gyomorgörcs kínozza. Az alatt mindig Nagygáthy gróf dicsőségéről szól a leczke. A gróf pedig e pillanatban Trouville sós hullámai között fördi ki párisi kicsapongásait. Minden héten levél érkezik tőle és választ is vár rája.

— És kap?

— Kapni, kap. De a milyen értéke van leveleinek, épen annyi becse a feleletnek. A ki a grófot ismeri, tudja, hogy nagy gömbölyű fejében gondolat, szivében érzelem még meg nem fogamzott. Mit tesz tehát? Fizet és szép pénzért ábrándos szerelmi leveleket írat az ott korhelykedő franczia regénygyártókkal. Néha a kész munkát lefordítja magyarra: de ha nagyon fellengzőleg üt ki a munka, egyszerűen csak lemásolja. És a bölcs, világlátott és emberismerő báróné könyezve olvassa fel a leányának! Csakugyan igaz lehet, hogy a legokosabb ember is valamely különös tárgyban futóbolond.

— Polgári nyelven ezt úgy mondják: bogara van. És a válasz ezen megrendelt ömlengésekre?

— Eddig még emberi erő rá nem birhatta a leányt, hogy ezen ízetlen firkákra feleljen. Mit tett a báróné? Tollat ragad s leánya neve alatt oly epedő szerelmes leveleket írogat, hogy hosszadalmasságuk miatt Nagygáthy gróf végig sem olvassa.

— Hogy lehet más neve alatt írni?

— Miért ne? A gróf nem ismeri a leány írását; de nincs is annyi észrevevő tehetsége, hogy két kézírás között különbséget tudna felfedezni. Örül, hogy szép választ kapott s megy élvezni mindent, a mit pénzért vásárolni lehet.

— Ebből egykor furcsa kis jelenet keletkezhetik. Valaha csak haza kerül a gróf, beszélni fog leveleiről, megköszöni a meleg érzelmet és a küldött üdvözleteket s kész a qui pro quo.

— A báróné meg van győződve, hogy addig leányának ellenálló ereje megtörik s a levelek tekintetében elvállalja a szerzői tulajdonjogot.

— És ön, báróné? Szánja a szenvedőt és mégis ott hagyja.

— Mit akar ön? Én csak addig vagyok Réthfalván lehetséges, míg határozottan a báróné részén állok. Árulót, elpártolt barátnét nem tarthat környezetében. Egyébiránt legyen ön megnyugtatva, hogy eltávozásom csak enyhít a szenvedő sorsán. Két börtönőr helyett egy, már tiszta nyereség. Hallotta, gróf hogy Bécsben, a fogházban, a rablók és gyilkosok kamarájának ajtaján egy kis lyuk van, nem nagyobb, mint az ember szeme. Erre a kis nyílásra metszett üveget tesznek, melyen át az őr mindent lát, a mi a czellában történik. A báróné nem kímélte a költséget, hozatott ilyen üveget az optikustól s rá alkalmazta azon ajtóra, mely leánya szobáját az övétől külön választja.

— Nem értem okát Hiszen minden pillanatban kinyithatja az ajtót?

— Igaz; de azon élvezet, hogy mindig leskődhetik? és azon terrorismus, mely a leány önállóságának legutolsó maradványát is összetöri?

— Soha nem hallott viszony anya és leánya között.

— Ezen kívül a leány szobájának azon ajtaja, mely a folyosóra vezet, mindig zárva, az ablak pedig le-

van pecsételve. A báróné reggelizés után mindennap leszakitja a papírszeletre nyomott pecsétet s míg leányát a kertben sétára viszi, kiszellőzteti a szobát. Azután megint az ablak lepecsételése következik. Hogy rá nem ún e szörnyű robotra!

— Ez mese a szent inquisitio korszakából.

— Ez megszeghetlen napirend az elátkozott kastélyban,

— Nem értem okát e barbár szigornak. Csak nem félhet a báróné, hogy leánya a szülői háztól megszökik?

— Arra nem gondol, mert az ablak lepecsételése a szökést nem akadályozhatná. Nincs vasrostély az ablakon. A báróné csak a közlekedést zárja el a külső világtól. Fél, hogy éjjel valami regényhős levelet dob be az ablakon. Nem tanácsolnám embertársamnak ezt a kalandot, mert három borzasztó newfoundlandi kutya kullog a ház körül.

— Nagyon szenved a boldogtalan gyermek?

— Látszólag nem. Rendesen jó kedvvel gyújt gyertyát és segít mamájának az ablak lepecsételésében. Én pedig azt mondom, hogy a leány csak azért nyugodt, mert már határozat kelt lelkében, hogy Nagygáthy neje nem lesz soha.

— Remélem, hogy e határozatát végre is hajthatja. Képtelenség, a mai világban, úri háznál, oly eset, hogy a leányt erőszakolva hurczolják az oltárhoz!

— A mi ezt illeti: ráadhatják a menyasszonyi ruhát, a fátyolt, a mirtuskoszorút; de mikor a templomba lép, ott szabad a szó s a kényszerített ara épen úgy mondhat igen-t, mint nem-et. Addig azonban más szerencsétlenség is történhetik. A kétségbeesés, a fájdalom, hogy a gyermek elvesztette anyja bizalmát és szeretetét, válságot idézhet elő és a megpróbáltatás órájában . . .

— Oh, báróné, ne mondja ki gondolatát.

— Ön értett engem s az elég.

Felkeltek és felkeresték a társaságot. Nemsokára

jeltadólag szólott a ház csengetyűje s a hölgyek sietve mentek fel szobáikba, hogy ebédre átöltözzenek. A férfiak több szabadsággal éltek e háznál. Sétaöltözéküket megtartották egész napon. Csak Vékonyi báró, a ki nagyon is rikító tarka koczkás kabátban gavallérkodott, húzott fel más sötétebbet.

— — — — — — — — — — —

Ebéd után a társaság a kertre nyíló verandán gyűlt össze. A grófné ki- és bejárt, míg egyszer intett Gábor grófnak s maga mellé ülteté. Ekkor halkan mondá:

— Nem találtam az ön levelét íróasztalom egyik fiókjában sem.

— Grófné, ez szeretetreméltó szemrehányás. Tehát fel voltam hatalmazva, sorban kihúzogatni a fiókokat és felkutatni minden odarejtett titkot? A levél itt van tárczámban.

— Ah, leejtettem zsebkendőmet!

A fiatal ember ezen felkiáltás nélkül is lehajlott volna. Illő tisztelettel vette fel a mozaik padolatról a patyolatfehér kendőt; egyszersmind a levelet is belejátszotta.

— Apropos. Ez a sok irigy asszony azt suttogja, hogy az az idylli tête-a-tête, ön és a tábornokné között, igen sokáig tartott.

— Kellett ennyi idő, mert a bárónė hajmeresztő meséket beszélt el az elátkozott kastély rejtelmeiből.

— És ön hitte?

— Úgy, módjával.

— Csak úgy félig? És mindent körülményesen elmondott, mint nekem? Zár, lakat, optikai lencse, Trouville, hamis váltó (ez a levelekre volt értve), végre széngőz, vagy cyankali?

— Ezek voltak a részletek.

A grófné vállat vont.

— Majd meglátjuk, addig függeszsze fel itéletét. Holnap hajnalhasadáskor, legkésőbb tíz óra után, viszem a bárónét Réthfalvára. Nem mer rendőri asz-

szisztenczia nélkül odamenni. Érzi, hogy gyanakszanak rá és itt mint hűtlen áruló szerepelt. Pedig csak előttem és ön előtt beszélt, a legnagyobb titokban. Ez épen elég biztosíték arra, hogy mihelyt végig lépheti, Pesten a váczi utczát, elmondja titkát, sugva, valakikkel találkozik. Szerencsétlenségére most a városban egy lélek sem lakik; novemberre pedig a dolgot régen elfeledte. Most azonban felmentem önt a további szolgálattól; a nap lehanyatlott, mehet haza békével. De jegyezze meg, hogy holnapután ebédre megint itthon vagyok s ha tőlem is akar hallani friss újságot Réthfalváról: itt legyen, mielőtt feltálalják a levest!

XVII.

(A ki maga híja meg a tótot, hogy szállást adjon neki.)

Mikor a két pár csikó a gelenczei kastélyhoz vezető jegenyesor végére ért és a kapu elé kezdett kanyarogni, meglepetve látta a gróf, hogy távollétében vendége érkezett. Ott állott egy szép úri kocsi, a kocsis pedig sétáltatta a két pompás lovat.

Közelebb érve, látta, hogy a kastély kapuja alatt egy kis fiú állong. Nem találhatta ki, ki lehet ez? mert még távol volt azon kortól, melyben már unokaöcsék teremnek s jőnek a bácsihoz a szűnnapokra s fenekestől felforgatják a házat.

Már-már leszállóban volt, a midőn észrevette, hogy az a kis fiú vígan nevetgél s olyan vastag szivarból fújja a füstöt, hogy alig fér piczi kis szájába.

Most már lehetetlen volt meg nem ismerni az idegent. Ő volt Nagygáthy Gedeon gróf, a ki az érkezőt a legélesebben sivító tenor hangon üdvözlé.

— Szervusz, Gábor: végre szabadulsz Cseklészné asszonyom bájos körmei közől. Csodálkozol, hogy itt vagyok? Egyenesen a tengerpartról Trouville-ből pottyanok ide. Nézd, ez a por a csizmámon, még Francziaországban szállott rá. Ma délben jöttem erre a félreeső kis jószágomra, a mit tréfából Kis-Gáthnak szoktunk nevezni. Estig úgy meguntam magamat, hogy befogattam és itt vagyok a nyakadon.

Minő hang volt ez?

Az a Nagygáthy Gedeon beszél így, a ki a volt mérnökkel és Réthfalvy Miklóssal találkozván a vasúton, oly lenéző, ellenséges és gyűlöletes hangon szólott? A ki főúri fenségét oly megvető modorban akarta éreztetni azon fiatal emberrel, ki születési jogait egyelőre csak bebizonyítani törekedett?

Ugyanaz. De most már más nap sütött az égen. A grófságot kereső idegent kalandornak tekintette: az igazi gróffal, kötelességének tartotta czimboraságot kötni.

Egyszerre elfeledte korábbi impertinentiáit s természetesnek találta, hogy mások is kiverjék emlékezetükből. Az a régire szólott: mai föllépése az új helyzetre vonatkozik.

Mintha nem is ő lett volna az a gavallér, a ki az országos hírű vegyészt pénzen fogadta fel, hogy Szabolcsy Gábor irataiban vagy hibát találjon, vagy felfedezzen valamit, a mi gyanút ébreszthet.

Megigérhetjük olvasóinknak, hogy Nagygáthy gróf változékonysága és következetlensége még sokkal erősebb vonásokban is nyilatkozni fog. Majd látni fogjuk őt, mily teljes eltökéltséggel megy neki valaminek s az utolsó perczben mégis ingadozni kezd. Sőt ő maga fog mindent elkövetni, csakhogy akármily áron kiszabadulhasson azon hálóból, melynek szálaiba a legjobb szándékkal önmagát bonyolítá bele.

A ház ura udvariasan felelé:

— Isten hozott.

Karonfogva mentek fel a nehány lépcsőn a földszinten fekvő társalgó szobába.

— Megmondjam, mi hozott engem, így lóhalálában, Gelenczére?

— Kérlek, beszélj.

— Két dolog. Primo: hogy lássam az új szomszédot.

— Nagyon örülök.

— Secundo: névtelen levélben írták nekem, hogy

itteni tisztartóm borzasztó tolvaj; ellopta már az igás lovak patkószegét is.

— És rajta kaptad?

— Fájdalom, nem. A számadás hosszú, a pénztár üres volt; szóval mindent a szokott legjobb rendben találtam. Pedig te még nem is tudod, mily nagy úri élvezet az, egy tiszttartót elcsapni! Ilyenkor azt képzelem: én vagyok a király és pereputyostól pokolba kergetem az egész szabadelvű miniszteriumot.

Mikor az elfogadó szobába értek, az inas felgyújtotta a lámpákat.

— Kérlek, foglalj helyet.

— Köszönöm, hanem legelőször is a barátság megpecsételésére, hozass bort.

A fiatal ember végtelen zavarba jött. Ő még víznél egyebet sohasem ivott. Mit tegyen? megvallja töredelmesen, hogy nincs bora, vagy kerítsen valahonnan oly undok lőrét, minőt az ilyen úrnak még legutolsó cselédje sem venne szájába?

Szerencsére volt a házban okosabb ember is, mint maga a gazda. Egyszerre csak nyilott az ajtó s Károly, a vén komornyik lépett be, hozván kezében egy óriási ezüst tálczát, melyen az elhúnyt öreg úrnak kedvencz borai, páros palaczkokban fel voltak rakva. Ez volt itt a régi szokás s ha a vendég nem akart inni, hát otthagyta.

Az üvegeken nem volt felírás, de Gedeon gróf, mint régi ismerős, egyenesen rámutatott, melyiknek akarja nyakát szegni. A komornyik kihúzta a dugót s megtöltötte a poharakat.

— Ez tarczali szamorodni — szólt a vendég és csendes élvezettel, valóságos műértéssel szürcsölte ki poharát.

A ház ura pedig ma fedezte fel először, hogy teljesen felszerelt pincze rejtőzik a ház alatt.

— Sok maradt ebből a legjavából? — kérdé a vendég.

— Gróf úr, — felelt a komornyik hivatalos szá-

razsággal, mint a kinek szívén feküdt a ház jó híre, — a rendes készlet mindig 750 palaczk volt s ma is az.

— Ah, készlet! Hallottad ezt Gábor? Ez a kereskedelmi szó elég arra, hogy az egész pincze megeczetesedjék tőle.

A komornyik eltávoztával Gedeon gróf végig nyujtózott a pamlagon. De még ennyi kényelemmel sem volt megelégedve: felhányta lábát a legközelebbi karszékre.

— Barátom — mondá a harmadik pohár után. — Elhiheted nekem, a tapasztalt ficzkónak, hogy abban a híres Francziaországban összesen nem terem egy megiható korty.

— Ezt csodálva hallom, mert a statisztikusok szerint egész Európában Francziaország a legelső bortermelő hatalom.

— A statisztikusok mondják? Az ördög vigye el őket. Mert nagy különbség van abban, könyvet írni a borról, vagy inni belőle. A hol chemia van, ott áll a tőszomszédságban a patika is. A franczia szőllősgazda csak gyártja borát és küldi a vendéglősnek, vagy a kereskedőnek. Én pedig azt mondom, csak az a bor, a mit a gazda maga iszik, vagy vendége elé tesz.

— Ez igaz.

— A franczia termelő asztalára csak az jő, a mit pancsolás közben galádul elrontott.

— Nagy köszönettel veszem oktatásodat.

— Akkor igyál, mert sok és nagy beszédem lesz veled.

— Hallom.

— Ártatlan Gábriel arkangyalom (már a hetedik pohár járta). Tudod-e, hogy korábban rettenetesen gyűlöltelek? Arany keretbe foglaltatom azt a hirlapot, ha írja, hogy főbe lőtted magadat.

— Sajnálom, hogy nem tudtam. Esetleg megszerezhettem volna neked ezt az örömet.

— Ne gúnyolódjál, mert egy helyett két okom is volt a gyűlöletre.

— Nagyon helyes. Primo és secundo.

— Az első ok, hogy eldokumentáltál a markomból 13,000 holdat, melyet kis diák korom óta örökömnek tekintettem. Lásd, itt a szomszédságban van nagyanyai jussom. Ez is 13,000 hold. Tréfából Kis-Gáthnak neveztem e pusztát s a név rajta maradt. A kettő együtt 26,000 hold lett volna, Maróthy szerint. Csinos porczió. Ha valaha hevesmegyei 54,000 holdamat elliczitálná előlem a zsidó, a zempléni jószágból is megélhetnék, úgy szegényesen.

— Secundo?

— A második ok még jobban bosszantott. Jóformán még le sem nyeltem a gelenczei keserű lapdacsot s már is azzal ijesztgettek a vén grófnék, hogy te még az én réthfalvi csekély 9,000 holdacskámat is el akarnád tőlem sohajtozni.

— Van neked birtokod Réthfalván?

— Van! azaz, lesz, ha elhozza jövendőbeli feleségem.

— Gratulálok.

— Nem nagy birtok; de van hozzá két meglehetős járulék is.

— Derék; megint kapok egy primót és secundót is.

— Átkozott hamar megtanultad szójárásimat. Ebből is látom, hogy igazán grófnak születtél. Az első kellemes járulék a fösvény mama, a ki mióta néhai korhely férjének adósságait kifizette, rútul veri élére a tallérokat.

— A tallérokat?

— Ezt csak figurális értelemben kell venni. Tallér vagy nagy bankó, mindegy. A mama fanyarkodik, sápít, de szépen gyűjt. Ha pedig krach van a börzén, potom áron vásárolja össze a legjobb fajú állampapirokat.

— Felséges kilátás a jövőre.

— Természetesen én nem szólok közbe. Hagyom, hogy csak lépesedjék. Az egyszeri római császár, ha látta, hogy valamelyik szenátora kezdi magát megszedni, engedte, míg teljesen felhizlalódott s akkor a kövér prédát lefüleltette. Hogy is mondta? a nyúl pecsenyére valót keres.

— Lepus pulpamentum quærit.

— Melyik jeles latin klassszikus hagyta fönn ezt a tanulságos adomát? Cicero vagy Voltaire?

— Elég tudni, hogy egyik a kettő közől. Beszélj a második meglehetős járulékról.

— Parbleu! hát a feleség hozzá! Előtted ez semmit sem számít?

— Ezt nem mondtam.

— Lásd barátom, eddig csakugyan hittem egy kicsit, hogy szemet vetettél az elátkozott kastélyra; most azonban eredeti és csalhatatlan okmányokra támaszkodva, kijelentem, hogy az igazságtalan vád alól tökéletesen föl vagy oldozva. Oh, ha nem volna tárczámban hat vagy hét eredeti levél, az ő kezeitől! és egyik úgy telve lángoló szerelemmel, mint a másik: azt hiszed, jönnék ide hozzád és innám a borodból?

— Bizonyára nem.

— Elébb megtörténnék, hogy Vékonyi barátomat és még egy másikat, küldeném hozzád azon kéréssel, hajtassunk ki az erdő szélére s gyakoroljuk magunkat kissé a golyóváltásban.

— Nagy megtisztelés volna.

— Mondtam, erről nincs többé szó. Világosan, mint a napfény, kiderült ártatlanságod. De beszéljünk mulatságosabb dolgokról. (A tizedik pohárra került a sor.) Közbevetőleg legyen mondva, nem látom, hogy innál.

— Dehogy nem; iszom biz én. (És valóban le is csippentett a telt pohár szinéről egy gyűszüre valót.)

— Te még nem ismered a franczia asszonyokat.

— Valósággal nem sok példány került közülök szemem elé.

— Akkor mért tudsz francziául.

— Hát csak úgy, mint latinul. Az emberrel elhitetik, hogy az tudomány, tehát megtanulja.

— Barátom! a franczia asszony, az okos állat; hanem a férfiak, különösen mi párisiak, az úristennek megtestesült szamarai vagyunk.

— Megtestesült szamarai?

— Méltán megérdemeljük e nevet. Mert lásd, mi párisiak, rá nem nézünk a legszebb nőre, míg nem halljuk, hogy egy másik barátunk tönkre nem jutott miatta. Sokszor eszeveszetten belebolondulsz valami igen kétes értékű figurába, a kinek tagadhatlanul pisze orra van. Hja! de ez a darab hús ugrálni tud a nagy opera balletkarában s ez teljes hitelű ajánló levél.

Többet mondok: büszke czím, és megtisztelő representatio! Más, legbájosabb arczczal is, meg van bukva a champagnei mellett vacsoráló czimborák között. Hiába mutatod be karodon hozott szépségedet mint mademoiselle Quirine, mint madame Etrusque; rá sem hederítenek. De ha jogosan mondhatod: im, Gouguenard asszony, a Theatre Ambigu páholynyitónéja, jól vigyázz, hogy legbensőbb barátod el ne üsse kezedről kincsedet. Nagyon sok selyem-ruha, brüsszeli csipke, még több brillantos ékszer, különösen pedig angol bagaria-bőrből készült igen vaskos tárcza kell hozzá, hogy imádottadnak tiszta szent hűségét megőrizzed. Experto crede Ruperto. Mit mondasz erre?

— Nagyon örülök, hogy mindezt ingyen megtanulhatom.

— Tanácslom, fordítsd hasznodra oktatásaimat. De . . . most jut eszembe a legbölcsebb gondolat. Te nekem nagy szolgálatot tehetnél.

— Kérlek parancsolj.

— Holnap megyek Réthfalvára, egész napra. De

miután félek, hogy ebédig megöl az unalom, megtehetnéd, hogy jöjj velem.

— Holnap?

— Úgy, reggel tíz óra után indulhatunk.

— Nagyon szivesen (szikrákat vetett a fiatal ember szeme). Hanem baj van. Holnap már ketten készülnek Réthfalvára: Cseklész grófné és Würzheim báróné.

— Brrrr....

— A legkedvezőbb esetben holnaputánra kell látogatásunkat halasztanunk.

— Holnaputánra? Az lehetetlen. Kedden, szerdán Hevesmegyébe igérkeztem. Egyszerre négy tiszttartómnál tartok kassza-visitatiót.

— Ez kellemetes időtöltés.

— Oh, én röviden végzek. Felmarkolom az ezres, százas és ötvenes jegyeket; a tizest, ötöst és egyest ott hagyom a napszámosok fizetésére.

— És a számadás?

— Van uradalmi revizorom, hála Istennek. Derék, értelmes ember. Csak harmadéve van nálam s már is 500 hold homokot vett Nyir-Béltek körül. De várj: csütörtökön okvetlenül szabad napom van. Itt termek nálad reggel tiz órakor s két sárgámmal két óra alatt Réthfalvára röpítlek.

— Szép hajtás lesz. Együtt megyünk?

— Oh, ne képedj el. Itt van tárczámban hét eredeti levél. Ily csalhatatlan bizonyíték birtokában, szemtelenség volna tőlem szerelemféltőnek lenni. Kérlek csengess, hadd fogjon be kocsisom.

— Hogyan? haza utazol?

— Gyönyörűen süt a hold.

— Azt hittem itt töltöd az éjet.

— Lehetetlen; holnap reggel, hét óra huszonkilencz perczkor, az állomáson kell lennem.

Épen feljött a teli hold, a midőn Gedeon gróf a második palaczkkal is készen volt s aztán kocsira ült és elhajtatott Kis-Gáthra.

Harmadnapra Gelencze fiatal ura megint Cseklész grófné kastélyában töltötte a nap második felét. Nagyon kereste az alkalmat, hogy közelébe kerüljön a grófnénak, a ki azonban épen ma, csodálatos ügyességgel és legkevésbbé sem leplezett szándékossággal, mindannyiszor kisiklott a tanú nélküli találkozás véletlenei alól.

Pedig bizonyos volt, hogy mondhatott volna valamit, tán sokat is, de nem volt kedve hireit olcsón vinni a vásárra. Élvezet az, az asszonyok táborában, ha legjobb barátaikat is néha jól megkinozzák. Magukról tudják, minő gyötrelem az, égni a kiváncsiságtól és szívszakadva várni a kielégítésre!

Még azt a kiszámított kegyetlenséget is elkövette, hogy egykor séta közben, a kertben, jól összegyűrt zsebkendőjét elejtette. A fiatal ember boldog sejtelmek között vette fel s miután érzette, hogy a kendőben valami papirféle zörejlik, a becses jószágot, mint sajátját ki is csente belőle.

De a grófné tiltakozott.

— Grófocskám — mondá — csak ide vele az én papirkámmal. Ez a szakács programmja a mai ebédre, tehát kizárólagos titka a háziasszonynak. A vendég elégedjék meg a kész eredménynyel.

Ily előzmények mellett nem csoda, ha a fiatal ember rossz kedvvel ült ebédhez, a mi nagy szerencsétlenség. Mert szokás szerint, két hölgyecske közé szorulván, csak erőltetve sikerült szomszédnőit mulattatni. Meg is kapta büntetését. A két úri nő néha összenézett és vállat vont; ez pedig annyit tett: ez a Szabolcsy Gábor végre is unalmas fráter. Gonoszabb itélet ez, a társaságban, mint mikor más közönséges ember fejére az esküdtszék kimondja a «vétkest».

Fel kell tenni, hogy ebéd alatt főleg az elátkozott kastély borzalmai képezték a társalgás legháladatosabb anyagát. Eleinte nagyon észrevehető volt, mily tartózkodással nyilatkoznak a vendégek? de mikor ki-

derült, hogy Würzheim báróné a réthfalvi csodákat, sorban és egyenként mindenkinek elbeszélte, forradalmi erőszakkal tört ki a legkorlátlanabb sajtószabadság.

S miután oly előkelő hölgytől, mint a tábornokné, senki józanul nem követelhette, hogy a titok részletes elbeszélésében megemlékezzék, mit mondott az elsőnek? mit a legutolsónak? történt: hogy ha bár minden jelenlevő a legeredetibb forrásra hivatkozhatott is: mégis, mikor a réthfalvi rejtelmek teljes képe egybe állíttatott: tömérdek varians lectio mutatkozott.

Ezek közől, mint legnevezetesebb, legtöbb fejtörést okozott azon kérdés: vajjon maga Réthfalvy báróné írta-e a Trouvillebe küldött leveleket, vagy az ő parancsából, csak Jetty kisasszony, a szobaleány? Még azt sem lehetett eldönteni, hogy a báróné legalább a fogalmazványt készítette-e előre: vagy ezt is a szobaleányra bizta, a ki azután szóról-szóra kiírta a «Haus Sekretair»-ből.

Cseklész grófné háziasszonyi nyájassággal hagyta beszélni vendégeit. Mert a legborsosabb rágalmazás sincs megtiltva az úri asztaltársaság között. Egyedül csak a ház úrnőjének kell tartózkodni. Ennek ellenkezője rossz izlést árulna el, a mit pedig a többiek csevegnek, az úgy is a felelősségre nem vonható «on dit» rovatába tartozik.

Tehát diszesen hallgatott, pedig ha tegnap Réthfalván járt, mint szemtanú, legilletékesebben adhatott volna felvilágosítást.

Naplemente után az ég nyugati láthatára felől sötét felhők kezdtek emelkedni; már a villám fénye is vetélkedő játékot űzött a lámpagolyók holdvilágával. Jótékony felfrissülés volt ez a rekedt levegő ellen s a társaság a kastély tágas verandájára gyülekezett.

A vidékiek pedig, a kik csak napi látogatók voltak, kezdtek készülni a hazatérésre.

Épen a végső pillanatban lágyult meg a grófné szíve. Egyszerre felkelt székéről s lement a veranda előtt elterülő virágszőnyeg közé ékelt s puha poronddal behintett szeszélyes alakú utacskák közé. Intett Gábor grófnak, hogy kövesse.

Csak öt vagy hat lépéssel haladott előre s megint megállott.

— Látom, hogy haza készül — mondá — és én majd elfelejtettem hivatalos jelentést tenni réthfalvi látogatásom sikeréről. A rám bizott levelet szerencsésen átadhattam annak, a kihez czimezve volt.

— Ah, grófné, és elfogadta?

— Már hogyne fogadta volna el, ha én adom kezébe? Bizonyosan azt hitte, valamelyik barátnéjától jő.

— És?

— Hogyan? és? . . . mit jelent ez a helyén kivül alkalmazott: és? Remélem nem várta, hogy még választ is hozok rá?

— Grófné, hogy lehetnék oly szerénytelen?

— Ez már másként hangzik. S miután ön kevéssel is megelégszik, akkor többet hallhat. Elbucsuzás előtt a kis leány ezt mondta: Nénikém, a levelet elolvastam; igen örvendettem és vigasztalást nyertem belőle.

— Ezt mondta?

— Sem többet, sem kevesebbet. Ismerje el, alázatosan, hogy ez több, mint remélhetett; több, mint a mennyit megérdemelt.

— Messze felülmulja minden várakozásomat. Grófné, ön a legboldogabbá tette a legkétségbeesettebb halandót.

— Akkor vezessen vissza a társaságba.

Midőn a fiatal ember e parancsot hallá, egy szökéssel átugrott az ültetvényeken s azon útra állott, melyen a grófnénak okvetlenül át kellett hatolnia.

— Csak még egy rövid szót, imádott grófné. Szívem mélyéből köszönöm jóságát és részvétét irántam.

Egy élet nem elég ily tiszta barátság meghálálására. De most kötelességem tudtára adni, hogy legközelebb igen erős lépést teszek előre, de csak úgy, ha dicső pártfogóném engedélyt ad rá.

— Mit kivánhat még tőlem? (majdnem úgy hangzott ez, mint szemrehányás a telhetetlenség ellen).

— Grófné, csak e szót kell kimondania, hogy: legyen. E nélkül semmire sem vállalkozom. Ha grófném mindenható patronatusságának szárnyai alá menekültem, s nem akarok vakmerő felségsértővé lenni: úrnőm és istennőm engedelme nélkül semmit sem tehetek.

— Miről van szó?

— Tudja meg grófnő, hogy Nagygáthy gróf megérkezett. Tegnap este meglátogatott, pajtásságot kötött velem és csütörtökön reggel megyünk ketten, egész napra, Réthfalvára.

— Ön nem beszélhet komolyan.

— Szószerint minden igaz. Gida gróf engem legjobb barátjának nevez. Trouvilleből egyenesen hozzám rohant, megölelt, megroppantotta csontomat, ivott boromból, ivott poharamból. Még Gelencze bitorlásáért is amnesztiát kaptam!

— Honnan e képtelen változás?

— Büszkén veregette kabátja oldalzsebét; azt mondta: kilencz darab eredeti és csalhatatlan bizonyítványa van arra, hogy az ország legszebb leányzója szívet szívért cserélt vele.

— Ah? Csakugyan Jetty kisasszony levelei miatt bolondult meg? Oh hallatlan vakság, Istenről elfeledkező elbizakodás! Csak férfitól telhetik ki ily hajmeresztő ostobaság! De tulajdonkép mi szüksége neki arra, hogy önt is Réthfalvára vigye?

— Kézzelfoghatólag akarja megczáfolni, hogy irányomban szerelemféltő sohasem volt. Egymagában már nem is elég arra, hogy elviselhesse boldogságát. Kell, hogy más is tanúja legyen fényes győzelmének.

A grófné hangosan nevetett; megindult visszafelé;

a fiatal ember kitért útjából, karját ajánlotta s ekkor a grófné halkan sugá:

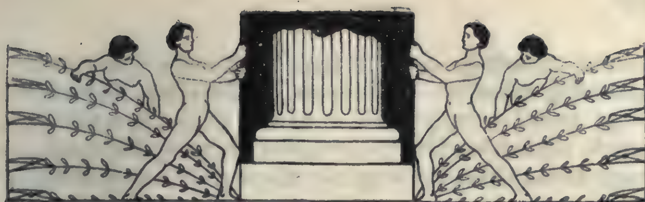
— Tót falú volt az a Lengyelke?

— Tiszta magyar; de már a határdombon túl, fél kilometernyire tótok teremnek

— Akkor álljon be ön is tótnak. Gedeon gróf szállást ad önnek, a tót pedig kiveri a házból.

Ezzel felemelte legyezőjét, mintha a fiatal embernek vállára akarna vele ütni. Természetesen, nem tette, mert a grófnék határtalan kegyeinek is határai vannak.

Így végződött e nap.

XVIII.

(Az elátkozott kastély megrohanása és titkainak földig lerombolása.)

Az izgatottsággal várt nap megérkezett, de kérdés maradt, eljön-e Nagygáthy gróf? mert az ilyen hatalmas uraság időközben mást is gondolhatott a következetlenség vádja nélkül.

Annál kellemesebb látvány volt, hogy tizenegyet vervén az óra, Kis-Gáth felől porfelleg keletkezett s nehány percz után, mintha a szélvész sodorta volna ide: Nagygáthy gróf könnyű, födetlen kocsin ülve és öt sárkányt hajtva, a gelenczei kastély kapuja előtt termett.

— Készen vagy?

— Ülök fel.

Ezzel felugrott a kocsira barátja mellé a bakra. Csak azt nézték, jól ég-e szivarjok? más minden rendben lévén, fordult a kocsi, a lovak nyaka kaczéron hajladozott, a húsz patkó nyomokat vert a földbe és folyt tovább a repülés.

A hátulsó ülésben világos szürke frakkban a kocsis volt mint leszegezett czövek megtelepedve. Mellette teljes feketébe bújtatva a gróf komornyikja, monsieur Jasmin fitymálá a mellette ülőnek csekély rangját és méltóságának érzetében félre nézett a kocsiból s nagyon vigyázott, nehogy rázkódás közben összeütődvén, a kocsis könyökével magát megfertőztesse.

Épen most a falun kívül valami rozzant csőszház

mellett haladtak el s Jasmin úr (mert jeles összehasonlító talentum volt) azon gondolatban mélyedt el, hogy ennél a kunyhónál a párisi nagy operaszinház mégis sokkal szebb épület! Mikor pedig Fazekasfalva nagy utczájának göröngyein döczögtek végig, sóhajtva emlékezett vissza a rue Rivoli ruganyos aszfaltjára.

A volt mérnököt nagyon érdekelte a lovak rohama és ütenyszerű egyenlő sebes ügetése. Kivette óráját, olvasta a perczeket és gyakorlott szemmértékével számította a hátrahagyott kilométereket.

— Barátom, — mondá, — ha mindig így haladunk, huszonöt kilometer fog esni egy órára.

— Mennyi az a régi becsületes mérték szerint?

— Valamivel több mint három és fél mértföld.

— Az kevés. Rajtam ugyan holmi vidéki személyvonat nem fog ki.

Ezt felelve, még jobban megeresztette a gyeplőt; tán még az ostorhoz is nyúl, ha nincs jelen a kocsis (a grófnak közlekedésügyi minisztere), a ki elrémült arczával bölcs mérsékletet tanácsolt.

Csak nyelte a kocsi a távolságot e rohamban, a nélkül, hogy a lovak vágtattak volna. A gróf kitünő kocsis volt; tán kitünőbb, mint a minő gróf lehetett. Művészi pontossággal kerülte ki az útközben talált szalmás szekereket, sőt az út nagyobb kátyúit is. Ez alatt pedig már második szivarát hamvasztotta el a szemben süvöltő szél segítsége mellett.

Végre győzelmesen kiálthatott fel.

— Gábor! otthon vagyok.

— Otthon? azt hiszem, csalódol; mert én, a ki felmértem e vidéket, tudom, hogy a kastély ama dombok túlsó lejtőjén fekszik.

— Mi urak akkor vagyunk otthon, ha saját földünkre érkeztünk. De nézd csak a bárónénak rabló agriculturáját! Mennyi buzaföld. Ott repcze volt; azontúl dohányt ültetett. Alig valami tengeri, zab, árpa vagy vetett takarmány. Ha maholnap kezembe kerül a 9000 hold, meglásd egy kanálnyi termő erőt

sem találok benne. Te, a ki esetleg kultur-mérnök is lehettél volna, nem lázadsz föl e tatár gazdasági módra?

— A föld majd megjavul, ha heverteted. Addig vígasztaljon meg az ilyen gazdaságból gyűjtött sok pénz és kamat.

— Igazad van: ez mindenesetre elfogadható kárpótlás lesz.

Már megkerülték a réthfalvi domboknak szőllővel beültetett promontoriumát, midőn a megyei kavicsolt útra felhajtattak s a roppant porförgeteg hátrahagyása mellett, az elátkozott kastély idomtalan tetőzetét megpillantották.

Ezen órában a báróné, leánya társaságában az alsó kertben hasznos vetemények és gyümölcsfák között sétálgatott.

A hölgyek még azt sem hallották, hogy Gedeon gróf már búcsút vett Francziaországtól: annál kevésbbé sejthették, mily nagyszerű meglepetés vár rájok.

Ellenben Jetty kisasszony (mert időközben szobalányi fizetésének megtartásával komornai rangra emeltetett) a felső kertben élvezte szabad óráját.

Az egykori árnyas park most szomorú rombolás helyét mutatta. A báróné a legterebélyesebb tölgyeket kivágatta, s mint tüzelőfát a szomszéd mezőváros heti vásárán eladatta.

Jetty kisasszony volt az első, a ki a nagyszerű fogat közeledését észrevette. Néhány másodperczig még remélte, hogy csak az úton halad át valami idegen; de rögtön elrettenve látta, hogy a kocsi egyenesen erre fordul rúdjával és meg sem áll, míg a kastély bejárása elé nem érkezik

— Mennyei hatalmak ne hagyjatok! Vendég! férfi vendég botlik be Réthfalvára! mi lesz ebből?

Már rohanni akart, hogy úrnőit a kitört veszedelem felől értesítse, a midőn Nagygáthy gróf oda vetvén a gyeplőket kocsisának kezébe, leugrott az ősi

követzetre s karon ragadá a megfutamodni szándékozót.

— Lélekvesztő gyönyörűségem! — kiáltott mint elismert műértő, a ki a női kecsek becsét, bármely fajú öltözék alatt is, rögtön képes volt felfedezni. — Egy tapodtat sem innen. Csak azt mondja, hol találom a bárónét, mert meg akarom a hölgyeket lepni.

A (tiszteletbeli) komorna a kastély túlsó oldalán fekvő kert felé mutatott és épen háladatos mosolyra akará ajkait nyitni, midőn azt a másik urat, Gedeon gróf kisérőjét, megismerte.

— Még ez is itt van? — gondolá végkép megsemmisülve. — Megérkezett az utolsó itélet napja. Jaj lesz most eleveneknek és holtaknak!

Nagygáthy gróf csak szemével intett barátjának, hogy kövesse. De ennek épen most már más felé járt az esze.

Leírhatlan csodálkozására innen a kastély kapujából, a letarolt park gyér bokrai fölött láthatta, hogy édes atyjának, a honvédezredesnek, sírköve sértetlenül áll előbbi helyén.

— Kisasszony, — kérdé álmélkodva, — miként történt, hogy ezen emlékkő fönmaradt? Nekem azt írták, hogy el van onnan hordva s helyén friss pázsit zöldel.

— Méltóságos uram, — felelé a leány egészen elérzékenyülve, jobban mondva megvesztegetve, az ily magas helyről jött kisasszonyi czímre. — Valósággal el volt határozva, hogy a sírkövet lebontsák és elhordják. Az ispán már alkudozott az emberekkel. De miután senki sem akarta harmincz forinton alul leszedni és darabokra törni; az országutat kavicsoló vállalkozó pedig az apróra tört anyagért két forint húsz krajczárnál többet nem igért: hát bizony helyén hagytuk az ezredes emlékét.

Íme, milyen jó néha a takarékosság! Huszonhét frt nyolczvan krajczár megkimélése által egy 1849-ben elvérzett martirnak sírja illetlenül maradt s van még

jel arra, hogy hol keressék a háladatos utódok a hazáért elhunytnak hamvait!

Megvígasztalódva s felbátorodva sietett a fiatal ember barátja után. Jól ismerte a kastély bensejét s a kapu boltozata alatt áthaladva, rátalált az alsó kertre, a hol az oszlopos veranda legfelsőbb lépcsőjén a ház úrnői épen most fogadták a legelőbb érkezett vendég üdvözletét.

A báróné zavarban volt; de mikor meglátta, hogy a kit szíve gyökeréből gyűlölt, az is ide merészkedett jönni, büszkén emelé föl fejét.

Gedeon gróf azonban semmit sem vevén észre a keletkező fergetegből, kézen fogva vezeté közelebb barátját és mondá:

— Nénikém, bízva jóságában, elhoztam legjobb barátomat, Szabolcsy Gábort. Ép oly vérrokonságban van ön vele, mint velem s mint tudom, Miklós bátyánk már be is mutatta.

A báróné kezdé elveszteni eszméletét; de a jó nevelés gyümölcse és a megszokás ereje még működött benne. Gépileg felelé:

— Örülök; már találkoztunk.

Aztán tántorogva indult a ház felé. Azt hitte, a vesztőhelyre hurczolják. Tudta, hogy Gedeon gróf a Trouvillebe küldött levelekről beszélni fog, s mint illik, az iránta mutatott figyelmet, részvétet és kitüntetést élő szóval is megköszönni. Minő jelenet keletkezik ebből? Leánya épen nem értheti, minő levelekről van szó? Gedeon gróf elbutul, csodálkozik; azt hiszi, őrültek házába jutott. És a bűnös elárulva, leálczázva, a földig lealázva! Ő, az anya és a ház úrnője! Lehet-e emberi teremtménynek ily leveretést, ily végső megsemmisítést elviselni?

Beléptek a kastély folyosójára és onnan egyenesen a társalgó terembe. Menet közben Gedeon gróf nem győzte húga szépségeit s teljesen kifejlődött bájait bámulni és dicsőíteni.

Csak arról nem szólott, mily sugár, magas, szép

növése van, mert akkor mindenki a párocskára néz és megmérheti, hogy ő méltósága épen a vállaig ér menyasszonyának!

Gábor gróf a bárónénak udvarolt. Sok szép és lekötelező bókot mondhatott; de a figyelmetlen úrnő csak fejének hajtogatásával adott néma választ.

A szerencsétlen anya lelkében zúgott már a keletkező orkán bömbölése. Legutolsó kétségbeesésében hamisan kezdett szívében imádkozni. Mintha meg lehetne csalni az istent!

Titkos fohászának ez volt értelme. Mindenható! a ki az ártatlanoknak s a jó szándéktól vezérlett anyáknak és özvegyeknek atyja vagy, mentsd meg hű szolgálódat a szégyentől, mert különben lehetetlen, hogy e nap vérontás nélkül végződjék.

Nagyon természetes, hogy a magas égnek egy báróné figyelmeztetésére jobban meg kellett e dolgot fontolnia. Mert csak nem akarták oda fön megengedni, hogy egyszerre két grófnak drága élete veszedelembe kerüljön. Okvetlenül ketté vágják a vetélytársak egymás nyakát.

És mégis, ki hinné? a jó szerencse, Nagygáthy grófnak könnyenhivősége vagy inkább elbizakodottsága a közvetlen veszélyt elhárította!

Mihelyt leült a társaság, Gedeon gróf szeretett húgának kezét megcsókolván, bizalmasan mondá:

— Imádott Lenkém! Engedd meg, hogy hódolatteljes vőlegényed élőszóval is megköszönhesse azon boldog órákat, miket hozzám küldött leveleid olvasása közben nekem szereztél.

Itt volt az utolsó itélet. A báróné ajkai görcsösen vonaglanák. Leányára nézett s várta a megérdemlett büntetést.

A kis leány azonban semmi különös meglepetést sem mutatott. Mintha ujság sem volna előtte, hogy ő leveleket irogatott Gida bácsinak. Csak zavarodtan nézett és nem talált szókat a feleletre.

E válságos perczben a boldogtalan vőlegény még

néhány szóval egészíti ki kérdését és teljes lelki nyugalommal kérdé:

— Úgy-e Lenkém, mindig szíved sugallata szerint szoktál írni?

E szerencsés kérdés egyszerre szétoszlatá a helyzet veszélyes voltát.

Az egyenes, személyes és közvetlen kérdésre a kis leány nem tudott (vagy nem akart) felelni; de az általános értelemben tett felszólításra mondhatott, a mi tetszett és igaz is volt.

— Bátyám, — szólt oly komolyan, mint csak egy vidám kedélyű leányka arczvonásaitól kitelhetett, — a mióta írni tudok, a kinek csak valóban írtam, mindig szívemnek legőszintébb gondolatait biztam papiromra.

E nyilatkozat általános lelkesedéssel fogadtatott. Mindenki azt magyarázta ki belőle, a mi érdekének és várakozásának leginkább megfelelt.

Gedeon grófnak felragyogott arcza az örömtől. Igaz, hogy tekintve saját uradalmait, a 9000 holdas örökséget igen keveslette: de a mamától összegyűjtött tőkepénz s a gyönyörű szép leány sokat nyomott a mérlegben.

A báróné először elálmélkodott. Úgy érzett, mint a vízbehaló, a ki mikor már elmerült, egyszerre észreveszi, hogy valaki utána jött, megragadta üstökét s viszi a partra. Igaz, hogy nem értette leányát; de örömest feltette, hogy ez a jó és engedelmes gyermek, ha történt is háta mögött valami, e pillanatban mindent magára vállalt!

És Gábor gróf? Ez az egészből csak azt a kifejezést hallotta: «a kinek csak valóban írtam.» Benn rejlett e föntartásban azon lehetőség is, hogy a távollevő rokon tőle ugyan soha egy irott betűt sem kaphatott.

De végre meg volt a jég törve. A báróné újra lélegzett és legelső is volt, a ki a helyzet megváltozásából hasznot akart húzni. Anyai könnyek között

figyelmeztette a boldog szerelmeseket, hogy ne feszegetnék többet a multat (ez alatt a Pesten adott kosaracskát is értheté), hanem gondoljanak ezután kizárólag a szép jövőre, mely őket várja.

Innen kezdve vidámabb és fesztelenebb hangulat uralkodott. Rögtöni fordulat következett be s a báróné, mint bizonyíték hiánya miatt felmentett bűnös, bátrabban mozoghatott. Sőt tudva, hogy leánya a legmegbízhatóbb őrizet alá jutott, háziasszonyi gondok czíme alatt, magukra is hagyhatá a fiatalságot.

Tekintve, hogy vendégei távol laknak s még ma haza utaznak, az ebéd ideje négy órára tüzetett ki. A báróné a vidékről felszedett szakácsnéjának művészetében nem sokat bízott, tehát lopva és titkon még a konyhába is benézett. Fösvény volt a gyűlöletességig, de azért báróné akart maradni, a kinek a kifogástalan vendégszeretet első kötelessége. Értsük: ha szép szerivel ki nem bújhatott alóla.

A szakácsné zokon és erősen fitos orral fogadta e kéretlen beavatkozást. Azt találta mondani: ha nem üt ki az ebéd hiba nélkül, annak oka, hogy nincs a háznál, a mi kellene hozzá. A báróné rendre utasította a fellázadó cselédet; ez pedig rögtön benyújtá mához tizenöt napra szóló lemondását.

E közben a fiatalság bölcsen átláttá, hogy ily forró nyárban teljes másfél órát lehetetlen a szobában tölteni el. Hármacskán tehát kimentek a kastély alsó kertjébe, a hol a gyümölcsfák árnya alatt állítólag hűsebb szellő lengedezett.

Gábor gróf hősies elhatározottsággal tűrte szenvedőleges szerepét; de ha Gedeon gróf tűzzel beszélt s néha vallomásaiban az őszinteség határáig is elcsapkodott: a két hallgató összenézett és egymás szeméből bűvös titkokat olvasott ki.

És tökéletesen értették e néma beszédet.

A boldog vőlegény sok érdekes adomát tudott a főrangú úrnök boudoirjából. Mindig szigorúan az illem határai között maradt. Soha életében nem volt

tűrhetőbb legény, mint most, a mi eléggé bizonyítja, hogy szerelmes is lehetett egy kicsit.

Séta közben Gábor gróf néha nagyon megbámult egy piros almával rakott fát. Illett ez, hogy barátja tanú nélkül is megnyithassa szívének tárházát és kiönthesse onnan érzelmeinek kincseit.

Mikor így Gábor gróf néhány lépéssel hátrább maradt, nagyon mulattatta őt a komikus látvány: a piczi kis gróf, a ki az ellenállhatlan hőst játsza s mellette a szerény, egyszerű leány, de alakjában a királynék szobormintája. De mind hiába! a kis grófocska 70,000 holdat dobott a mérlegbe, melyen állott, tehát ki birkózhatott volna vele? Gábor gróf ily hatalom ellenében csak az egykori mérnöksegéd volt, a ki azonban ha marokra kerül a dolog, vetélytársát fél kezével dobhatja át a kert kerítésén.

Más ember nem tűrhette volna, hogy idegen tolakodjék közbe és elbizakodottan játsza az egynapi királyságot.

De könnyen vonhatott vállat a fiatal ember. Dönthetlen biztosíték volt kezében, az égi üzenet, melyet Cseklész grófné hozott: «a levelet elolvastam; igen örvendettem és vígasztalást merítettem belőle.» Csakis ily felhatalmazás birtokában engedhette át néhány órára a csatatért, melyen többé semmi legyőzni való sem volt!

A kitűzött órában jött a báróné és elvezette vendégeit az ebédre. A csinosan felterített asztal a verendára nyíló hűvös szobában állott s Jetty kisasszony épen most hozta fel a levest.

Az ülés sorát a helyzet hozta magával. A hosszas kerek asztal felső élén a báróné elnökölt; mellette jobbról leánya és Gedeon gróf következtek. A baloldali fönmaradt hely csak Gábor grófnak juthatott. Ehhez volt kötve a lovagias kötelesség, a ház asszonyát mulattatni, kivánatait megelőzni, megjegyzéseire figyelmezni s vizet tölteni poharába. Ez mindössze is fel nem ért Herkules legcsekélyebb csodatettével.

Mindnyájok szerencséjére Gedeon gróf oly virtuozitással húzta a társalgás első hegedűjét, hogy e rikoltó kiabálás mellett a lágyabb hangszerek akkordjait hallani sem lehetett. Lenke kisasszony is csak alig kapott időt, hogy néha egy csodálkozó vagy kérdő «ah?»-ot vessen közbe.

Ilyenkor Gábor gróf alkalmat nyert, hogy a báróné arczvonásait tanulmányozhassa. Emlékezett rá, hogy e nő korábban nyájasabb volt, ha bár a mi fiatal emberünket soha igazán szívesen nem látta is. Most az örökös izgatottság és elégedetlenség visszataszító vonásokat gyüjtött szája környékére. Aztán idősebb is lehetett, mint leányának tizenhét éves kora sejtetni engedte volna. Fiatal éveinek regénye még a negyvenes években folyt le s ha később máshoz ment férjhez, igen meglett korú hajadon lehetett.

Ezen észrevétel kulcsot adhatott jelleme meghatározására. Összevegyült benne az úrnő, az anya hatalma a vény leány hiúságával, a szerelmében csalódottnak embergyűlöletével, a harmincz évet túl haladott szüzek önteltségével, a saját én-jök értékének kimagyarázhatlan túlbecsülésével.

És ezek mellé még a fösvénységnek büzhödt fertője is!

Miről tudott Gedeon gróf oly kimeríthetlenül beszélni? A ki messze földeket bejárt, sokat mondhat, még többet hazudhatik. De Gedeon gróf nehezebb feladatnak vélte tudományának kilencz-tized részét elhallgatni, mint a csekély maradékot egy ebéd idejére feltálalni.

Kitünt, hogy jártas volt a faubourg St.-Germain herczegnőinek termeiben, habár a «ruelle» titkait irgalmatlan szigorúsággal kizárta előadásából.

Ismerte a párisi franczia nyelv legújabb haladásait és grammatikai vívmányait. Elmondta, hogy a jó társaságokban e szót «chic» többé hallani sem lehet. Még a hasonlókép szellemes és klasszikus kifejezés a «pschutt» meg a «vlan» is avulni kezd. Ma már a

comme il faut ember előtt minden szép, kedves, divatos és elegáns dolog egyszerűen csak «tchink».

— Az én öt lovam tchink, az én hetvenezer holdam tchink. A hogy beszélek, az tchink. És mindnyájan, a kik itt vagyunk, csupa tchink-ek vagyunk. A pedáns és világtól elmaradt franczia akadémia e végtelen sokat kifejező jelzőt még nem fogadta el, de annál rosszabb rá nézve. Tant pis . . .

Ebéd végén a báróné feloszlatta az ülést s a két úr kiment a verandára fekete kávét inni és szivarozni. A kis leánynak meg volt engedve, hogy az ily kétségtelenül tchink társaságot kövesse és illő távolságban velük együtt legyen.

A báróné maga hosszabb időre láthatatlan állapotba jutott. Ha van itt még negyedik személy, afféle épen nem tchink-szerű egyén, bizonyára azon gyanura vetemedik: hogy megy már a vén zsugori, elzárja az ebéd maradékát; jó lesz azt holnapra, holnaputánra újra felmelegíteni!

Csak nehány szót váltott még a verandán ülő társaság, a midőn Gedeon gróf kiveszi óráját, rá pillant, megcsóválja fejét s mint drága egészségére vigyázó fiatal ember igen fontoskodó arczczal mondja:

— Barátom, nekünk sietnünk kell; a nap hanyatlik, az én lovaim pedig nem éji kalandokra valók. S miután a szobaleányt nem küldhetem az istállóba, megyek magam. Remélem, ott ácsorog az udvaron komornyikom: intek neki s a kocsis foghat.

— Részemről készen vagyok.

— Megyek és jövök. Mulattasd addig dicsőséges kis menyasszonyomat.

— Mindenesetre barátom, csak vigyázz, nehogy az udvaron Würzheim bárónénak véres szájú komondoraival találkozzál.

Gedeon gróf ekkor már sietett az ajtó felé. Hallotta, vagy nem: mit mondott barátja? nem sokat gondolt vele. Ő már előre élvezte a rá váró gyönyört, hogy pompás telivéreit megint hajthatja.

A verenda ajtaja becsapódék a távozó után, s arra rögtön más új világ keletkezett a visszamaradtak között! Tetszett a sors szeszélyének, hogy épen közvetlenül az elválás perczében szólhatott e két lény egymással tanuk nélkül.

Gábor gróf felkelt; arcza lángolt, hangja reszketett és szívének mélyéből fakadó érzelemmel mondá:

— Lenke kisasszony, bocsássa meg kétségbeesésemből származó vakmerőségemet, hogy levelet írtam s csak holt betűkkel fejeztem ki először: mint szeretem önt végtelenül!

A kis leány mosolya mennyet igért. Szemében a boldogság és öröm könnye csillámlott meg. De mégis a női természet tartózkodásával csak azt kérdé:

— Elmondta Cecilie néni válaszomat?

— Elmondta és e szavak örökre szívembe vésve maradnak. Lenke kisasszony elolvasta levelemet, örömmel fogadta és vígasztalást merített belőle.

— Igen, ezt izentem, — és mindenről megfeledkezve kérdé: Szeret ön engem?

— Szeretem! és ezen szavam egész életem boldogságát foglalja magában.

— Ha szeret ön, — felelt túlvilági elragadtatással a leányka, — akkor fogadja kezemet és legyen az öné örökre. Nincs időm többet beszélni, csak azt tudja meg, hogy én még előbb szerettem önt. És ha az egykori mérnök ma is csak a régi szerény mérnök, akkor is csak öné vagyok.

Most már az őrülés rohamai ragadták meg a fiatal embert. Ő is megfeledkezett, hol van? ki látja? ki hallja? és az ajándékban kapott kezet szívére emelé.

E pillanatban nyilott az ebédlőnek túlsó ajtaja és Gedeon grófnak közeledő léptei felhangzának.

— Uram! — szólt még e végső másodperczekben is a boldogságban úszó leányka. — Látnia kell, hogy én e nyilatkozatot vártam, reméltem és el voltam készülve a legelső kedvező alkalomra.

Ezzel kebelébe nyúlt s onnan egy kék szalaggal összekötött papircsomagot vett elő.

— Rejtse el!

Többet nem szólhatott, mert Gedeon gróf jól megcsattintva az üveges ajtó kilincsét, kijött a verandára azon nevezetes hírrel, hogy fog már a kocsis!

Szokás szerint semmit sem látott. A gyanú, kétkedés vagy épen a féltékenység eszébe sem juthatott. Mert zsebében hordva menyasszonyának szerelmes leveleit, oly rendületlenül állott hite, mint a Sion hegye.

Különben is nagy úri házból származó gyerek lévén, születése óta szokva volt hozzá, hogy mindent készen kapjon kezébe s ha kellett valami, mások dolga volt legtitkosabb vágyait ellesni és megelőzőleg teljesíteni. Tehát azon érzék, hogy akármit is saját grófi személyével fedezzen fel, tökéletesen hiányzott benne.

Az ebéd végétől a jelen pillanatig alig telt el húsz percz. És mennyi történt ez alatt! A mit két szerető szív csak hitt, most élő szóval bebizonyítva hallotta. Minő boldog megnyugvás ez a jövőre! Biztosan építeni a lerakott alapokra!

A báróné szándékosan hagyta őket magukra. A jó gyermek szereti mamáját, s mégis csak a háta mögött szokta a kiválasztott ifjúnak szerelme titkát megvallani. De mikor a ház úrnője a lovak dobogásáról hallotta, hogy vendégei útra készülnek s nehány pillanatig a gondatlan vőlegény is az udvaron állong, veszedelmet sejtve, előrohant, hogy féltékenyen őrzött báránykáját a vérengző tigris körmei közül kiszabadítsa.

Majdnem egyszerre, úgyszólván Gedeon gróf sarkában érkezett a verandára és fellélegzett, a midőn mind a hármat együtt találta.

Vendégei ekkor már búcsúztak. Gábor gróf nagy tisztelettel hajtá meg fejét a hölgyek előtt. Gedeon gróf melegen szorítgatta legkedvesebb hugának kezét, mely az elmult pillanat óta örökre egy más férfinak

tulajdonává lett. A leány bátor szívvel engedé kezét szorongatni és szépen meghajlott, a midőn rokona hangos csókot pattintott rája. A csókot a tüzeskedő vőlegény adta, de csak a közönyös hug fogadta.

A két fiatal ember búcsút véve eltávozott.

Sok ember, a ki hallott valahol harangozni, de nem tudta hol? azt hiszi, hogy a grófnék hitágazata közé tartozik a férfi vendéget, pöczkösen ülve maradva, bocsátani útnak. Valósággal így történik ez télen városban, a társaságban: de nyáron a falun, a kit szeretnek, nőt vagy férfit, oly szépen lekisérik a kapu aljáig, mint akármely más derék, vendégszerető, jó magyar ténsasszony teszi.

Teljes sötét éj lőn, a midőn Gedeon gróf Gelenczére érkezett s barátját a kastély előtt leszállítá. Maga Kis-Gáthra ment éjjelezni, mert másnap Hevesbe készült, a hová, mint mondá, legalább két hétre, sok korhely pajtása fog össze gyűlni. Oly saison, mely alatt a szerelem és a vőlegénység ügyei bízvást szünnapokat tarthatnak.

Így végződött az elátkozott kastély megrohanásának története.

De hova maradt a ház titkainak földig való lerombolása?

— — — — — — — — — — — —

Gábor gróf otthon volt saját úri kényelmében. Az inas meggyujtá a lámpákat, a komornyik elhozta urának pongyola öltözékét. A vacsora is készen volt, de a gróf mindenkit dolgára küldött, kijelentvén, hogy semmire szüksége nincs, egyedül akar lenni és reggelig senki ne háborgassa.

Megmenekedvén háznépének jelenlététől, bezárta az ajtót, a legkényelmesebb karszéket az asztal mellé tolta, a lámpák lángját föllebb csavarta s aztán (bocsássuk meg a boldog férfinak ezen gyöngédtelenségét) török dohányra gyujtott. Így lehet csak a csendes magányban szellemi gyönyöreket teljes mérték-

ben élvezni! Az illatos füstgomoly adja meg az élmények fűszerét és koronáját.

Végre ennyi készület után kivette kabátja zsebéből a kis leány papircsomagát, mely világos égszín szalaggal volt lekötve.

Felbontotta s legelőször is az lepte meg, hogy a néhány lapból álló kötetke nem tentával, hanem csak rajzónnal van írva. Ez már jellemzette a kis leány helyzetét az anyai házban.

— Mit fogok olvasni? Ha nekem adta: a tartalom csak engem illethet. Ha készen tartotta: akkor várta is az alkalmat, hogy átadhassa!

Mindjárt első tekintetre látta, hogy ez nem levél, még kevésbbé napló, vagy napló-kivonat. Egyszerűen csak feljegyzése azon gondolatoknak, miket a fiatal embernek a legegyenesebb és legközvetlenebb forrásból megismernie kellett. Hogy lássa a helyzetet, vegye számba a nehézségeket s készüljön küzdelemre! Ez volt a tartalom; ez tünt ki azon sorokból, miket az olvasó a lapok forgatása között előre is kikapkodhatott.

— Végre életemben először teljes bizalommal és háborgatás félelme nélkül beszélhet velem! Ebben lesz megírva felelete nyilatkozatomra: hogy szeretem!

Íme az irat tartalmának egyes kiszakított részlete.

*

«Mikor én kis leány voltam, jött egyszer Réthfalvára egy idegen fiatal ember, a ki nem olyan volt, mint a többi. Ez sokat tanult, nem félt a széltől, a hidegtől vagy nyáron a nap égető sugaraitól. Többi ismerőseimtől soha mást nem hallottam, mint a mit én is tudtam; mindig előre megmondhattam, mit fog nekem beszélni? a ki hozzánk jött látogatóba s kijött velem a kertbe lapdázni vagy abroncsot dobálni.

Hanem a ki most jött, az egy új világnak embere volt. Addig csak női munkát ismertem, vagy láttam,

hogy az emberek szántanak, vetnek, aratnak, csépelnek. Legnagyobb csodám volt, ha valahol házat építettek. De ez az új ember vasutat mért és vasutat csinált! Csekélységem érzetében megsemmisülve voltam. Míg én, a leányok és fiúk játszottunk, zongoráztunk, s az iskolai könyveket forgattuk: már éltek mások, a kik nagy szorgalommal magasabbra törtek, hogy tudományukból élhessenek és a hazának használhassanak.

Ezt a fiatal embert a mamám meghívta egyszer ebédre. Én kiváncsi gyermek voltam és nagyon sokat kérdezgettem tőle. Eleinte féltem, hogy fárasztom és nem tart érdemesnek arra, hogy ily tudatlan gyermeknek feleljgessen; de oly szíves és barátságos volt, hogy mindent, a mit megérthettem, megmagyarázott nekem. Sőt tán még tetszett is neki, hogy ily csacska gyermek annyira érdeklődik az ő különös mestersége iránt.

Ma sem tudom, mennyit értettem beszédéből? csak arra emlékezem, hogy én ezt az embert csodáltam, tiszteltem, meghajlottam előtte és büszke voltam rá, hogy engem csak egy szavára is méltatott! E pillanat óta mindig untatott, ha egy diák vagy fiatal ember köznapi dolgokkal mulattatni akart engem.

Mily gyermekes örömet érzettem, a midőn végre én is mondhattam e hősnek valamit, a mit ő nem tudott! Hogy a kertben a sírkőre metszett «g. Sz. G. h. e.» betűk annyit jelentenek: gróf Szabolcsy Gábor honvédezredes! Nagyon meglepte őt e név, mert őt is így hívták; de mint polgár nem akart rokonságot kötni a grófokkal!

Aztán sokáig nem láttam. Már készen volt a vasút, jártak is rajta és én, legalább nappal, nem örömest mulasztottam el, hogy a kert kerítése mellől ne nézzem az átrobogó vonatot. Érzettem, hogy ez új dolog, új tünemény a nagy világ csodáiból a mi szegény vidékünkön.

Egyszer megint közeledett a vonat és csodálkozva

hallottuk, mint csendesedik gyorsasága s végre épen a mi kertünk fölött megáll. Erővel vittem mamámat, hogy lássuk, mi történt? de mikor oda jutottunk, a vonat tovább szállott s a pályaőr szép koszorúval a kezében jött elénk, hogy mamám engedelmével az ezredes emlékkövére tehesse.

És mindjárt tudtam, hogy e megemlékezés Gábor napjának alkalmából történhetett. De mikor hozzá adtam, hogy e koszorút csak «ő» küldhette, mamám nagyon lepirongatott, hogy az idegent ily rövid szóval neveztem. Hallgattam, de azért ez az ő mindig ő maradt emlékezetemben!

Az üvegházi friss virágokból font koszorú hamar elhervadott, a fagy is elhamvasztotta; a szélvész pedig a földre sodorta. Én nehány rózsalevelet imakönyvembe tettem; ma is ott van. A fonnyadt maradványt kandallóm tüzénél elégettem.

Megint végtelenül sok idő telt el. Egy reggel azt mondta mamám, hogy nagy leány vagyok és elvitt Pestre. Jártunk ott ismerőseink estélyeire, a midőn egyszer, valahol megint szemem előtt állott az én régi ismerősöm. Elvegyült a férfiak közé, úgy viselte magát, mint egyik a többi közül, pedig már nagyon magas hivatalban volt. De nem tánczolt és nem kereste a leányok társaságát. Tehát én sem tánczoltam. A kik felszólítottak, valami ürügy alatt kimentettem magamat. Ő meglátott engem, megismert és meghajlott előttem. Soha addig nem érzett öröm tört ki keblemből s bizonyosan igen ügyetlenül, tán épen a betanult szabályok megtörésével viszonoztam irántam mutatott figyelmét. Mamám nagyon haragudott, hazavitt és keserűen szememre vetette, hogy egy idegen emberért legjobb barátinkat megsértettem! Nem tudtam, hova legyek a csodálkozás miatt? Honnan tudhatta mamám, hogy én azon idegenért nem tánczoltam? Oly mélyen belátnak az anyák gyermekük szívének rejtekébe, hogy ezt is kiolvashatják belőle?»

— — Ez volt az első lapokon megírva. Csodálatos új világ! Mert van-e prózaibb foglalkozás, mint vasutat mérni és az építés munkálatait vezetni? És mégis akad leány, a ki ezen réven esik szerelembe! Mit mondtok erre költők, versfaragók és regénygyártók? Vasúti mérnök s egy báróné szép leánya! a ki ilyen embert, mint eszményképét vési szíve gyökerébe!

Mily vakmerő szoczial-forradalmi újítás ez? a kevély sportman-ek kitünő pisztolylövők, mesteri kardforgatók és hírre kapott cotillon-előtánczosok ellen? Tudós férfiak! száraz szakemberek! vigasztalódjatok. Ismereteitek tárháza már nem csak pénz és hatalom többé, hanem varázs és hódító erő a női szívek megnyitására!

Tovább olvasott.

*

«Anyám visszahozott Réthfalvára s velünk jött Würzheim báróné, hogy engem bölcs oktatásaikkal szívem halálos betegségéből kigyógyítsanak.

Ah, de az orvosság csak növelte veszedelmemet. E percz óta egyebet nem hallottam: minő leírhatlan boldogság és földi mennyország Nagygáthy grófné lenni!

Mindennap ismételték, mily tömérdek sok ezer hold földje van. Őt tiszttartó kormányozza uradalmait; alig van egy kis adóssága. Együtt él és pajtáskodik az ország legelső gavalléraival; minden kastélyban, minden palotában otthon van. A főrendek házában húsz mágnás indul szavazata után; a kaszinóban mindenki tisztelettel ad helyet neki. Minden főúri szalon üres, a hova őt meg nem kaphatták; a hol pedig csak öt perczre mutatta magát, az egész társaságra rávetette a fény, előkelőség és eleganczia jellegét!

Azt mondták: gyermek! királyné nem lehetsz. Lenke kisasszony nem maradhatsz. Isten gondvise-

lése választott a helyre, hogy Nagygáthy grófné légy!

A felséges udvar ünnepélyein első rangú csillag leszesz. Százan néznek rád irigykedve. Ha a szinházban páholyodba lépsz s leülsz szemközt a szinpaddal, az egész nézőtér susog, mindenki bámulja párisi legújabb toilettedet és sokáig senki sem figyel a játékra. Ezeren sóhajtják: ez Nagygáthy grófné! Oh ha én lehetnék helyében! A közönség önmagát is többre becsüli, ha kegyesen leereszkedtél és egy vagy két óráig ugyanazon élvezetben részesültél.

Férjed a czímek és rendjelek közt úgy válogathat, mint más, ha a piaczon cseresnyével kinálják. Ha unatkozik itthon, kinevezteti magát nagykövetnek Párisba, Londonba, Berlinbe s neve örökre fönmarad a történelemben, ha a nagyhatalmak kongresszusának békeszerződéseit aláírja. Őszszel aztán lerándul Pestre s ha a király rókavadászatot tart, férjed az egyedüli gentleman, a ki igazi angol szabótól varrott vörös frakkban nyargal a mezőkön.

Mama és a tábornokné egyáltalában nem érthetik, hogy ha Ó-Anglia királynéja nem lehetek, mért nem leszek az, a mi utána mindjárt következik: nagygáthi Nagygáthy grófné! ma ő méltósága, holnap ő exczellencziája.»

— — Ez megint egy pár lap volt a kis leány jegyzeteinek fejezeteiből. Gábor grófot ezen sorok kissé megvigasztalták. Nemcsak azért, mert szívének szerelme nem akart Nagygáthy grófné lenni: hanem mert e felolvasott szövegben a humor és irónia nyomait vélte feltalálni. A ki pedig így ír, az szenvedhet ugyan, de nincs kétségbeesve.

Újra tovább olvasott.

*

«Mikor látták, hogy e szemvakító fénysugarakkal rajzolt kép engem el nem szédített: vezeklés által akartak megtéríteni.

Egy reggel azt vettem észre, hogy szigorúan őrzött rab vagyok. Különféle ürügy alatt soha egy pillanatig sem hagytak egyedül. A kényelemszerető Würzheim bárónė szobámba hozatta ágyát. Azt mondta, álmában mindig férjének halotti arczát látja és fél magában hálni.

Nem sokára azzal fenyegettek, hogy ajtómat kívülről lakattal zárják le; ablakomat lepecsételik s csak a mama és a tábornokné között lépdelve mehetek ki friss levegőt szívni.

Nevetve kérdeztem Würzheimné nénit: talán feltennék rólam, hogy képes volnék a szülői házat szökve elhagyni? A tábornokné felelé: ezt a merényletet nem tanácsolná, mert bizonyos helyen három véreb van elrejtve, milyenekkel Amerikában a szökevény rabszolgákat szokták hajdan visszahurczoltatni. Ez mese s a tábornokné agyában fogamzott ízetlen ijesztgetés volt.

Egy más alkalommal így szólott hozzám önkéntes börtönőröm: Lenkém, te megátalkodott gyermek vagy. Egyszer majd betoppant hozzánk Nagygáthy gróf egész sereg násznéppel. Mi téged felöltöztetünk menyasszonyi ruhába, te pedig a templomban, Isten szent oltára előtt, elkövetheted a botrányt, hogy igen helyett daczos nem-et kiálts! Nagyon könnyű volt erre a felelet. Nénikém, mondám, ily borzasztóság nekem soha eszembe sem juthatott. De ha már megtanítottak rá, végső szorultságomban tán hasznát is vehetem szíves oktatásainak. — Úgy beszélt velem e hölgy, mint valami nyolcz éves gyermekkel.»

— — Mindinkább oszlani kezdett az elátkozott kastély titkainak homálya. Würzheimné nem azt beszélte el Cseklész grófné kertjében, a mi történt, hanem a mit képzelt.

Álljunk meg ismét egy szóra.

Hogyan? Oly díszes és előkelő hölgy, mint Würzheim báróné, csak nem hazudhatott?

Valóban ezt nem tette. Legalább nem hitte, hogy teszi.

Azonban azon úri körben, melyben Cseklész grófné volt a hangadó, oly nagyon divatozott a túlzás és a drasztikus előadási modor, hogy a társaság más tagja is a mesternőt több vagy kevesebb szerencsével utánozni igyekezett.

De nagy különbség volt a grófné és a báróné között! Mert Cseklész grófnét minden jelenlevő mindig tökéletesen értette. Valamint olvasóink is mindig tisztában voltak, mikor kell beszédét betűértelemben venni, mikor pedig csak a szónoklati figurák szabadságai szerint. Cseklész grófné a modorban hajtogatta a sulykot jó messzire, de a száraz tényekben soha. Kis dolgoknak adhatott nagy nevet; apró bajocskák elmesélésében felhúzhatta a tragédia legmagasabb szárú kothurnusait. Mindez pusztán csak methodus volt, mely ha sikerült, a csevegő számára az elmésség és szellemesség koszorúit is megszerezheté

Ellenben Würzheim báróné az uralkodó modort a legszerencsétlenebbül utánozta. Ő nem a modorral űzött pompát, hanem egyszerűen meséket mondott el, mint tényeket, mint megtörtént eseményeket. És mégis követelte, hogy a hallgatók úgy értsék meg őt is, mint Cseklész grófnét, a kit igen fonákul vett utánzandó muntájául!

Olvassuk Lenke kisasszony jegyzeteit egy lappal odább.

*

«Ez alatt Gedeon bátyám gyakran küldött mamám czíme alatt hozzám igen érzékeny és fellengős leveleket. Mamám átadta nekem, mint rám nézve megtiszteltetést és kitüntetést; de egyet sem olvastam el közülök! Csak ebéd alatt hallottam, hogy az epedő szerelem lángolóbb szavakban még soha papírra nem ömlött.

Szigorú parancsot vettem, hogy hasonló érzelmeket kifejezve, választ írjak. Ezzel elérkezett a pillanat, melyben engedetlen gyermeknek kellett lennem.

Mintha az ég sugalta volna, hogy ily kérdésben szabad akarattal birok! De érzettem, mily lázadó vagyok s kértem a könyörülő istent, vegyen magához. Egy gyengébb órámban mégis megigértem, hogy válaszolok a levelekre, ha szabadon írhatok és senkitől nem ellenőrizve, küldhetem a postára. Beleegyeztek; de mikor lepecsételve volt levelem, mamám feltörte, elolvasta és tűzbe vetette. Csodálkozásomra e percztől fogva senki sem szólott e dologról.

Ellenben most következtek legszomorúbb napjaim. Mamám nem szólott hozzám; ebédkor csak a tábornoknéval beszélt; senki sem voltam a háznál. A zárda növendékei is megneheztelnek egymásra, egyik leány három napig nem néz a másikra, de a negyedik estén könnyek zápora közt borulnak egymás mellére s a barátság forróbb, mint valaha volt. De mamám haragja napok multán még növekedett: eddig nem akarta jelenlétemet észrevenni, most fenyegető tekintetet vetett felém. Számüzettem anyám asztalától; mint idegen éltem a házban; épen hogy tűrtek és el nem űztek. Mamámnak nem kellett más leánya, mint a ki Nagygáthy grófné lesz. A kinek e boldogság nem tetszik, keressen másutt édes anyát, ha talál.

És mégis!

És mégis ezek daczára tudom, hogy mamám szeret engem. Én vagyok egyedüli kincse, öröme és vigasztalása. Egyedül csak azért elégedetlen, mert nem tudok oly értelemben boldog lenni, mint ő, az én érdekemben elhatározta.

Mamám háladatlannak tart, mert egész életét csak az én boldogságom biztosítására szentelte.

Egyedül én miattam élt úgy, hogy az egész vidék fösvénynek tartja. Pedig nem fösvény. Távol, messze távol van nemes lelke ezen aljas szenvedélytől. Senki jobban nem tudhatja, mint én, hogy mamám a pénzt megveti. Számtalanszor láttam, hogy a bankjegy-csomagokhoz keztyűtlen kézzel nem nyúl. Bedobja a

vasszekrénybe, elfordul tőle s csak nyomorú eszköznek tekinti.

De mért gyüjti mégis a pénzt? Ha neki nem kell, kinek akarja adni? Nekem! egyedül csak nekem, hogy ha Nagygáthy grófné leszek, ne menjek szegényül a dúsgazdag házhoz! Sok pénzt kell vala vinnem: nehogy azt mondják, a Réthfalvy báróné leánya mindent egyedül férjének köszönhet. Ne mondják, hogy Gedeon gróf nem is úri állapotához méltókép házasodott; hanem megtetszett neki egy síma arcz, leszállott a magasból s helyrehozhatlan hibát követett el!

Fösvénység vagy rút önzés ez? Bizonyára nem. Szereti, bálványozza leányát; mindent feláldoz érte, hogy boldoggá tegye: de csak az ő módja, gondolata és felfogása szerint!

Van nekünk egy Jetty nevű szobaleányunk, a ki néha részvétet mutat irántam. Már Pesten is megnyugtatott egykor, a midőn egy válságos órában megsúgta nekem, hogy bizonyos fiatal ember, a ki ugyanazon házban a harmadik emeleten lakott, erősebb, mint alattomos ellenségei és az angol nyelvtant vette kezébe egy új élet megkezdésére. Egy este szobaleányunk így szólott hozzám: Titkot mondok. Würzheim báróné iróasztalának fiókjában lángbetűkkel írt szerelmes levelet találtam Nagygáthy grófhoz. Az első pillanatban szörnyű csodálkozásomban sóbálványnyá változtam. De mikor eszembe jutott, hogy ez már a hetedik levél, melyet a tiszttartóhoz kellett vinnem, hogy feladja a postára, mintha az ég sugalta volna, eltaláltam, hogy a báróné egyszerűen az én kisasszonyom nevében irogat Trouvillebe! Jó lesz ezt tudni és a jövőben magát ahhoz tartani: de az égre kérem, el ne áruljon!

Én inkább nevettem, sőt örvendettem, mint méltatlankodtam vagy bosszankodtam. Ez magyarázta meg, miért nem sürgette mamám innentúl a levélírást Gedeon bátyámhoz. Épen ezutáni napokban volt nálunk

Cecilie néni és onnan hozott nekem vigasztalást, a honnan egyedül vártam és reméltem.

Ekkor határoztam el, hogy míg ebéd idején szobámba zárva, lelkem szabadságot élvez, felhasználom a kinálkozó alkalmat. Ha Nagygáthy gróf egymásután kapja a hamis és értéktelen leveleket: birjon tőlem igazi és csalhatatlan zálogot az, a ki engem szeret és a kit én, míg élek, örökre szeretni fogok. *Lenke.*

— — Ez volt az oly bizalommal átadott jegyzetek tartalma. Így lettek az elátkozott kastélynak hihetetlen titkai földig lerombolva.

Az első pillanatban azonban a fiatal ember előtt csak az birt minden egyebet megsemmisítő értékkel, hogy a kit ő szeret, az is őt viszont szereti. Nem kellett neki más e világon.

Csak később a másodszori figyelmes olvasás után értette meg, hogy a Trouvillebe küldött rémségesen szerelmes levelek szerzője nem más, mint maga Würzheim báróné!

Ez nagy ujság, óriási felfedezés volt. Csakhogy nem lehetett Cseklész grófné társaságában e történetkét vígság és nevetközés mellett közvagyon gyanánt odavetni. Pedig leírhatlan élvezet leendett, mint balladai hősnek: megszabadítani a réthfalvi kastélyt az átok súlya alól s helyében fél mázsás kalapácscsal agyon verni a temesvári győzőnek hátrahagyott özvegyét!

Különben pedig a bevallott viszonszerelem után így volt minden legjobb rendén, mint a hogy történt.

Ha kiderül, hogy egy anya feledkezett meg anynyira magáról, hogy leánya nevében levelezésbe bocsátkozott: ez gyűlöletes, visszataszító és természetellenes merénylet leendett. Ha a szobaleány irogat; ez ízléstelen, aljas és megvetésre méltó cselekedet. De ha Würzheim báróné, a réthfalvi borzalmasságok feltalálója és hirdetője marad a mártásban: akkor a kölönben is piquant história a legmulatságosabb s legkomikusabb színbe volt öltöztetve.

XIX.

(Rögtön fenyegető hírek érkeznek Réthfalváról.)

Gábor gróf a következő napokon otthon maradt. Elvesztette kedvét ellátogatni Cseklész grófné kastélyába, bár jól tudta, hogy várják oda, s elmaradását elpártolásnak, sőt háladatlanságnak fogják nevezni.

Érzette, hogy mint a társaság tagja, kötelessége lett volna réthfalvi látogatásának eredményeiről számot adni; de szíve szerelmének édes sorai nemesebb és magasztosabb hangulatba hozták kedélyét. Atlátta, hogy érzelmekkel telve, nem találhat helyet ott, a hol tisztán és egyszerűen csak mulatni akarnak és nem sokat gondolnak azzal, kinek rovására szereznek maguknak tréfát és nevetközés közben eltöltött egy pár órát?

Cseklész grófné mint pártfogó és önként ajánlkozó közbenjáró méltán neheztelhetett az elhanyagoltatás miatt. De nagyvilági hölgy létére is tudott elnéző és engedékeny lenni, a hol mentségül a leggyöngédebb érzelmeknek tiszteletben tartása jött tekintetbe. Tudta, hogy az ő házában, a könnyű vérűek társaságában, komolyan szerelmes férfi, a ki titkát őrizni tartozik, csak unalmas szerepet játszhatik. Tehát tűrt és biztatta vendégeit folyvást a következő nappal.

De a kinek egyszer oly bizalmas és barátságos levelet küldött; a kinek, kastélyát, második otthonául felajánlotta, nem tehette, hogy azt másodszor is meghíjja.

Ily finom érzékkel biró körben, mindig felteszik, hogy a szívesen látott vendég, a legfontosabb ok nélkül nem maradhat távol.

Egy reggel, a midőn, szokás szerint egy lovas legény a legközelebbi vasúti állomásról meghozta a postát, a sok hirlap és más küldemény között egy magán levél is elékerült a csomagból.

— Lássuk, ki ír?

Feltörte a pecsétet és olvasá:

«Szatmár, szept. 4.

Méltóságos gróf!

A midőn István napján, méltóságodnak aláírásával, levelet vettem, őszintén megvallom, hogy első gondolatom is az volt: valamelyik hivatalbeli kollegám űz velem izetlen tréfát. Magam vagyok vén legény a vasút szolgálatában és a fiatalabbak szeretnek kikapni az öregen.

De mikor a gelenczei uradalmi fiskális hozzám hozta az adományozó levelet, a telekkönyvi kivonatot és a pénzügyigazgatóságtól kiadott nyugtát az átiratási illetéknek megtörtént lefizetésétől, mélyen megilletődve tapasztaltam, hogy csakugyan minden az én nemes grófom akaratából ment végbe.

Szememnek hinnem kellett, de lelkem mégis kétkedett, hogy oly csekély szolgálatokat, miket csak kötelességem érzetében teljesítettem, ily rendkívüli jutalomra lehessen érdemesíteni.

Engedje meg gróf úr, hogy irántam mutatott kegyességét, a legelső alkalommal élő szóval köszönhessem meg. Most csak azt mondom: bizonyos ugyan, hogy méltóságod ezen kegyét érdemetlenre pazarolta, de háladatlanra semmi esetre sem.

Rögtön lemondtam hivatalomról. Miután nyugdíjt

nem kértem, az értesítést, hogy kivánatom teljesült, a forduló postával megkaptam. Mihelyt tehát megérkezik utódom, családostól együtt átköltözöm azon birtokra, melynek minden fűszála, míg élek, csak arra emlékeztet, hogy a legszentebb hála kötelességeit vállaltam el és csak akkor leszek boldog, ha bár életem koczkáztatásával is, méltóságodnak bármely érdekében hű szolgálatot tehettem.

Nagy István.»

Örvendett a fiatal ember e levélnek és előre elgondolta, mily kellemes perczei lesznek, ha bekalandozván földjeit, olykor a jó szomszédhoz is bekopogtathat és mások jelen nem létében, elbeszélget vele, dicső atyjáról, édes anyjáról és a lengyelkei élet emlékeiről.

A hirlapokban szokás szerint semmi új, érdekes vagy vigasztalást igérő esemény. Fel volt melegítve, a mi két héttel ezelőtt történt. De a zemplénmegyei közlöny harsogó trombitaszóval hirdette, hogy Szabolcsy gróf egyik régi hivataltársát, a kivel legbensőbb barátságban élt, rendkívüli ajándékkal lepte meg: a szerény állomásfőnökből egyszerre jómódú földesúr lett.

Ismét nehány nap mult el.

Egyszer, épen delet harangoztak a faluban, a midőn lovas legény érkezik a kastély elé és levelet hoz Cseklész grófnétól.

A fiatal ember megijedt, mert tudta, hogy egy újabb meghívás, valamely fontos közbejött esemény nélkül nem érkezhetett hozzá. Tehát az ő számára van nagy ujság és nemcsak azért szükséges jelenléte ott, hogy a vendégek kiváncsiságát kielégítse.

Olvassuk a grófné levelét:

«Kedves Gábor!

Ön boldogan aluszsza az igazak álmát s nem tudja, hogy reggeliző szobája alatt, a pinczében, százezer

kilogramm dynamit van lerakva. Akkor akar fölébredni, ha a levegőbe röpült?

Jőjjön ebédre, ma, hozzám és hallja a roppant ujságot Réthfalváról, mert már a verebek is csiripolják egész Zemplénben.

Tegnap Réthfalván voltam és borzasztó összeesküvést fedeztem fel Gelencze ellen. Úgy látszik, hogy a kis leányt léggolyón akarják elrabolni Hevesmegye fekete oczeánjának valamelyik puszta szigetére.

Tán tréfálok? Az egész Európa tudja, hogy beszédemben, írásomban minden nagyítást kerülni szoktam. Hanem a mit láttam, azt láttam.

Kérdi mit láttam? A báróné nagy titokban valami fehér jószágot mutatott nekem. Úgy ragyogott mint a sarköv örök hava! Aztán egész tele marokkal, ajándékba küldött brillantokat. Saját kezemben tartottam s a legkisebb nagyobb volt mint a malomkő, Pesten a Concordia gőzmalomban. Mikor felragyogott előttem e kincs a gyönyörű à jour foglalványban, megesküdtem, hogy ha még egyszer valaha, ezred évek mulva, egy más geologiai korszakban, újra e világra születek, csak Nagygáthy grófné akarok lenni! Kap-e Cseklész úr, helyembe, más kárpótlást és hasonló tartós boldogságot? az az ő dolga.

Cecilie de Cseklész »

Ez grófnéhoz méltó bolond levél volt, de mégis szóról-szóra érteni lehetett. Levonva a hóbortos modort, világosan meg volt írva a tény, hogy Réthfalván igen gyanus, sőt veszedelmes jelek mutatkoznak. A pompás fehér öltözék, a vőlegénytől küldött ajándék, bebizonyította, hogy menyasszony van a háznál.

A megrémült fiatal ember rögtön befogatta lovait és ötven percz alatt Cseklész grófné kastélyának kapuzata elé érkezett.

Szokás szerint ez órában az egész társaság a kertben mulatott. Nagy örömmel fogadták itt a gelenczei szomszédot s miután a vendégek (legalább hivatalo-

san) nem tartoztak tudni, hogy Gábor grófot a réthfalvi események közelebbről is érdekelhetik: történt, hogy fél óra multán ő is együtt úszhatott a forgalomba hozott hirek özönében.

Kissé boszankodott ugyan, hogy ezen csevegések és ujságolások alatt kénytelen volt a közönyös hallgatónak szerepét játszani. Lelkében ugyan az Aetna tüze háborgott; de azért ő is csak nevetközött a többiekkel. Mert ha jó társaságban meg van is engedve, hogy valaki boldogtalan szerelmes legyen, igen izléstelen köznapiság a szív fájdalmát nyiltan elárulni, tüzeskedni, vagy hamleteskedni s ezáltal másokat untatni!

A mint a társaság szüntelenül mozgott, forgott, majd szétoszlott és újra összegyülekezett, Cseklész grófné a legelső kedvező alkalommal a fiatal ember karjára támaszkodik s ketten belebb sétáltak a kanyargó utak és terek árnyai közé s leültek azon padra, melyen a mult héten a Würzheim báronéval tartott titkos konferenczia is végbement.

A grófné, minden szokott bevezetést mellőzve kezdé:

— Annyi tarka és hihetetlen hír érkezett ide Réthfalváról, hogy elhatároztam véget vetni a bizonytalanságnak s tegnap, egyedül, csak komornám társaságában áthajtattam a báronéhoz.

— És mindent saját szemével látott?

— Mindent és sokkal többet, mint legvadabb képzeletemben vártam. Már messziről feltünt, hogy a kastély kormos falai vidám világos színre vannak kimeszelve A kapu előtt emelvény állott és azon két zubbonyos szobrász faragta és javítgatta a párkányzat fölött álló családi czímert. A puszta kert földjét felásták és fűmagot vetettek belé; közel a házhoz műkertészek dolgoztak, gyepkoczkákat raktak le s virágokat ültettek, cserepestől. Az udvaron egy kocsis négy lovat sétáltatott; a nyitott szin kapujából egészen új és igen díszes kocsi fénylett elé.

— A réthfalvi kastélyban?

— Valóban félni kezdtem, hogy kocsisom, tévedésből valami gazdag zsidónak frissében összeprolongált kastélya elé hajtott. A nagy teremben kettős létrákon szobafestők ágaskodtak; egy csoport mázoló az ajtókat tölgyfa-szinre festette. Épen most hoztak Pestről két nagy tükröt és a báróné méregette a falat, a hova felaggathassa!

— Nagyon meg volt lepetve?

— Úgy látszott, de nem mutatta. Olyan szivesen fogadott, mint a házasszonyok szoktak, ha épen sürgős foglalatosság között találjuk őket. Miután előre kimondtam, hogy ebédre nem maradhatok, bevezetett egy szobába, mely eddigelé legalább, nem volt fenekestől felforgatva. Feltünt előttem, hogy a báróné boldog és elégedett. A kétkedésnek és bizonytalanságnak egy vonása sem rajzolódék homlokára.

— Ez rettenetes fenyegetés ellenem.

— Kivételkép igen közlékeny volt irányomban; ezerfélét beszélt, a mire kiváncsi nem voltam. Bevitt a garde-robe-ba, a hol egy egészen új s csak gyalult deszkából összeszegezett rakasz állott, rajta a vasuti szállítmányjegygyel: Páris—Budapest. Megnyitá ajtaját s belől valami fabunkóra akasztva, töretlenül, a legpompásabb menyasszonyi toilett függött. Csak a leány hiányzott belőle.

— Világos készület a lakodalomra.

— Később hálószobájába vezetett s ott felnyitá előttem mesés hírű pénzszekrényét. Megmutatta az ajándékba vett ékszereket. Mondhatom, nagyon értékesek voltak. Ha nekem ilyenek volnának, rögtön eladnám s a pénzt kellemesen elkölteném. Mert hogy viseljem is, arra oly czikornyásan divatosak voltak, hogy az izlésnek még nyoma sem maradhatott rajtok.

— És a menyasszony?

— Ennek még a szinét sem mutatták nekem. A báróné példálózkodott ugyan valami rögtön be-

következett migraine-re; de nem érthettem: ő szenved-e benne, vagy a leánya?

— És a lakodalom napja?

— Csak azt hallottam: ma-holnap; rövid időn; legközelebb. De ha a báróné meghatározott napot nem említett, a nyilt szerénytelenség vádja nélkül, bővebben nem kérdezősködhettem. És most?

— Igen, grófné; ez a kérdés: és most?

— Azt már mondtam, hogy én hirhedt házasságszerző vagyok, és természetemnél fogva, mindig a hű és regényes szerelmesek pártján állok.

Ez igaz is volt, habár a grófné ezen állítását élő példákkal be sem bizonyíthatta volna. Csak annyi kétségtelen, hogy mindig különös érdeklődést mutatott a szívügyek iránt. Lehet, hogy ez tisztán csak szíve jóságából következett; de inkább valószinű, hogy ily beavatkozása által főleg magának akart izgalmat, sürgős foglalkozást, vagy kellemes időtöltést szerezni. Ha sikerült, büszkén aratta le győzelmének gyümölcsét; ha balul ütött ki, nevetett, kiverte fejéből s nem szerette, ha mások emlékeztetik rája.

Különben jól tudta, hogy Gábor gróf is csak elérhető lehetőséget várhat tőle. Igazi grófnétól ez is sok. Ilyen szíves segítség volt tőle, hogy egyszer egy szerelmes levélkének kézbejuttatását magára vállalta. De csattanós históriákra, vagy erőszakos szerelmi coup d'état-ra még gondolatában sem vállalkozott. Elég önmegtagadás volt tőle, hogy új hirek közlésének czímén másodszori meghivót küldött egy férfinak, a ki az egész őszi idényre szivesen látott vendégként volt fogadva.

Gábor gróf büszke lehetett e kivételes kitüntetésre; de az avatottabbak mégis suttogták: mérnökből soha sem lesz igazi gróf. Ezek közől senki sem követheti el a hibát, hogy legközelebbi szomszéd létére, minden mentség nélkül, két hétig se nézzen a vendégszerető ház felé.

Egyik hiba után a másik következett. Gábor gróf,

hogy rossz kedvével másokat ne untasson, igen kereste a magányt. Ebéd alatt szivesen vette, ha mások sokat és víg dolgokat beszéltek, neki pedig békét hagytak. Oly magaviselet, mely ilyen körben nem maradhat észrevétlenül.

Rettenetes állapot az, dúsgazdag lakoma, tréfa és nevetközés közben, csak kényszerüségből mosolyogni, belől pedig sötét kételyekkel küzdeni és odavetni lelkét a marczangoló kétségbeesésnek.

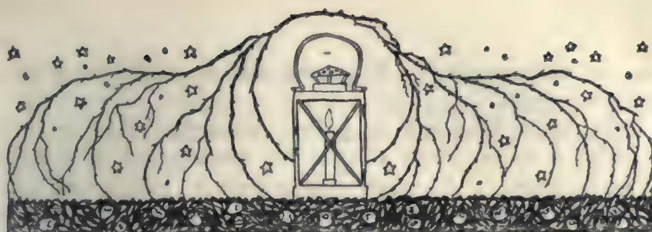
Már késő este volt, a midőn az illem megsértése nélkül parancsot izenhetett kocsisának, hogy fogjon.

Mikor pedig felült és őszi könnyü felöltőjét felvette, csak azt várta, hogy kocsija felzökkenjen az országútra.

Akkor előre hajlott, kezét a kocsis vállára tette és parancsolá:

— Hajts Réthfalvára. Olyan gyorsan, a mint a ló csak élve megbírja.

Mit akart ott, most, éjjel?

XX.

(Igen uriatlanul töltött éj.)

A kényelmes kocsi gyorsan koczogott az uton, egyenesen dél irányában.

A szenvedély, nyugtalanság, féltékenység és kétségbeesés hordta a fiatal embert, a ki nem gondolta meg hidegen, hogy mit cselekszik?

Mert ha kocsija, lova van az embernek, a jól kavicsolt úton elébb-utóbb ott lehet Réthfalván: de csak akkor jusson először eszébe: mit akar ott? mi a czélja? minő sikert remélhet?

Oda ment éjjel, a hol nappal is hiába kér bebocsáttatást. A báróné nem fogadja el látogatását s még nagy udvariasság lesz tőle, ha tagadó válaszát valami köznapi mentséggel indokolni kegyeskedik!

Ilyen helyre sietett ő, éjjel!

Egy pár óra mulva meg fog érkezni és nem fogja tudni, mihez kezdjen? Vendéglő, mely szobával is szolgálhat, a mezővároskákban is ritka. A falukban pedig csak zsidó korcsmáros mér bort és pálinkát. Tehát a falu szélén álljon meg a csinos úri fogat? mit mond erre a kocsis, mit mondanak az elkényeztetett uraségi lovak?

Paraszt háznál keressen szállást? Ezt kap mindenütt, a hova bekopogtat, még a vándor iparos legény

is, ha tud magyarul. Hogy ne találna hajlékot a gelenczei gróf!

De majd felvirrad reggelre. Az egész falu összecsődül a hirre, minő fényes úri vendéget kapott Pap Tamás uram, a ki csak negyedtelkes gazda és már kétszer telelt ki Ujhelyen a vármegye költségén.

A báróné mindjárt a reggeli kávé mellett értesül a nagy ujságról s mint kétfejü sárkány őrzi meg leányát, el nem bocsátja szeme elől, nehogy a felhők közől levélke hulljon kezébe.

De hát ha őrizni sem kell többé a feledékeny kis leányt? Hogy a szomorú külsejü házat kijavítják, a termeket festik és újra butorozzák, a kertet csinosítják: más okból is történhetik. Ki tudja? végre tán a báróné is ráunhatott az őt lealázó fösvénységre s ezután több csinosságot, több kényelmet akar élvezni. Hanem a menyasszonyi ruha megrendelése és gyors megérkezése sokkal fenyegetőbb jelre mutatott. Menyasszony nélkül nincs menyasszonyi öltözék. Legalább rendes körülmények között még nem látott ily készületet senki. De hogy a báróné a nagy értékü ékszereket is elfogadta, sőt nagy örömmel mutogatja is: ez minden kétséget eloszlatott. Ily kincset csak az elismert, elfogadott vőlegény küldhetett menyasszonyának.

Ha ez így van, mit lehet ellene tenni? Mit használnak most már a kis leánynak titkosan írt és oly magasztos lelki hevület közt átadott jegyzetei? A ki a legfelsőbb biróság előtt elveszté pörét, sehova sem felebbezheti ügyét. A leányka szerelmes levele nem váltó, melyet minden esetben ki kell fizetni. Mi volt tehát hátra? mi volt még itt elvégezni való? Hogy a változékony gyermeknek szemrehányásokat tegyen? ez férfiatlan tett lett volna.

És mégis hajtatott gyorsan Réthfalva felé. Belevágott a legdiákosabb szinezetü kalandba. Ez nem illett hozzá, a régi positiv mérnökhöz, a későbbi osztálytanácsoshoz, de tán a mai fiatal grófhoz sem.

Ilyen ember adhatná fejét arra, hogy éjjel lesse a házat, körül sétálja a bárónė kuriáját; kitegye magát azon lehetőségnek, hogy valaki megállítsa és kérdőre vegye?

Sőt, hogy a legprózaibb esetet is számításba vegyük: hát ha a falu komondorai megugatják és körülveszik? Azalatt pedig ama hűtlen és könnyelmű teremtés teljes lelki nyugalommal alszik és álmodik azon boldogságról, mely őt, az irigylendő Nagygáthy grófnét, várja.

Mindez nem jutott a fiatal ember eszébe.

Legalább nem az első perczekben, a lelkében keletkezett féltékenység furiáinak foga között.

De mentől inkább közeledett és a hűvös éji szellő megcsapkodá lázas forróságban lángoló homlokát, annál inkább kezdett visszatérni régi hideg megfontoló tehetsége. Nem annyira ugyan, hogy útjából visszaforduljon, de legalább gondolkodni kezdett vállalatának gyakorlati nehézségeiről.

Már lehetett esti tizenegy óra, a midőn egyszerre a távolból, a mérnök fülében igen ismeretes tompa dörömbölés hangja közeledett. Ezt éles fütty követé s a vonat, a nem messze fekvő állomás előtt egy perczre megállott.

— Hah! ez jó gondolat.

Az egykori főmérnök a vasut összes itteni állomásfőnökeit jól ismerte. Tehát volt a szükségben szállás és éji nyugalom magának és meglehetős hely a kocsisnak és lovaknak.

Parancsolá tehát, hogy kocsisa egyenesen a pályaudvarba hajtson be.

Csakugyan régi ismerősére talált, a ki legelőször is azt hitte, hogy a gróf azért igyekezett ide, hogy az átmenő vonaton hazafelé utazhasson.

A gróf barátságos vendégszeretetet kért és nagy szivességgel nyert is. Annál nagyobb volt az állomásfőnök csodálkozása, a midőn a gróf kijelenté, hogy bizonyos elhalaszthatlan ügyben, mely egyedül és

személyesen csak őt érdekli, rövid megpihenés után, útra fog kelni, még pedig gyalog!

Oly határozottan mondá ezt a gróf, hogy az állomásfőnök nem sok szót vesztegetett az ellenkező tanács ajánlására, hanem vendégét, nagy sajnálkozással útra bocsátotta.

De nem egyedül. Először, adott kezébe egy hatalmas bunkósbotot, másodszor elészólított egy kocsitoló szolgát, azon utasitással, hogy a gróf urat kövesse és minden parancsolatának engedelmeskedjék.

Így tehát ketten mehettek.

Hová? Réthfalvára, mely e helyre, gyalog menve, egy őrányi távolságra esett.

A mozdony füttye, az állomásfőnök egyenruhája, a kiséretül adott kocsitoló, egyik eszmét a másik után sugta az egykori mérnök fülébe.

Most már nem búsult többé az éji szállásról és a nappali búvó helyről, honnan igen sokat láthat, a mi a kastély körül történik.

Ez a biztos hajlék pedig a pályaőr háza volt, mely a kastély felső kertjének tőszomszédságában állott. Ő maga mérte ki helyét; ő maga ügyelt az épitkezési munkálatokra.

A pályaőrt pedig jól ismerte. Itt állítá meg ő egyszer a vonatot és épen ezen öreg embert küldé be a báróné kertjébe, friss virágokból font koszorúval, az ezredes sírjára.

A töltés tetején senkinek sem szabad járkálni, most azonban Gábor gróf magas pártfogás alatt állott s ha valahol az őrök megállították őket, a kisérőül adott kocsitoló csak azt mondá: félre az útból; nem látod, hogy én vagyok?

Ezen teljes érvényű útlevél mellett négy, öt pályaőr birodalmán is akadály nélkül áthatolhattak, míg végre a réthfalvi kert kerítése alá értek, a hol a pályaőr, egy tehervonatra várakozva, földre tett lámpája mellett édesdeden szunnyadozott.

Öreg legény volt már Márton bácsi s nagyon meg-

ijedt, a midőn nem a közelgő vonat, hanem egy pár sötét alak ébreszté fel őt álmából.

A gróf megköszönte a kiséretet és herczegi borravalóval vett búcsút a kocsitolótól.

Az öreg Márton, a réthfalvi kert melletti pályaőr bámulva ismeré meg a mellette álló fiatal emberben a korábbi főmérnököt és a mai grófot, a gelenczei kastélyból.

— Tetszik valamit parancsolni?

— Szállást kérek az éjre.

— Szállást? az meg van tiltva; de ha az én főmérnököm, az én fiatal kis grófom parancsol: az egészen más.

Aztán sokáig dörmögött magában az öreg, mint a ki mondani is akarna valamit, de tán okosabb volna hallgatnia.

Végre, az éj sötétében, a midőn a beszélőnek zavart arczvonásait senki sem látja, neki bátorodék és kérdé:

— Méltóságos uram! a mióta tudom, hogy az én főmérnökömből Szabolcsy gróf lett, sokszor akartam levelet írni Gelenczére.

— Szivesen vettem volna. De itt vagyok, beszéljen élő szóval.

— Sohasem találná el, ki vagyok?

— Ön? És ki volna?

— Megmondanám, ha nem félnék, hogy a mostani hatalmas uraság restelhetné az ilyen régi ismeretséget.

— Beszéljen bátran. Ön tudja, hogy annak idejében magam is szegény legény voltam.

— Úgy van, szegény. Főmérnök a vasutnál! Akkor is annyi volt köztünk a különbség, mint a püspök és a falusi templom harangozója között.

— Patvarba, az ilyen hasonlítgatásokkal. Szóljon s meglátja, hogy a mai gróf még mindig dicsőségének tartja a főmérnökséget.

— Oh, akkor még nem tudtam, mi köt bennünket

össze. De tessék elhinni: én eddig a szerencsémmel senki előtt sem dicsekedtem és ezután sem fogok.

— Tehát, ki ön?

— Én? hogy is mondjam. Én a gróf úrnak keresztapja vagyok és a gróf úr az én keresztfiam. Nem nagy atyafiság, de mégis valami.

— Ön az én keresztapám?

— Én vagyok Hólyag Márton, a ki a szép, jó és boldog világban, Kossuth apánk idejében, fuvarba járogattam. Egyszer Szerencs mellett, a szekeremen, kis gyermek jött a világra. A lengyelkei pap bevitte Tokajba a templomba s annak rendi szerint megkereszteltük a kis Gáborkát. Meg sem ajándékoztam keresztfiamat. Mai napig adósa vagyok ezzel neki.

— Ne búsuljon, majd kiegyenlítjük számadásunkat. Most pedig, kedves keresztapám, vezessen födél alá, mert reggelig aludni akarok.

— Mindjárt otthon leszünk. Amott az átjáró; onnan csak kétszáz méter az őrházig.

— Van felesége?

— Van bizony, hála Istennek.

— Tán épen az a szőke menyecske, a kit régebben többször láttam?

— Az, bizony; nem is más.

— Későn házasodhatott, keresztapám, ha ilyen fiatal felesége van.

— Mindig későn házasodik az ember, ha életében negyedszer követi el ezt a bolondságot.

— Negyedszer?

— Oh uram: a mi a férfinál a hivatal, az a fehérnépnél a házasság. A hol egy szoba, konyha, meg egy darab kenyér van, úgy folyamodnak arra az aszszonyok, mint mi, ha megürül a pályaőr házikója. És ha az öreg ember nem merne is vállalkozni, addig járnak komendálgatni a komámasszonyok, míg egy ilyen bolond jószág a nyakunkon marad. Ne vegye panaszkép az Úristen.

Így tett szert éji szállásra az ifjú gróf, épen a

réthfalvi kert tőszomszédságában. Meg is érdemlette szerencséjét, mert épen ő mérte ki helyét, hajdanában.

Az álmából felvert menyecske, mihelyt meghallotta, ki lépte át a küszöböt? rögtön felkelt és ágyat vetett a vendégnek; maga pedig két szalmazsákot terített a konyha közepébe és ott töltötte, áldott jó lelkiismerettel az éj hátralevő részét.

Reggel hat órakor fehér kávét vitt be a grófnak. A hozzávaló kenyeret szépen megpirította. Mert szakácsné volt azelőtt Király-Helmeczen az ispánnál és tudta, mily drága-finom ételekkel élnek a gazdag emberek.

Ez időben a pályaőr hivatalos önérzettel leste a reggeli vonatot. Ott ajtaja előtt s tábornagyi rövid botjával mutatta, hogy szabad az út, nincs semmi akadály.

A fiatal ember pedig tökéletesen otthon volt. Számára biztosabb és kényelmesebb observatorium nem létezhetett e világon. Kifelé, a domb magaslatán szántóföldek terültek. Befelé az ablakon át végig láthatott a pusztult kerten egész a kastély fehérlő homlokzatáig.

Egyelőre beszédbe eredett a menyecskével.

— Kedves galambocskám, kérdenék valamit, ha megigérné, hogy nem adja tovább szavamat.

— Én? Még csak az kellene, hogy pletykát csináljak! Elhiheti, gróf úr, hogy olyan titkok vannak rám bízva, hogy még a zempléni főispán felesége sem tudja.

— Ezt örömmel hallom.

— Tudja meg, hogy Lenke kisasszony nagyon jó hozzám. Én öntözöm, minden este a gyepet az ezredes sírköve körül. Az ablakból is láthatja, hogy olyan friss zöld, mintha egy vég bársony volna leterítve. Tudja, mit mondott nekem a kisasszony ezelőtt három nappal?

— Szeretném hallani.

— Azt mondta: Örzse néni, mert így szólít a kis angyal, holnap délben levelet adok át, titokban, vigye a városba és tegye a postára.

— És elhozta a levelet?

— Nem hozta biz azt, szegény. Azóta nem jött fel a kertbe. Egész nap lestem, a levesem is majd kifutott, de a kisasszony nem mutatkozott.

— Csak nem beteg tán?

— Semmi baja. Víg és jókedvű. Ezt Jetty szobaleánytól tudom, a ki derék leány, de Lenke kisasszony mégsem bízná rá levelét, mert elébb kerülne az a báróné, mint a postamester kezébe.

— Gondolja, hogy Lenke kisasszony egész napon a szobájában marad?

— Arról nincs szó. Elviszi az anyja sétálni az alsó kertbe.

— Oda pedig nem jut be idegen.

— Dehogy nem. A báróné igen szivesen lát engem s mást is a faluból.

— Tehát elmehetne oda?

— A mikor akarok. Csak vennem kell öt krajczárért kalarábét, paradicsomalmát és petrezselymet s a báróné úgy megköszöni a pénzt, mint a zsidó, ha petroleumot vásárlok tőle.

— Elmegy ma oda?

— Ma inkább, mint máskor. Az öregem azt mondta, itt ebédel a gróf s akkor meg kell mutatnom, mit tud még a királyhelmeczi ispán szakácsnéja.

— Köszönettel veszem Hólyag Márton uram vendégszeretetét. Nem eshetik meg, hogy találkozik Lenke kisasszonynyal? és az igért levelet is átveheti tőle?

— Azt majd meglátjuk.

— Ismeri Nagygáthy grófot?

— Hogy ne ismerném? Szörnyű nagy gróf, de piczi kis emberke. Épen egy ilyen vézna jószágot láttam egyszer a beregszászi vásáron, a mint megevett hat font csepűt.

— Gyakran jár ide?

— Egy héten kétszer. Reggel jön, este tíz órakor megy vissza. Istenem, hogy lehet az ilyen ember gróf, a mikor a számadó gulyás még bojtárnak sem venné be.

— Látja néha?

— Látom. Bár ne látnám, mert ugyancsak meggyűlt vele a bajom.

— Hogy-hogy?

— Nem érthetem, hogy ha az ember egyszer gróf, még szemtelen is lehessen.

— Ah, szemtelen? Ez érdekes kezd lenni.

— A dolog így történt. Már jó sötét volt, a midőn öntözém a gyepet a honvédezredes sírja körül. Egyszer csak mellém furakodik a gróf, mond valamit s aztán, követem alássan, úgy nyúl hozzám, hogy ijedtemben, a milyen széles a tenyerem, úgy pofon találom legyinteni.

— Csattant?

— Mint mikor a szél becsapja az ajtót! Szépen megcsendülhetett a füle belé. De csak aztán kezdtem félni. Hátha van olyan törvény, hogy felakasztják az olyan embert, a ki pofon szelt egy grófot?

— Még eddig nem volt rá példa. Alkalmasint azért, mert nem tett panaszt a bíró előtt.

Ezalatt átrohant a vonat és Hólyag Márton uramnak szabad ideje volt délig. Mindjárt tűzre való fát vágott; elküldte feleségét a boltba, mészárszékre, hogy mára olyan ebéd legyen, a minőt Zemplén még nem látott.

Mikor kongott a réthfalvi harang, csakugyan az asztalon volt a leves s utána még három tál válogatott eledel. Örzse asszony még jobban akart főzni, mint az ispánnétól tanulta s azért a boltból tizenöt czitromot hozott s minden ételt ezzel fűszerezett agyon. Bölcsen vélekedvén, hogy a grófok, a drága czitrom nedve nélkül, ennivaló dolgot be nem vesznek szájokba.

Épen az utolsó étel jött az asztalra. Nagy gonddal készült pecsenye egy vén kecske czombjából, gyönyörűen felczifrázva levegőben szárított szalonnából metélt szeletkékkel.

A ház asszonya büszke öntudattal akará vendégét kinálni e remek készítményből, a midőn fél szemmel mindig lesve az uraság kertjében netán feltünő jeleket, egyszerre lecsapja az asztalra a tálat s mint kilövött nyíl iramlik az ajtó felé.

— A kisasszony!

Erre a fiatal ember is kirugja maga alól a széket, maj magával rántja a terítőt és odaszökik az ablak mellé.

Nézett és látott. Ott volt, csakugyan ott lebegett könnyű léptekkel a kertben, mint a bokrokat megzörgető szellő. Körüljárta a síremléket övező pázsitot; majd a gyepre lépett; óvakodva visszatekintett a kastély felé. Egy fohászszal egész imát bocsátva az ég felé s aztán a sírkövet kétszer, háromszor megcsókolá.

A következő pillanatban a pályaőr feleségének vörös szegélylyel ékített kékpettyes szoknyája is tarkítá a kert pusztaságát. Örzse néni is óvatosan haladott előre s mégis, mihelyt észrevette a kis leány, hogy valaki közeleg feléje, nyájas arczczal intett, megfordult, a földre nézett s azután mint a galamb, mely repkedni indult, de a felhők között karvalyt pillantott meg, visszarepült a kastély oltalma alá.

Mindez legfölebb harmincz lépésnyi távolban ment végbe az ablak mellé szögezett fiatal ember szeme előtt. Látva a kis leány megfutamodását, mellét valamely eddig soha nem érzett fanyar és keserű érzet rohaná meg. Azt hitte, végső órája ütött. Ah! a leányka megbánta, vagy elfeledte, a mit igért!

De mi történik a következő perczben?

A pályaőr csinos menyecskéje nem zavarodik meg a kisasszony eltűnése miatt; inkább biztosabb lépésekkel halad előre, odáig, a hol a leányka állott. Itt

Csak egy levelet Szabolcsy grófhoz czímezve.

lenéz a földre, keresgél, aztán hirtelen lehajlik, felvesz valamit, köténye alá rejti s akkor győzelmet hirdető arczczal rohan visszafelé.

— Ezalatt Gábor gróf már a ház küszöbét tartja elfoglalva; útját állja a hazatérőnek s a fellázadt szenvedély legvadabb hangján kérdi:

— Talált valamit?

— Semmit. Csak egy levelet Szabolcsy gróthoz czímezve.

És ezen kincsarany találására azt mondhatta: semmit! Mi lehetett ennél e földkerekségen becsesebb? A levél tintával volt írva, bizonyságul, hogy a kis leány több szabadsággal bir, mint azelőtt. Szabatosan volt czímezve, spanyolviaszszal lepecsételve s még postajegygyel is ellátva.

Mi lesz tartalma? Hátha korán örvendett?

Visszament a szobába, a hova a házbeliek, illemből és szerénységből nem követték. A terített asztalról vett elé egy kést s felhasította a borítékot.

Halavány volt mint a fal, de mindjárt az első sorok olvasására, arczszíne megjött, elfojtott lélegzete újra szabad lőn.

Ím a tartalom:

«Egyetlen igaz barátom a földön!

Ön hallhat most Réthfalváról csodálatos meséket. Megérkezett a menyasszonyi ruha, a mama szekrényében ragyog a drága ékszerek sokasága; de az én szememet el nem vakítja, többre becsülöm a szétszórt kavicsot az országúton.

Lesz híre a nagy lakodalomnak. Jön a vőlegény, öt lóval, sallangos szerszámmal. Elhozzák Leleszről az aranykeresztes apátot, Beregszászról a város tizenkét mozsarát a durrogtatásokra. Itt lesz a násznép huszonnégy kocsival. Készülnek a násznagyok, egyik főispán, másik miniszter. Van már két nyoszolyóleány, olyan nehéz selyembe, hogy uszályukat el sem czipelhetik. Meg van rendelve Pestről, ifjabb vagy idősb Rácz Pál bandája, hogy húzza a csárdást kivilágos

kivirradtig. Már kaptuk levelét a párisi szakácsnak, a ki azt írta: öt konyha és tizenhét egészen különfajú kemencze kell neki, ha igazi uraknak való süteményt akarunk.

Egyelőre nincs más csodálni való a mamám szerény kastélyában, mint egy kis semmiség, a ki nagyon hasonlít egy elszédített gyermekhez. Ez most úgy mutatja, hogy víg, nevetköző s alig várja a lakodalmi tánczmegkezdését. Oh nagyon bájos dolgokat kell hallania: hogy csak azért volt eddig világtörténelem, csak azért építették az egyiptomi piramisokat, azért dőlt meg Róma, azért találta fel a franczia forradalom a guillotinet, hogy végre, ennyi előzmény, ily gazdag múlt után méltókép derülhessen fel a nagy nap, október 1-je, melyben a Lenke nevű falusi ibolyából, egyszerre az óriási Nagygáthy grófnak boldog felesége legyen!

Ennyi roppant készület mellett, egy igen mellékes kellékről mégis megfeledkeztek. Avagy bizonyos-e, hogy menyasszonyt is találnak aháznál? Egy holttestet, gyertyák között, a ravatalon, tán igen: leányt, fátyollal és koszorúval fején, a templomban, semmiesetre sem!

Oh, barátom, legyen megvigasztalva, hogy még van e világon igazi hűség a leányok szivében. Én pedig élni akarok, ha lehet. Én csak azé lehetek, a kinek nemes szívből ömlött könnye az én kezemen száradt meg. Tőlem függ, hogy másé ne legyek; tőle, hogy csak az övé.

Vegye szent igéretemet, hogy ama meghatározott napon nem lesz menyasszony Réthfalván. Hová tűnt el? Tán a halál birodalmába? Ez sem lehetetlen, csak az bizonyos, hogy nem vihetik, élve, Nagygáthy gróf kastélyába.

Ha az én Gábor grófom olvassa e levelemet, legyen megnyugodva. Éljen kellemesen, mint szokta és semmit se változtasson napirendjén. Járjon mulatozó társaságokba; csak nevesse, ha mások, bal csillagzata

miatt, sajnálkoznak rajta. A legbölcsebb politika lesz, ha úgy mutatja, mintha lemondott volna rólam. Hagyja rá, ha Cecilie néni más jobb szerencsével vigasztalja. De bízzék a jövőben, bízzék bennem.

Eddig tart, a mit egy leánytól követelni lehet. A természet szabta ránk a törvényt, hogy csak szenvedőleges cselekményekre legyünk képesek. Szerepem ott végződik, hogy ne legyek másé. Hogy azé legyek, a kit én szeretek, kizárólag attól függ, a ki engem is szeret. *Lenke.»*

Ez volt a levél tartalma.

A fiatal ember ismételve olvasta végig s mentől inkább behatolt a betűk titkos értelmébe, annál inkább megerősödék hite és bizalma.

Nem voltak ez iratban nagy szavak, elkoptatott kifejezések használva. Csak az volt világosan, mit akar a kis leány, mit nem akar? Mit tehet és mi mulja felül erejét? Kellett-e ennél több, ha minden el volt mondva, a mi szükséges?

Ha e levélben csak egy gyermek szivének ömlengését olvassa, még maradhatott kétely a szivében. Mert az érzelem változó és a hűtlen lélek oly hamar talál mentséget és indokolást az ellenkező út választására.

De a levélben a hű szerelem mellett a tiszta felfogás és a gondolkodni tudónak értelmi tehetsége is kivilágлott. Ha tehát a szív igérete legfölebb biztatás lehetett: a meggyőződés nyilatkozata már a teljes biztosíték érvényével birt.

Sőt a kis leány levelének némely helyéből a kedélyen kívül még az önérzet urakodása is feltűnt. Némely sorból még a gúnynak és a humornak szikrái is felvillámlának.

Mindez balzsamot öntött a fiatal ember szivének sebére. Most már tudta, miben keressen megnyugvást, hol találja meg jövőjének boldogságát? Bátran lehet ott építeni, a hova a szív vonz, az értelem pedig vezet.

A leányka vállalta magára, hogy nem lesz másé: a férfi kötelessége marad, kivívni, hogy csak az övé lehessen.

Nem lehetett e munkafelosztás bölcsesége ellen kifogást tenni. A férfi végkép számûzve volt a báróné kastélyából. Nem élünk a lovagkorban, hogy a szomszéd várat megostromoljuk. Elég, ha a leány magára vállalta a teendők könnyebb részét: a nehezebbet majd elvégzi a férfi.

Estig ott maradt a pályaőr házában; az éj beálltával visszagyalogolt a legközelebbi állomásra, a hol kocsijára ülvén, haza hajtatott.

XXI.

(A válság kezdete.)

Október első napjáig még egy pár hétnek kellett lefolyni. Ki követelhette egy szerelmes ifjútól, a kire a megpróbáltatás órái vártak, hogy nyugton, tétlen maradjon s mindent az örök végzet vak határozatára hagyjon?

És mégsem tehetett mást. Hogy vállalja magára a rettentő felelősséget, hogy túlbuzgalmában imádottjának kész terveit megzavarja, vagy épen legjobb szándéka mellett is, úgy vegyüljön közbe, hogy az eredményt is meghiúsítsa?

Mást nem tehetett, mint levélben írta meg lelkének nyugtalanságát, szerelmének végtelenségét. A postai közlekedés utja nyitva állott előtte. Levelét csak a vasút 77-ik számú pályaőréhez kellett czímeznie. A többit Örzse ifjasszonyom ügyességére, hűségére és a jó szerencsére bízta.

A válasz, nem hamar ugyan, de mégis megjött. A kis lány minden betűje menny és üdvösség. Mindig a régi, állhatatos, változatlan és elhatározott. Csak a jövő boldogságáról beszél, ama másik sötét esély, a halál még csak czélzásképp sincs említve.

Rögtön, még ez éjjel, egész ívre terjedő feleletben köszönte meg a nyert vígasztalást és oly boldog volt a gondolatban, hogy sorai másnap délre már ott lesz-

nek a réthfalvi kastély kertjének közelében s a pályaőr felesége lesni fogja az alkalmas pillanatot, melyben a tiltott árút a czímzettnek kezébe csempészhesse.

De mikor reggel lovas legénye meghozá az éjjel érkezett postát s az ifjú minden érdeklődés nélkül nyúl a hírlapok csomagához, egyszerre egy levelet is pillant meg, a mely a Réthfalvához legközelebb eső vasúti állomás jegyét hordta homlokán.

A legrosszabbat sejtve töré fel a borítékot: de mindjárt vígasztalást és felbátorítást igérő jel mutatkozott. Oh jól ismert vonások az ő angyalkájának kezétől!

És mégis retteg. Mit fog hallani? Remélhet, vagy kétségbe kell esnie? Mert ha a kis lány tegnap írt és alig tizenkét órának lefolyta után újra tollhoz nyult: akkor oly valaminek kellett közbe jőni, a mit veszély nélkül el nem hallgathatott.

Különben pedig fődolog volt, hogy írt. A ki ír, a kinek közlendői vannak, annak szerelme el nem hamvadhatott.

Ime a levél:

«Kedves Gábor!

Ma szept. 28-ik napját írjuk s hírt vettünk Hevesből, hogy Nagygáthy gróf még ma estére megérkezik. Másnap megy Cecilie néni látogatására. Az utolsó napot Vékonyi bárónál tölti és okt. első napján kocsin és vasúton érkezve, itt lesz az egész násznép. Minden vendég csak Gedeon bátyám részéről hivatott meg. A mi rokonaink és ismerőseink közül mamám senkit sem vár.

Jelen van a veszedelem, de engem e siettetés nem lep meg készületlenül. A minek a jövő hónap utolsó éjjelén meg kell történnie, el nem maradhat. Szerelmem és a vész jelenléte lelkemnek oly csodálatos erőt kölcsönöz, minőt még eddig magamban nem éreztem.

El fogok tűnni. Könnyen, kényelmesen, fáradság és

veszély nélkül és odamegyek, a hol senkinek eszébe sem juthat engem keresni.

Egyedül csak öntől, az én szeretett Gáboromtól félek. Oh, ha nem bíznék egy leányka akaratának szilárdságában és segítségemre sietvén, egész építményemet lerombolná!

Azért elkerülhetetlenül szükséges, hogy az én Gáborom ezen napokat a világ szeme előtt töltse. Ne maradjon otthon, menjen inkább látogatóba Cecilie nénihez néhány napra. Legyen vidám, jókedvű, mulasson gond nélkül és élvezze az ottani társaság örömeit.

Nem fog elidegenedni a leánytól, a kinek bátorsága volt a végső veszély elől ily szörnyű zajt ütő kalandokba bocsátkozni? A legközelebbi hír rólam nem hamar, de a legbiztosabb helyről fog érkezni. Örökre híve

Lenke.»

A fiatal ember egymásután háromszor-négyszer átolvasá e sorokat. Még a betűk alakjából is valamely elrejtett titkot akart kimagyarázni.

Egy félénk gyermek el fogja szülői házát titkon hagyni! És ő, a férfi, tétlenül vesztegeljen!

Van még napjainkban leányi szív, mely ily áldozatra kész legyen?

— Engem mulatni küld. Szükségesnek tartja, hogy a világ szeme előtt éljek. Tehát tudja, hogy a segédkéz nyujtásában a gyanu legelső sorban is rám háramlik. Él az isten! az én kis Lenkém a legvilágosabb alibit akarja számomra megszerezni.

És ha csakugyan azt hinné is a világ, hogy a réthfalvi menyasszonyt Gábor gróf szöktette meg: mi következik belőle? Mert ez a Nagygáthy olyan fajta gróf, hogy feléje sem tekintene Gelenczének. Amolyan okos vőlegény, a ki az előle megszökött menyasszonyt nem fogja üldözőbe venni. Szépen ott hagyja, a hova ment. Az anyja előtt pedig vállát vonogatva,

udvariasan bocsánatot kér, beszél holmi sajnos félreértésekről s aztán odébb állít egy házzal.

Sőt ismerve a társadalmat, a művelt körök fogalmait, senkinek eszébe sem juthat az eltünt kisasszonyt épen a vetélytársnak házában keresni.

Az már megtörtént, hogy a leányka a rá erőszakolt vőlegény elől megszökött. Rendesen jelen volt a megszöktető is. De hogy a magas, vagy csak a művelt középrendből származó leány egy fiatal, nőtlen ember oltalma alá kerüljön és ott maradjon, míg szülőinek beleegyezését megnyerheti vagy nagykorúságát eléri: ilyet még senki sem hallott: mert ez erkölcsi és társadalmi lehetetlenség. És a ki mégis megtenné, nem érdemes arra, hogy beszéljünk róla, vagy épen megírjuk szomorú történetét.

Tehát úgy tekintsük e megszökést, mint bevégzett tényt, mely ellen nincs gyógyszer, nincs felebbezés?

Valóban a világ nagyon hajlandó lesz így itélni. A megszökött leánynak jó hírét csak az adhatja vissza, a kiért megszökött. Más bármely helyről érkezett amnesztia érvénytelen.

Lenke kisasszonynak ezt tudnia kellett. Tudja minden leány, ha nem is tanítják arra. Ám de azt is tudta, kiben bízhatik föltétlenül!

Igen! de az édes anyja? Oh, az anyai szívvel nem lehet megalkudni. Az megkeményedhetik, elvakultságában önző, kegyetlen, igazságtalan is lehet, de meg nem hal soha. Az anya a rettentő hír hallatára fölébredve, legelőször is veszedelmekre fog gondolni. A Bodrog folyó nincs messze, aztán rablók és gyilkosok is vannak a világon. Tehát nyomokat és vérfoltokat fog keresni mindenütt.

De ne verjük félre a harangot, míg semmi sem történt. A réthfalvi kastélyban nagyban és aggodalom nélkül folynak a készületek a lakodalomra. A leányka megnyugodtnak látszik, tehát elfogadta már édes anyjának bölcs tanácsait.

Eddigelé csak egy kis leány leveléből olvastuk,

hogy végzetes lépés fog bekövetkezni és az egész világon csak egy ember van, a ki ezen igéretnek teljesedését reszkető szívvel várja.

— — — — — — — — — — —

A déli órák multával Gábor gróf híven követve imádott úrnője titkos utasítását befogatott és áthajtatott Cseklész grófné kastélyába.

A grófnénak mindent megfigyelő rendőrsége volt otthon. Mikor jelentést vett, hogy Szabocsy gróf a kastélyba érkezett, már azt is megtudta, hogy vendégének kocsiján egy utazó bőröndöt is láttak.

Rögtön parancsot adott, hogy szobát nyissanak az első emeleten. Maga lement a földszinti elfogadó terembe és szokott hangzatos modorával üdvözlé az érkezőt.

— Ah, végre megértem a napot, melyben az én legközelebbi szomszédommal is meg lehetek elégedve. Köszönöm, hogy olyan podgyászszal jött, mint az angol lord, feleséggel, öt leánynyal, három gouvernante-tal, hat komornával és egy egész ezred cselédséggel. Tessék ezt a szép svájczi hotelt elfoglalni az egész saison tartamára. Mindjárt meg is kapja jutalmát. Megengedem, hogy karját ajánlja a gyönyörű fiatal vendéglősnének s vezesse le a kertbe a társaság közé.

A kert nem messze volt, csak ki kellett lépni a verandára s onnan nehány lépcsővel alább a virágszőnyegek s poronddal behintett puha utak.

Hanem a fiatal ember nagyon szószerinti értelemben vette a grófné parancsát. Megbocsáthatlan ügyetlenséggel a legrövidebb utat választá a társaság felkeresésére.

— Oh, nem így alkudtunk, — szólt a grófné, a midőn a park kanyargóin a legelső válasz-útra értek. — Térjünk balra; ez a legnagyobb kerülő egész kertemben. Mert sok beszélni valóm van. Anyai oktatásokat akarok adni és föltétlen engedelmességet követelek. Mi van ma?

— Hétfő.

— Azt tudom, a szakács menujéből. Hányadik napja a hónapnak?

— Szeptember 29-ke.

— Helyes. Tudja-e, hogy szerdán, október 1-én országos menyegző lesz Réthfalván?

— Az egész vidék beszéli.

— És ön mit mond rá? Remélem, férfias lemondással tűri sorsát?

— Férfias megnyugvással, grófné.

— Nem értem az ilyen túlfinom megkülönböztetést. Rendesen rejtélyes kétértelműség lappang alatta. De nem feszegetem tovább, mert azzal, hogy idejött ön, már megkaptam a kielégítő választ. A ki mulatni akar, bebizonyította, hogy képes feledni. Roppant bölcsen teszi, mert a hűtlen leány megbüntetése, a mióta a világ áll, csak egyetlen egy igazi, valódi és gyakorlati boszú létezik.

— És az volna?

— Először: kinevetni a szív bohó tévedéseit. Másodszor: rögtön, még melegében szétnézni, keresni és megtalálni a teljes kárpótlást.

— Megkisérlem.

— Eljent kiáltok e határozatra. Mert higyje el nekem, a híres lélektani tudós, a ki a szerelmet feltalálta, megmagyarázta s minden titkát bonczkés alá vette, épen a leglényegesebb föltétel meghatározásában követte el a legoktalanabb hibát.

— A legoktalanabb hibát?

— Abban bukott meg, okoskodásában, hogy ráfogta a férfira, mintha nem lehetne rögtön vagy később egy más nőt ép oly forróan szeretnie, mint azt a legelsőt, a kit véletlenül kiszemelt magának! Ime az én uram és férjem, Cseklész gróf, már praktikusabb világbölcs. Ő azt szokta mondani: Minden nő ceteris paribus, egyenértékű. A mit az egyik megad, a másik meg nem tagadja. Ergo: (még mindig Cseklész úr velős mondatait idézem) micsoda eszeveszettség, a vi-

lágon hatszáz millió nő közül egyre ráfogni, hogy többet ér, mint a többi összesen? és ha ezt az egyet elvesztettük, a többire sem szemünk, sem szívünk, sem vágyunk?

— Valóban grófné, ez épen nekünk, csalódott férfiaknak való vígasztaló filozófia.

— A tudomány alapos és megczáfolhatlan: csak a tanítványok gyöngék hozzá. Azonban én egészen másról akartam beszélni. Hallotta már valakitől, hogy ma ebédre Nagygáthy grófot is várom?

— Ah? itt van már a vidéken az én legújabb barátom?

— Tegnap érkezett Kis-Gáthra egész csapat czimborával. Megtartották, az este, az ifjúság és szabadság elvesztésének halotti torát. Roppant dáridót csaptak, én pedig büszke vagyok rá, hogy segítségem nélkül még pezsgőt sem ihattak volna.

— Elfeledtek hozatni?

— Azt már nem tették. Ilyen hibába nem szoktak esni. Hanem mikor a palaczkokat be akarták hűteni s a jégvermet felnyitották, mit találtak? Csupa poshadt vizet, fürdőt vagy lóúsztatót. Akkor aztán hozzám küldtek s én adtam is nekik egy fél szekér jeget kölcsön, azon kikötéssel, hogy jövő évi deczember vagy január havában kamatostul visszatérítsék.

— Súlyos föltétel! Mi lesz a világból, ha már a grófnék is uzsoráskodnak!

— A tanulság ebből az, hogy az én Gábor grófom mai napon igen correct módra viseli magát és nem keres ürügyet összezörrenésre.

— Ebben bizonyos lehet, grófné.

— Nem félhetek, hogy házamnál párbajra hivás keletkezhetik?

— Részemről nem adok rá okot.

— Akkor nyugton vagyok, mert az én vitézlő Gida öcsém nem krakéler. Olyan piczi, hogy Tom Pouce tábornokkal sem mérkőzhetik. Egyszer már közel volt hozzá, hogy verekedjék, de ellenfele azt mondá; gróf!

ön oly subtilis czéltábla, hogy golyó helyett serétlövést választok.

— Ez a grófné élcze.

— A mi pedig az én kedves Lenke húgocskámat illeti: a minő hű képet csinált hozzá, a midőn bizonyos levélkét a kezébe csempésztem, nem hittem volna, hogy szív dolgában ily változandó lehessen. De mit akar ön? 70,000 hold Heves feketeségében, borzasztó hatalom! Ki állhat ellen vértezetlen kebellel az armstrong-ágyúnak? Egyébaránt régi tapasztalás, hogy a nő, a ki szerelmében a holdak ezreit veszi számításba, maholnap a férjét sem tekinti másnak, mint a birtokra betáblázott adósságnak.

Nehéz volt itt a fiatal embernek valamit közbeszólni. Szerencséjére a grófné ezt soha sem várta. Elég boldog volt, ha bátran és szabadon beszélhetett a levegőbe.

— Majd megválik, — folytatá, — minő próféta voltam. Úgyis az igazi boldog házasság oly ritka e világban. Valóságos kivétel. Hála Istennek, én e kivételek közé tartozom. Hallott ön engem Cseklész gróffal összepörölni?

— Soha! grófné. Még mindig Kassán mulat ő méltósága?

— Isten őrizz. Ilyenkor szeptember végén Monaco bájait szokta élvezni. És hogy bebizonyítsa hozzám való határtalan szerelmét, azt írta nekem: kedvesem! a hányszor felteszek a carreau dámára ötszáz frankot, mindig rád gondolok és vesztek!

— Ez a bizonyíték?

— Természetesen. Mert írva van, hogy a ki szerencsétlen a kártyában, boldog a szerelemben!

— Valóban igaz.

Ily csevegések között találták meg a társaságot, mely a kertnek egyik gyepes tisztásán oly szenvedélylyel dobálá az abroncsot, mintha e gyermekjáték mulattatná őket. Pedig csak alkalom ez, melyben az urak és hölgyek mintegy mellékes észrevétel gyanánt, a

legszabadabb modorban mindent elmondhatnak, a mi szívükön fekszik. A szó az abroncsra vonatkozik, a gondolat a keletkező titkokra. A ki ezt nem tudja, bámulja, mint mulattatja az ily haszontalanság még a legjobb társaságot is.

— — — — — — — — — — —

Az ebéd idejének közelegtekor megjött szerencsésen Nagygáthy gróf is. Máskor nagy esemény, nagy megtiszteltetés volt ez; ma a bizonyos menyegzőt megelőző napokban igen közönyös jelenség. Egygyel több a társaságban, más semmi: mert mi hasznát vehetnék itt annak a férfinak, a ki mindenkitől elpártolt s már kimondá, kit választott?

Gedeon gróf udvariasan üdvözlé a ház úrnőjét és az egész társaságot, aztán feltünő hévvel ragadá meg Gábor gróf kezét. Majdnem úgy ütött ki e tüntetés, mintha ezen embernek köszönné boldogságát. A menynyiben 9000 hold megszerzése e nevet megérdemli. Mindjárt melléje állott és oly hangon, mint a kinek titka nincs, mondá:

— Barátom, készülj. Holnapután reggel tíz órakor viszlek Réthfalvára.

— Engem?

— Téged; két okból.

— Értem: primo, secundo.

— Úgy van. Primo: mert barátom vagy és boldogságomat szemlélned kell. A báróné egészen rám bízta, kiket hívjak meg.

— Bocsáss meg, barátom . . .

— Egy szót sem, míg mindent nem hallottál. Secundo: Réthfalva souverain hatalma előtt előterjesztettem a meghívottak névsorát. Mikor neved előfordult, mennyből alászállott menyasszonyom, irántami szívességből pártolta indítványomat. A báróné nyájas igent billentett; a meghivót pedig aláírta. Itt van, olvasd.

— Csakugyan?

— Holnap Réthfalván ebédelek, de az éjt Kis-

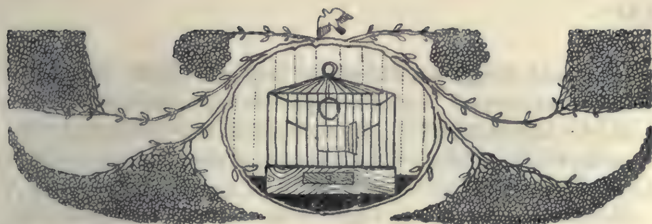
Gáthon töltöm. Szerdán tejbevajba fürösztött öt lovammal, épen mikor tizet ver az óra, rohanok Réthfalvára a rám váró kész üdvösségre. Magam hajtok; te mellettem ülsz. Tizenkét órától kettőig gyűl a vendégsereg. Násznagyok, vőfélyek, nyoszolyó lányok és (ezt már halkabban mondá) a dolognak ostoba részletei, a kik csak arra valók, hogy egyék meg az ebédet s vigye őket az ördög mentől előbb a pokolba! Rendeld oda saját fogatodat is; mert ebéd után olyan goromba ficzkó leszek, hogy feleségemen kívül, senki számára nincs szemem. Adieu? Vágtat az öt sárga csikó s meg sem áll Beregszászig, a hol vasútra ülünk.

Most már egyszerűen csak a fülébe súgott valamit barátjának, oly ragyogó arczczal, mintha mondaná: a többit pedig bizd rám.

Ez volt a programm a Réthfalván készülő menyegzőre.

Gábor gróf hallgatott és gondolá:

— Dicsőségesen csinálódik az én alibi-m! A prímást, az esztergomit úgy, mint a melyik a Hungáriában muzsikál, előbb vehetik gyanuba, mint engemet!

XXII.

(Hallatlan botrány az úri világban.)

Másnap Nagygáthy gróf Réthfalván éldelegte boldog perczeit. Kissé különösnek találta s nem könnyen szokott a gondolathoz, hogy házasodni fog és ennyire el van szédítve egy leány szépsége által, melyhez csak 9000 hold járt hozományképen. Ilyen kedvtelést, néhány év óta, bármikor megszerezhetett volna magának.

De kezdte észrevenni, hogy szerelmes is, a menynyiben a szép Lenkét lehetetlen volt nem szeretni. Hogy a leányka hallgatag, tartózkodó és bátortalan, ez csak előnyére szolgált. A víg és könnyelmű menyasszony inkább elidegeníti a férfit, mint magához vonja. A jó kedv és megelégedés házasság utánra való időtöltés. Kapja csak egyszer kezébe kis feleségét, majd mulatságosabb nótákra is megtanítja.

A háznál minden készen volt; az építő, festő és diszítő iparosok eltakarodtak. A báróné a perczeket számította, hogy ki legyen mondva az oltár előtt a végzetes igen s ha leánya Nagygáthy grófné lett, kész a földön a mennyei Jeruzsálem; megérkezett a halandók számára a hivőknek igért örök paradicsom.

Ketten sétálgattak a kastély alsó kertjében. Egy beszédes ifjú s az elzárkozott leány, a kit az elháríthatlan kényszerűség, mint műkedvelőt, a szinésznők művészetére tanított meg. Gedeon gróf őszinte lélekkel játszotta a jövendőbeli férjet. Szokása volt semmit

nem tenni félig, ha valamire rászánta fejét. A leánykát szórakoztatta az ifjúnak köznapi szószaporítása. Ezalatt legalább nem gondolkodott a holnapról, melyben a vidék fölött felharsan az utolsó itélet trombitája. És lesz üvöltés és kiabálás.

Mert nagyon világosan tudta, mit szándékozik cselekedni? tisztán megfontolta lépésének minden következményét. Csak lassan és fokonként szokta meg lelke e határozatot, mely őt azon válaszútra ragadja, honnan nincs visszatérés!

De nem volt más menedéke. Otthon, anyja irányában semmi erővel sem birt. Hiába kért, hiába sirt. Csak azt hallotta feleletül: nem érted saját boldogságod föltételeit; rövid időn pedig áldani fogod anyád bölcs előrelátását és gondoskodását gyermekének jövője iránt.

Mit tegyen? Halaszszon mindent a végső perczre s a templomban, sírás és ájuldozás között tagadja meg az igen szó kimondását?

És ha rászánná is magát e végletre, mit nyerne vele? Anyja újra folytatná az ostromot, Gedeon gróf pedig annyira telve van saját értékének ellenállhatlan erejével, hogy még az ily templomi jelenetet is csak az éretlen gyermek természetes gyöngeségének tulajdonítá.

Ki tudja, mi történik? A násznép még együtt van; egész sereg néni, bácsi rohanja meg, újra visszaviszik az oltár elé s lehetetlen, hogy másodszor is ereje legyen, a botrányt ismételni.

És akkor Nagygáthy grófné lesz. A kit pedig oly forrón szeretett, azt nem csak megcsalta, hanem álnok hitegetéseivel még kegyetlen játékot is űzött vele.

Ezerszer inkább a halál.

És ha így meg is szabadulhatna Gedeon gróftól, érzette, hogy ezzel csak a lehetőség útját nyerte meg, a kitüzött boldog czél felé.

Ellenben, ha eltünik a háztól, sorsát azonnal összeköti szívének szerelmével. Egyedül csak ez az ifjú

lesz képes megitélni, mily rendíthetlen szerelem volt az, mely ez áldozatot meghozhatta.

E gondolat adott neki erőt. Ez tette a félénk, szelid, engedelmes gyermeket bátorlelkű s mindent koczkáztató hősnővé.

És mégis, a midőn így ketten a kertben sétáltak, megkisérlé a kis leány a még legutoljára föntartott szelidebb eszköznek felhasználását.

— Kedves bátyám, a multkor nem értettem egy szavadat. Hogy beszélhettél te előttem és a mama előtt, hat-hét levélről, mikor én hozzád soha életemben egy sort sem írtam.

— Ah, ah — felelt hangosan nevetve a gróf. — Nem írtál? Te tán azt hitted, hogy én az ily drága leveleket, amint elolvastam, mindjárt felhasználom fidibusznak? Isten őrizz ily szentségtelenítéstől! Ide nézz, mint megbecsültem. Itt van mind a hét darab, tárczámnak legbensőbb részében, egybekeverve ezer forintos bankjegyeimmel.

Elészedte tárczájából a leveleket, egyet, kettőt fel is nyitott és győzelmes tekintettel mutatta elé azokat, mint az uzsorás a lejárt váltót.

— Ez nem az én írásom.

— Nem a tied? hát ki írta?

— Würzheim báróné.

— Micsoda kedves kis enyelgés ez, egy nappal az esküvő előtt!

— Ha nem hiszesz nekem, menjünk fel a szobába. Leírok néhány sort, s meglátod a végtelen különbséget a két írás között.

A gróf egy pillanatig hüledezve nézett; de miután a legkomolyabb dolgot is a legkönnyebb oldaláról szokta felvenni és megitélni, mondá:

— Ne beszéljünk hiábavalóságokról; a betűk alakjáról, a vonások összekuszált szálkáiról. Elég nekem, ha mással irattad is, ha a tartalom saját szíved sugallatát foglalta magában.

— Tudtom és akaratom nélkül írtak hozzád.

— Már hogy tették volna! Különben ez se baj. Elmondod most élő szóval, hogy szeretsz s ezzel minden félreértés jóvá lesz téve. Különben pedig e dolog annál mulatságosabb, mert most már én is megvallhatom, hogy az én leveleimet sem magam írtam. Azaz: én legalább mégis lemásoltam s ezzel a tartalmat sajátommá fogadtam.

— Szép kis eredeti levelezés.

— Még szebb, hogy semmit sem vethetünk egymás szemére. Azért legokosabb, ha mindent őszintén elbeszélünk. Volt ott Trouville-ben két igen pompás bon-vivant pajtásom. Mindkettő divatos regényírója a franczia arisztokratikus köröknek. Egyik mr. le Passepoil, a másik mr. le marquis de la Draperie. Ezek komponálták leveleimet, darabját száz franc honorariumért. Úgyé bámultad, hogy a te kedves Gida bácsikád minő hatalmas stylusra tett szert? De mindez csak arra való, hogy majd télen a hosszú unalmas estéken, ha egyszer-másszor otthon maradunk, legyen a mi fölött nagyokat nevethessünk.

Ez aztán javíthatlan és tántoríthatlan szerelmes volt; a mi jó Nagygáthy grófunk! Őt ugyan holmi aprólékos félreértések és csekélyszerű felfedezések ki nem verheték sodrából.

Pedig Gedeon gróf nem volt ostoba legény; jól és folyékonyan beszélt és társalgó modorában néha még a só vagy a bors sem hiányzott. A világ többet tett fel róla, mint a mennyit talált benne.

De ha magasabb eszmékről, vagy a szív nemesebb érzelmeiről kellett nyilatkoznia, az alapjában tudatlan lélek, a köznapi faragatlan ficzkó mindjárt elárulá magát. E hibájánál csak elbizakodása volt rettenetetesebb. Meg volt győződve, hogy Magyarország főuri családjaiból származó minden leánynak csak az lehet álma és ábrándozása, hogy Nagygáthy grófné lehessen!

Hogy most Réthfalvy báróné Lenkéjét nőül veszi, ezt úgy tekintette mint nagy úri szeszélyt, mint fiatal-

kori meggondolatlanságot és saját személye értékének félreismerését. Ő most elvet, elpazarol valami dicsőbb jövőt. Épen nem kétkedett, hogy ez a kis Lenke huga csak azért iratta a rafinirozott Würzheim tábornoknéval leveleit, mert félt, hogy hatalmas bácsikája kinevethetné a falusi leányka gyarló stylus-gyakorlatait, s mint hozzá nem méltó együgyű teremtést, búcsu nélkül otthon hagyná.

A leányka nem gyűlölte őt. Mint rokonok, sokat játszottak, gyakran enyelegtek egymással. Csak akkor, a midőn a bárónė először kezdett példálózgatni a Nagygáthy grófnéság dicsőségére, akkor reszketett meg szíve és innen kezdődik hideg és tartózkodó viselete az elbizakodott fiatal ember irányában.

A kis leány soha, még anyja előtt sem mondá ki beleegyezését ezen házassági tervbe. De nem is kérdezték ezt tőle. Elég, ha látta a készületeket, elég ha hallotta, hogy lakodalom lesz a háznál s akkor tudhatta, hogy a dolog csak rá vonatkozhatik. Feltették róla, hogy engedelmeskedik és engedi magát ellenkezés nélkül vitetni, mint husvétkor a bárány a mészárszékre. Többre nem volt szükség.

Az ebéd vigan folyt le. A gróf még mindig kifogyhatlan volt elmondható kalandjainak elbeszélésében ; de bármit mesélt, annak végső értelme arra ment ki, mily nagyon bámulták az emberek, megtudván, hogy egy Nagygáthy gróffal ettek egy tálból cseresnyét.

Alkonyat után a délczeg vőlegényke kocsira ült. Búcsúja, mindig hallgatag és magában tünődő menyasszonyától következő igen szellemes módon ütött ki.

— Adieu, szerény kis ibolyám. Aludjál boldogul, utójára, Réthfalván ; álmodd meg előre, hogy holnap ilyenkor már Nagygáthy grófné lettél.

Igen. Holnap ?

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Felderült október 1-je. Nagygáthy gróf, legtarkább

koczkás kabátjába öltözve, fején jockeysapkával, pontban reggeli 10 órakor Cseklészné palotája elé érkezett, csodálatosan felsallangozott öt lovával.

A kastély ily korán még teljesen kiholtnak látszott; csak Gábor gróf került elé, a ház egyik bérruhás cselédjével, a ki utazó bőröndkéjét hozta és fel is tette a kocsira. Képzelni lehet, mily őszinte lélekkel csomagoltatta össze Gábor gróf fekete öltözékét és tiszta fehérneműit, melyeknek épen nem szándékozott hasznát venni.

— Készen vagy?

— Ülök fel.

Ez volt a bevezetés. Úgy látszik, bevett szólásmód, ha egyik úr maga mellé ülteti a másikat.

De ha a gróf éktelen pongyolát viselt is, annál ünnepélyesebben voltak kikeményítve cselédei.

Mr. Jasmin úgy sötétlett pokoli feketéjében, mint ha a Tuileriákba menne diplomacziai estélyre és interviewolni készülne az angol ambassadeurt. A kocsis a hóna aljáig hímzett lobogós inget viselt és ezüst sujtással kihányt vörös bársony mellényben hirdeti a nap dicsőségét. Az újdonatúj cseréppipát és bojtos kurtaszárat sem feledé kanászkalapja mellé tűzni, hogy lássa a fél tót Zemplén, milyen a divat a tökéletes magyar Hevesben!

Vágtattak. Egyszer él az ember, és egyszer házasodik! Tehát vesszen az öt csikó, majd termel helyébe a kövér puszta, tizet, huszat is.

Sokáig gyönyörködött Gedeon gróf iramló lovaiban s e pillanatban ez is jobban elfoglalta lelkét, mint a mi a megérkezés után következett: a templomi száraz szertartás, melynek unalmain, élve, halva, át kellett esnie.

Egyszer, midőn valamely magasabb emelkedés tetejéről megpillantá a távolról kéklő hegysort, melynek túlsó oldalán Réthfalva idylljei kezdődnek, barátja felé fordulva mondá:

— Gábor! hidd meg nekem, mentől inkább köze-

ledem, annál inkább ijesztget valami, hogy irtóztató ostobaságot készülök elkövetni.

— Akkor hagyd abba.

— Ez már lehetetlen, még pedig két okból.

— Ah, két okból? még nem fogytál ki a primo és secundó-ból?

— Először lehetlen, mert benne vagyok. Fellármáztam az egész országot. Holnap nem lesz más a lapokban, mint a hazafias áldozatok első sorában álló Nagygáthy grófnak fényes házassága.

— És aztán?

— És aztán, nem tagadhatom, hogy megrögzötten szerelmes vagyok. A leány szép, átkozottul szép s mellé még ideája sincs, mi a szerelem? és mi várja karjaim között? Engedd meg: ez nagy ujság rám, a tapasztalt férfira, ha végre igazán kiváncsi tanítványra talál. Hanem . . .

— Hogyan? ezen elhatározó észrevétel után, még «hanem» is következhetik?

— Nagyon sok; több mint kell. De hiszen egyszer már mondtam neked, hogy mi férfiak, különösen mi párisiak, az Úristen megtestesült szamarai vagyunk.

— Mondtad és én nem tettem ellenvetést.

— Lásd, mi férfiak, hányszor bolondulunk egy nő után s mentől rátartósabb, makranczosabb és költségesebb volt, annál inkább bebizonyította, hogy nem ért többet a többinél. Ezt Cseklészné is elismeri, pedig e tekintetben elsőrangú szakavatott tekintély.

— Vőlegény létedre elijeszted az embert a házasságtól.

— Ne félj: nem használ nagyböjti prédikáczióm. Mindig lesz csiripoló csiz, mely a lépre száll. Isten neki. Lássuk minő élvezet az is, ha a férfi tanítja valamire a nőt? mert eddig a párisi demi-monde még mindig talált rajtam valami tökéletesíteni valót. Csak attól félek, hogy ezen új élvezet sem lehet elég egy egész életre, mint a pap mondja s a regények írják.

— Mindenesetre, jó lesz előre tudnod, mibe kezdesz.

— Nem tréfa ez barátom, megházasodni és lekötni magát holtomiglan holtodiglan. Mert én lelkiismeretes ember vagyok. Ha megunnám is feleségemet, még sem kivánnám halálát. Az más, ha az isten venné el, mert akkor nem én vagyok oka a szakításnak. Egyelőre csak azt igérem, hogy másodszori házasságom esetére több tért engednék józan eszemnek, és kevesebbet mulékony, de nagy urias capriceomnok.

— Vigyázz, barátom, mert te nem szereted igazán menyasszonyodat.

— Ki mondja ezt nekem? De bizony szeretem. Még jobban, mint hasznomra válik. Parbleu! hogy bizonyíthatnám be jobban szerelmemet, mintha a leányt nőül veszem? Van ennél döntőbb argumentum a világon? És ha a nő ekkor sem hisz a gazdag férfinak, akkor Ábrahám patriarka sem kapaczitálhatja. De már a mi engem illet, határozottan Ciceróval tartok.

— Ciceróval! végre találsz egy hozzád méltó hasonlítást.

— Tudod mit mondott Cicero, a mikor Plató könyvét olvasta a lélek halhatatlanságáról?

— Magyarázd meg, hogy tartozik idézeted a házasság dolgához?

— Nagyon világos az eszmelánczolat. Cicero azt mondta: ha olvasom Platót, hiszem; ha leteszem könyvét, kétkedem. Így vagyok én is. Nagy-Gáthon, Pesten, Bécsben, Párisban igen szépen megélek Lenke kisasszonyom nélkül; de ha a kisértő lélek Réthfalvára hoz és látom a kis leány nyájas képét, testének lelkének ezer gyönyöreit: rögtön meg vagyok bűvölve. Ne beszéljünk több hiábavalóságot. Hajtsunk gyorsan Réthfalva felé és bukjunk bekötött szemmel a gödörbe.

Igy beszélgettek az úton. Az egyik csak közbeszólott, a másik pedig teli marokkal habsolta a jó mulattatótárs dicsőségét.

Nem ártott e csevegést végig hallgatnunk, mert a sok szó, még ha üres is, bepillantást enged a lélek mélyébe. És semmi sem jellemzi hívebben az embert, mint mikor maga beszél, maga itél, véleményt mond és felfedi szívének legrejtettebb gyöngéit.

Így ismerve a két fiatal embert, legalább nyugodtabb kedélylyel olvashatjuk, ha az egyik grófot, mindjárt a megérkezés után igen különös meglepetés várta.

— — — — — — — — — — — — — — —

Már erősen közeledtek. Elérték a hegy alsóbb dombjai mellett a helyet, a hol fel kellett kanyarodni az országútra és a honnan Réthfalva csonka tornyát és a kastély ormótlan tetőzetét legelőször látni lehet, a midőn az ellenkező oldalról porfelleg támad s abból egy pár igen erős lótól vont fedeles kocsi bontakozék ki.

S miután amazok is gyorsan hajtattak, a mi grófjainknak idejök sem maradt a szemközt jövőket megismerni. Csak azt látták, hogy egy öreg pap, két fiatalabbal ült az igen urias szerkezetű kocsiban.

— Gábor, ez rossz omen. Pappal találkoztunk!

— Plane: püspök, vagy apát.

— Ilyen fajta. Van elég az országban. Nekem, ma, csak egyre van szükségem, a ki Lenke hugommal összeesket. De az én papom épen most szedi magába Réthfalván a báróné reggelijét. Remélem, nem volt rosszabb, mint a minőhöz otthon szokva van.

Néhány percz mulva vagy harmincz paraszt tört elé az országúton s midőn Gedeon gróf a felvert poron minél előbb áthatolni akarva, megereszté fáradhatlan sárkányainak zaboláját, bámulva látja, hogy azon csoport, mint ütközetben a csatárlánczᵃ, hosszúra nyulik és bevonul a báróné kukoriczavetései közé.

— Nem értem ezt a manövret; nincs ideje a hajtóvadászatnak.

Még több ily, bottal, vasvillával és cséplővel fegy-

verkezett népfelkelést láttak, de ezek távol az országúttól másfelé kereskedtek.

Egyszerre egy szelid lejtőn feléjök csap a délkeleti szellő langyos fuvalma és Gábor gróf, tenyerét füléhez tartva mondja:

— Tűz van a faluban.

— Tűz? nem látom füstjét.

— Én sem; de hallom, hogy félre verik a harangot.

— Akkor, — felelt Gedeon gróf, úri módon mindenből tréfát űzvén — kiütött Réthfalván az 1867-iki kiegyezés ellen a revolucció, és a falu elöljárói kikiáltották a respublikát!

Végre a falu szélén, a legelső ház ajtaja előtt ácsorgott egy suhancz, a kitől kérdék:

— Mi baj?

— Semmi. (Rendes falusi felelet.) Csakhogy még most sem találták meg.

Kit? ezt nem lehetett kérdeni, mert Réthfalva deli szűzeinek e kapós gentlemane megiramodott a határozatlan távol felé. Nézegetett jobbra, balra, mintha ő volna a sorstól kiszemelve, arra, hogy megtalálja, a mi elveszett.

— Barátom, — szólt Gedeon gróf, homlokára ütve, — kezdem érteni a tréfa nyitját. A bárónć, az ünnep dicsőségére, csapra üttetett vagy hat hordó bort s az egész falu be van rugva.

Végre a kastély udvarára érkeztek. Itt mindent a legnagyobb zavarban és rendetlenségben találtak. Némelyek ünnepélyes arczczal szállták le a kocsiról, mások ácsorogtak, sokan újra fogattak, mindnyájan vérük mérséklete szerint, sopánkodtak, kárörvendve nevettek, vagy egethasító módon káromkodtak.

Itt hallották meg először a mesével és képtelenséggel határos ujságot, hogy ma reggel hét órakor, a mint Jetty komorna a kisasszonyt fel akarta kelteni, a szobát üresen, az ágyat felvetve, de illetetlenül ta-

lálta és szép lakónéja, mintha a föld nyelte volna el, sehol sincs!

Természetes, hogy Gedeon gróf ezt ostoba fecsegésnek tartotta, mert a lakodalom elől nem szökik meg a leány; a Nagygáthy grófnéságtól pedig semmi halandó teremtés, a kit csak anyja szoknyában jártatott valaha.

Hogy hiteles és hivatalos hírt halljon, a báróné után kérdezősködött.

Elvezették oda. A ház úrnője reggel óta tudván leánykájának eltünését, most a déli órák elmultával, már régen túl volt az első meglepetés és kétségbeesés rohamán.

Most már mint megsértett anya, mint meggyalázott báróné és gyöngélkedő nő ült a pamlagon és a szoba tele volt a legimpertinensebb illatokkal. Mert a bárónét görcsök és ájuldozások környezvén, a háziak mindent rá locsoltak, a minek eczet neve, vagy orvosság szaga volt, hogy életre hozhassák.

— Oh nénikém, mit hallok!

— Te vagy Gedeon öcsém? Végre hallok egy rajtam szánakozó hangot is. Későn jöttél. Elment, elfutott, megszökött, itt hagyta anyját, itt jó hírét és földi boldogságát!

Bajos volt a vigasztalás, Nagygáthy gróf pedig a legkevesebbet sem értett ezen olcsó mesterséghez.

Azt is bölcsen átlátta, hogy ily botrányos história után szerepét e háznál végkép befejezettnek tekintheti. Innen túl csak azt nézte, hogy a legelső kedvező pillanatban tovább állhasson.

— Istenem! — mondá — oly nehezen esik hinnem, hogy előlem szökött volna meg. Tegnap, ebédig, oly édesen csevegtünk jövő boldogságunkról. De ha csak egy sóhajtással elárulja, hogy nem méltat kegyeire, a legmélyebb tisztelettel visszavonulok.

Csodálatos! Mit hallott egyebet, mint világos s majdnem kiméletlenül visszautasító szabadkozást? Még ha azt mondja neki a kis leány: «takarodjék szemem

elől, én önt gyűlölöm, megvetem», akkor is szellemes enyelgésnek veszi: oly nagy mértékben uralkodott lelkében az önhittség és felfuvalkodás ördöge!

— Hallatlan! Előlem, Nagygáthy gróf elől egy báróné leánya megszökik!

— Megtörtént; mert csábítója már gyermekkora óta megmételyezte szívét.

— Csábítója! Ezt lehetetlen érteni. Merészkedhetett volna, ez országban, férfi, a Nagygáthy grófok gazdag ivadéka ellen, mint vetélytárs föllépni? Báróné! kérem, követelem: mondja ki e nevet.

— Semmi titok benne. Legújabb kedves barátod. Ez a volt mérnök és tegnap óta gróf: Szabolcsy Gábor!

Gedeon gróf méltóságán alólinak tartotta e vádat komolyan venni. Nevetett, hitetlenül rázta fejét, és piczi száját úgy összehúzta mint a csecsemő, ha szopni készül, vagy az utczai gavallér, ha észreveszi, hogy szivara mindjárt kialszik.

— Elhiheted az anyának, — folytatá bágyadt hangon a szenvedő — hogy ezen éjjel itt volt az a haramia, a ki elébb Gelenczét, ma pedig menyasszonyodat rabolta el. Vigyázz, még Kis- és Nagygáth is utána mehet.

Ez már nevetséges volt.

— Nénikém, tévúton jár. Szabolcsy Gábor három nap óta Cseklész grófné vendége, ki sem mozdult a kastélyból. Tegnapelőtt vele ebédeltem. Ma reggel korán ismét ott találtam, kocsimba ültettem és vele együtt érkeztem ide.

— Hogyan? itt van? — kiáltott a báróné s görcseiről megfeledkezve talpra ugrott. — Hamar! el kell fogni, míg el nem szökik. El vele a börtönbe, a helység házához. Lovas legény menjen s hozza a szolgabirót, csendőrhadnagyot, az államügyészt és vizsgáló birót! Megmutatom, hogy még ma nyakig vasba veretve vitetem Ujhelybe!

— Ej, ej, kedves nénikém, nagyon kurta proczesz-

szus volna ez egy magyar mágnás ellen. Elébb csak tessék folyamodni a főrendek házához, hogy egyik tagjának kriminális pörbe való fogatását kegyesen megengedni méltóztassék. Nem szokott az ilyen dolog hamarjában csakúgy posta fordultával megtörténni.

— Tetten kapott rablók ellen semmi szükség haszontalan czeremoniákra. Rögtön megyek magam és megkötöztetem házam megrontóját.

És megindult, több lépéssel előre tipegett; de mivel okos asszony volt, jól tudta, mit tehet, mit nem? végre mégis könnyebb kisegítő eszköznek találta, ha görcsei újra megrohanják, s leveretve a gyengeségtől, pamlagán lelkendezik.

Egyéb sem kellett Gedeon grófnak, mint a jó alkalom, kiosonni a szobából. Látván tehát a báróné ájuldozását, segítségért kiáltott mindenfelé s mikor berohant a komorna és a vendégek közől egy pár irgalmas szamaritánusnő: megszabadítva érzi magát. Nem egy hamar viszi őt oda vissza valaki.

Ezalatt az udvaron egészen új fordulatot vett a közvélemény.

A báróné határozott vádjára reggel óta Szabolcsy grófot tartották leányrablónak. De mikor látták, hogy ez a fiatal úr, mint lakodalmi meghívott vendég Nagygáthy gróffal jött, s hallották, hogy három nap óta Cseklész grófné kastélyában mulatott, mindjárt kiderült teljes ártatlansága.

A vidékről, a rétekről, mezőkről és az érett kukoricza magas kórói közől egymásután tértek vissza az önkénytesen vállalkozó fürkészők, azon hírrel, hogy sehol legcsekélyebb nyomra sem akadtak.

Nagygáthy gróf egy csoport vendég között találta barátját. Mentől kevesebb részletet tudtak itt a megtörtént tény magyarázatára, annál hevesebben vitatkoztak fölötte.

A kastély lakóit hiába kérdezgették. Tegnap esti tíz óra után, mindenki lefeküdt; éjjel semmi zaj, ajtóablak nyitogatás, férfi-léptek kopogása, női lábak cso-

szogása nem hallatszott: és mégis eltűnt a kisasszony! Ezt reggel óta mindenki ötvenszer hallotta s még sem fogytak ki az ismétlésből.

Gedeon gróf elmondta, mit hallott a bárónétól. A vendégek újra csóválák fejöket. A vőlegény határozottan védelme alá vette a vádlottat. Említé, hogy Gábor barátja, mióta Gelenczén lakik, csak egyszer volt a báróné kastélyában, akkor is ő maga hozta ide. Együtt töltötték a napot. Gábor gróf a kisasszonynyal tanuk nélkül még nem is szólhatott. Honnan származhatott volna tehát köztük oly minden korlátot leromboló szenvedély, hogy egy menyasszony a lakodalom napja előtti éjjelen vele megszökhessék!

Élénk helyeslés követte e nyilatkozatot. De volt a vendégek között olyan is, a ki titokban kivánta, bár ha még is Szabolcsy gróf révén veszett volna el a kisasszony. Mert a léha Nagygáthy grófot senki sem szerette, míg az ősi Szabolcsy név feltámasztója a legnépszerűbb ifjú volt messzetávol a vidéken.

Ekkor Gábor gróf elég hangosan, hogy a nehány lépéssel távolabb állók is hallhatták, mondá:

— Uraim! Itt állunk együtt számosan és legyenek tanuim. Ime, becsületszavamat adom, hogy ezen megszöktetés tényét, sem én személyesen, sem megbizottam által el nem követtem. Nekem is, mint önöknek, még sejtelmem sincs, hova lett, merre ment és hol lehet e pillanatban a kisasszony, a ki itt az éjjel, szülői házát minden hátrahagyott nyom nélkül elhagyta.

Ez aztán világos, határozott és igen erős becsületszó volt. Mindenki fejet hajtott. Ily nyilatkozat alól többé a becsület elvesztése nélkül kimenekedni lehetetlen volt.

Csakhogy volt a dologban egy kis jezsuitai föntartás is. Igaz, ő nem szöktetett el senkit; igaz, ő nem tudta, hova rejtőzött a szökevény: de azt egy szóval sem állította, hogy ezen megszökés esetleg nem épen ő miatta lett foganatba téve.

Egyszerre lárma támad. Egy pár suhancz rohanva fut be az udvarra s már távolról kiáltja:

— Megvan a kisasszony! Megtaláltuk a nyomát. Megölték kegyetlenül a gyilkosok! Itt a bizonyság a kezünkben!

Az egyik pisztolyt hozott, melyet az országút szélén talált, épen ott, a hol a dülőút lekanyarodik a Bodrog partjára. A másik finom gyolcs zsebkendőt mutatott, mely rettenetes vérfoltokkal volt átáztatva.

Jetty komorna jött, megismerte úrnője zsebkendőjét, rá mutatott a R. L. hímzésre, a bárói koronára és szörnyűkép felsikoltani készült.

Szerencsére épen mellette állott egy okos öreg úr, a ki nem akarta, hogy a bárónét a nagy ijedtség megölje. Tehát befogta a száját a komornának, még a leányt magához is szórította. Kedvezőbb alkalmat egy szép szobacziczus megölelgetésére keresve sem kaphatott volna.

Tehát új, rettentő és hajmeresztő fordulat. A kik eddig könnyelműleg élvezték a komikum gyönyöreit, most reszkethettek a tragikum borzalmai alatt.

Gábor gróf kezébe vette a pisztolyt, egy tekintetet vetett rá és átadta legközelebb álló szomszédjának.

— Bolondság — mondá — ez régi huszár fegyver. A gyutacs csöve be van rozsdásodva: a cső tele pókhálóval. Legalább harmincz éve mult, hogy e pisztolyból senki sem lőtt.

— És a véres zsebkendő? el kell tenni; senki hozzá ne nyúljon; ennél fontosabb corpus delicti még nem került napfényre.

Egy másik jelenlevő megjegyzé:

— Semmi kétség. Lenke kisasszony meg van sebesítve. Vére folyt. Rohant, vagy hurczolták Zemplén Mississipijébe, a Bodrog hullámai közé.

Egy másik, higgadtabb, gunyolódva veté vissza:

— A Bodrog hullámai közé! Nincs ennek józan értelme, mert fejemet teszem rá, hogy Szőllőskétől

Liszkáig nem találsz olyan helyet, a hol most a víz térden felül érne.

— Elég az, ha sebesülten és ájultan vetették oda. Gábor gróf kezébe vette a véres zsebkendőt s mint műegyetemi növendék, a ki a vegyészet elemeihez is értett valamit, szakértő tekintettel vizsgálá meg a vérfoltokat. Végre hidegen mondá:

— Ez nem vér. Ez festék. Meszelővel van rá kenve. Közönséges vörös berzseny, a mivel husvétkor a tojást festik pirosra.

Ezzel tovább ment.

Mi pedig egészen az olvasóra bizzuk, elképzelni, mit érzett lelke mélyében ez ifjú, a ki Nagygáthy kocsiján ülve, egyszerűen mint lakodalmi vendég ment oda, a hol földi üdve lakott!

Ha külsőleg megtartható közönyét, bizonyosnak kelle lennie, hogy a vőlegény üres fészket talál Réthfalván. De mit nevezünk mi halandók bizonyosnak? A legcsekélyebb előre nem látott véletlen lerombolja tető alá hozott épitményünket.

Tulajdonkép Gábor gróf nem is ismerheté, mi lakhatik az ő Lenkéje kebelében? Lesz-e bátorsága végzetes határozatát teljesíteni? Mert a higgadt megfontolás soha sem követel sürgősebben meghallgatást, mint a végrehajtás pillanatának megérkezésével. Nagyon sokan erősek voltak a szándékban, az elhatározó perczben pedig visszariadtak.

Másként is sajátszerű helyzet volt ez. A férfi semmit sem tehetett. Keze kötve, még nem is közeledhetett imádottjához. Nem élünk a lovagkorban, hogy fegyveres szolgákkal megtámadjuk a szomszéd várát s kardéllel vívjuk ki győzelmünket.

Érzette, hogy sorsa fölött csak egy leányka bátorlelkűsége határozhatott. De ezen leánynak önállólag kellett fellépni, szerepet cserélni és mindent koczkáztatni. Él-e valahol, napjainkban, tizenhét éves leány, a kit eloIthatlan szenvedélye ily végletek határáig ragadhat?

A kis leány egész jövőjével játszott. Ki súgta meg szívének, hogy áldozatát nem méltatlanra pazarolja? Mert az anyai háztól megszökött leány, e lépése után, egyedül csak azé lehet, a kiért megszökött. Hozzá van kovácsolva, mint a gályarab elitélt társához. Ha pedig indokolatlanul merész volt és bizalma horgonyát ingatag homoktalajba vetette: egy kártyán játszotta el egész földi czélját és rendeltetését.

Ezt gondolta Gábor gróf, míg barátja mellett a kocsin ült, remélve és remegve nézett ama jól ismert hegylánc kékje felé s azon is túl igen messzire.

Ellenben Nagygáthy gróf, mint karvaly, elbizakodva készült lecsapni a fehér galambkára. Valami nagy szerelem nem alkalmatlankodott szívében, hanem tagadhatlanul tetszett neki a szép Lenke nyájas arcza, kecses termete. Épen oly fönséges tünemény volt, minő neki kellett, hogy a társaságokban, illő pompás és hatalmas parádét csapjon vele. Otthon pedig a legjobb volt arra, hogy a Nagygáthy névnek és vagyonnak örökösöket adjon. Mást nem követelt tőle.

A kis grófocska nem volt rossz, jellemtelen vagy épen aljas lélek. Minden hibája csak saját énjének és helyzetének túlbecsüléséből származott. Még képtelen elbizakodottsága is inkább nevetségessé mint gyűlöletessé tette őt.

Mai bukását is csak úgy tekintette, mint például ha valamely terve Párisban sem sikerült. Elfeledte s vége volt. Most is csiklandozta a gondolat, hogy nagyon szép feleséget kap körme közé. De nem feledte, hogy igen drágán lehet ily portékához jutni. Más közönséges kaland csak pénzbe kerül s ha a pénz el van költve, vége a regénynek, míg a tárcza újra meg nem telik. Nála, egy kis bőjtöléssel, mindig megtelt.

Most a midőn hiuságán e sérelem esett, a midőn legérzékenyebb oldalán ezen hatalmas érvágási operatio végbe ment: inkább elbámult, mint megrendült.

— Furcsa! — gondolá — egy kilenczezer holdas báróné leánya nem akart Nagygáthy grófné lenni! Ilyen vén a világ, s mégis, megtermi a leghihetlenebb botorságokat.

Egy pillanatra valósággal rossz kedve volt. Olyan képet csinált, mint mikor valaki az ajtó szárnyába üti könyökét és megfájdul bele a zsibbadós ere. Nagyon kellemetlen érzés, de hamar elmulik.

Gedeon gróf is csak addig volt megkinzott martir, míg kocsisa elé állott a pompás fogattal. Az öt ló megemlékezteté arra, hogy ő még most is Nagygáthy gróf, s az marad, úgy feleséggel, mint feleség nélkül.

Ekkor intett barátjának.

— Gábor! itt többé semmi keresetünk; mentől elébb pusztulunk innen, annál jobb. De azért nem végeztem szerepemet. Nekem ugyan épen most tömérdek dolgom van Hevesben, Pesten, Bécsben és Párisban, de mindent abbahagyok. Érzem, hogy kötelességeim vannak. A báróné rokonom, nem tagadhatom meg tőle segítségemet. A megszökött leányt ugyan ez életben soha nőül nem veszem; de tartozom az anyának azzal, hogy elvesztett gyermekét visszaszerezzem. Számíthatok barátságodra?

— Egészen szolgálatodra állok.

— Tulajdonkép te sem vagy távolabb rokona a bárónénak, mint én vagyok. Jer, szenteljünk egy pár hetet a leány felkeresésére. Kellemes az ilyen vaktában való kóborlás: az ember soha sem tudja, hol talál útközben érdekes kalandra? Csak azt szeretném tudni, végre is, kiért szökött meg az én hóbortos menyasszonyom? A báróné téged vádol.

— És ha úgy volna? párbajra hínál?

— Ellenkezőleg. Azaz: tegnap még homlokba lőttelek volna.

— És ma?

— Egészen új világba léptünk; mintha egy századdal később születtünk volna. Vigye a leányt, a ki

megszöktette. Engem tökéletesen kigyógyított; tiszta szívemből gratulálok szabadítómnak.

Valóban kevés hiányzott hozzá, hogy elvegyen egy leányt, a ki képes volt megszökni!

Nagyon kevés: csak a menyasszony.

XXIII.

(Hova szökött a menyasszony?)

Besötétedett.

Az utolsó vendég is elhagyá a kastélyt. A vidékiek saját fogatukon, a távoliak azon kocsin, mely őket a legközelebbi állomástól ide hozta.

Többnyire búcsú nélkül széledtek szét. Némelyek haragudtak, boszankodtak, mások nevettek. Lesz ebből egetrázó zaj a lapokban és a társaságokban egész télre. Kapós ember lesz, a ki ily történetkének szemtanuja lehetett.

A tréfa legérdekesebb részlete abból állott, hogy a vendégsereg éhesen, ebéd nélkül futamodott meg a lakodalmas háztól. Senki sem követelte, hogy a báróné még ily rettenetes itélet napján is a ház úrnőjének kötelességeit teljesítse.

Tán tüzet sem raktak a konyhában. Mióta az északkeleti vasút megnyilt, a Réthfalvához legközelebb eső vasúti állomáson annyi jegy el nem kelt.

Hová szökött a bátor kis lány a nem szeretett vőlegény elől? ez másodrendű kérdés volt. Elszökött s azóta hegyen völgyön túl volt, ez magyarázott meg mindent.

Mindenki tudhatta, hogy a szökés útja, módja előre jól volt kiszámítva, miként az eredmény is igazolta. A kalitkából kiröpült madár meleg fészekbe szállt.

Gyalog vagy kocsin valamely vasúti állomásig, az mindegy volt. Most már Pesten is lehet. Ki tudja? itt sem áll meg ez éjjel.

A báróné okos asszony volt. Ismerte a világot s nem kétkedett, hogy eszes emberekkel van dolga. Őt nem szédíté el a látvány, hogy Szabolcsy jelen volt a meghívott vendégek között. Ez vitte el leányát és senki más. A leány pedig nem mehetett anyja ismerőseinek körébe, mert oly visszavonult élet mellett, minőt a kastély úrnője folytatott, a jó barátnék elfogytak és elidegenedtek. Más volna, ha a vén jakobinus Miklós bácsi még élne: akkor még ezen éjjel körülvétetné a gelenczei házat vasvillás emberekkel.

De ez a gyűlölt mérnök-gróf sem vihette az elcsábított gyermeket egyenes oltalom alá. Van annyi esze, hogy ki nem teszi magát, mint hölgyrabló, büntetőperi vizsgálatnak. A lány sem mehetett hozzá; mert ha a megszökés csak regény, a megszöktetőhöz menekülés már vétek és gyalázat. Művelt körben és jó ízlésben nevelt hölgy ily hibát el nem követhet.

Egyedül állott a báróné a kastély előtti kertben s nézte a hidegen ragyogó csillagokat. Cselédei is kerülték, mert féltek tőle. Reggel óta haragjának kiömlését sorban érezték egymásután.

Sétált tehát: nem kétségbeesve, nem kezeit tördelve, de gyűlölettel eltelve az egész világ ellen. Kezében pénzszekrényének kulcsát tartá. Hiábavaló őre kincseinek, ha a czél, melyért a fösvénység rút jellegét is magára vette, örökre megsemmisült.

Ment és nem tudta merre? Mint álomjáró kóválygott a sötétben s rettenetes volt előtte a csend és az elhagyatottság. A rekedt levegőt friss szellő meg nem rázkódtatá; egy levél sem mozdult meg a fák galyain.

A mint így, mint kisértet, tünedezett a kert kanyargó utain, egyszerre ott állott közel a honvédezredes sírkövéhez.

Ezen hallgatag obeliszk, mely egyedül meredezett a sötét éjben mint szürkülő derengés, visszaemlékezteté őt a rég elmult időkre.

— Itt nyugszik a hűtelen! Elhamvadt, elporlott a szív, mely egykor értem lángolt. Istenem! te tudod, mily változhatlan érzelemmel szerettem őt! Atyám nem engedte, hogy a vagyontalan embert magamhoz emeljem. Úgy váltunk el egymástól, hogy várni fogunk kedvezőbb időkre. Ő elment; jártában keltében más nőt talált, elvette, engem elfeledett. Aztán ide hozták meghalni. Az egykor szép Laurából vén leány lett; kétségbeesésében kezet nyújtott egy érdemetlennek, a ki szerencsétlenné tette. Istenem, lágyítsd meg a hidegen számító szülők szívét s ne engedd, hogy az atyák és anyák vakságáért a gyermekek szenvedjenek!

Hallotta az olvasó ezt az imádságot? Pedig igazán szívből folyt, valósággal tiszta meggyőződésből keletkezett.

Oh régi szép kora a patriarkáknak! Akkor ha így imádkozott az ember: ama messze magasban élő mennyei hatalom mindjárt prófétát küldött, a ki ezen imádságra meghozá az Úr feleletét.

— Leányom! Igazad van; kérésed helyes és igazságos. A szülők adjanak jó tanácsot, de ha nincs alapos kifogás a gyermek választása ellen, ne akadályozzák boldogságukat. Mért üldözöd azon ifjat, a ki leányod szívében mint eszménykép él? Derék, tanult ember. Adtam neki ép testben ép lelket. Láttad, hogy önerejéből is díszes helyet vívott ki a társadalomban. Ma már czíme, rangja, vagyona van és a ti számításotok szerint ősrégi családból származik. Mondd tehát leányom: mért hallgassalak meg téged és nem gyermekedet, a ki még sokkal buzgóbban imádkozik hozzám? Mért erőlteted? mért választod ki számára a derék ifjú helyébe a testben, lélekben törpe s mégis elbizakodott haszontalant? Tudd meg: a házasságokat itt nálam az égben kötik.

Egyszerre ott állott a síremlék talapzatának lépcsőién.

Némelyeket megjutalmazok, másokat megbüntetek vele. Hanem előttem, a ki annyi világot és földet teremtettem és ingyen nektek adtam, nem argumentum az, hogy a léhának hetvenezer, a jelesnek csak tizenháromezer holdja van. Ha igazságosabban osztjátok fel az én földeimet, sehol egy emberre ennyi nem jut.

A bárónéhoz nem jött próféta, a ki így felvilágosította volna. Napjainkban az Úr, a józan ész ajándékával szokott az emberrel szóba állni. De a kik látván, nem látnak, hallván, nem hallanak, azok számára nem terem orvosság a szellemi gyógyszertárban. Megrögzött a szerencsétlen asszony agyvelejében a gondolat, hogy egyedül az ő leánya bír annyi igénynyel, hogy a Nagygáthy grófnéság koronáját elnyerje: tehát anyai kötelességének tartotta megóvni gyermekét azon önfeláldozástól, hogy elvetvén magát, ily értéket, mint prédát olcsó áron elpazaroljon.

És a mint így nézi a sírkövet, egyszerre úgy látja, mintha annak túlsó feléről valami élő alak tünnék fel és egyenesen közelednék erre

A báróné nem volt kisértetekben hívő teremtés: de a magány, az elhagyott hely, a lefolyt nap történeteinek kábító hatása megfélemlíté; a látomány megreszketteté.

Egészen ösztöne sugalmának engedve át magát, halkan visszahúzódék a még lombbal rakott bokrok közé és visszafojtva lélegzetét: várta, minek lesz most mindjárt egyedüli tanuja?

Azt jól látta, hogy a tünemény mozog, világos színű női öltönyt visel és félénk léptekkel közeledik.

Egyszerre ott állott a síremlék talpazatának lépcsőjén s fejét a hideg kőre hajtá; valószínűleg megcsókolá.

Erre rögtön, mintha szárnyra kelt volna, megiramodott, de nem visszafelé, a honnan jött, hanem

egyenesen a kastély kapujának irányában, a hol aztán a távolban és a sötétben láthatlanná vált.

Semmi kétség. Ez ő volt: Lenke, a báróné leánya, a ki e perczben visszajött a szülői házhoz. Honnan jött? honnan termett elő, ha ily könnyedén ismét itt lehetett és mégis egész napon át senki nem találhatta?

A báróné visszaindult a kastély felé; átment a ház bejáratán keresztül az alsó kertbe s onnan nézett fel a sötétben meredező falakra.

A következő perczben látta, hogy Jetty komorna szobájából a gyertya fénye eltünik s rögtön aztán leánya szobájának két ablaka világosodik meg. A ház bensejében, a lépcsőkön és folyosókon zaj keletkezik; a korábbi halotti csendet egyes felkiáltó, csodálkozó és örvendező hangok váltják fel.

A báróné ezalatt mozdulatlanul állott helyében s gondolkozott, mikép fogadja vissza a megtérőt? S midőn meghozta határozatát, feljött a kastély verandájára, onnan a nyári társalgó szobába, végre saját legbensőbb szentélyébe.

Most már hallotta, hogy mindenfelé keresik. Hol a báróné? hol a méltóságos asszony? mert látták, mikor kiment a házból, de visszajövetelét nem vették észre.

Nem kelt fel pamlagáról, nem csengetett, hanem az asztalára tett két gyertyát meggyújtá. A ki az alsó kertbe megy őt keresni, majd útbaigazítja a megvilágított ablak.

Épen Jetty, a komorna volt e szerencsétlen. Rohant is felfelé egész a boudoir ajtajáig; itt elcsendesedett; meggondolta, hogy úrnője ajtaját minden körülmény között tiszteletteljesen kell megnyitnia s képzelődék, mily vihar fog most rögtön keletkezni. Hogy ugrik fel a báróné? mily kiabálás, szemrehányás, siránkozás vagy épen mitől isten őrizzen, anyai átkok borzalmai következnek.

Belépett és mint tartozó kötelességet jelenté.

— Báróné, Lenke kisasszony megérkezett.

Az úrnő legkisebb meglepetést sem mutatott. Keze gépileg egy előtte fekvő könyv felé nyúlt s felelé:

— És aztán?

— Bátorkodtam jelenteni.

— Tudtam és láttam.

— Igen is, kérem alássan. Méltóztatik valamit parancsolni?

— Mehet dolgára. Ha valamire szükségem lesz, csengetek.

A komornai rangra emeltetett szobaleány majd lefordult a lábáról a nagy csodálkozás miatt. Mióta uraságoknál szolgál, még a cselédszobákban forgalomban levő mesékből sem hallotta, hogy a grófnék és bárónék a megszökött kisasszonyok véletlen visszatérésének hírét ily példás úri nyugodtsággal szokták volna fogadni!

Legalább csak jött volna leánya szobájába s megkérdi, hol töltötte a napot? ha itthon a faluban és a mezőkön hiába keresték.

A kis leány ezalatt sírt és a pamlag párnái közé rejté arczát. Minden pillanatban várta, hogy anyja berohan hozzá ezer szemrehányással. De minden szokott csendben maradt körötte, mintha érdekkel sem birna többé az az új hír, hogy az elveszett leány visszakerült.

Anyjának késedelme és hallgatása még inkább elrettentette. Mert a mamák szóözönének és könnyzáporának bocsánat a vége; de az elfojtott harag és színlett közöny ismeretlen veszélyekkel fenyeget.

A kastély más lakói a fáradalmas és izgalmas nap után nyugalomra térhettek és a ki közülök képes volt aludni, alhatott is világos reggelig.

— — — — — — — — — — —

Igen, aludhatott. Ez a boldogok és megelégedettek élvezete, néha a megszomorodottak vigasztalása: de

a bárónė kebelében a vulkánok tüze rombolt és pusztított.

Pamlagán ülve, vad tekintettel nézte a gyertya lángjának csendes lobogását. Arról gondolkodott, mint lépjen fel s mint viselje magát önmagához és a helyzethez méltólag, mint vakmerően megsértett anya a fellázadt gyermek ellenében!

Volt ideje gondolkodni. A leány haza jött, itt van teljes biztosságban. Tehát nem félhetett újabb válságok, újabb rettentő hírek érkezésétől. És ha ily könnyedén öltözve hagyta el a házat: nem is lehetett igán távol.

Valóban nem. De mégis épen annyira, hogy anyjának évek óta érlelt tervét egy csapással megsemmisítette. Mert ha Nagygáthy gróf e napon a násznéppel együtt, úgyszólván búcsú nélkül elkotródott, elég világos jelét adta, hogy többé visszakerülni nem szándékozik.

Mit tegyen?

Gondolkodni, tervelődni akart: de mint a zaklatott ember szivében történni szokott, inkább fantáziája ragadta képtelen világokba. Igy képzelődik a tönkre jutott kereskedő: ha most egy vaskos csomó ezerforintos bankjegyet látna asztalán! Igy reménykedik a halálra itélt rab: ha most kidőlne börtönének fala és utat nyitna a szabadba!

Ábrándjai a mesék országába ragadtak. Nem mintha lehetetlenségekre gondolt volna: de a mi eszébe jutott, nem hozott megoldási módot, nem kisegítő eszközt a jövőre.

Egyik perczében elhatározta, hogy kiköltözik az országból. Vagyonát eladja s megy Észak-Amerikába vagy Braziliába. Később Páris, London tömkelegébe akart temetkezni. De ha mind e mellett «báróné» is akart maradni, nem rejtőzhetett el, mint ismeretlen s akkor bizonyos üldöző alak, Gábor gróf, csakhamar újra feltalálja.

Elviszi leányát kolostorba és ott hagyja, mig él.

De ott sem falazzák be már ma a leányokat s az ő Lenkéje épen most bizonyította be, hogy önálló is tud lenni, s ha valamit kigondolt, végre is hajtja.

Tán az is eszébe jutott, hogy előnyös egyezkedést köthetne leányával. Épen úgy, mint népével a király, a kit a forradalom megpuhított. Az anya lemond eredeti tervéről, nem kényszeríti leányát a házasságra Nagygáthy gróffal; sőt teljes választási szabadságot enged neki. Mehet nőül gazdaghoz, szegényhez, ha különben a férfi jó házból származott, az úri társasághoz tartozik és becsületes ember. Ennyi engedményért csak azt követelte, hogy leánya azt a gyűlölt ivadékot, a mérnök-grófot, verje ki fejéből.

Mert élve el nem tűrhette, hogy egyetlen Lenkéje egy hűtlen apának fiát tegye boldoggá. Az nem jutott eszébe, hogy leánya is boldog lett volna vele.

Oh, ezen rég elhunyt apa örökre fizetetlen rovást hagyott hátra! A honvédezredes volt, a ki őt hitegette és megcsalta, a midőn más nőt emelt magához. Az alatt az egykor szép Laura híven várt rá, időközben elhervadt és vén leány lett belőle. Később kétségbeesésből kellett férjhez mennie ahhoz, a ki épen megkérte. Ez ember pedig korhely, kártyás, kicsapongó és jellemtelen férfi volt. Igy is múlt ki erőszakos halállal. Ekkor a báróné a vagyoni bukás örvénye előtt állott és el is sülyed, ha erélye nem nagyobb szerencsétlenségénél. Ekkor lett belőle előbb takarékos háziasszony, később kikiáltott fösvény és megvetett madame Harpagon. Csak így fizethette ki férje adósságait, így menthette meg a Réthfalvához tőszomszédságban eső két kis falucskát. Mikor pedig végre lőn hajtva a nagy munka, megérkezett a dicsvágy és hiúság ördöge. Ez főzte ki benne a tervet, hogy leányát a hatalmas Nagygáthy örökössel házasítsa össze. Ehhez megint sok pénz kellett, mert a büszke báróné azt akarta, hogy leánya mint gazdag ara lépjen be a dúsgazdag házba.

Egy egész elhibázott élet szenvedéseiért volt neki

adósa a férfi, kinek a vidék közvéleménye sírkövet is emelt.

Szegény meghalt ezredes! Te nem szólhatsz itt közbe. Ki tudja, tán te is tudnál mentséget előhozni, mért feledkeztél meg a szép Lauráról s mért vonzódtál inkább a még szebb Saroltához, a kinek most márványból faragott emléke ragyog a szatmári temetőben.

Kezébe vette gyertyáját; bement hálószobájába; onnan egy ajtóval tovább, a hol leánya még mindig várta anyjának szemrehányásait.

A kis leány még mindig a pamlag párnáin nyugodott. Az ajtónyilás zörejére felugrott helyéből, néhány lépéssel közeledett, de meglátván anyjának szemében a harag villámainak czikázását, a vére is megfagyott ereiben s nem volt ereje, bátorsága az anyjának kezet csókolni.

A bárónė az asztalra tette gyertyáját; kezének mozdulatával parancsolá, hogy leánya üljön vissza a pamlagra; ő pedig a megvetett ágy szélén foglalt helyet.

Úgy látszott, előre meggondolta, a mit mondani akart: mert kifejezéseiben megvolt a kellő rövidség és szabatosság, a helyzethez mért szigor és az anyai hatalom biztos öntudata.

— Visszajöttél az elhagyott mamához? Úgy látszik, hogy az engedetlen gyermek hamar tapasztalta, menynyire nincs a világon melegebb tanya, mint az édes anya szárnyai alatt.

— Mamám . . .

— Egy hangot sem akarok hallani, míg nem kérdeztelek. Ezentúl nem vagy a mamának jó kis lánya; mától fogva szabad emanczipált hölgy lettél, minők Amerikában teremnek. Most már nincs szükséged az édes anyád tanácsára, járhatsz saját eszed után. Fényes sikerrel tetted le az érettségi vizsgát, és a legnehezebb feladat megfejtését választottad ki. Sok tanulás kellett ehhez, még több készület, színlés és

alattomosság. De elérted czélodat: az engedelmes leányból háládatlan és fellázadt teremtés lett!

— Mamám, bocsáss meg. A rettentő kényszerítés vitt e lépésre. Másként nem szabadulhattam a férfitól, a kit nem szeretek. Ezerszer inkább a halálé, mint az övé!

A báróné úgy kaczagott fel, hogy fogai is megcsattantak.

— Inkább a halálé! Ah, ez roppant haladás huszonnégy óra alatt! Tegnap kis leány, ma reggel kalandornő, estére tragikai szinésznő! — És honnan tudod, hogy halálod jobban kétségbeejtene, mint gyalázatod?

— Gyalázatom, mamám?

— Elszöktél, ez elég. Tán egy kővel kettőt is dobtál; elmentél oda, a hol jó híredet egy más férfinak javára feláldoztad.

A kis leány nem értette a vádat, tehát csak hallgatott.

— Ah, — folytatá a báróné, — mily élvezet lesz a tisztelt közönség számára, ha a hírlapok két hétig hurczolják nevedet az aprólékos újdonságok között. Majd jőnek az élczlapok is, megszerzik fotografiádat és arczképedet ezer változatban, ezer szemtelen czélzásokkal illusztrálva, oda vetik kaczagtató eledelül a korcsmák és kávéházak korhelyeinek! Most pedig követelem, parancsolom: add elé, óráról-órára, hol töltötted a napot?

— Oh mamám, ez rövid számadás lesz. E ruhámban kalap és felöltő nélkül, hajnalhasadtakor átfutottam a kerten, bementem a pályaőr házába, leültem a lóczára és ott maradtam estig.

— A vasúti őr házában!

— Nagyon tiszta és jó asszony az őr felesége: híven vigyázott rám egész napon.

— Az én leányomra a pályaőr neje vigyázott! Ez aztán díszes garde-dame a réthfalvi kastély kisasszonya mellett. És nem keresett ott senki?

— Sőt minden lépten jött valaki és kérdezte, nem láttak itt egy szürke koczkás ruhájú kisasszonyt? de a pályaőr megesküdött, hogy ott ugyan a síneket senki át nem lépte.

— Ah, nem lépte át a síneket! Hova fészkeli be magát a jezsuita kétértelműség! Persze, nem lépte át, ha ott ült a házban, a padkán, a kályha mögött. Tán még ott is ebédeltél?

— Igen, jó túróscsuszát adtak.

— Ez már nagyszerű! az én leányom túróscsuszát eszik a pályaőr házikójában? De valami pisztolyról és véres kendőről is beszéltek.

— Oh mamám, ez bolondság. Örzse néni dobta az útra, hogy engem másfelé keressenek.

— Örzse néni! hát ez kicsoda?

— Azt akartam mondani: a pályaőr felesége.

— Az ég irgalmazzon mindnyájunknak: egy Réthfalvy kisasszony a pályaőr feleségét Örzsi néninek nevezi! Szerencsétlen! te már azt hiszed, mérnökné ténsasszony lettél.

— Én, mamám?

— Hallatlan tolakodás. Már mikor ide mérte a vasutat és őrházat épített ősi kuriámra, kiszámította, hogy egykor még az én kastélyomból a kisasszonyok oda fognak járni túróscsuszát ebédelni!

Mind e mellett a felfedezés, hogy leánya az őrházban tölté a napot, némileg megvígasztalá a bárónét. A lefolyt drámába egy kis komikum is vegyült. Végre is e hely, más sokkal rosszabb lehetőségek között, még leginkább neutralis tér volt.

De már ennyi is elég volt, hogy a bárónét régi hóbortja, a Nagygáthy-féle összeköttetés eszméje, újra nyakon ragadja. Mint a szalmaszálhoz kapkodó vízbehaló megragadá ezen utolsó eszközt, ha tán az elszalasztott vőlegényt visszaszerezhetné

Parancsolá tehát, hogy leánya nyugalomra térjen, ő pedig dolgozó szobájába vonult és asztalhoz ülve egymásután két levelet írt.

Az egyiket Nagygáthy grófhoz igen kedélyes modorban: hogy ez a kis tapasztalatlan leány az utolsó pillanatban, a midőn látta, hogy komoly a dolog, úgy megijedt, hogy elbujdosott valahová. Ez igen bocsánandó vétek egy gyermektől, a ki azt sem tudja, mire van a nő istentől teremtve.

A másik levelet a tiszttartónak írta. Meghagyá benne, hogy panaszt emeljen a 77. számú pályaőr ellen, s meg ne nyugodjék, míg az igazgatóság az ilyen gonosz életű szolgát el nem csapja.

Aztán felverte, felcsengette álmából a szobaleányt. Átadta neki a Kis-Gáthra szóló levelet azon utasítással, hogy a kocsis rögtön nyergeljen, lóra üljön s a levelet a grófhoz elvigye.

— — — — — — — — — — — —

Másnap reggel Gábor gróf nyugtalanul várta barátját, hogy ketten kalandos útra kelve, az elveszett leányka felkeresésére induljanak.

Épen nem volt kedvére a felajánlott kompanistaság, mert tudta, hogy Gedeon gróf az egészből inkább mulatságot, sőt nagy úri sportot akar csinálni. Kellemes ürügy volt ez betoppanni minden ismeretlen házba. Szóba állni a kisebb nemes urakkal és a falusi nagysámokkal és ténsasszonyokkal. Végre pedig az őszintén ajánlott és elfogadott vendégszeretetet, az élvezés után kinevetni, kigúnyolni.

Azonban, a midőn ütött a találkozásra kitűzött óra, a gróf helyett csak lovas legény érkezett Kis-Gáthról a következő levéllel:

«Pajtás, Gábor!

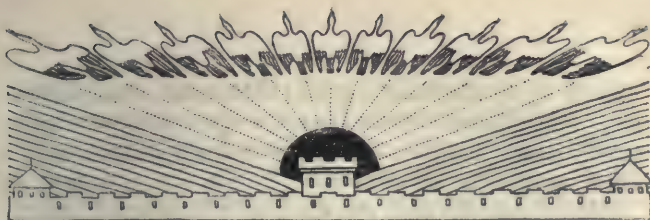
Bocsáss meg, de jobban meggondoltam a dolgot. Prímo: hiába prédikálom én a világnak, hogy csak rokonomat keresem: mégis rám fogják, hogy a tegnapi affaire daczára bolondulok a kis leány után. Secundo: akár hogy forgassam e históriát, mégis csak kisül, hogy te vagy a boldog halandó, a kiért Lenke hugom ill a berek nád a kert. Akkor pedig csak vedd ke-

zedbe Diogenes lámpáját s keresd a földet, a hol a hű lány terem. Soha többé feléje nem nézek Réthfalvának. Czimborád Nagygáthy Gedeon, manu propria.»

Ez a firka, a bolond leveleknek azon ritka faja volt, melyben a szerző, saját tudtán kívül, rakásra hordta az okosságot, igazságot és mély belátást.

— Ah, de post scriptum is következik.

«Felbontom levelemet. Épen most kapok a bárónétól expressust, hogy megvan a leány! még az este előkerült, nem írja: a kályhalyukból, a kenyérsütő kemenczéből vagy a mosó teknő alól? Fődolog, hogy otthon van. A többit rád bízom. Ha majd vőfély és pompás öt ló kell, hű barátod, a ki egy elhamarkodott házasság kelepczéjéből kiszabadítottál, mindig szolgálatodra áll. *N. G.*

XXIV.

(Egy erős várnak megostromolása nagy kudarczczal végződik.)

Két hét mulva itt volt október közepe s ilyenkor Zemplénben igen csekély ember az, a ki nem a közeledő szüretről beszél, akár van termés, akár nincs.

Gábor gróf otthon maradt. Egész idő alatt csak Nagy István szomszédját látta, a ki családostól együtt új birtokába érkezett, mint jó módú földesúr megtelepedett s főleg arról gondoskodott, mint bizonyíthatná be háláját azon ifjú iránt, a kinek rossz időkben nagy szolgálatokat tett, de szép jutalmat is kapott érte.

A kandallóban már pattogott az első tűz s Gábor gróf nagyokat füstölvén csibukjából, gondolatokba merült.

Rettenetes állapot volt ez rajta, hogy a ki teljes életében munkás és tevékeny ember volt, épen a midőn életének boldogsága forgott koczkán, összetett kézzel kellett várnia, mit hoz a jövendő? mit a véletlen szerencse?

A jó fiú azt hitte egykor, hogy ha születési jogát visszaszerezte s hatalmas gróf lett, a szép és kedves feleség megszerzésére csak az kell, hogy a kiválasztott leánykának viszonszerelmét megnyerje.

Ezen legnehezebb föltétel már teljesedésbe ment. A közbejött akadályt a kis leány elszántsága államcsíny alakjában elhárította; de már a többi teendőt egyenesen a férfi erélyére és ügyességére bízta.

És a férfi, Szabolcsy gróf, Gelencze ura, mintha keze lába kötve volna, semmit sem tehetett. Szerelme, esze, hatalma, pénze mind elégtelen eszköz volt a győzelem kivívására.

Miért? egyszerűen, mert a báróné nem járt társaságokba, otthon pedig Gábor gróf látogatását el nem fogadta!

Ez ellen csel vagy erőszak nem használt. A kiskorú leányt hiába rabolja el a hős, mert az anya beleegyezése nélkül nem lehet azzal házasságot kötni.

Ez még rosszabb állapot, mint hajdan a lovagkorban volt. Akkor ha az imádott hölgyet sziklatetőre épült várban őrizték is, a bátor és vitéz ifjú megostromolhatta a bástyákat s ha legyőzte a zsarnok apát, előhivatta a vár káplánját, oltár elé vezette szíve királynéját, megesküdött vele s nagy boldogsággal vitte haza saját fészkébe. Ha nagylelkű volt, még kegyelmes békét is köthetett a legyőzöttel.

Ma már másként van. Hiába áll szabadon a domb szelíd lejtőjén a réthfalvi kastély. Kertjének kerítése rozzant és düledező; a kapu nyitva; a társalgó terem előtt csak Jetty komorna áll őrt s azt mondja: «a báróné nincs azon helyzetben, hogy látogatást fogadjon el» s ezzel vége minden erőködésnek. A komorna jobban megőrzi a ház küszöbét, mint ezer vértezett fegyveres, mint egész sor tátongó ágyú, az égő kanóczot kézben tartó tüzérekkel.

Tessék ily társadalmi világban tetterős szerelmi hőst játszani!

Tessék most ősz szakállat ragasztani s mint a szent földről hazatérő ájtatos zarándok, vendégszerető hajlékot kérni a bárónétól!

Tehát mi maradt mégis ránk késő unokákra, kiket az illem szabályai kötve tartanak? Igaz, hogy e szabályokat meg lehet törni, de a ki teszi, nem ér czélt vele, s még saját társaságában is lehetetlenné válhatik.

Már csak két segítségünk maradt.

Először a kedvező véletlen. Másodszor a mesterségesen készített és előre kiszámított alkalom.

Egy ily véletlen nem sokára elő is fordult. Keveset igért ugyan, de fel kellett használni.

Egy reggel, mikor megérkezni szoktak Gelenczére a hírlapok és levelek, a megye székvárosában megjelenő közlöny hirdetései között állott:

«Zemplén megyében, közvetlenül a vasút mellett, 9000 hold első osztályú föld teljesen fölszerelve a szükséges gazdasági épületekkel ellátva, kényelmes úri lakással, árnyas és gyümölcsös kerttel, több évre haszonbérbe kiadó.»

Mikor e hirdetményt Gábor gróf olvasá, nem kétkedhetett, hogy épen csak Réthfalváról lehet itt szó, mert minden elősorolt tulajdonság megegyezett a báróné birtokának körülményeivel.

Mindjárt befogatta lovait, egy jó csomó pénzt zsebébe tett azon tőkéből, mely boldogult Miklós bácsi végrendelete folytán maradt rá s aztán áthajtatott a szomszéd birtokoshoz, Nagy István uram újdonatúj kúriájába.

Itt mint királyt fogadták; a legidősebb gyermek mérnök bácsinak nevezte. A család boldog volt, hogy jótevőjét megvendégelhette, ez pedig minden ételt kitünő készítménynek nevezett.

Ebéd után a két férfi sokáig értekezett együtt. A gróf rábirta szomszédját, hogy vegye ki bérbe a báróné jószágát, de minden eshető veszteséget vagy pénzbeli zavart magára vállalt. Czélja csak az volt, hogy mindig biztosan tudhassa, hol tartózkodik a báróné, s ha lehet titkos levelezést folytathasson a ház kisasszonyával.

— — — — — — — — — — — —

Nagy István uram őszinte, becsületes ember volt s grófjáért tűznek víznek neki ment; de azért tudta, hogy nem dobbal szoktak verebet fogni.

Várt tehát nehány napot s akkor Réthfalvára uta-

zott, a hol mint bérleni szándékozó késedelem nélkül kihallgatást nyert.

— Méltóságos asszonyom, én Kis István vagyok Ugocsa megyéből s ha oly szerencsés lehetek, hogy a bérlet föltételeire nézve megegyezhetem, örömmel és jó reménynyel vállalkozom.

— Uram, — felelé a báróné, a kire a jó külsejű és ajánlatos modorú ember kedvező hatást tett, — az én föltételeim világosak, de szigorúak is lesznek.

— Igen helyesen: magam is barátja vagyok a rendnek és pontosságnak.

A legelső föltétel, hogy a bérleti szerződés aláírásakor 12,000 forintot mint biztosítékot le kell tenni.

— El vagyok rá készülve, — felelé s jobbjával kabátja oldalzsebét érinté. — És a bérlet összege?

— Évenkint harminczezer forint, még pedig évnegyedenkint előre lefizetve oly kikötés mellett, hogy ha részletfizetését csak egyszer is elmulasztaná, a biztosítékul letett összeget elveszti, s azzal együtt a bérleti szerződés is tényleg felbomlottnak és megszüntnek fog tekintetni.

— Értem, kérem alássan. Szóról-szóra elfogadom.

A bárónét nagyon meglepte ezen igen coulant alkudozási modor, mert hosszas vitára számított s valamit tán le is engedett volna. S miután különben is bizalmatlan és gyanakodó természettel birt, kissé mélyebben szemébe nézett az idegennek és úgy rémlett előtte, mintha ezen arczot nem most látná először. Aztán folytatá:

— Természetesen ki lesz kötve, minő gazdaságot kell folytatni, mennyi gyepet feltörni s hogy a rendes és okszerű váltó-gazdaság követelményei pontosan megtartassanak.

— Oh báróné, én azon fogok igyekezni, hogy becses bizalmát évek során át megtarthassam. A rablógazdaság, mely a föld termő erejét kimeríti, nem tartozik szokásaim közé.

A báróné bámult, de annál inkább gyanakodott,

mert most már nem kételkedett többé, hogy ezen emberrel, ha nagyon régen is, találkozott már egyszer az életben.

— Van még egyéb föltétel? — kérdé szerényen a bérleni szándékozó.

— Most következik az utolsó. Van egy öreg hetven éves tiszttartóm. Nem tehetem, hogy családom régi hű gazdasági tisztét késő vénségére kenyér nélkül hagyjam: tehát a bérlő, már csak ellenőrség szempontjából is tiszttartómat hivatalában hagyja. Azaz ha használhatja; de eddigi fizetését mindenesetre tovább is kiadni kötelezve lesz.

A bárónétól e szokatlan föltétel tisztán és egyedül, mint próba lett előrántva a bérlő őszinte szándékának kipuhatolására.

— Báróné, — felelt a jámbor ember rácsalatva a lépre, — ezen nemes elhatározás mélyen meghatja szívemet. Semmi áron el nem űzném a családnak hűségben megőszült szolgáját. Emberek vagyunk. A mit magunknak nem akarunk, másokkal ne cselekedjük. Ezt tanítja szent vallásunk; erre kötelez lelkiismeretünk.

A szerencsétlen ember elfeledkezett magáról. Ez nem volt bérlőhöz illő stylus; a pap beszél így, ha az egyház patronatussága előtt, a plébániát kéré.

És e hang lett elárulója.

Most már tudta a báróné, kivel van dolga. Felkelt helyéből, nevetett és gyűlöletet lehelő arczvonaglások között kiáltá:

— Ön Kis István? Épen ily joggal nevezi magát Gelenczén Nagy Istvánnak. Nem is reméltem, hogy valaha szerencsém lehessen ama mérnök gróf pártfogoltjával személyesen is megismerkedni.

— Báróné, kérem . . .

— Elég! végeztünk. Ne gondolja, hogy engem megcsalhat, mert jól ismerem. Jobban mint álmában is gondolná. Egykor, fiatal leány koromban, a midőn Szabolcsy Gábor gróf rokonom és jegyesem megírta

Réthfalvy Miklós bátyámnak, hogy rólam lemond s más nőt vezet oltárhoz, nem akartam elhinni. Elutaztam Lengyelkére; ott voltam a templomban, ott ültem lefátyolozva a legelső padon. A házasság végbe ment. A falu lelkésze pedig ön volt s Margittay Sándornak nevezték. Arczvonásait elfeledtem, de a hallott hangot soha.

— A báróné téved.

— Egy szót sem többé. Ön le van álarczozva. Tudom, ki küldte ide: nem bérlőnek, hanem kémnek s tán titkos levélhordónak. Rögtön hagyja el házamat, különben megteszem, a mire hajlamom nincs: feljelentem önt püspökének mint szökevény papot; a hatóságnak mint álnéven élőt, a ki megcsalt egy nőt, a kivel tiltott és alapjában érvénytelen házasságot kötött.

Nagy István uram bámult, megzavarodott s kénytelen volt elismerni, hogy meg van bukva. Lelkében megrendült azon gondolatra, hogy valakit huszonhét esztendő mulva is meg lehet ismerni!

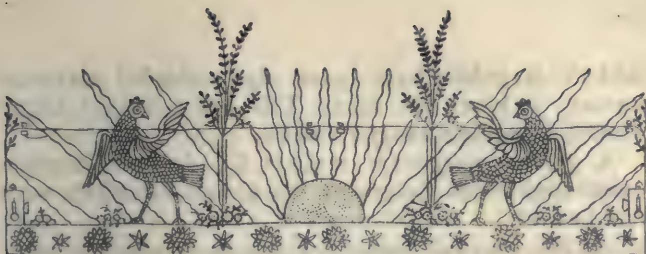
— Báróné, — felelé folytonos hátrálgatás között. — Valóban köszönettel fogom venni, ha csekély személyemmel mentől kevesebbet tetszenék foglalkozni. Különben pedig a mai világban az én multam nem aggaszt többé. De megvallom, nem szeretném magamra vállalni azon alkalmatlanságot, hogy vén napjaimra még hitet cseréljek s ha kell, feleségemmel még másodszor is megesküdjem.

— Mégis itt van?

— Megyek, asszonyom; de ne feledje, hogy mától fogva kölcsönösen birunk egy-egy titkot egymásról.

— Még tán fenyegetőzni mer?

— Nem. Csak bátorkodtam méltóságodat figyelmeztetni, tetszenék kissé bővebben meggondolni: mi következik abból, ha Réthfalvy báróné csakugyan személyesen jelen volt Lengyelkén és mint szemtanu bizonyságot tehetett volna a honvédezredes házasságának megtörténtéről! Van szerencsém magamat ajánlani.

XXV.

(Nincs más mód mint kitörni.)

Szegény fiatal gróf!

Szeretett, viszonszeretve volt, teljes igénynyel birt, hogy boldog lehessen és életének kitűzött czéljától messzebb esett, mint valaha. Láttuk, hogy súlyos kötelezettségeket is kész volt elvállalni, egyedül azon kétes remény fejében, hogy az elzárkozott családdal, legalább közvetett érintkezésben maradhat.

Csak azt kérdé:

— Közel volt Lenke kisasszony? Hallott valamit az alkudozásokból? Sejthette, hogy az eszme tőlem származott?

— Alig hiszem, gróf úr. A szomszéd szobába vezető ajtó nyitva volt ugyan, de nem valószinű, hogy ily szívtelen és szigorú anya épen leánya hallatára emlegethette volna saját ifjúkori regényének részleteit.

Megint unalmas, fárasztó és vigasztalást nem igérő napok következtek.

Oly állapot, melyet a tűrni nem tudó szerelmes sokáig el nem viselhet. Tehát egy ködös napon, a déli órákban befogatá lovait s átment ebédre Csеklész grófnéhoz, a ki az idén karácsonyig akart falun maradni, miután bálványozott férje Párisba rándult, látni akarván, maradt-e még élve, a mai guillotine

nélküli respublikában, igazi régi családból származó nemes, a kinek ős apját XV. Lajos valami trágár élczért marquis-i rangra emelte.

A grófné zongorája mellett ült, de nem játszott; épen mint nem dolgozott, ha himző asztalkája mellett henyélt.

— Ah, ön az, Gábor? Épen most akartam megírni a harmadik meghivót. Ha nem hiszi, nézzen be írószobámba; ott áll készen a toll, tenta, papit, boríték és spanyolviasz. (Mintha máskor hiányzott volna). Nagy disputám volt táblaterítőmmel. Ujjamon számítottam ki, hogy ebédre tizenhárman leszünk, ő pedig erővel állította, hogy akkor leszünk ennyien, ha önt is meghívom. Egyelőre meghíttam a papunkat, a ki ha délben megebédelt is, olyan udvarias, hogy kedvemért másodszor is dologhoz lát. Mi újság Réthfalván?

— A báróné bérbe adja jószágát.

— Annak már vége. Tegnap voltam nála. Most már otthon marad. Az elátkozott kastélyból sziklákba vágott remete lak lesz: nyáron sóskát esznek, télen gyökereket.

— És Lenke kisasszony?

— Azt viszik Kassára az apáczákhoz és ott hagyják, míg vén leány lesz belőle.

— Ez szomorú újság, de én szalmaszállal még a méregből is tudok egy kis mézet kiszíni.

— Hogy, hogy?

— Ha a báróné szükségesnek látja leányát falak közé zárni, akkor elárulja, hogy fél.

— Fél? tán épen öntől?

— Egy kicsit tőlem is, de még jobban saját magától.

— Nem értem; de boldogok a hivők, mert az övék a mennyek országa. Ah, ez már ritkaság, a mai világban: egy fiatal ember, a ki optimista. Én pedig azt mondom: mielőtt a Bodrog teljesítené kötelességét, hogy befagyjon és nekem nyárára jeget adjon,

Réthfalvy Lenke kisasszony a zárda nyirkos odui között sirathatja fiatalságát.

— Föltéve, hogy a báróné csakugyan megérkezhetik vele Kassára.

— Mire való a vasút? Ha ön egykor megépítette: tűrje, hogy a báróné is használhassa.

— Használni fogja; de akadályok is jöhetnek közbe.

— Ön akarja meggátolni?

— Én és a ki oly kegyes és szeretetreméltó lesz, hogy a tervemet támogatja. Mert én oda jutottam, hogy az utonállástól és a hölgyrablástól sem rettenek vissza.

— Mit tehet? Neki megy a rohanó lokomotivnek, mint Don Quixote a szélmalomnak? és kiragadja a leányt a waggonból?

— Onnan ezerszer könnyebben, mint hajdan az országutról a postakocsiból.

— Ön fantaziál, édes barátom. Vagy nihilista lett, felrobbantja a vasutat dynamittal, cotelette morzsolja a konduktort és az utazókat? egyedül csak Lenke kisasszony marad épen és sértetlenül?

— Nem bántok senkit, csak azt viszem el, a ki nekem kell.

— Bátor vagyok kérdezni: hova viszi aztán a leányt?

— Nem egyedül magát. A leányt és az anyát is.

— Mind a kettőt! A leányt és az anyát is? Ez új kaland; ezt még egy amerikai regényben sem olvastam. Kezdem önt érteni. Ott vár, Gelenczén, készen a pap. Ön jobb karjára veszi a leányt, bal kezében revolvert tart és az anya mellére szegezi: la bourse ou la vie! magyarul: anyai áldás vagy halál! Még egyszer kérdem, hova viszi a leányt, ha mindjárt együtt az anyával is?

— Én magam sehova sem viszem egyikét sem. De van itt a vidéken egy nemesszívű hölgy, Cseklész grófné a neve. Történetből épen ott lesz akkor a

boldogtalan szerelmesek pártfogónéja s hajlékot ad a hajótörést szenvedőknek.

— Úgy beszél, mintha nem is tréfálna.

— Eltűrné, grófné, hogy egy báróné és leánya megfagyjanak a mezőn, vagy felfalják őket a farkasok a pusztákon?

— Ah, ön tultesz rajtam a bolond beszédmodorban; kezdjünk már komolyabban értekezni.

— Soha életemben komolyabb nem voltam. Előbb azonban némely dolgot pontosan ki kell számítanom: mert ezen tervem épen csak most jutott először eszembe, a midőn az én bájos grófném Kassáról, meg az apáczák kolostoráról beszélt. Kérem grófné, figyeljen. Öt percz kell hozzá, hogy a kocsis befogjon és a kapu alá álljon. Negyvenöt percz, hogy Várkonyra hajtson, azon vasúti állomáshoz, mely hozzánk legközelebb esik. A vonat, Kassa felé, napjában kétszer megy ott keresztül. Reggel kilencz óra, tizenegy percz; este nyolcz óra huszonkilencz percz.

— Tán csak nem követeli tőlem, hogy e rettenetes számokat mind emlékezetemben tartsam? Ön, mérnök korában megtanulhatott könyv nélkül egy egész kötetre való logarithmust, de én a számtanban az összeadás és kivonáson túl nem vittem tudományomat.

— Csak még egy kis türelmet, imádott grófné. Most már akár a reggeli akár az esteli vonaton utazik a báróné, mihelyt felült a waggonba s a vonat megindult, húsz másodpercz alatt tudni fogják ezt Várkonyban. A következő másodperczekben hírt kapok Gelenczén, s jelt adok Cseklész grófné kastélyába!

— Ön tán azt hiszi: nekem privát táviró sodronyom van innen, Gelenczére, Várkonyba, Newyorkba, Peruba, s a déli oczeán vadszigeteibe?

— A mi nincs, öt, hat nap alatt lehet. Csak a grófné engedje meg, hogy sodronyomat a kastély valamelyik félreeső szobájába a nyitott ablakon át bevezessem.

— Ön most nekem Jules Verne legújabb regényéből mesél el egy fejezetet.

— A mai világban mindent lehet tenni, csak akarat kell hozzá.

— És kidobni való pénz.

— Az is; de nem is nagyon sok.

— Hat nap alatt telegrafot akar hozzám bevezetni?

— Ha kegyesen megengedi. Sodronyt és két kis gépet.

— Nagyon szép. Megadom a konczessziót. Természetesen ön felteszi rólam, hogy leánykoromban elvégeztem a távirási kurzust. Tán működtem is. Például, ha az amerikai præsidens megnyitotta Washingtonban a kongresszust, én táviratoztam meg beszédét a Times szerkesztőjének.

— Grófné! Én telefon-készületet hozatok: abba csak bele kell beszélni. Még nem ismerik hazánkban, de rövid időn bizonyosan használva lesz.

— Ah, ön velem, hogy is mondjam, jól magyarul . . . valami capitalis juxot akar csinálni.

— Bocsánatot kérek . . .

— Ah, mit? bocsánat? az nálam mindig, bőven, készletben áll, ha valaki jól mulattat. Telefon! ilyen ujság Cseklészen! Később más mulatságra is használhatjuk?

— Tetszés szerint.

— Akkor csinálja meg, minden áron.

— Köszönöm, grófné, rögtön intézkedem.

— Csakugyan nem tréfál?

— Rögtön megyek Várkonyba. Táviratilag megrendelek két telefon-gépet, tíz kilométer hosszú sodronyt a szükséges isolatorokkal, s három értelmes és betanított munkást. Holnap estére a küldemény megérkezik s aztán hét-három nap alatt készen vagyunk.

— És a sok pózna?

— Egy sem kell. Mire valók az ákáczsorok, miket elődeink a mi javunkra, az útszélre és a dűlők elkülönzésére ültettek?

— Az egész csak egy ideglázas betegnek álma.

— Biztosan valósítható tény. Az egykori mérnök megcsinálja, a mai gróf az árát kifizeti. Mindössze néhány ezer forint.

— Ennek roppant híre megy a vidéken.

— Mikor észreveszik, már használtuk s aztán leszedetjük.

— Oh, így nem alkuszom: ha egyszer huzalom lesz, nem adom vissza. Az igen felséges tréfa lesz s vendégeim mulathatnak. Néha sikerülhet szakácsomnak igen válogatott menu-t összekomponálni s akkor áttelefonozok Szabolcsy grófnénak: Lenkém, ma élve-halva jöjj hozzám ebédre! Férjedet is elhozhatod, ha véletlenül nem találkozott Cseklész úrral, s nem ment vele valahová szórakozni.

— Oh grófné, minő édes szót mondott ki: Lenke és Szabolcsyné! Önnek igaz van, én közeledem a megőrüléshez. De azért kész lesz a telefon és ott marad helyén, míg . . .

— Míg a rozsda megemészti.

— Míg el nem lopják; míg darabonként szét nem hordják. Mert a mai polgárosodott világban mindent ellopnak, a mi néhány krajczárt megér és nem nehezebb egy mázsánál.

— Magasra kell felrakni.

— A fára minden suhancz fel tud mászni. Engedje meg grófné, hogy sietve munkához lássak.

— Hogyan? el akar menni? És az én ebédem? azt ugyan el nem engedem.

— Ismerem kötelességeimet. Mielőtt a kalapács elverné a hat órát, mérnöki pontossággal helyt fogok állani.

— Okvetlenül számítok önre. Tizenhármas teríték mellé le nem ülök, ha mindjárt az én tisztelendő plébánosom a leves előtt fel is oldoz minden elkövetett bűnömtől. Még egy szót.

— Parancsoljon, grófné.

— Mindent értettem s a tréfa oly érdekes és

rendkívüli, hogy közreműködésemet meg nem tagadhatom. Természetes azonban, hogy játékunkból minden ki lesz hagyva, a mi zajt, botrányt, erőszakot vagy más efféle ízlés elleni köznapiságot foglalhat magában.

— Az ég őrizzen meg a gondolattól is, hogy a jó társaság fölszentelt törvényeit áthágjam. Ha ily nemes bűntársat szerezhettem, a kellő elegantiáról meg nem feledkezhetem. Én telefonozni fogok, hogy a báróné vasútra ült. Ezen vett tudósításra a grófné befogat és Várkonyra érkezik negyvenöt percz alatt, épen akkor, a midőn a vonat már tovább robogott.

— A bárónéval együtt?

— A báróné ott marad, s nem fogja tudni, mit tegyen, hova forduljon? Szerencsére közel lesz a grófné, mint szabadító angyal, felveszi kocsijára, ide hozza a kastélyba s itt tartja míg lehet.

— És ha megkérdi tőlem: hogy jöttem én épen azon perczben oda?

— Meg kell vallanom, hogy tervem összes részleteiben ez a legnehezebben megoldható kérdés. Valóban, grófné itt valami jó ürügyet kell feltalálni.

— Ah jó ürügyet? Értem. Ott alant az ilyesminek más határozottabb nevet találtak fel: szükségben, szent czélból szabad hazudni. De ha benne vagyok, úsznom kell az árral s az elfogadható ürügyek használata nincs tiltva társaságunkban. Voltakép meg sem lehetne élni a nélkül, szokott úri módon. Szabad kérnem barátságos tanácsát?

— Ha a grófné rám bízza, az én gyarló leleményességemtől csak annyi telik ki: legegyszerűbb volna azt mondani: «valahova kirándulásra indultunk, de lekéstünk a vonatról.»

— Bravo. Ez plausibilis ürügy, mint Cseklész úr szokta mondani. A mellett igen összefér a grófnéság eszméjével. Ő méltósága addig toilettezett, addig akart nagyon szép lenni, míg kedves kis orrocskája előtt a vonat tovább robogott. Mert igaz is, hogy a

vasút undok demokratikus intézmény. Lábbal tapodja a születésjog összes kiváltságait. Ha elérkezett indulási percze, épen úgy nem vár ránk, mint a kóbor czigányra, a ki a szomszéd határra megy vályogot vetni. Mérnök úr, számítsa ki, meddig tarthatja fön még magát e világ, mai romlott állapotában? De ön a főkérdésre nézve még mindig adósom a felelettel.

— Szolgálatára állok.

— Hogy teheti, hogy a vonat tovább robog s a báróné, a ki rajta ül, mégis ott marad?

— Ez az én titkom. Ha előre megmagyarázom, csekélység, gyermekség. De a ki véletlenül látja, nagyot nevet rajta.

— Ha így van, akkor nem kiváncsiskodom. A kilátás, hogy kedvem szerint nevethetek, megfékezi bennem az asszonyi természetet. Szerencsétlenségemre olyan napom van, hogy ki nem fogyhatok a kérdésekből. Nagy baj fenyeget. Vendégeim látni fogják, hogy a mezőn sőt kertemen keresztül távirati sodronyt húznak fel a fákra. Mit mondjak, ha kérdezősködnek?

— Grófné, e kérdésre készen áll a legteljesebb felelet. A ki hallja, úgy elhiszi, hogy kalapját megemeli és keresztet vet magára.

— Halljuk.

— Nagyon világos. Csеklész gróf sürgős és elhalaszthatlan dolgai miatt néha kényszerülve van távol lenni házától. Tehát magán-telegrafiát rendeztet be, hogy napjában mentől többször fejezze ki hódolatát és kedves övéinek hogylétéről tudakozódjék.

A grófné inkább keserűen, mint jó kedvéből nevetett. Mert a ki valamely tárgyban folyvást élczeket szór magára, nem szokta azt várni, hogye térre más is kövesse. Csak röviden felelé:

Félek, lesz köztük hihetetlen Tamás is. De beszéljünk tervünkről. Már hallottam, hogy válallatunkban századunk összes tudományos vívmányai segítségünkre sietnek. Mindenki megkapta szerepkörét:

csak azt nem tudom, hol fog ön ezen egész idő alatt rejtőzni?

— Valahol, a közelben.

— Nagyon kényelmes.

— Ne irigyelje nyugodalmamat, mert leírhatlan kétség és aggodalom fog gyötörni, míg sikert nem láttam. Én a szinház direktora vagyok, a ki vagyonának maradványát egy új darab fényes kiállítására költötte. A siker úrrá, a bukás koldussá teszi.

— Ön inkább Fra-Diavoló. Bandáját munkára küldi; a zsákmányt pedig zsebre rakja. De tegyük fel, hogy a bárónét és Lenkét egy vagy két napra idehozhatjuk: nyert-e ön ezzel annyit, hogy ily buzgósága, fáradsága és izgatottsága jutalmazva legyen?

— Azon áron, hogy őt egy óráig láthatom, szívesen meghalok.

— Szegény Rómeo. Ha tudná, hogy valaha Cseklész gróf is így beszélt!

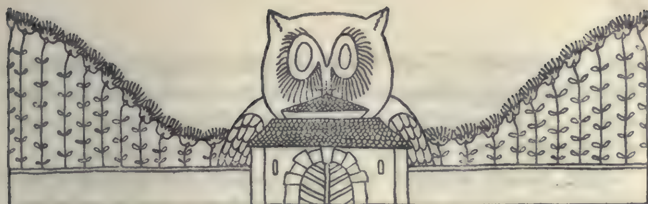
— Grófné, érzem, hogy a báróné fél. Tőlem, leányától, a társaságtól, de leginkább önmagától. E gondolat tartja bennem az életet. Fél, hogy egy gyenge órájában megszólal benne az anyai érzelem, ingadozhatik és ellen nem állhat. Ha erős és hajthatatlan volna, nem folyamodnék végletes eszközökhöz. Elég volna házát előlem elzárni: most pedig lemond a világról s külön szakad régi baránéitól. A szerelem istennője sugja fülembe, hogy ez az asszony nincs önmaga előtt biztosságban.

— Lehet. Ez is lélektani magyarázat.

— Több annál, száraz számvetés, mert a könnyen leverhető ellenséget nem szoktuk kikerülni. A báróné pedig már otthon sincs biztosságban, azért viszi leányát a kolostorba, a hová én nem léphetek. De ha egyszer itt lesz, e fényes, kedélyes, barátságos és boldog körben nem élhet úgy, mint a réthfalvi ház fojtó levegőjében. Itt, akarata ellen ráragad a vidámság, nyájasság és azon örökös könnyelmű derültség, mely a kastély lakóját és vendégeit a szakadatlan él-

vezetek között egybe fűzi. Majd hall itt megjegyzéseket, felbátorító szót és jó tanácsot is. Ez pedig mind tiszta arany remény az én jövőm felé.

— Meglátjuk. De most nem tartóztatom tovább: menjen, siessen és végezzen. Tíz percznél tovább nem halogathatom a tálalást. Au revoir, este hat órára.

XXVI.

(A XIX. század művelt szelleméhez méltó hölgyrablási módor.)

A megrendelt készülékek a vasúton megérkeztek. Gábor gróf régi elemében volt, újra mérnököskődött, szorgalmasan, fáradhatlanul, de mégis úri módon. Szép fogaton járt ki a mezőre, ebédjét kényelmesen költheté el és munkatársait megvendégelhette.

A vidék bámult, mert senki eddig ily magán használatra készült távíró huzalt nem látott. Sokan fejöket csóválták, állítván, hogy a távíró az állam monopoliumai közé tartozik; de hogy valaki saját birtokán keresztül egy hosszú sodronyt végig ne huzathasson, arra nem találtak a törvénykönyvben tilalmazó paragrafust. A munka hamar végre is lőn hajtva. Egy pár hétig majd megteszi a szolgálatot, azután semmi szükség rá.

Nagy István uram megint boldog, mert kedves grófjának, a réthfalvi kudarcz után, új szívességet tehetett. Az ő dolga lett, hogy egy pár okos és bizalmas szót váltson a vidékbeli állomásfőnökökkel. Különösen pedig azzal, a kire legnagyobb szükségük volt, ha tudni akarták, mikor ül fel a báróné a vasútra Kassa felé?

A szép szó és egy kis pénzecske hozzá, döntő hatalom a mai világban.

— Kedves kollegám! Semmi rendetlenséget, semmi törvény- vagy szolgálat-szabály elleni cselekményt

nem kivánunk. Csak intézkedjék, hogy a báróné a legutolsó vaggonban kapjon helyet s ha a vonat megindult, akár miféle Stern vagy Kohn név alatt adja fel a következő távirati sürgönyt Várkonyba:

«Két finom selyem és egy gyapot női öltöny a mai reggeli (vagy esteli) vonaton feladatott és elküldetett.»

A czélját is megmondta e titkolózásnak. Hogy a báróné barátnéi találkozni akarnak vele Várkonyban és kellemes meglepetést készítenek számára. Aztán az állomásfőnök eszére bízta, hogy tetszése szerint vélekedjék ezen ártatlan csel végső czéljáról.

Várkonvban már többet kellett kivívnia. De ezen állomás Gelencze közelében feküdt, a hol a népszerű (és pénzes) Szabolcsy gróf kedvéért sokat megtettek. A privát távirót ugyan nem volt szabad az állam huzalával folytonos összeköttetésben tartani. De elég volt, ha a kellő pillanatban a vasút túlsó részéről egy fáról lelógázó sodronyt, ha csak egy perczre is, bevezetik a távirász gépezete közé.

— Tisztelt kollegám! Mit kérek, grófom nevében? Egy kis megbocsátható hibát. Ennyit sem. Valami csekély véletlen jő közbe, melyet ön nem vesz észre addig, míg a vonat körülbelül a szomszéd állomásra nem érkezett. Legkisebb bajtól se féljen. Szabolcsy grófnak a vasúti igazgatóságban nagyon sok jó barátja van.

Maga a gróf is eljött és beszélgetett az állomásfőnökkel; megkinálta szivarral s miután pénzét is ezen tárczájában tartotta: történt, hogy a hat darab jó szivart tévedésből négy vagy öt darab száz forintos jegybe csomagolva, adta át ajándék gyanánt.

Egy ízben Gábor gróf ismét a pályaház közelében működvén, ismerős arczot pillant meg.

— Hogyan? ön itt van tisztelt keresztapám? Hát már nem 77-ik számú pályaőr?

— Eltettek onnan, — felelé Hólyag Márton uram. — A báróné azért a furcsa dologért panaszt tett elle-

nem s követelte, hogy elcsapjanak. Az urak azt felelték: semmit sem vétettem a szabály ellen, de azért mégis ide hoztak kocsitolónak.

— Ne búsuljon keresztapám, majd máskép segítek dolgán.

Aztán sokat beszélgetett vele. A gróf neki is adott egy pár szivart becsomagolva, holmi kék színnel nyomtatott papirkákba.

Ez volt oka, hogy a fiatal ember oly régen egy sornyi vigasztaló levélkét sem kaphatott Réthfalváról.

— — — — — — — — — — —

Minden a legjobb rendben volt.

Teltek a napok s Gábor gróf nyugtalansága fenyegető mérvben nevekedett. A távirati sodrony némán húzódik végig a két szomszéd birtok határán. Nem bántotta senki, mert a nép már megszokta, hogy ahhoz senkinek sem szabad nyúlni. Épen csak Gelencze varjai vették hasznát, ha megúnták az üldögélést a fákon, változatosság kedvéért átszállottak a sodronyra és ültek ott egy sorban, mint temetésen a fizetett hallottsiratók.

Két válságos pillanata volt minden napnak. Reggel és este, a midőn a vonat áthaladott a vidéken. Ezen perczekben Gábor gróf mindig gépe mellett állott, s lélegzetét is visszatartva várta a jelt, mely abból állott, hogy mihelyt Várkonyra érkezik a fönnebb közlött távirati sürgöny szövege, háromszor három csengetést hall a szokott megszakításokkal.

Többre itt nem volt szükség; a telefoni összeköttetés csak Gelencze és a grófné kastélya között volt berendezve.

Gelenczén a gép Gábor gróf hálószobájában függött a falon. A grófné kastélyában egy kis ebédlőben, mely vendégek ottlétekor nem volt használatban. A grófné azért hozatta ide, hogy a válság elmultával vendégeit is mulattassa az új találmánynyal.

Elmult egy hét, utána a másik is. A fiatal ember kétségbe volt esve, csak Cseklész grófné tartotta

benne a lelket és reménységet. Átszólott hozzá, erősítvén, hogy a báróné még mindig készül Kassára, csak pénz- és gazdasági ügyei akadályozzák. Úgy látszott, hogy Nagygáthy gróffal újabb diplomatiába bocsátkozott, de nagyon hideg fogadtatásban részesült. Újabb ok, hogy vigye fehér galambkáját az apáczák odujába.

Ennyi haszna volt a telefonból.

Már november első napjai is bekövetkeztek s Gábor gróf híven, minden nap jutalmat várva, izgatottan ült hálószobájában s várta a jelt.

Ha eltelt a reggeli óra, várt estig s aztán megint a következő napig. A szerelmes embernél nincs fáradhatlanabb teremtés e földön.

Egy estén, épen midőn szíve ösztöne legkevésbbé sem biztatta, sokáig ült titkos őrhelyén s már vissza akart vonulni, a midőn ijesztő élénkséggel egyszerre sivítani kezd a gép csengetyűje.

A fiatal ember azt hitte, mindjárt kővé változik. Háromszor hármasával sikoltott a jel s még mindig azt hitte, füle csengett meg s a képzelem űz vele játékot, sátáni hitegetéssel. A reménykedő soha sem fél inkább a csalatkozástól, mint épen a teljesedés perczében.

De hinnie kellett a ténynek és a valóságnak. A misztikus értelmű sürgöny megérkezett Várkonyba. A báróné útra indult; észak felé váltott jegyet; már kocsira szállott s robog a vegyes vonaton Kassa felé. Vége a világnak, ha reggelre oda is érkezhetik!

Keze gépileg közeledett a készület fekete csontgombja felé és jelt adott Cseklész felé.

Várnia kellett, míg a jel visszaérkezik, de türelmetlenségében a selyem zsinórba takart villamos sodrony végét a két hangfogóval füléhez tartá.

Sokáig semmi felelet. A grófné bizonyosan vígan mulat vendégeivel, a komorna pedig, a kinek ezen órában a gép mellett kellett volna leskődnie, ki tudja, hová illant az unalom elől?

— Megbuktam! Annyi fáradság, lázas ingerültség s a pokol tüzének perzselései után el kell vesznem egy könnyelmű úri hölgynek gondatlansága miatt!

De várt. Időközben elhatározá, hogy ha eltelnek a perczek, a grófné meg nem érkezhetik, maga megy Várkonyba. Ki tudja, mit sugalhat ott a pillanat veszélye?

Eleinte időközönként nyomá le a gép rúgóját: később ott feledé kezét, tehát folyvást szólni kellett a csengetyűnek. Még sem hallotta meg senki?

Átkozódva és káromkodva csikorgatá fogait: mert rettenetes érzet volt ily kiszámított terv mellett megsemmisülni . . . a midőn először csak gyéren és félénken, rögtön rá teljes erővel hallatszani kezd a távolból érkező felelet.

— Ki az? — kérdé.

— Én, a komorna.

— Hol a grófné?

— A társalgó teremben. Épen most kezdett rá a zongorán egy úrral, négy kézre, egy hosszú darabot. Míg el nem végzi, isten mentsen meg, hogy háborgassam.

Szegény fiatal ember! azt ugyan várhatta, míg a szimfóniának allegrója, andanteja, scherzója és finaléje végig le lesz kalapálva!

Kénytelen volt tehát a komornával alkudozásba bocsátkozni. Kért és könyörgött s azon egyen kívül, hogy mához három hétre feleségül veszi, mindent megigért neki.

Szerencsére a komornáknak nem adott a természet meglágyíthatlan szívet, tehát mikor az ezer forintos bankók is említésbe jöttek, ilyen felelet jött a szomszéd kastélyból.

— Am legyen, megkisérlem.

Megint teltek a visszahozhatlan perczek. Mikor hallhatja meg a grófné hangját? Mikor fog be a kocsis? Mikor érkezhetnek Várkonyra, a novemberi sötét estén és oly ködben, hogy az ember az útszéli fákat is alig láthatja.

Újra megszólalt a csengetyű.

— Ön az, kegyes grófném?

— Megint csak én vagyok, a komorna; de már meg van parancsolva, hogy fogjon a kocsis. A grófné olyan szépen zongorázott, olyan nagyon tapsoltak neki, hogy egy részét a darabnak másodszor is átjátszotta.

Rettenetes! ilyen perczekben muzsikálni! ilyen pillanatban a tetszés viharaiban gyönyörködni!

De legalább fog már a kocsis Cseklészen. Hogy fogadja e hírt? találhat benne vígasztalást? vagy csak azért veti szeme elé a sátán ezen utolsó fénysugarat, hogy a veszteség és kétségbeesés annál irtóztatóbban következzék rája?

Új jel.

Most már csak a grófné beszélhet.

Hah, kárhozat! megint a komornának nyafogó diskántja.

Igaz, de a vékony czérnaszál sípolás üdvöt és vígasztalást hirdetett.

— Gróf úr! készen legyen. A grófné azon igérettel, hogy még ma új és nem várt vendéget fog hozni, elbúcsúzott a társaságtól. Az egész ház kisérte a kapu aljáig. Ekkor észrevette, hogy tavalyi muffját adtam kezébe, vissza kellett mennem s elhoztam az újat. Nézegette, mutogatta és magyarázta, hogy ez olyan állat, minőt nem ismernek Szibériában, csak nem régiben találták a déli sarköv kietlenei között.

— És aztán?

— A grófné kiáltott: vágtatva! miként a szélvész süvölt végig a bodrogközi rónákon. Én feljöttem ezt jelenteni. De nem hallottam, hogy a kocsi elindult volna. Valaki közeledik: bizonyosan a grófné küld utánam, mert egyedül még sem utazhatik. Rögtön felöltöm téli ruhámat s mellette termek.

Többet nem szólt a telefon.

Mindez túlcsapott a végső megpróbáltatás határán is. Még arra is elveszteni néhány perczet, hogy a komorna téli toilettjét felöltse!

Ezen folytonos láz között a fiatal ember észrevette, hogy ő is képes volt hibát elkövetni! Mindenre gondolt, csak azt feledte el, hogy a kocsis az ő lovait is befogja!

Ámde ez nem volt elhatározó körülmény a vállalat sikerére nézve, mert míg a grófné Gelenczére érkezhetett, ő régen készen állhatott.

Úgy is történt. Huszonöt percz alatt már üdvözölheté a grófnét, mint szabadító angyalt s aztán felugrott fedeletlen kocsijára, ott állva maradt, baljával fogózkodott, jobbjában lámpát tartott s mutatta e rohanó vörös fénynyel az út irányát.

Ennyi kétely és késedelem után mégis a kitűzött perczre pontosan megérkeztek. Megálltak a vasút külső oldalán, ott, a hol a pályán keresztül átjárni lehet.

Csend és kihaltság uralkodott mindenfelé csak a lámpák égtek.

— Elkéstünk?

— Nem grófné.

— Honnan tudja?

— Látom, hol világítanak a lámpák a sínek váltóin s hogy minő színt fordítanak a várt vonat felé. Aztán ha már elment volna a vonat, ezen most elzárt korlátot nyitva találjuk.

— Nagyon derék, — felelt igen megelégedetten a grófné, — egészen új élvezet ez nekem, ily tudós emberrel utazni, a ki még ezt is érti. Ha tudom, hogy el nem késünk, még eljátszottam volna szimfóniám scherzóját.

Gábor gróf átugrott a korláton és a síneken s legelőször is tisztelve szeretett keresztapjával találkozott.

— Baj van?

— Semmi. Tíz percznyi késedelem Királyházától kezdve: mindjárt itt lesznek.

— Jól megértette, a mit mondtam?

— Csak bízza rám méltóságos keresztfiam.

Ott messzebb a pálya-épület előtt megpillantotta az állomásfőnököt is, de mindketten legbölcsebbnek itélték, ha ezen estén épen nem találkoznak. Egyik jobbra, másik balra fordult.

Mikor a fiatal ember visszakerült a grófné kocsija mellé, már hallani lehetett a levegő rezgését, ama roppant vastömegek közelegtével. A mozdony hoszszasan fütyült, az állomás nagy csengetyűje felhasítá a csendet, mintha ismerné azon jogát, hogy a vidéket fellármázhassa.

A vonat a tüzet és párát prüszkölő lokomotiv vezérlete alatt behatolt az udvarra. Legalább ötven teherhordó kocsi, a végén nehány személyszállító vaggonnal.

Várkony! egy percz.

Gábor gróf odahajlott a grófné pompás «landauer»-jének nyitott szárnyára s megjegyzé:

— Alig van nehány utazó. A legutolsó kocsiban egy lélek sincs, az utolsó előttiben, épen a közepén, a sárgára festett első osztályú coupéban ül a bárónő és Lenke kisasszony. A komornáról nem adhatok számot: lehet, hogy valahol előbb a második osztályban szunnyadozik.

— Honnan tudja? innen látja?

— A hol sötét az ablak, ott senki sincs. Csak egy első osztályú helyet látok megvilágítva.

— És ott kell a bárónénak ülni? Én pedig már hallottam róla azt az adomát, hogy ha éjjel utazik, elbujdosik a második osztály kétes illatú fészkeibe.

Úgy látszott, maga a grófné sem tett fel ily iszonyatos lealáztatást barátnéjáról, mert felkelt helyéből, felállott s nézte, minő rendkívüli esemény fog most rögtön bekövetkezni.

Körülbelül azt hitte, hogy most mindjárt valahonnan tizenkét álarczos bandita fog előrohanni, irtóztató szitkok és fenyegetések között kiragadják a bárónét és leányát a kocsiból; de ekkor előlép Gábor gróf, mint dicső hős, szétűzi revolverével az álzsiványokat

s aztán mint szabadító, hódolatteljesen üdvözli a hölgyeket, végre köszönetet sem várva, eltűnik a sötétben, mint a hogy a balladákban éneklik.

Másként nem képzelheté a tervezett hölgyrablást. És a mint így várná a kaland kezdetét, hallja, hogy a vonat egész hosszában elejétől végig a legkülönfélébb hangon kiáltozzák.

— Mehet. Mehet. Mehet.

Gábor gróf meg sem mozdult; mióta őt a grófné ismeri, ily egykedvűséget nem mutatott, mint a válság ezen legérdekesebb perczében. Nem gondolt vele, hogy a vonatvezető trombitál, a mozdony megadja örökös füttyét szolgai lélekkel s a kocsisor kidörög a pályaudvarból.

A grófné lélegzetét is visszafojtva, suttogá:

— Nem sikerült?

— Ellenkezőleg, grófné.

— A vonat tovább ment.

— Kivánjunk szerencsés utat neki. De valami véletlennek kellett történni, mert a két utolsó kocsi valahogy kikapcsolódott s aztán itt maradt a bárónéval együtt.

— Ah? az a két kocsi?

— Tessék figyelni. Innen látszik, hogy valaki már nyitogatni akarja a kocsi túlsó ajtaját. Hihetőleg parlamentirozni kiván az állomásfőnökkel, a ki azonban okosabb ember, mintsem könnyedén szem elé kerüljön.

A grófné teljes szivéből, teljes lelkéből nevetni kezdett. Különösen a fölött, hogy ily egyszerűséget, ily semmiséget előre ki nem találhatott. Természetesen, mert agyvelejében a legfurfangosabb kalandok képe űzött játékot.

— Ah, — mondá, — így még legjobban szeretem; egy kis véletlenség, más semmi. Kár, hogy nincs mellettünk Cseklész úr, mindjárt rákezdhetné kedvencz idézetét: Parturiunt montes.

— Nascitur ridiculus mus.

— Köszönöm a kiegészítést! de elégedjék meg, ha a felét megtanultam.

Most már hallani lehetett a báróné panaszos siralmait. Közönséges halandó nő szájában szavai pörlekedésnek is beváltak volna: Hallatlan gondatlanság, borzasztó rendetlenség. Rögtön táviratozni kell! Jöjjön vissza a vonat; a kik fizettek, itt nem maradhatnak. Minő szolgálat, minő állomásfőnök! Hanyag igazgatóság, kötelességéről megfeledkező közlekedésügyi miniszterium!

— Menjek vigasztalására?

— Mindjárt, grófné. Előbb engedjünk neki időt azon meggyőződés szerzésére, hogy itt ugyan az éjet nem töltheti.

— Nem hálhat az állomásfőnök szállásán?

— Az állomásfőnök egyelőre maga is csak a pamlagon alszik. Fiatal, kezdő, nőtlen ember; aztán oly ijesztő fekete bajusza van, mintha az eleven Luczifer édes testvére volna.

A grófné ezt a hasonlítást kissé főmérnöki stylusnak találta, de teljesen meg levén elégedve a vállalat sikerével, megjegyzé:

— Mily könnyen végbement minden. A nagyszerű készületek után nagyobb dolgot vártam.

— A készületeket nem nélkülözhettük, mert senki sem tudta a báróné útraindulásának napját és óráját. Én ugyan itt leskődtem volna, akár a jövő évi húsvétig; de hol találom itt imádott grófnémat, a ki most mindjárt megkezdheti szíves szerepét?

A grófné egyszerre saját kedvencz elemében úszhatott. Új és érdekes vendéget vihetett házába. Most mindjárt azon megfizethetlen gyönyör várt rá, hogy a báróné ellenében oly kedves, ártatlan és szeretetreméltó szerepet játszhatik! Mily részvéttel sajnálkozhatik a baleset fölött! mily édes érzet lesz megvigasztalni az elszomorodottat! Szóval: a grófnék legfőbb tudományában, a színlelésben, a legdicsőségesebben tündökölhetik!

— Látjuk önt holnap?

— Ha szabad lesz, mindenesetre. De kénytelen vagyok előbb az engedély megadását elvárni. Ott a telefon: méltóztassék velem rendelkezni.

Gábor gróf elvégezte dolgát. Búcsút kellett vennie, mert ha tovább is itt marad, minden eddigi építményét halomba dönti.

A grófné áthajtatott a vasúti átjárón, mely a vonat elmenetele után ismét nyitva lett.

Mikor leszállott kocsijáról, sehol sem látta a bárónét; de csakhamar megvilágosodott egy földszinti ablak a pályaházban. Ez az úgynevezett váróterem volt az első és második osztályú utazók számára. Gonosz illat terjedt benne, a kemencze fűtetlen, úgy hogy a szerencsétlenül jártak inkább kijöttek a szabad ég alá.

— Ah, — mondá a grófné, a midőn a két női alak közelébe jutott. — Úgy látom, hogy a szenvedésben sorsosaimra találok: madame is lekésett a vonatról?

A báróné, magas rangja érzetében, visszautasítólag nézte le a hivatlan bizalmaskodót. De leánya hamarabb megismervén az idegent, súgva mondá anyjának:

— Mamám! ez Cecilie néni.

— Hogyan?

— Én vagyok. Oh istenem, hiszen ez az én Laura barátném és az én kis Lenke hugocskám.

És a két jó barátné a véletlen találkozás örömkönyűi között omlott egymás kebelére.

— Hol jársz itt, Laurám?

— És te, Cecilie?

— Én? Kosztolányba szándékoztam Sólyom Ulrikához; de egy és fél perczczel elkéstem s elment előlem a vonat.

A báróné pedig siralmas hangon panaszlá el szerencsétlenségét, fenyegetőzvén, hogy elégtételt és kárpótlást fog követelni a vasúttól.

— Most pedig itt vagyok kitéve a hidegnek, szeleknek és viharoknak a szabad ég alá!

— Ez büntetésre érdemes hanyagság. Egyelőre csak az bizonyos, hogy reggelig itt nem maradhatsz. Szerencsémre négy üléses kocsival jöttem. Kérlek vígasztalódjál: daczára a sötétnek, egy óra alatt otthon leszünk. Van podgyászod?

— Elvitték Kassára.

— Hol van komornád?

— Jetty! Jetty!

Kiáltozhatott a bárónć, mert e pillanatban a komorna édesdeden szunnyadozik coupéjában, vagy épen most ad engedélyt egy utazó társának, hogy szivarra gyújthasson. Majd csak holnap reggel Kassán hallja meg, mi történt úrnőivel!

— Ezt nem lehet tűrni, — szólt a grófné. — Mit csinál komornád Kassán a podgyászszal? tán pénze sincs. Rögtön táviratot küldök Újhelybe, hogy küldjék vissza a legelső vonattal. Mert ha én téged egyszer kezembe kaphattalak, legalább három napig el nem bocsátalak. Te tán fel sem írod, hány látogatással vagy adósom?

— Oh Cecilie, bocsáss meg. Jól tudod, hogy én örömmel vagyok nálad, de most félnem kell, hogy azt az embert nálad találom.

A grófné az első pillanatban nem találhatta el, melyik volna jobb politika? megérteni, ki az az ember? vagy tudatlanságot színlelni. Szerencséjére a báróné folytatá:

— Igérd meg, ha oda jőne hozzád, azonnal befogatsz és elküldesz minket Réthfalvára.

— Kedvesem, te még föltételekről beszélsz. Mintha nem tudnád, hogy házamban a vendég az úr, én pedig kész köteles szolgálója vagyok. Parancsolj, és én engedelmeskedem. Menjünk táviratozni.

Az állomásfőnök, a ki nehány percz előtt mintha a föld nyelte volna el, nem mutatkozott, most maga sietett elő végtelen bocsánatkérésekkel. Elmondta,

hogy a vasúti eshetőségek statisztikája szerint épen nem példátlan eset, hogy a vonattól egy pár vaggon hátra maradjon, mert az összekötő készület még mindig tökéletlen. Hozzá tette, hogy ő már küldött avizót Újhelybe s reggel kilencz órakor a podgyász és a komorna múlhatatlanul vissza érkezik. A mi a kárpótlást illeti, ez iránt, a báróné ő méltósága panaszára, az igazgatóság a legelső ülesben határozni fog.

A báróné büszke lenézéssel kérdé:

— Mit fizetek a táviratért?

— Ez szolgálati telegramm: díj nem jár érte.

A grófné már nagyon megúnta e hosszas tárgyalásokat s azért karjára vette barátnéját és kis hugocskáját s felült velök a kocsira.

— Kedvesem, — mondá, — igazán jó lesz, ha podgyászod holnap megérkezik: mert ha nálam most azt sem tudják, van-e divat a világon? annyi bizonyos, hogy egy pár szép csinos kis toilette nélkül emberi teremtmény meg nem élhet.

A kocsi, daczára az éj sötétének, gyorsan haladt. Időközben csípős hideg szél kerekedvén a mármarosi hegyek ormairól, a grófné felemelteté a kocsi födelét és közepén a ket szárnyat légmentesen összekapcsoltatá.

Midőn áthatoltak Gelenczén, hallgatagon meredeztek elő boldog emlékű Miklós bácsi kastélyának falai, melyek között ma már új birokos lakik. Egy kis leány lopva pillantott arra, s látta, hogy ott egyik ablakból lámpafény sugárzik a mezőkre.

Ne kétkedjünk, hogy a ki azon lámpa mellett ült, figyelt, ébren volt és jól hallotta, mint zörögnek végig Cseklész grófné kocsijának kerekei. Van egyetértés, van a gondolatoknak találkozása e világon, daczára a falaknak, a külön szakított életnek és a messze távolságoknak.

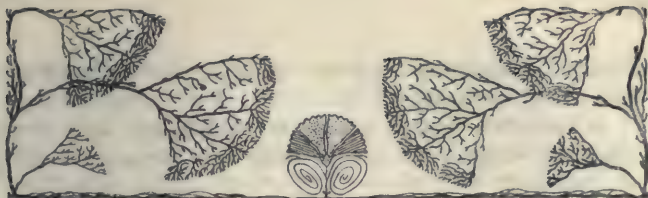
A hölgyrablási merénylet pedig bevégzett ténynyé vált. Senki erőszakot nem látott, de a czél el volt érve. Cseklész gróf, a ki (mint hallottuk) kedvelte a

diákos közmondásokat, idézhette volna: fortiter in re, suaviter in modo.

Lesz sikere? Ki tudná megmondani, miként lehetett a báróné csak ennyire is engedékeny? Oly határozott jellem, megátalkodott lélek, megrögzött akarat, nem tudott volna eltűrni egy kényelmetlen éjet a pályaház várótermében?

Asszonyi természet. Tehát a ki asszonynak született, e törvénynek alá van vetve.

Vitte leányát a börtönbe: elhitette magával, hogy ott hagyja, míg ki nem veri fejéből «azt az embert» vagy vén leány lesz belőle, mint maga is volt. De mikor egy véletlen eset fordulatot hozott közbe, tudtán és akaratán kívül elveszté erejét, ingadozott s a bizonytalan jövőnek tengerébe belemerült.

XXVII.

(Az elhatározó ütközet lefolyása a grófné termeiben.)

Már késő este volt a faluban, de épen a legélénkebb óra a kastélyban, midőn a grófné új vendégeivel megérkezett. Egyenesen a számukra rendelt szobákba vitte őket; a komorna is megjelent, mert a hölgyek öltözékén és fejdíszén mindig van valami igazítani való.

Azután felvezette őket a társalgó terembe, mint győzelmes tábornok a zsákmányul ejtett hadi foglyokat. Ez volt benső érzete, a miből nem következik, hogy így is mutatta volna.

A meglepetés leírhatlan: mint ha a grófné halottat támasztott volna fel. Tudták ugyan, hogy a ház úrnője fontos okból utazott el, s csak vendégeinek érdekében lehetett távol; de hogy épen az elátkozott kastély bárónéját és tündérszép Lenkéjét hozza ide ajándékul: ily örömre és meglepetésre senki elkészülve nem lehetett.

De azért senki sem mutatott csodálkozást. Ily kör a kimélet és gyöngédség hazája, a hol a legelső törvény mindent elkerülni, a mi a jó ízléssel ellenkezik. Mindenki magának tartá fönn azon véleményét, hogy a réthfalvi kastély regényének vége van s a hölgyek újra elfoglalják a társaságban azon díszes helyet, mely őket mindig megillette.

Lenke kisasszony talált itt egy ismerős leánykára, a kihez csatlakozott. Leültek ketten beszélgetni s a

következő perczben egy pár hódolatteljes udvarló sem hiányzott mellettök.

A véletlen (még pedig a valóságos) úgy hozta magával, hogy ezen estén még más érdekes vendég is érkezett.

Nagygáthy Gedeon újra névtelen levelet kapott, azon váddal, hogy itteni tiszttartója roppant tolvaj. Tehát Kis-Gáthon termett, megvizsgálta a nagy számadást, a kis pénztárt s mindent legjobb rendben találván elment vadászni, estére pedig meglátogatta a grófnét.

Itt találkozott a bárónéval, a kit a réthfalvi mulatságos affaire óta nem látott. A viszony köztük tettleg megszünt, de diplomatice a szakítás soha kimondva nem volt.

Nincs az emberi természetben szebb, nemesebb és gyöngédebb fogalom, mint a mit e kifejezés: anya, foglal magában. Még a rablógyilkos is elérzékenyedik és könnyet hullat e gondolatra: ez itt édes anyám!

És mégis ez a kiméletet nem ismerő hatalom, a természet, képes lehet az anya eszméjét is bizonyos időszakra rossz hírbe hozni.

Ez azon egy vagy két, néha több év, a midőn az anya férjet keres leányának. Ilyenkor minden anya más lénynyé változik. Ha rejtőzött lelkében egy gyarló vonás, hiba, tökéletlenség, az mind napfényre kerül, mint szeg a zsákból. Eddig finom, mérsékelt és tartózkodó volt; most elárulja, hogy cselszövő is tud lenni, ha leányát másként főkötő alá hozni nem birja. Sokan épen nem kényesek az eszközök válogatásában, irigyek, ingerültek és köznapiak. Pedig ezen állapotuk erősen feltünik a társaságban.

Réthfalvy báróné kivételes helyzetben volt. Neve, rangja, földbirtoka, sok pénze mellé még a báj és szépség remekét nevezhette leányának. Tehát egész sereg imádó között válogathatott.

De a rideg és érzéketlen természet törvénye neki sem engedte el a leányos anyák közös sorát. Válogathatott száz közől s mégis agyvelejében azon egy

gondolat vert állandó fészket, hogy a Nagygáthy grófnéságon kívül nincs üdvösség a földön! Ezen forrásból származott jelen helyzete s lett belőle különcz nő, zsarnok mama, s a mi leginkább megbocsáthatlan hiba, nevetséges asszonyi teremtés.

Ezen anya most, akarva vagy kénytelenségből, ismét jelen volt a nagy világban. A társaság úgy fogadta mint szívesen látott megtérőt. (Egyesek azt mondták: végre megjött az esze.) Mindnyájan úgy mutatták, mintha a viszontlátásban semmi különös ujság sem volna.

És a báróné? sietett-e az ezüst tálczán elébe vitt amnesztiát felhasználni? Majdnem úgy látszott.

De mint a kiállott halálos betegség után a legcsekélyebb vigyázatlanság is meghozza a recidivát: úgy a báróné, mihelyt újra megpillantotta Nagygáthy grófot, a kiűzött ördög heted magával tért vissza, s vitte őt galléránál fogva a régi gödörbe.

Gedeon gróf, a ki a társalgás sivár tudományában jártas férfi volt, kötelességének tartotta igen tüntetőleg kimutatni, hogy daczára bizonyos eseménykének, a rokonság és jó barátság kötelékeit még mindig változatlanul föntartani akarja.

A szerencsétlen báróné alig hallott csak néhány udvarias szót, lekötelező bókot tőle, mindjárt leült egy pamlagra.

Ez pedig annyit tesz a szalónokban: üljön le ön is a szemközti székre, mert beszédem van önnel. Más esetekben ennyit: megengedem, hogy mulattasson!

De ugyan megjárta.

Nagygáthy gróf, külsőleg elég finom gavallér volt, de ha megkarczolta valaki, ezen csekély nyiláson is beláthatott lelkének ősi hibájába, s felfedezhette az elbizakodást és felfuvalkodást.

— Nénikém, végtelenül örülök, hogy látom. Sajnálnám, ha azt gondolná, hogy haragszom és aprehendálok. A Nagygáthy vér nem ismer ily köznapi szenvedélyt. Úgy-e, gratulálhatunk egymásnak, hogy

még elég jókor megmenekedhettünk oly elhamarkodástól, melyet ha egyszer elkövettünk, többé jóvá nem tehetjük?

A báróné hallani kényszerült e világosan lemondó szavakat. De bensejének pokoli tüze daczára, képest volt hidegen mosolyogni.

— A fődolog, — felelé — ha valaki ily könnyen vigasztalhatja magát.

— Oh, épen nem könnyen! Most, mikor ismét látom Lenke hugomat, érzem, mennyit vesztettem!

— Érzed veszteségedet?

— Lelkem mélyéből. De mit tehetek? Vak voltam, azt hittem, annyi boldogság elnyerésére elég, ha Nagygáthy gróf lehet az ember. De jött élesre fent késsel a szemorvos s ketté vágta a hályogot, mely látásomat elborította. Würzheimné tett bolonddá. Ilyen szerelmes levelekkel tűzbe hozhatta volna a hó-embert, a kit a gyerkőczök karácsonykor az iskola ajtaja elé állítanak. Szerencsémre, azt hiszem, úgy hallgatólag, már megegyeztünk, hogy e kellemetlen félreértési esetkéről többé ez életben nem beszélünk. Mentségemet el kellett mondanom s most, mint ártatlan, biztosan számítok bocsánatra.

Más mama megutálta volna az izetlen fecsegőt, de a báróné csak a szenvedett veszteség nagyságát mérlegelte.

Csodálatos ellenmondás! A büszke úrnő eltűrheti a lealáztatást.

Hogy egy ilyen anyának soha eszébe nem jut önmagától megkérdeni: ha leány volnál, kellene neked ilyen férfi?!

Hallgatott. Ennek pedig következése lett, hogy Gedeon gróf vette fel a szót s meg nem gondolva, ki előtt beszél? folytatá:

— Legnagyobb csodám, hogy Gábor barátomat nem találtam itt. Igaz, hogy velem együtt, csak eltévedve jön ide; de ha én a puszta rokon, megérzettem, hogy kellemes meglepetés érhet: hova lett

ösztöne, sejtelme a szerelmesnek, hogy ily napon otthon ül és mathematikai feladatok megfejtésével öli az időt? Nénikém, elhiheti az én szavamra, hogy ez a Szabolcsy Gábor derék ficzkó. Eleinte nem szerettem: mert ki az ördög köt pajtásságot egy mérnökkel, a ki gróf akar lenni? De ha még is lett: az már más. Szép neve van. Vagyona csinos. Gelencze, a pesti ház s Miklós bácsinak 230,000 forintja, a mit öregsége miatt nem tudott elkölteni! Patvarba! ki tudná ezt jobban, mint én, a kinek mindezt az orra elől csipte fel!

A báróné félvállról felelé:

— Az én időmben, hasonló helyzetben, az urak oly udvariasak voltak, hogy ennyi kár felszámolása után a menyasszony elvesztését is elpanaszolták volna.

Ezt mondva szétnézett, mint a ki unatkozott és más társaságot keres. És talált is. Ott volt közelében egy főispánnak özvegye, a ki férje utáni búsulásában szépen felhizott, és szerencséjének tartotta, ha a bárónéval piquetirozhatott s boldog volt, ha e kitüntetés fejében veszthetett és fizethetett.

— — — — — — — — — — — —

Cseklész grófné csak azt várta, hogy kedves barátnéja a kártyajárás esélyeinek tanulmányozásába merüljön s akkor karonfogta kedves hugocskáját s azon czím alatt, hogy egy szobának új butorzatát megmutatja, két vagy három ajtón túl bevezeté azon kis ebédlőbe, mely vendégek jelenlétében soha használatban nem volt.

Ezen kis szoba a kastély szögletét képezi, a hol az épület megtört és kilátást engedett a mezőkre, kelet felé. Új bútorzat itt nem volt. Régi tölgyfa székek meredeztek óriási magas támláikkal. Régen elmúltak a napok, a midőn Cseklész gróf az ő imádott Cecilie-jével itt kettecskén ebédelgetett s aztán, mint mondá, pro concoctione, egy-egy órát az idylli jeleneteknek szentelt.

Ujság csak az volt itt, hogy a két ablak közötti falra fényezett diófából készült szekrény volt felszegezve. Csekély jószág, nagyobb ugyan mint a czukorszelencze, de kisebb mint a toilette-tükörnek huzófiókos alja.

— Ezt akartam neked megmutatni.

— Mi ez néni?

Valóban kérdenie kellett, mert kívülről semmi különös érdekest nem mutatott. A felső részén vaskarika rugott ki, mely fémlemezzel s azon felül hártyával volt elzárva és bevonva. Két oldalról vastag selyem zsinór függött le, s mindenikre valami igen könnyű készülék volt hozzá erősítve: olyan, mintha a tentatartónak, vagy a klarinétnak a felső végét levágták volna.

— Mi ez, édes néni?

— Ez nagyszerű legújabb találmány, mely nálunk még nem ismeretes, de nem sokára az egész világ használni fogja.

— Mire fogja használni?

— Diplomatiára, kereskedésre, börzei üzletekre, politikai összeesküvésekre és rendőri kémkedésekre. Itt nálam csak vendégeim mulattatására fog szolgálni. Egyelőre pedig be kell bizonyítania, hogy van még igazi szerelem a mai világban.

— Oh néni, minő tréfa!

— Lásd itt e kis fekete csontgombot, ha ezt lenyomod, megszólal egy csengetyű valahol a távolban.

— Ilyet már láttam. Nekünk is volt pesti lakásunkban, sőt a vendéglőkben is, ha valahova a mamával elutaztunk. Távirda?

— Annak egy sokkal meglepőbb és csodálatosabb faja és tökéletesítése. Tegyünk kisérletet. Nyomd le a fekete gombot s ha arra rögtön megszólal a mi csengetyűnk is: jelezni fogja: hogy valaki a távolban ezt hallotta s oly közel ült mellette, hogy rögtön felelhetett.

A kis leány, félénken, csak kis ujjával érinté a

fekete gombot, de ugyan csak ijedve kapta vissza kezét, a midőn, mint érkezett válasz, a szeme előtt fénylő csengetyű is megszólalt.

— Most rendben van minden — mondá a grófné — ezt a két kis könnyű karikát, a füledre teszed, ide pedig, arra lemezes karikára, rábeszélsz.

— Mit mondjak?

— A mi tetszik: Például: én vagyok, Lenke.

A kis leány nevetett és ajkait a lemezes karika felé tartva, igen halk hangon mondá:

— Én vagyok! Lenke.

Semmi hallható válasz nem érkezett: de a grófné látta, hogy a kis leány szeme fényleni kezd, arcza lángba borul, keble emelkedik s mintegy megsemmisülve a csodálkozás alatt, kiejti kezéből a gép zsinórzatát.

Néhány évvel később, a midőn ezen találmány az egész polgárosodott világon elterjedt, ezt a hatást elő nem idézhette volna.

A kis leány magán kívül volt. Világosan hallotta és megértette szíve szerelmének oly jól ismert szavát. Mintha csak a falba vájt rejtett üregből szóltak volna hozzá. A válasz pedig így hangzott:

— Én vagyok, én szólok, Gábor. S midőn a tudomány e bámulatos vívmányát e házában először én használom, legyen első szavam: szeretem önt szivemből, lelkemből forrón és végtelenül. Egész életem önnek lesz szentelve s nincs e földön oly hatalom, mely minket külön választhat.

A grófné semmit sem hallott, mert a gép csak annak szol, a ki a villanyos vezetéket magában záró zsinórt, a hangfogókkal füléhez tartja. De nem volt nehéz a küldött izenet értelmét eltalálni. Ez okból itt mindent a legjobb rendbe hozván, néhány lépéssel visszahúzódott, mint a ki a szobát el akarja hagyni.

— Hugocskám — mondá, a midőn megfogta az ajtó kilincsét — ne zavarodjál meg, mert egyedül csak te hallhattad, a mit Gelenczén beszéltek. Én

azonban még azt sem akarom hallani, a mit te fogsz mondani, mert a hű szerelmeseknek joguk van arra, hogy szívök titkát, tanu nélkül, háborítlanul közöljék egymással. S miután az illem nem tiltja, hogy a leányka egyedül maradjon a szobában, olyan fiatal emberrel, a ki ide másfél mértföldnyi távolban szíja a levegőt, tíz perczre magatokra hagylak.

— Nem, néni! oh nem! megölne a félelem, a rettegés.

— Bohóság. Nem élünk a kisértet-hivés századaiban. Mit látsz? egy gépet, mely a természet törvényeinek szolgailag engedelmeskedik. Más semmi. Itt leszek közeledben, a szomszéd szobában s ha letelt az idő, benyitok és viszlek a terembe.

Ezzel kisiklott a szobából, becsapta az ajtót s kívülről a kulcsot a zárra fordította.

A kis leány reszketett. Esze, értelme felbárította, de képzelmei a mesés világ felé ragadták. Mintha félnie kellett volna, hogy e falból egyszerre előrohan egy kisérteties alak, átkarolja őt és elrabolja.

Ott a sodrony másik végén a fiatal ember nyugtalanul várta a választ, mely sokáig nem jött meg. De megmagyarázhatá a késedelem okát. Időt kellett engednie a csodálkozás első rohamának lecsendesedésére. Nem is sürgetőzött a jeltadó csengetyűvel, hanem várt türelemmel.

S miután Lenke kisasszony nem volt bátortalan természetű, lassanként visszanyerte önuralmát, s kezébe véve a hangfogót oda beszélt a hideg fémnek.

— Oh, barátom, ez rettenetes találmány. Mint ha a más világról, tán épen a sír sötétéből hallottam volna a hangot, mely oly ismerős előttem. Igazán ön beszélt? Szeret? Oh, ha szeret, akkor én még ezerszer jobban szeretem és egész életemben az lesz legboldogabb gondolatom, hogy én önt még elébb szerettem! Értette a mit mondtam?

— Értettem, s hálás szívvel megköszöntem édes szavát. E gép még azt is híven visszaadta, ha az én

imádottam egyik gondolatát leányi félénkséggel és angyali ártatlansággal halkabban súgta, vagy visszatartott lélegzettel felém sóhajtotta.

— Nem lehet a gépet úgy forgatni, hogy lássam is önt?

— Fájdalom, nem. Én most Gelenczén egyedül ülök szobámban. Előttem hasonló szerkezetű készülék függ le a falról, mint ön előtt. Önre gondolok; lelkem látja a legszebb és legbarátságosabb gyermeki arczot: de tényleg csak ezen hideg érczlaphoz beszélek. A villany ereje tova ragadja hangomat, de szemem oda nem követheti. Holnapra boldogabb perczeket várok. A grófné izené, hogy ott van Nagygáthy gróf s nagyon ingerült párbeszéde volt az édes mamával.

— Ön ezt tudja?

— A grófné, e gép által mindent megmond nekem. Reményt adott, hogy holnap láthatom önt.

— Ha ide jön, mindenesetre; de csak néhány perczre, mert mamám kijelentette, hogy addig marad itt, míg ön át nem jön látogatóba.

— A grófné azt hiszi, rábirhatja barátnéját, hogy eltűrheti az én szenvedhetlen jelenlétemet.

— Kérem önt, semmit se koczkáztasson. Inkább beszélgessünk e gépen át egy pár napig, mint megérjem a szomorúságot, hogy lássam önt egy pillanatra s aztán bezárjanak a börtönbe, Kassán, vagy Réthfalván. Tudja, hol van most mamám?

— Kártyázik a főispánnéval.

— Igazán részünkön van Cecilie néni?

— Jelenleg kétségtelenül. Jó szíve van s azon kívül e gép rendkívül mulattatja. Én itt ülök tétlenül, s várom az érkező igét.

— Tudta, hogy én beszélni fogok önnel?

— A grófné megigérte.

E pillanatban valaki kívülről megzörgeté az ajtó kilincsét. A tíz percz letelt, mint egy elröpült fohász.

— Oh, Gábor, vége e nap boldogságának. Jön a

néni s visz vissza a társaságba. Még egy utolsó szót.

— Szeretem önt!

— Szeretem önt!

A grófné belépett s mindjárt látta, hogy az engedélyezett tíz percz nem volt itt elpazarolva. Egy tekintet a leány boldog arczára s többé semmi oka sem lehetett a kérdezősködésre.

Mikor Lenke kisasszony ismét a társaságba vegyült, Nagygáthy gróf rögtön melléje telepedett és el sem hagyá helyét, mint a szinházban a megfizetett zártszéket.

A leányka pedig mióta nem tekinté őt vőlegényének, tiszta szivéből visszafogadta rokonának és kedves jó bácsikájának. És az est hátra levő részét oly kellemes csevegés és nevetközés között tölték el, hogy e rögtöni változás az egész társaság előtt méltán feltünhetett.

És nem is egészen ok nélkül. Tudjuk, hogy Gedeon gróf mindig Ciceroval tartott, a ki azt mondta: ha olvasom a könyvet, hiszek neki, ha leteszem, kétkedem. Így volt ő Lenke hugával: ha nem látta, könnyen feledte, de ha bűvös közelébe jutott ezen a menny minden bájaival és gyönyöreivel elárasztott alaknak, rögtön felgerjedt régi szenvedélye. Egy pillanatra elkapta a szerelem mámora, elfeledkezett, hogy a 70,000 holdas vőlegény a 9000 holdas menyasszonyt joggal keveselheti, sőt hinni kezdé a bárónė azon meséjét is, hogy ez a tapasztalatlan gyermek pusztán csak természetes félénkségből rejtőzött el előle, bizonyos igen nevezetes napon. Épen mint a kis fiú teszi, ha ágy alá búvik, hogy ne vigyék iskolába.

Csakhogy a kis fiút hamar megtalálták ott, míg a menyasszonyt akkor látták, a midőn saját jó szántából került haza.

Éfjél után egy órakor széledni kezdett a társaság; az urak és hölgyek, mintha szökdösniök kellett volna, egymás után eltüntek és éji nyugalomra tértek.

Reggel tizenegy órakor volt a szokott idő, melyben a társaság ismét együtt volt a nagy teremben.

Jetty, czimzetes komorna is megérkezett s a grófné rendelkezése folytán kocsit talált a várkonyi állomáson; tehát a báróné és leánya öltözéket változtatva jelenhettek meg a társaságban, mely épen e perczben vonult be a reggeliző terembe.

Itt roppant kerek asztal állott a középen, megrakva istennek minden legválogatottabb áldásával. Szokás szerint ilyenkor teljes szabadság uralkodott. Mindenki oda ült, a hova tetszett, abból evett, a mi szemét és étvágyát leginkább felingerlé. Az urak jártakkeltek, egy kicsit iszogáltak, sőt némelyek félre is ültek, ettek valamit és hirlapot olvastak.

A báróné rosszul aludt; egész éjjel lázas álmokkal küzdött; Nagygáthy grófnak pillanatnyi felhevülése ismét elszédítette, újra hiú képzelgésekre ragadta. De most mindjárt nem tetszett neki, hogy ezen hirhedt csélcsap nem Lenke mellett keresett helyet, hanem bevette magát a legnagyobb kényelemmel az asszonyok közé, úgy hogy jobbról a grófné, balról a főispánné szomszédságába jutott.

Itt igen hangosan beszélt. Úgy látszott, bámultatni engedte itt élvezett szabadságát és ékesszólását.

— Úrnőm, grófném, határtalan hatalmú néniként! engedje meg legalázatosabb rabszolgájának, hogy ezt a novemberi pompás villegiaturát egy kissé megkritizáljam.

— Oh, bátran — felelé a grófné, a ki mindig készen volt apró dolgok fölött hangzatos szólamokkal parádét űzni. — Ön tudja, hogy a politikában a hiven szerető nő mindig rendületlenül férje pártján áll. Cseklész úr pedig felkent hőse a korlátlan sajtószabadságnak. Egyszer egy télen esküdtszéki tag volt s minden vádlottat, elvből, «nem vétkes»-nek itélt. Talán talált az én dicsőséges Gedeon öcsém nálam valami javítani valót?

— Valami javítani valót? az ég irgalmazzon ily szerénytelenségtől; — hanem egy kis kiegészítés még sem volna felesleges.

— Hallom.

— Három kisasszony, három elsőrendű szépség van a háznál, és csak ugyanennyi fiatal ember.

— Nem elég mindeniknek egy?

— Elég; de ne foszszuk meg a hölgyeket legszentebb joguktól, a válogathatás szabadságától. Például ha két kisasszony már kijelölé azon napra udvarlóját, a harmadik kénytelen megelégedni a maradékkal: tehát tartalék-seregről is kellene gondoskodnunk.

— Ez igaz.

— Engedje meg tehát édes néni, hogy átkocsizzam Gelenczére, s rendőri karhatalommal idehozzam az én kedves mérnök barátomat.

— E szívesség köszönetet érdemel.

Gedeon gróf rögtön élt a nyert felhatalmazással s felkelvén székéről a legközelebb mellette állongó szolgának parancsolá: mondd a kocsisnak, hogy fogjon.

— Ez államcsiny — gondolá némely élesszemű jelenlevő.

— Ez összeesküvés ellenem — súgá a báróné szomszédnéjának, a kivel bizalmaskodni is szokott.

A ház úrnője a forradalom kitörésének közelegtét érezvén, szétnézett az asztalon s mindjárt talált oly hiányt, melynek kipótlására személyesen kellett intézkednie.

Átment tehát a szomszédban fekvő nagy terembe s leült egy karszékre, szemközt a kandallóval, előre tudván, hogy a báróné nyomban követi. Úgy is volt. Jött, mellé ült és siralmas hangon mondá:

— Cecilie, nem feledted igéretedet?

— Csak nem akarsz hazautazni?

— Én szívesen itt maradnék; de ne kivánd, hogy találkozzam azzal az emberrel.

— Ez túlságos aggály, indokolatlan érzékenység. Mért háborgatna téged, egy emberrel több, vagy kevesebb a házban? Reggel, este egy kis fejhajtással elfogadod üdvözletét, egész napon pedig souverainement ignorálod. De ha ily rögtön elmégysz, azt mondják vendégeim: féltél.

— Féltem? kitől?

— Nem tőle, hanem magadtól. Félsz, hogy bővebben megismered, becsülni fogod eszét, szívét, nemes jellemét s akkor nem lehetsz iránta igazságtalan.

— Ah, fogass be. Megyek, de nem haza, hanem Kassára.

— Nem akarod megismerni?

— Soha!

— Ah, soha! kedvesem ez nem diplomatiai kifejezés. Mondjuk, hogy csak később. Ezen szó sem kötelez le a jövőre: mert az itélet napja is csak valamikor később fog bekövetkezni.

— Hűtelen faj.

— Kérlek, ne beszélj így. Melyikünkhöz nem volt valaki hűtelen? és kicsoda közülünk, a ki valakihez hűtlen nem volt? A legelső szerelem soha sem az igazi. Lásd, Cseklész úr, mikor tizenhárom éves fiú volt, szonetteket írt egy hét éves leánykára. El is nevezte nevelője magyar Petrarcának. Aztán hányfelé esküdött örök szerelmet, míg a végzet karjaim közé vezérlé s mint látod, példás egyetértésben élünk.

— Ah Cecilie, oly kedélylyel, mint a tied, még boldogtalannak lenni is élvezet.

— Oly művészet, a mit más is megtanulhat.

— A Szabolcsy név mindig szerencsétlenséget hozott házunkba.

— Akkor a valószínűségek statisztikája szerint fordulni kell a koczkának. Ime, imádott férjem ha kilenczszer veszt a pique-dámán, tizedikszer is rá tesz s akkor egyszerre visszanyeri összes veszteségét. Boldog, a ki ily nagy filozófus neje lehet Európában.

Te pedig úgy mutatod, mintha sok kisérletet tettél volna a Nagygáthy névvel! Honnan tudod, mi lakik e parányi emberkében? De most jut eszembe, hallottad már ezen új szót, telefon?

— Olvastam a lapok hirei között: valami amerikai humbug.

— Nem az, mert létezik. Sőt már itt nálam is működésben van. Oly bámulatos gép, hogy maga elég mulatságot fog adni arra, hogy vendégeimet karácsonyig itt tarthassam.

— Hogy jut neked most eszedbe, velem a telefonról beszélni.

— Mindjárt látod okát. Cseklész és Gelencze között telefoni összeköttetés van. De még titok. Itt csak a távíró sodrony felhúzását tudják: de valóságos telefon.

— Még nem magyaráztad meg, mint tartozik ez az én ügyemre?

— Jer és nézd meg. Gedeon öcsénk huszonöt percz alatt Gelenczén van. Most mindjárt betoppan a gelenczei kastélyba. A mérnök gróf beviszi a kandallós szobába, ketten elkezdenek beszélni s te minden szót hallasz.

— Itt Cseklészen, Gelenczéről?

— Ez a telefon mestersége.

— Bocsáss meg, az ezeregy éji mesék csak olvasni, de nem elhinni valók.

— Századunk a tudomány bámulatos csodáinak korszaka. A gőzerő, vasút, távirda, fotografia a tegnap vívmánya; ma már a telefonra jutottunk. Szót se vesztegess a kétkedésre. Saját füled fog meggyőzni. Megismered mindkettőnek hangját, még azt is, ha egyik köhent, vagy pöfékelve szíja pipáját.

— Elismerem, hogy érdekemben volna megtudni, mit beszél Gedeon öcsém a hátam mögött. De, Cecilie! nem borzasztó lesz hallani, ha két hirhedt jó madár, rá kezd arra az undokul szemtelen férfi stylusra.

— Kedvesem, ezen túl kell magadat tenned: másként nem járja. Lásd, hogy félünk a női orvostól, de ha szükségünk van rájok . . .

— Oh, kérlek, hadd ezt.

— Akkor szelidebb hasonlítással szolgálok. Úgy-e kellemes étvágygyal megeszszük a fáczán melle húsát, de a fejét, lábát, körmét ott hagyjuk, pedig a szakács azt is feltálalta. Te se halld, a mi nem hallani való, de jól értsd meg azt, a minek hasznát veheted.

. Ezzel bevitte a kis ebédlőbe s megmutatta a gép külső szerkezetét. Természetes, hogy itt várni kellett, mert a grófné, a báróné előtt nem izenheti Gelenczére, hogy kezdődjék az előre kiszámított komédia.

— — — — — — — — — — — —

Gelencze ura a kastély kapuja előtt várta barátját. A grófné már reggel értesítette a látogatásról s még az órát is meghatározhatta: reggelizés után annyi időre, míg Nagygáthy gróf lovai gyors ügetéssel oda érnek.

— Servusz Gabi. Mondd rögtön, igaz-e, a mit ez a hóbortos Cecilie néni velem elhitetni akar?

— Szóról, szóra.

— Akkor igazolnom kell magamat, miként egyeztem bele e képtelen játékba. Teljes félóráig titkosan konferencziázott velem; azt pedig tudod, hogy én Ciceróval tartok.

— Mindenben a mi bölcsesség.

— Tehát az este megint gyenge órám volt. Olvastam a könyvet; gyönyörű arany betűkkel van írva Lenke hugom szép szemében. Mellé ültem, vele mulattam és újra elszédültem. De jött az éj, s vele a reflexió és a hideg megfontolás ideje. Mert láttam, hogy a báróné, a kivel kicsit nagyon őszintén gorombáskodtam, újra vérszemet kap, hálót vet, s horogra akarja csalni a nagygáthi kövér halacskát. Jer segíts ki a hinárból. Vezess a gép elé, hadd mondjam el

ott, a mit szemben elmondani nagyon restelnék. Elhiszi a báróné, hogy mi, ketten tout de bon, fecsegünk?

— A két hangot mindenesetre megismeri és a szavakat megérti. Később, ha a telefon ismert és elterjedt intézmény lesz, ily kiszámított szinpadi jelenet rögtönzésére használni nem lehet. Mert a villanyos sodrony csak úgy viszi a hangot a távolba, ha az ember egyenesen a gépre alkalmazott fémlemezre beszél. Ily módon pedig nem szoktunk conversálni. Most azonban a báróné még elhiheti, hogy ketten bizalmasan csevegünk és mindent hall, a mi a szobában élő szóval kimondva lett.

— De kérdheti, mért jöttünk épen azon szobába, a hol a telefon áll.

— A báróné nem fogja azt kérdeni: de azt is hiheti, ha az ember magában lakik, elég, ha egy szobát fűttet.

— Bravo: ez rá nézve argumentum ad hominem. Nagyon hajlandó lesz elhinni.

Bevezette barátját a háló-szobába, a hol pattogó tűz égett a kandallóban s ketten a gép elé álltak.

Bizonyosra jöttek ide, mert Cseklészen a komorna már jelt adott arra, hogy a grófné barátnéjával közeleg.

— Kezdjük — szólt Gedeon gróf — ne várakoztassuk a hölgyeket.

— Ezennel megnyitom a gépet; de szükség, hogy két dologra figyelmeztesselek.

— Helyes; te is értesz már a primo és secundóhoz.

— Először, hogy kezdetben közönyös tárgyakról beszélj; az időről, a vetések állásáról; megkérdheted, nem vagyok én is náthás ebben a ködös lucskos időben?

— Úgy lesz.

— Másodszor folyvást minden megerőltetés nélkül beszélj, mint ha kényelmesen hozzám szólanál. Mert

átkozott hűséges gép ez. Ha szokatlanul erősen artikulálsz, mindjárt észreveszik, hogy nem a melletted ülőhöz beszélsz, hanem egyenesen átkiabálsz a szomszéd kastélyba.

— Értem ; kezdhetjük.

Csakugyan egy darabig köznapi tárgyakat emlegettek s csak lassanként tértek kitűzött czéljok felé, melynek kivánt eredménye az lett volna, hogy az egyik urat elkergessék Réthfalváról, a másikat (esetleg) meginvitálják oda.

Most már jött a java.

— Oh barátom! Egy Nagygáthy, és oly férfi mint én vagyok, nagyon sokat követel a házasságtól! A menyasszony jó neve, ősrégi családja, és ragyogó szépsége még nem elég az üdvösségre. Nagyobb földbirtok kell oda, mint a réthfalvi rongyos 9000 hold és több pénz, mint a 200,000 nyomorúságos forint, a mit a fösvény báróné évek óta, a tíz körmivel összezsugorgathatott! Megmondjam neked a minimumát azon árnak, melyen alól a Nagygáthy grófok soha el nem adták fiatal korukat és szabadságokat? Körülbelől 20,000 hold és legalább egy millió pengő forint, hogy menyasszonyom pénzéből kifizethessem adósságaimat. Azzal aztán nem gondolok, ha az asszony hozományát betáblázzák birtokomra, mert az ily pénz úgy is csak soha meg nem adom fejében kötött adósság.

— És a szépség, szívbeli jóság és hű szerelem becse hol marad?

— A mi a szépséget illeti, ez magától érthető kellék, de bizonyos határig hajlandó vagyok alkudozásba bocsátkozni. Mert mire való nekem a feleség? hogy adjon örököst. Egyet? az kevés. Kettő elég, három felesleges. Csak annyi kell, hogy ha elvinné valamelyikét a kicsikék közől a difteritisz, maradjon más is rezervában. Mihelyt pedig csiripol köröttem a Nagygáthy sucrescentia, s biztosítva van a jövő, menten visszaveszem régi szabadságomat és élvezni

akarom második ifjúságomat. Jogom van erre, re quasi bene gesta. Az asszony ekkor pityereghet, tetszése szerint; hullathatja könnyeit, mikből Shakspere szerint krokodilok teremnek. Végre, miként a zsák megleli foltját, úgy a megszomorodott szalmaözvegy az ő vigasztalóját.

Gábor gróf itt hirtelen bezárta gépét, mert sok volt már, a mi hallani valót innen Cseklészre küldtek.

— Gida! Nagyon elragad buzgóságod. Ne feledd, hogy a báróné hallja szavadat Cseklészen, nem pedig madame Gouguenard, az expáholynyitóné Trouvilleben.

— Patvarba: te engem félbeszakítasz legvelősebb szónoklatomban. Pedig olyan legény vagyok, hogy vagy igazán teszek valamit, vagy abba hagyom. Félig soha. Elhiheted, hogy nagyon erős, világos és rikító szó kell ahhoz, hogy a báróné kegyeskedjék engem tisztán megérteni. Kérlek, nyisd meg ördöngős machinádat.

Gábor gróf fordított egyet a csavaron és a gép újra szolgálatképes lett.

— Barátom! itt falun még hagyján, de a városban ki nem kerülhetem a báróné incselkedéseit. Tegnap este leültem a szép leány mellé s csak annyit mondtam: befellegzett, s láttad volna, mily olvadó anyósi szemeket vetett rám az öreg asszony a kandalló mellől! Az egykor szép Laura, a ki, kicsiben mult, hogy nem lett a te édes kedves anyád! Még nem feledtem, minő ocsmány fekete sauce-ba kevert engem, a midőn a te okmányaidban hamis tentát akart felfedezni. Tőle származott az eszme; én csak a szerény végrehajtó voltam, a ki a pénzt adta az országos hirű chemikus megvesztegetésére.

— Hagyj békét a régi dolgoknak. Akkor még csak prætendens gróf voltam, tehát a tősgyökeres aristokratáknak jogában állott az új követelőt rendre utasítani.

Gida, nagyon elragad buzgóságod.

— Most jövök a fődologra. Egészen más volna és más papirosra tartoznék, ha az a kis leány szeretne engem. Mert a szerelem olyan bolondság, hogy annál csak az nagyobb, ha az ember e romlandó portékát a házasság roppant agiójával fizeti vissza. De világos, hogy Lenke hugom épen úgy szeret engem, mint én a zsidót, a ki lejárt váltóval kopogtat be hozzám. Nem kellek neki; meg is szökött előlem; várhatja az anyja, míg engem visszakaparíthat. A legokosabb embert is meg lehet csalni, de csak egyszer. Ugyanazon módon, másodszor soha. Oh báróné asszonyom, most már pörkölheted az avas szalonnát, rá kötheted a csapda nyelvére, engem ugyan többé be nem csipsz egérfogódba!

— Ah, mi haszontalan fecsegéssel töltjük a drága időt. Siessünk a hölgyek üdvözlésére. Lovaid nyugtalanok; hallom, hogy kapálják patáikkal az udvar kövezetét. Jobb lesz ennél, ha halljuk a grófné szellemdús elmefuttatásait, s tanulunk valamit a báróné élettudományának gazdag tárházából.

Csak épen ennyi hizelgést engedett meg a fiatal ember magának a báróné irányában, pedig élte boldogságának föltétele ezen nő kezében volt letéve.

— Még egy utolsó szót, hozzád titokban, a négy fal és négy fül között. Huszonöt percz alatt ott leszünk Cseklészen és számodra felséges mulatság készül. A kis leány kerülni fog, mint a viperát; az anyja pedig belém csimpajkozik, és el nem bocsát. Oh ha tudná, hogy legalább húsz évvel vénebbnek látszik, ha kardot köt, s a leányos anyák hadseregében ütközetre indul a férfiak ellen! Meglásd, mihelyt megpillant, sápít, sóhajt és felforgatja szemét, mintha titkot akarna megsúgni. Ez a titok pedig azon hazudság, hogy leánya ma reggel nagyot sóhajtott s az ablakon át oda pillantott, a hol az én kis-gáthi rozzant kuriám otromba kéményei a jegenyefák közől az égbe merednek!

Ezzel elhagyták a szobát, kocsira ültek és hajtottak Cseklész grófné kastélya felé.

— — — — — — — — — — — —

Ezen itt vázlatban előadott fényes ékesszólásnak legelső látható eredménye lett, hogy a báróné többé nem beszélt az elutazásról. A vendégszerető grófné pedig nem emlékezteté szándékára.

Szépen, divatosan és betanult elegantiával jelent meg a két fiatal ember a társaságban.

A báróné félrehúzódott s befészkelé magát a legerősebb várba, a mit a terem csataterén találhatott. Leányát úgy ülteté maga mellé, hogy annak közelébe élő lény nem juthatott, ha csak a pamlag előtt álló s díszkiadású könyvekkel és albumokkal rakott asztalt félre nem mozdítá helyéből. Oly merényletet, melyre itt senki sem mert vállalkozni.

Gedeon gróf bizonyára többet mondott a telefonra és erősebb kifejezéseket használt, mint bensejében gondolta. De ha egyszer kiröpítette a szót ajkáról, minden körülmény között elvállalta a felelősséget. Tehát nem tehette, hogy csúszó-mászó teremtmény módjára, nyájas képet mutasson. Épen csak tartozó kötelességből hajtotta meg magát s kérdés marad: észrevette-e a báróné vagy sem?

Annyi bizonyos, hogy ez a nagy terem puha szőnyegén folytatott elhatározó ütközetben, egyik megveretés után a másikat szenvedte.

Borzasztó kín, bosszúság és megaláztatás. Biztosan számított azon kéjre, hogy Nagygáthy gróf szokott nyájas arczczal közeledik feléje: ő pedig félvállról néz rája. És még haragot sem mutathatott, mert el nem árulhatá, hogy hallgatózott! Elviselhetlen állapot ez s honnan keressen fegyvert a bosszúállásra?

Miután pedig asszonyi teremtmény soha sem szokott férfit szíve gyökeréből megvetni és megutálni, a nélkül, hogy a kebelében mindig készletben tartott kegyek kincseit egyúttal más férfi előtt fel nem tárná, történt, hogy a midőn Gábor gróf közeledett,

és hódolatát kifejezte, barátságosabb viszonzásban részesült, mint valaha. Majdnem azt mondta neki: örülök, hogy látom.

De ez csak egy pillanatig tartott. A báróné fél szemmel a terem túlsó oldalára tekintett s úgy rémlett előtte, mintha a hitelhagyott Nagygáthy gróf kárörvendő mosolylyal venné tudomásul vetélytársának kitüntetését.

— Értem gondolatodat, áruló — tünődék a báróné. — Rá van írva nemtelem homlokára lelkének egész benseje. Most épen azt mondta: ha vége a nagygáthi 70,000 holdnak, jó lesz a gelenczei 13,000 holdas pusztácska is.

Tehát ott maradt helyében. Őrzötte leányát; nézegette a pompás aczélmetszeteket, s magyarázgatta is azoknak értelmét.

Hat órakor jött egy öreg úr, karját ajánlotta s bevezette az ebédlőbe. Az asszonyok után a leányok következtek s Gábor gróf ma volt életében először oly szerencsés és boldog, hogy imádott Lenkéjét karján vezethette, leült melléje és az egész idő alatt szolgálta és mulattatta.

Azonban ezen ebéd alatt oly valami ritkaság adta elé magát, a mihez ezen házban senki hozzászokva nem volt.

Épen javában hordták fel a szakács remek készítményeit, a midőn a táblaterítő hivatalos arczczal közeledik a grófnéhoz, tisztelettel meghajlik és ezüst tálczán levelet tesz úrnője tányéra mellé.

Kötelessége szerint megjegyzé:

— Méltóságos grófné, ezt a levelet külön küldöncz hozta Várkonyról

A grófné rápillantott a levélre, megismerte az írást s aztán tiszteletteljes egykedvűséggel félretette. Nem volt szokása, csekélység miatt az ebéd ünnepélyes rendjét megháborítani.

De midőn, mint elnök, az asztalt feloszlatta és az urak rövid időre a dohányzó terembe vonultak, fel-

töré a grófné a levelet és előre tudván, hogy abban titók nem lehet, felolvasá a hozzá közelebb álló hölgyek előtt.

Tőle jött, Cseklész gróftól!

«Kedvesem!

A telet Angliában töltöm Gainsbury lordnál, a ki leghíresebb rókavadász Kent megyében. Miután pedig Pesten és jószágaimon is egy kis pénzügyi elvégezni valóm van, nem állhatok ellen azon forró vágyamnak, hogy egyúttal téged is lássalak. Küldj holnap reggelre kocsit Várkonyba, mert nálad töltöm a napot, ott ebédelek s csak az éji vonaton indulok vissza. Ölel forrón szerető és a sírig hű férjed

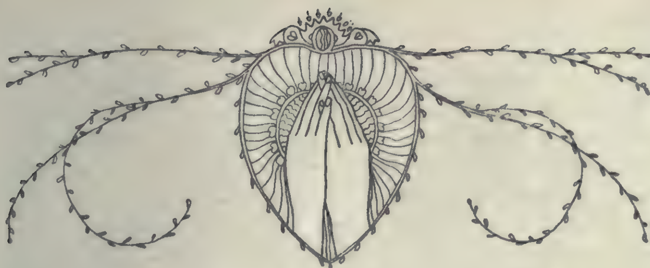
Endre, s. k.»

— Ah — mondá a grófné: ki nem irigyli sorsomat? Harmincz évi boldog házasság után még mindig a sírig hű férjjel áldott meg az isten!

Ezzel áttértek a napirendre.

A báróné érzette, hogy a két nap óta folyó ütközetben minden ponton veszteséget szenvedett. Még a főispánné is megverte!

Visszahúzódott erős várába, de leányát oda sem kaphatta mindjárt vissza. Nagyon körülfogták a kis leányt a beszédes nénik, kikhez később az egyenkint visszaszállinkozó urak is csatlakoztak.

XXVIII.

(A történet kifejlése.)

A báróné meg volt törve. Tán már akkor ingadozott, a midőn Cecilie barátnéja meghívását elfogadta: mert oly erős és megrögzött lélek, mint ő volt, nem riadhatott vissza azon kényelmetlenségtől, hogy egy éjet a várkonyi pályaház várótermében töltsön, hanem ott marad s másnap vasúti menetjegyét újra lebélyegeztetvén, útját Kassa felé folytathatja.

Azonban a kastélyba jött; kimondta feltételét, de midőn a véletlen Nagygáthy grófot ide vetette, a báróné újra elvesztette iránytűjét s azzal cselekvési függetlenségét.

Következett a telefon által kapott keserű leczke, mely sebészi fájdalmas műtétnek is beillett. Ekkor pedig ellenkező okból halasztotta el hazautazását. Mert ha a csatát el is vesztette, nem lehetett szándékában a megveretést rendetlen és vad megfutamodással el is ismernie. Inkább csak biztos fedezet védelme alatt strategiai visszavonulásra határozta magát.

Ezalatt megérkezett Gábor gróf is s tűrnie kellett, hogy leánya ezen fiatal emberrel kedve szerint mulathasson. Mert a nagy társalgó terem a vendégsereg nyilt fóruma, a hol senki sem parancsol és senkitől engedelmességet követelni nem lehet. A ki itt van,

az mind otthon van s azzal társalog, kivel tetszik. Gondolni is képtelenség, hogy ilyen helyen valaki kivételes, vagy épen szeszélyes szerepet viselhessen. Mindenki egyenlő. Egy ember mindeniké s az öszszes jelenlevők egyesekkel rendelkezhetnek.

De azért a báróné mégis kigondot valamit, hogy e kellemetlen csapdából díszes önállósággal kiszabadulhasson. Még ezen estén megbízá Jetty komornáját, hogy bármily áron a faluból lovas legényt szerezzen, a ki éjjel Réthfalvára nyargalván, megvigye a parancsolatot a kocsisnak, hogy virradóra fogja be a két lovat s jőjjön ide Cseklészre.

Mert nagyon különböző helyzet volt újra kérni a grófnét, hogy küldje őt haza, vagy egyszerűen jelenteni, hogy itt van kocsim, megyek Réthfalvára! Ennyi szégyenvallás után, legalább az elutazásnak módja hozhatott némi kárpótlást büszkeségének.

Másnap reggel kilencz órára volt kitűzve Cseklész gróf ünnepélyes bevonulása neje kastélyába.

Ez az ünnepély nagyon csendes egyszerűséggel ütött ki. Két úr meghozta azon áldozatot, hogy már ily korán felöltözött s az országútra nyíló ablakból leste a ház urának közelegtét. A hölgyek nem engedték magukat szokott napirendjökben megháborítani. Maga a grófné is csak hálószobájában pongyolára öltözve várta sírig hű férjének forró öleléseit.

A gróf mihelyt leszállott kocsijáról, hangos «jó reggel»-lel üdvözlé két barátját s aztán egyenesen imádott nejének szentélyébe lépett.

És a leírhatlan örömzaj a hosszú távollét után bekövetkezett boldog viszontlátás fölött, legalább teljes három másodperczig tartott.

Ekkor mondá:

— Kedvesem, egész éjjel nem aludtam a vasúton, estére pedig ismét hasonló gyötrelmeknek nézhetek elébe. Szerencsémre még épen három órám van a reggeli felhozataláig, tehát kegyes engedelmeddel megyek aludni. De ha véletlenül nem látnál helye-

Leültek ketten egy pár karszékre.

men az asztal mellett, kérlek, parancsold meg komornyikomnak, hogy keltsen fel irgalmatlanul.

Ezzel jól kiszellőzött, mérsékelten befűtött szobájába vonult és ágyba veté magát.

Cseklész gróf azon nagyúri specziálitások közé tartozik, kikről tréfából azt mondják, legjobban hasonlít a többihez.

Sokáig fiatal ember maradt, még tovább ízlelé a «legjobb idejebeli» férfikor élményeit. Most már erősen behatolt a hatvanas évek felsőbb regisztereibe, üzlete hanyatlani kezd s lett belőle javíthatlan roué. Tehát csakugyan hasonlít többi rangtársaihoz.

Különben eszes, okos, világlátott gavallér. Erejével, egészségével és pénzével józan takarékossággal bánt. Valami nagy pazarló sem lehetett, mert elvül tűzte ki, hogy semmit drágábban nem fizet, mint a menynyit ér s a mennyiért megkaphatja.

Társalgó modorában sima és hízelkedő volt; de csupa szeszélyből rossz hírbe hozta magát: tetszett neki az önző, szabadszájú és frivol ficzkót játszani. Soha sem mondott valakinek kellemes bókot a nélkül, hogy mint a macska, körmeit is ne mutogatná a rejtekből. Még ma látni fogjuk őt elemében, midőn a legnyájasabb szólásformák között a bárónét vérig, veséig felkonczolni fogja a bonczoló asztalon. Addig pedig kivánjunk neki csendes álmot és felüdülést, míg a reggeliző asztalt felterítik.

Tizenegy óra után már újra telve volt a társalgó nagy terem s a tizenöt vendég megkezdé napi foglalkozását. A grófné szokott bombasztjaival, mikben főleg önmagát gúnyolá, elbeszélte, mily boldog volt a viszontlátásnak átélt perczeiben! A báróné dúltfúlt, sötéten és hallgatagon járt ide s tova, de leginkább az ablakok közelében tartózkodott, lesvén a pillanatot, melyben kocsija megérkezik és ismét korlátlan úrnője lehet akaratának.

Így találhatott nehány percznyi időt a két szerelmes a háborítlan együttlétre. Leültek ketten egy pár

karszékre s forgatták az asztalon talált könyvek lapjait, mintha a pompás aczélmetszetek költői és művészi kivitelét csodálnák.

Épen most mondja a kis leány:

— Oh, Gábor, ne gondolja, hogy én háladatlan vagyok. Sokat láttam és mindent tudok, mily fáradságába és küzdelmébe került önnek, csak a bizonytalan remény megnyerése is, hogy láthassuk egymást. Így még nem bizonyította be senki, hogy szeret és miként tud szeretni.

— Köszönöm édes Lenkém, hogy megértette szándékomat. Igaz, hogy a siker kétes volt, néha épen valószinűtlennek látszott; de pazarul meg vagyok jutalmazva, ha ön ezentúl tudni fogja, mit volnék képes elkövetni, ha egykor az élet-halál kérdése merülne fel előttünk. Én csak az én Lenkém példája után indultam. Ő mutatta meg az utat, mit kell tenni a vész pillanatában.

— Én bizonyos voltam, hogy eltünésem által szabaddá leszek: ön két hétig fáradott, de gondosan emelt épületét a legcsekélyebb véletlen vagy mamámnak pillanatnyi sugalma halomba dönthette volna.

— Engem a társadalmi rend lánczai lekötve tartanak. Nem tehetek mást, mint a mi e körvonalon belül lehető. De szeretem önt és e gondolat ad reményt és biztosítékot egy szebb jövő felé!

— Igen, egy szebb jövő felé. Nekem sincs más megtakarított kincsem e világon. De ha élek, még sok időm van és a mit szívem ábrándjaira áldoztam, nem fogom pazarlásnak tekinteni. Csak az fáj, hogy oly ritkán láthatom az én egykori mérnökömet. Ön tudja már, hogy azon emelkedettebb hely, a hova önt jogai felvezették, csak annyiban bír előttem értékkel, hogy közelebb jutottunk egymáshoz és az út boldogságunk felé jobban ki lett egyengetve. De csak akkor tudná meg ez én Gáborom igazán, mi lakik e gyenge leány bensejében? ha a sors e változást közbe nem hozza. Mert én, mint a mérnök vagy az osztálytaná-

csos neje, épen oly boldog lennék, mintha egykor Szabolcsy grófnénak nevezhetném magamat.

— Ez meg fog történni: tán előbb, mint vélnők. Eddig még komoly veszély nem hívta fel férfiúi erélyemet egyenes cselekvésre. A bátorszívű leánykának elég volt csak nehány lépéssel túl menni a kert kerítésén s Nagygáthy gróf büszkesége és elbizakodottsága meg volt törve. Oh, tudom én: öt lépéssel tovább menni, magában nem merénylet; de az elhatározás ezen útra térni, oly hőstett, minőt a milliók közül is csak egy merészkedik elkövetni. Most rajtam a sor a férfias föllépésre. Valami gyenge kezdetet már felmutathatok. Örvendek, hogy ezt mint mérnök tettem, a gróf csak a szükséges anyagot adta hozzá. Legyen tehát meggyőződve az én imádottam, hogy mentől fenyegetőbben tornyosulnának felénk a fellegek, annál inkább felgerjed bátorságom s ha kell, vakmerőségem. Azon öntudat mellett, hogy Lenkém szeret, nincs oly véglet, mely czélomtól visszariaszthatna.

— Ez az én hitem is: mert önnek és az ön szépen kiszámított gépezetének kell köszönnöm, hogy egyelőre legalább megszabadultam a zárda falai közül. Mamám csak kocsiját várja s visz haza.

— E szó: visz haza, már reményteljes változást igér. Oda tiszta szívemből kivánok szerencsés utat. Csak ne a szívtelen apáczák közé.

— Nem mind szívtelenek.

— Nem mind, csak épen azok, a kik ott korlátlan hatalommal parancsolnak. Azok botor tévedésből vagy egy elvesztett boldogság utáni kétségbeesésből futottak a vígasztalást nem adó falak közé. Sokan úgy akarnak bosszút állni a világon, ha mentől több boldogságot eltemethetnek. Mert a csalódott szív megkeményedik és kárörvendve keres sorsosokat a szenvedésben. Én pedig még ma óhajtanám megmondani önnek végső elhatározásomat azon esetre, ha nyilt erőszak akarná az én Lenkémet tőlem elszakítani. Nem borzadna el tőlem?

— A mit az én Gáborom irántam való szerelemből elkövet, az csak magasztos cselekvény lehet. Én is bizonyos voltam, hogy nem fogja megvetni és kalandornőnek nevezni a leányt, a ki képes volt anyja házát titokban elhagyni. Tehát, a ki érettem merész tettre emelkednék, az tőlem ne bocsánatot kérjen, hanem köszönetet és örök hálát követeljen.

Ez annyit tett: szeressük egymást s aztán szálljunk szembe bátran az egész világgal. A ki külön akar minket választani, álljunk ellen közös erővel; mindketten ott azon téren, melyen hivatva leszünk cselekedni, erőszak ellen erőszakot is használni!

Ily bátor szíve volt Lenke kisasszonynak, a kit e sorok folyama alatt legörömestebben csak a «kis leány» gyöngéd nevezete alatt szerettünk említeni.

Gondolataiknak közös kicserélése után csodálatosan meg voltak vígasztalva. Oh, ha csak kezet szoríthattak volna! Ők, a kik egymás karjai közé is omlottak volna: mert a helyzet is oly válság közelébe jutott, hogy valaminek okvetlenül közbe kellett jőni, mert másként . . .

És mi akadályozta boldogságukat? Minden föltétel megvolt köztük, a mit csak a szív és a világ törvényszéke követelhetett.

Lehet-e oly megátalkodott anya, hogy pusztán ellenszenvből és vak gyűlöletből még sokáig visszatartsa őket az oltártól?

Még volna értelme egy báróné engesztelhetlenségének, ha Szabolcsy Gábor most is csak ott állna, a hova esze, ügyessége és talentuma emelték; de a sors kedvezménye elárasztotta már őt mindazon ajándékkal, miket e haza a kiváltságos osztály fiainak megadhat.

Honnan kerülhet tehát mégis oly erős érv, mely az anya megátalkodottságát lefegyverezze?

Meg van írva: isten kiválasztotta a gyengéket, hogy megszégyenítse az erőseket.

Azaz: Soha sem térhet a rossz és esztelen em-

ber könnyebben a jobb útra, mint a midőn még magánál is gonoszabb és bolondabb czimborával találkozik.

— — — — — — — — — — —

A szokott órában és a bevett kényelmes rendszer megtartásával, jó kedvvel indult a társaság a reggeliző terembe.

A báróné kissé hátra maradt és elkerülé, hogy valamelyik udvarias úr (kinek jobb szerencséje nem akadt) karjára vegye.

Ha füle nem csalta, épen e pillanatban kocsi állott a kastély kapuja elé.

Kinézett, de a méreg elfutotta arczát és vérét, a mi csak ereiben kerengett, mert Nagygáthy Gedeon kocsija állt elő s a gróf rövid búcsúvétel után elutazott.

Még ezt is meg kellett érnie!

Ő akarta az ex-vőlegényt itt hagyni s most ez megy el előle vigyorgó győzelemmel! Még vissza is nézett, mintha kiáltott volna: Semmi gondom rátok: adieu, hetvenezer holdas parthie!

A teremben reggelizés alatt vidám társalgás folyt, melyet a palaczkok megürülése mindinkább elevenített. Ebéd alatt ugyan a gróf mint házigazda valahol az asztal végén kap helyet, de a fesztelen s minden ünnepélyességet mellőző reggeli alatt, feltünés nélkül, régen nem látott Cecilie-je mellé telepedett. Evett sokat irígylendő étvágygyal s még többet ivott. Úgy viselé magát, mintha mindig itthon laknék s most sem készülne újra világgá menni.

Az alakult apró csoportkák tagjai kedvtelve nevetköztek. Gábor gróf Lenke kisasszonyt bókokkal halmozá el; a báróné mint kárhozott lélek elkülönzé magát s oly képet mutatott, hogy senki közelébe kerülni nem merészkedett.

Cseklész gróf bizalmasan cseveghetett imádott nejével. Mindketten folyvást nyájas és lekötelező igent bólintgattak fejökkel, a miből nem következett, hogy

épen most, mint boldog házaspárok között is megesik, egy kicsit össze nem pöröltek volna.

És mégis nem így volt. A grófné más érdekesebb tárgy hiányában elbeszélé férjének a Réthfalván folyó történeteket és igen szigorú megrovás alá vette a báróné konokságát.

A grófnak tetszett a história. Csak az sértette, hogy egy báróné még szerencséjének sem tartja, ha az ős Szabolcsy grófok ivadékát mint vejét üdvözölheti.

— Kedvesem, — mondá — jól tudván, hogy Réthfalvyné régi hű barátnéd, azt hiszem, kellemes jelenetkét szerezhetek neked, ha Laurácskánknak borsot török az orra alá s oly szűk utczába szorítom, hogy onnan ugyan ép testtel ki nem búvik. Csináld tehát a dolgot úgy, hogy a társalgó teremben, én, te, ő, külön coteriát képezzünk.

A grófné mulatságra nyervén kilátást (a mi előtte mindig elhatározó szempont volt) megigérte segítségét.

A társalgó szoba hat ablakos terem volt, melynek benső falai mellett öt vagy hat nagy pamlag állott asztallal és annyi karszékkel, a mennyi csak elfért. Mindenki itt kereste fel saját társaságát; innen vándoroltak a szomszédba rövid látogatásra. Tehát a csoportkák folyvást változtak, de a hol ketten, hárman fejöket összedugva beszélgettek, oda senki sem közeledett.

Mintegy délutáni két óra lehetett. Az urak lapdányoztak, a nők zongoráztak, énekeltek; némelyek még hímzést is tartottak kezükben. A két szerelmes megelégedett, ha egymás szeméből az üdv balladáját olvashatá ki: a midőn a grófné karjára vette a bárónét és elvezette oly pamlagra, mely még nem volt elfoglalva.

A következő perczben már a gróf is ott állott.

— Szabad?

— Kérlek, ülj mellénk.

— Igen szívesen; de ha hívatlan háborgató vagyok, bocsánatot kérek s visszavonulok.

Ezzel leült egy karszékre, mely a hölgyekhez legközelebb állott s minden bevezetés nélkül rákezdé:

— Ma foi, Cecilie, neked olyan szellemes társaságod van, hogy akárhova forduljak, mindenütt azt hallom: halálos szerelembe esett a mi gelenczei szomszédunk, de az én Laura barátném nem igen szívesen látja.

Ez oly nyilt és egyenes interpellatio volt, hogy a bárónė kénytelennek érzé magát azt tudomásul venni s felelé:

— Lehet.

— Azt mondják, édes Laurám, szigorú vagy leányod iránt, bezárod házadat, társaságokba nem jársz, sőt holmi kolostorokkal is fenyegetőzöl.

— Kérlek, Endre, beszélj másról.

— Bocsáss meg édesem, mert én végtelen tisztelője vagyok a szülői korlátlan hatalomnak. Ne érts félre engem, mert egészen a pártodon állok. Tudtomra sehol sem volt áldás az oly házasságon, melybe az anyák csak kényszerítve adták beleegyezésöket. De ha nem tetszik neked ez a Szabolcsy fiú s menekedni akarsz tőle, hidd meg nekem régi praktikusnak, hogy az ily alkalmatlan kérő elűzésére nem a legczélszerűbb eszközt választottad.

— Hogy érted ezt? — kérdé a báróné, a ki a nem várt támogatásra újra éledni kezdett.

— Abban követsz el hibát, hogy egész bosszúdat, haragodat és szigorodat leányoddal érezteted. Elzárod üveg alá, hogy még levegőt sem kap; befalaztatod a zárda penészes kriptájába. Mindez kopott, elavult és hiábavaló politika. Ha nekem leányom volna, vagy ha lesz (ezt igen tiszteletteljes meghajtással veté közbe a grófné felé), szépen békét hagyok gyermekemnek, helyében azonban a hivatlan kérőt kergetem a poklok mélységes fenekére!

— Ah, barátom, messzebbre már nem kergethe-

tem, ha el nem fogadom házamnál, sőt megtiltom, hogy még előszobám küszöbét is átlépje.

— Mindez nem ér semmit. Van becsúsztatott levél, megvesztegetett szobaleány, hűtlen szakácsné, kóbor hordár, rongyokba öltöztetett álkoldus, leselkedő pályaőr, szolgálatra kész Örzse néni, aztán ajtó, ablak, kémény, kulcslyuk: szóval egy teljesen organizált Communicationsministerium! Most már feltaláltak oly mikroszkopikus írást, hogy a légy szárnyára is rá-ragaszthatják; kérdelek, hogy őrzöd meg báránykádat a farkasok correspondentiájától.

(A nyájas és elnéző olvasó alkalmasint észreveheti, honnan ragadhatott Cecilie grófnéra az a mintaszerű stylus, melynek néha gyenge próbáit adogatá.)

A bárónė csak vállát vonogatá.

— Mit tehetek?

— Hallgass rám, mert jó tanácsot adok. Egy helyett kettőt. Kezdjük előbb a gyöngébb methoduson.

— Hallom.

— Beszélj nyiltan azzal az emberrel. Ha magad személyesen nem akarsz: van a világon szomszédasszony, pap, tiszttartó s más efféle Dispositionsfond.

— És miről beszéljek?

— Miről? Legelőször is pénzről. Add értésére, ha leányodat adnád is, birtokaidat megtartod, megtakarított tőkéidből egy krajczárt sem adsz s míg élsz, a kapott kelengyén kívül soha semmire se számítson. Nincs a XIX. századnak oly gavallérja, a ki ennek hallatára meg ne futamodnék, úgy, hogy még a kapufélfától sem vesz búcsút.

A báróné hitetlenül csóválta fejét.

A grófné pedig megjegyzé:

— Veszedelmes kisérlet ez: mert megeshetik, hogy Gábor gróf rögtön kijelenti beleegyezését.

— Én pedig, — folytatá a báróné, — nem kezdhetek oly alkudozást, mely a házasság kérdésének elvben tett elfogadását magában foglalná s csak a föltételek megvitatása maradna hátra.

— Értelek Laurám, félsz, hogy ezen ember pénz nélkül is szívesen elveszi leányodat. Igen, de akkor bebizonyította, hogy szerelme tiszta s nem tekint mellékkérdésre.

A bárónė hallgatott.

A gróf jól tudta, hogy ily megátalkodottság mellett, adott tanácsa csak értéktelen szószaporítás. De hiszen ez nem is volt egyéb, mint előörsi csatározás. Lövöldözött, hogy a mezőn füst terjedjen szét, s annak homálya alatt hirtelen előállítsa huszonnégy fontos ágyúit.

És mondá:

— Megengeded, hogy én lépjek közbe? s akkor szavamat adom, hogy még ebéd előtt elkotródik az a fiatal ember.

— Megteheted?

— Meg fogom tenni! ha érdekében áll és felhatalmaztál.

— Föltétlenül, minden áron! Csak szabadíts meg tőle.

— Jól van; csak ezt akartam hallani. Eddig irtóztál tőle, most fordul a koczka. Ezután ő fog téged elkerülni.

— Egyebet nem kivánok.

— Endre! — szólt közbe a grófné, — légy kíméletes.

— Ha valamibe bele vágtam, végrehajtom, ha törik-szakad. Innen egyenesen Gábor gróf hoz lépek; félre hívom egy szóra s azt mondom neki: öcsém, mikor apád megírta Réthfalvy Miklós bátyánknak, hogy házasodik, a báróné nem akarta hinni, míg nem látja. Útra kelt, elment Lengyelkére s jelen volt az egyházi szertartás alatt. Ott ült a legelső pad szélén, sűrűn elfátyolozva, tán még egy kicsit át is öltözve.

— Mi gondja erre a mai Szabolcsy Gábornak?

— Mindjárt megmondom, — felelé a gróf, a ki mentől tovább beszélt, annál inkább elárulá, hogy a báróné ellen, az ifjú mellett kardoskodik. — 1849

július havában idősb Szabolcsy Gábort halálosan megsebesítve hozták Zemplénbe. Vele együtt jött a hír, hogy Lengyelkét az oroszok szétdúlták, a templomot az anyakönyvekkel együtt felégették. A báróné önként ajánlkozott a sebesült ápolására. Négy napig járt hozzá a helybeli lelkész és a megyei orvos. Az ezredes a halál fia volt, de az első napokban beszélt és nem veszté el eszméletét.

— Endre, ez nem igaz.

— Bocsáss meg, magad is mondtad akkor, a pap és orvos bizonyította. Ötöd napra rosszabbra fordult a beteg állapota s meghalt épen akkor, a midőn ifjúkori barátom látogatására Réthfalvára érkeztem. Én és a báróné temettük el. Én és a báróné vettük számba hátrahagyott podgyászát, mely értéktelen tárgyakból állott. Azonban ezredesi egyenruhájának zsebében bevarrva megtaláltuk a Lengyelkén végbement házasságáról szóló eredeti bizonyítványt. A báróné kikapta kezemből, ezer darabra szakította és szélnek bocsátotta. Nem a te érdemed, ha a pap e bizonyítványt két példányban is megírta.

— Endre! megigérted, hogy ezt soha senki előtt el nem beszéled. Akkor még leány voltam; atyám, a ki ellenzette egybekelésemet a vagyontalan katonatiszttel, meghalt. Égett bennem a bosszú és féltékenység tüze. A hűtlen nem várt rám, hanem más nőnek nyújtotta kezét és én azon pillanatban azt sem tudtam, mit cselekszem.

— Igazad van, — felelé a gróf, a ki tűzbe jött s már nem gondolt vele, hogy rokonát néha Laurának, néha bárónénak nevezte, — csakugyan megigértem, hogy hallgatok, mert te esküdözve állítottad, hogy az ezredes neje az örökös nyugtalanság, félelem, rettegés, futás és menekvés hatása alatt holt gyermeket hozván a világra, meghalt, s a Szabolcsy grófok nemzetsége elenyészett.

— Igy beszélték, kik a sebesültet hozták.

— Lehet, hanem a ki négy nap alatt órák hosszáig

beszélgetett a beteggel, a legegyenesebb forrásból tudhatta, mi az igaz?

— Endre! ezt el akarod mondani a fiúnak?

— Mért nem? ha a te érdekedben történik! Minden áron menekülni akarsz tőle, tehát ez az egyedüli és legbiztosabb mód, hogy a fiatal ember eliszonyodjék az ily anyóstól.

— Ezt nem fogod tenni!

— Igy vagy amúgy végezni akarok. Járok szerte a nagy világban mulatni s azért szeretem, ha itthon rokonaim és ismerőseim között békét és nyugalmat hagytatok. Ez ifjúnak tudnia kell, ki volt egyedüli oka, hogy édes anyja özvegyi jogait be nem bizonyíthatta. A fiú is hallja meg, hogy csak Réthfalvy bárónė hallgatása miatt maradt árván, elhagyatva, rokonok nélkül, kivetve a világba s csak irgalomból nyerhetett nevelést. Saját erejéből ugyan díszes állást vívott ki magának, de homlokán viselvén s törvénytelen gyermek bélyegét, mintegy ki volt zárva az emberi társaságból és semmi kilátása sem lehetett, hogy valaha szíve szerinti nőt vezethessen karjai közé. Pedig a báróné jól tudta, hogy Réthfalvy Miklós báró örömmel és lelkesedéssel fogadná házához a Szabolcsy ivadékot, a ki neje birtokainak úgy is örököse volt. Senki sem fog kételkedni, hogy Miklós bácsi a korábbi időkben azért nem kereste a megholt honvédezredes özvegyét és gyermekét, mert unokahuga, a szép Laura ő előtte is esküdözve állította, hogy az a nő holt magzatot hozván a világra, meghalt. Hogy ne hitte volna az öreg úr e mesét azon kegyes nőnek, a ki a sebesültet saját házánál ápolta s minden körülményről tökéletesen értesülve lehetett! A báróné elvesztette régi hideg megfontoló tehetségét, kérdé:

— Mért nem szóltál te?

— Én? — felelt a gróf, igen úri módon felemelve fejét. — Életemben először akkor hallottam, hogy van még Szabolcsy gróf a házában, a midőn a ki-

rály ezen fiatal embert közénk a főrendek házába már meg is hivta.

Ezzel felkelt és egyenesen a vendégek azon csoportja felé indult, a hol Lenke kisasszony, Gábor gróf, két leányka és pár úr élénk társalgást folytattak.

A báróné meg volt semmisítve. Felkelt a pamlagról s a mellé legközelebb eső karszékbe hanyatlott. Nem akarta látni, mi történik háta mögött; de a falról pompás nagy tükör függött alá, mely az egész terem képét hű másolatban szeme elé játszá.

Cseklész gróf már ott állott a fiatalság csoportja előtt s hihetőleg csak a kedvező pillanatot leste, melyben Gábor grófot «egy szóra» félre hívhassa.

Mi fog erre következni?

A báróné jól tudta, hogy fösvénysége s leánya iránt mutatott szívtelensége és zsarnoksága miatt rossz hírben áll. De most már oly fenyegetést hallott, mely ha teljesedésbe megy, egészen alá sülyed azon megvetettek sorozatába, a hol a társadalmilag megbélyegzettek mint elkárhozott lelkek sötét oduikban élősködnek.

Mit fog a világ mondani? Oh, az itélet már készen állott azon nő fölött, a ki jelen volt a honvédezredes házassági szertartása alatt a templomban s az egyháztól kiadott bizonyítványt szétiépte. A ki tudta, hogy ki azon szerény segéd-mérnök, a ki tisztes munkával kenyerét kereste, Réthfalván is megjelent és látta a kertben a sírkövet, ekkor még távolról sem sejtvén, hogy saját édes atyjának hamvai nyugosznak alatta! Tán már akkor is tudta e gyermek hollétét, a midőn név nélkül fogadták az árvát a tápintézetbe, a hol a buzgó püspök, mint lelkipásztor, vallásos elővigyázatból föltételesen másodszor is megkereszteltette!

Nincs menekvés: jelen van a megbecstelenítés pillanata.

Felkelt, tántorgott, tétovázó szeme gépileg pillan-

tott ki az ablakon és látta, hogy a kocsi már megérkezett Réthfalváról. Épen most fogják ki a fáradt szürkéket s legalább egy óra kell a pihenésre, míg a rossz útban, a kétes értékű gebék a visszatérésre vállalkozhatnak.

Cseklész gróf még mindig helyén állott. A báróné csak hátát látta, de ott is, mint a többi pamlag fölött, fénylett a tükör világa az aranyozott keretben. Ott találta meg azon kárörvendő arczot, mely előbb mint hű barát és jó tanácsot adó rokon jött eléje, most pedig elárulá, hogy kiszámított mesterséggel oly kelepczét állított föl, melyből csak egyetlen egy nyílás volt a menekvésre! Ha föltétlenül megadja magát!

A nyújtott orvosság rosszabb volt a betegségnél. És mégis, és mégis! be kellett vennie!

Mint sírból felkelő vánszorgott a terem ellenkező végén vidáman csevegő kör felé s ott reszkető hangon adta tudtára a leányának, hogy a kocsi megérkezett és egy óra mulva készen kell lennie az útra, haza felé.

— Hogyan? — kérdé Cseklész gróf, — egy óra mulva? még ebéd előtt?

— Rossz az út, így is késő éjjel érkezhetünk haza.

— Ah, ezt sajnálom. Cecilie kétségbe lesz esve.

Ezt mondta a gróf igen udvariasan; de a báróné jól látta a villámot, mely ezen nyugodtnak látszó arcz vonásaiból a legrettenetesebb fenyegetéssel feléje lövellett.

Legyőzve, tönkreverve s mint a báróné hitte, a gonosz emberek kaján irígysége által elárultatva, néhány lépéssel balra hatolt, épen oda, a hol Gábor gróf ült és mulattatás tekintetében ezen kis körnek középpontját képezte.

A fiatal ember felugrott székéről, mint a ki tartozó kötelességből félre áll az útból, hogy a báróné kényelmesen, akadály nélkül ülhessen a pamlagra, vagy egy karszékre, a hova neki épen tetszeni fog.

A báróné könnyű fejhajtással köszönte meg e figyel-

met, mert a régi jó nevelés iskolája még e szörnyű megpróbáltatás perczében sem hagyta el. Daczára vonaglásra hajlandó arczizmainak, tudott mosolyogni és oly bájjal, szendeséggel és idősb asszonyhoz illő jósággal állt a fiatal ember elé, hogy ez el nem találhatta, mi fog most következni?

Ekkor rövid benső küzdelem után kimondá a báróné ezen végzetes és egészen új világot létrehozó szavakat.

— Gróf, — mondá kegyesen leereszkedve, — én most haza utazom. Örvendek, hogy önnel közelebbről megismerkedhettem. Ha valamikor tetszenék önnek engem meglátogatni, mindig szivesen látom réthfalvi otthonomban.

Ki volt mondva a visszavonhatlan nagy szó!

A báróné, egyenesen, hivatalosan s nem is csak mint szokásban van, közbevetőleg a társalgás folyamában, teljes, ünnepélyes szertartással meghívta Szabolcsy Gábort Réthfalvára!

A közelállók az első pillanatban saját halló érzéköknek sem akartak hinni. Szétnéztek; de mikor látták, hogy a meglepetés és csodálkozás hatalma alatt más is sóbálványnyá változott, csak akkor értették meg voltaképp ezen elhangzott szónak horderejét és következményeit.

Gábor gróf mély meghajtással köszönte meg a nyert kegyet s midőn szeme a kis leány ragyogó arczkifejezésével találkozott, azt hitte, a menny kapui nyiltak fel előtte.

Egy úr és egy kisasszony rögtön kilopózkodék e körből. Ki engedné másnak a dicsőséget, hogy ne ők vigyék meg a nagyszerű ujság hirét a teremben összegyűlt világnak? A következő perczben mindenfelé csak azt susogták: a báróné meghitta Gábor grófot Réthfalvára! Mintha arról lett volna szó: hogy a francziák békét kötöttek Poroszországgal. Visszakapják Elszászt és Lothringet, tán még az ötezer millió frankot is!

Cseklész gróf úgy hajlott meg, mint a ki hálát rebeg. A társaság minden tagja rohant, hogy a bárónéval nyájas szót válthasson. Formaszerint még nem lehetett szerencsét kivánni, mert az egyszerű meghívásnál egyéb nem történt; de ha ez minden volt, többet kivánni nem lehetett.

És Cseklész grófné?

Most már más hangon kezdett beszélni.

— Hogyan? itt mindenki boldog és elégedett s csak én legyek arra itélve, hogy elvesztvén egy vendégemet, a vigalom számláját megfizessem? Laurám! abból semmi sem lesz, hogy ma innen haza indulj! Itt maradsz. Ebédem nálad nélkül sótalan és sületlen. Uraim, hölgyeim, itt a felkelés vezére, a ki engem szeret, a forradalmi zászló alá gyülekezik, s ha kell, erőszakosan is ellenáll a báróné eltávozásának.

Azonnal sűrű tömegek alakultak a grófné hullámzó fodrainak védelme alatt. Egy úr ajánlkozott, hogy lemegy az udvarra és ketté vágja a kocsis gégéjét. Mások vállalkoztak, hogy futó betyárok módjára ellopják a lovakat. A hölgyek vitézül csattogtatták legyezőiket, mintha porrá zúzni készültek volna a bárónő ősi kocsiját.

— A nép szava Isten szava!

A báróné tehát engedett és egy napra még itt maradt. Mert a ki egyszer leugrott a torony tetejéről, hiába gondolja meg útközben, míg forog a levegőben, hogy jó volna tán visszatérni!

Cseklész grófné, a ki a győzelem kivívásában saját részét követelte a dicsőségből, szétnézett, s midőn látta, hogy bizonyos szerelmes párocska egyik ablak bemélyedésében csendes beszélgetésbe van merülve, melléjök lépett és mondá:

— Mérnök, a gyorsvonat készen áll, harmadszor csengettek indulásra; a mozdony füttyent, mindenfelé kiáltják: Mehet, mehet, mehet!

Ezzel ott hagyá őket, gondolván, ha okosabbat tudnak beszélni, hát csak mondják el egymásnak.

Úgy látszott, találtak is tárgyat, mely fölött észrevételeiket közösen kicserélhették. Egyelőre a fiatal ember innen az ablakból magyarázá és mutogatá, merre megy az út *egyenesen Gelenczére.*

Aztán szólt a kis leány.

— Oh, Gábor, mikor várásról, türelemről és erőszakos végletekről beszéltünk, én még is legtöbbet reméltem édes mamám szeretetétől. Mert az ő egyetlen leánya tudhatja legjobban, hogy nincs e földön jobb és áldottabb édes anya, mint ő. Most már érett gyümölcs vagyok, mely lehull a fáról, csak fel kell szedni. Szeretni fog engem ezután is, a midőn férfiúi büszkeségének elég van téve? Többé nincs szüksége erélyre és leleményességre s küzdelem nélkül fűzheti karjaira az igénytelen leánykát, a kinek nincs más értéke, mint hogy gyermekkorában csodált egy ifjat s aztán szívének legszenvedélyesebb hevével szerette?

— Lenke kisasszony, nézzen rám, és olvassa arczkifejezésemből, hogy én vagyok a legboldogabb halandó az egész világon.

— Hogy történhetett, hogy az én mérnököm, az én grófom, az én eszményképem, annyi sok leány közől épen engem választott ki egyedüli élettársának?

— Lenke kisasszony, ha küzdöttem, akkor a föld legékesebb koronájának elnyerését tűztem ki életem feladatául. Együtt szenvedtünk, együtt reméltünk s együtt kell a győzelem koszorúján osztoznunk. Szerettem önt a teljes reménytelenség napjaiban. Szeretem most, a midőn álmaim megvalósulnak és szeretni fogom életem azon részére, mely isten adományakép még következni fog.

Valószínű, hogy ez nem nagyon fellengző ékesszólás volt; de a mit a kis leány egyedül várt, azt háromszor egymásután feltalálhatta a feleletben. Szeretem önt! ezt akarta hallani; ez azon soha el nem avuló szó, mely a nőt mindig teljesen kielégíti.

Azután megint magyarázgatta az ifjú a legegyene-

sebb utat Gelenczére. Nem mint mérnök, a legrövidebb vonalt, nem az akáczfáktól kisért mesgyét, hanem azon képzeletben rajzolt ösvényt, mely őket állandó otthonukba fogja vezetni.

— — — — — — — — — — —

Cseklész gróf, ha tett valamit, el is járt a szája utána és aratott dicsőségének fáklyáját nem szokta a véka alá rejteni.

Ebéd idejének közelegtekor tehát Gábor gróf karjába fogózkodott s leült vele, azon pamlagra, mely előtt kevéssel ezelőtt fényes győzelmét kivívta.

— Öcsém, láttad, minő kereszttűzbe vettük itt az én kedves bárónémat?

— Hosszasan értekeztek együtt.

— Mi tagadás benne: egy kicsit mogyorótörőbe szorítottam a szép Laurát, s miután nem akart megpuhulni, véletlenül szétmorzsoltam. Azért szólok, ne csodálkozzál a rögtöni változások fölött, mert elegendő ok nélkül semmi sem történik e világon. Különösen pedig a megátalkodott agyvelők rendbehozására hatalmas gépek és a legdrasztikusabb gyógyszerek szükségesek. Vedd tehát birtokodba az elért eredményt azon öntudattal, hogy teljes jogod van hozzá. Értettél?

— Tökéletesen.

Ezt felelte nagy udvariasan. De miután ez egész beszéd alatt szeme egy más távolabb ülő lénynek szemével még könnyebben érthető játékot űzött, az itt élő szóval hallott dolgokat egyik fülén be, a másikon kibocsátotta.

— A báróné súlyosan vétkezett egykor atyád, anyád és te ellened. Szemére vetettem szívtelenségét. Megijedt, hogy titkai napfényre jutnak: tehát bölcs volt és beadta a kulcsot. Meg vagy elégedve?

— Föltétlenül.

Már, hogy ne volna.

— Tanácslom tehát, hogy a mi elmult, azt többé ne feszegessük. Küzdelemmel teljes multat látsz hátad

mögött. Sok szenvedést és nélkülözést elkerülhettél volna, ha bölcsődtől kezdve, mint grófhoz illik, kezedet mindig csak a kész felé nyujthatod. Nem panaszkodol?

— Egyáltalában nem.

Az utóbbi szavakat már értette a fiatal ember, mert amott a távolban a főispánné oly szerencsétlen helyre állott, hogy a két szerelmes között létező régi fajú optikai telegrafot díszes terjedelmével ketté szakította.

És ha értette a hozzá intézett szavakat, meg is tudott felelni.

— Ki tudja? tán épen a küzdelmes élet vált javamra. Ha első gyermekségem óta gróf vagyok, valószínűleg még azt a csekélységet sem tanulom meg, a mit most, úgy felületesen tudok. Meglehet, hogy életpályám tervében a 70,000 holdas Nagygáthy grófot veszem mintaképül s akkor a 13,000 holdas örökös addig erőködik, míg megérkeznek a hitelezők, s a szép kis Gelenczét dobra verik.

— Igazad lehet.

— — — — — — — — — — — —

A következő év február havában nagy lakodalom van Réthfalván. A kastély kicsinosítása, az új butorok és a beszerzett pompás kelengye nem veszett kárba.

Gábor gróf a boldog vőlegény. Lenke kisasszony a bájos menyasszony és senki sem fél azon eshetőségtől, hogy hajnal hasadtával, újra megszökik az esküvő elől.

A menyasszony násznagya Cseklész gróf, a ki végezvén róka-vadászatát Angliában, Pestre jött szórakozni s a báróné meghívására eljött Zemplénbe.

A vőlegény házassági tanuja, régi pártfogója és kegyes minisztere, a ki már most kezdett példálózgatni arra, hogy husvét után, tárczájához tartozó fontos törvényjavaslatok kerülnek az országgyűlés két háza elé, s a látogatás a főrendek házában nagyon kedvére volna.

Mikor pedig öltöztették a menyasszonyt, a templomban pedig gyujtogatták a gyertyákat, ő excellentiája ujságolá:

— Roppant nagyszerű esküvő ment végbe tegnap délután az egyetemi templomban.

— Ki a boldog?

— A nagy Páris, London, Bécs, Berlin és a mi kis Pestünk csodája, bálványa s minden férjes nőnek örökös rettegése.

— Olyan szép?

— Shakspere szerint: Verona nyarának nincs szebb virága.

— Ki a vőlegény?

— Nagygáthy Gedeon.

— És a menyasszony?

— Donna Desdemona di Cavalleggieri, diva castissima, a Renz-czirkuszból.

TARTALOM.

KÉPJEGYZÉK.

